

525-ci qəzet

30 dekabr 2012-ci il, bazar, №240 (3796). Qiyməti 40 qəpik

www.525.az

Azərbaycan QHT-lərindən "Reuters"ə etiraz

"BU DEZİNFORMASİYALAR ERMƏNİPƏRƏST QÜVVƏLƏRİN SİSTEMLİ FƏALİYYƏTİNİN NƏTİCƏSİDİR"

Səh.7

Bakı Yeni ili qarşız qarşılacaq
Səh.2

Xalq Təhsili Muzeyinin
yaranmasının 80 illik yubileyilə
bağlı sərgi açılıb
Səh.2

Azərbaycanda dəm qazı və
dərmandan 8 nəfər zəhərlənib
Səh.2

Ermənistan Rusiyadan pilotsuz
uçuş aparatları alır
Səh.2

31 dekabr Dünya
Azərbaycanlılarının Həmrəylik
Günü münasibətilə bir sıra
ölkələrdə tədbirlər təşkil olunub
Səh.2

Obama İrana qarşı növbəti sanksiya imzalayıb

Səh.5

Mixail Saakaşvili:
"Gürcüstan
parlamenti rüsvay
oldu"

"BUNDAN SONRA BİZ
DÖVLƏTİN TƏHLÜKƏSİZLİYİ
BARƏDƏ NECƏ DANIŞA
BİLƏRİK?"

Səh.5

Telman CƏFƏROV (Vəlixanlı)
filologiya elmləri doktoru,
professor

Kurikulum
Azərbaycan
təhsilinin
gələcəyidir

Səh.10-11

Paşa QƏLBİNUR

İBRAHİM
TOPÇUBAŞOV
OLDUĞU KİMİ

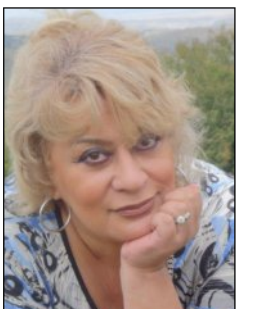
Səh.14-15-27

İradə TUNCAY

İtirilmiş il,
itirilmiş illüziyalar
və itkin insanlar

Səh.16

Xalq Təhsili Muzeyinin yaranmasının 80 illik yubileyilə bağlı sərgi açılıb

Dünən Xalq Təhsili Muzeyinin yaranmasının 80 illik yubileyi münasibətilə təşkil olunmuş sərginin açılış mərasimi keçirilib.

Tədbir iştirakçıları salamlayan Xalq Təhsili Muzeyinin direktoru Lələ Bayramova bildirdi ki, 1932-ci ildən fəaliyyət göstərən muzeyin əsas məqsədi Azərbaycanı pedaqoji fikrin, elm və təhsilin inkişaf tarixini əks etdirəndən, təhsilin bütün pillələrində qazanılmış uğurların təbliğ olunmasından ibarətdir. Muzeyin ekspozisiyasında müxtəlif dövrlərdə maarifin və bütövlükdə təhsilin inkişafı naminə fədakarcasına çalışan görkəmli maarifçilərin, ilk müəllimlərin, pedaqoq-alimlərin fəaliyyətini, ziyalıların

ana dilində təhsil uğrunda mübarizəsini əks etdirən zəngin materialların olduğunu nəzərə çatdıran direktor bütün bunların təhsil tarixinin öyrənilməsi və təbliği sahəsindəki müstəsna əhəmiyyətindən söhbət açdı.

Muzeyin elmi-tarixi əsaslar üzərində qurulan, xronoloji ardıcılığa uyğun ekspozisiyasının altı salonda yerləşdirildiyini söyləyən L.Bayramova kollektivinin səyi nəticəsində xalq maarifinin inkişafına dair bir çox zəngin materialların da muzey fonduna daxil edildiyini bildirdi. Direktor onu da qeyd edib ki, toplanmış hər bir sənəd, material və eksponatlarıdan pedaqoji fikir tarixi ilə məşğul olan tədqiqatçılar,

təhsil və mədəniyyət işçiləri, kütləvi informasiya vasitələrinin nümayəndələri, kinematografiya işçiləri, eləcə də digər mütəxəssislərin istifadəsi üçün hertərəfli şərait yaradılır. L.Bayramova Xalq Təhsili Muzeyinin 80 illik yubileyi ərəfəsində muzey əməkdaşlarından 2 nəfərin "Azərbaycan Respublikasının qabaqcıl təhsil işçisi" döş nişanı, 12 nəfərin isə Fəxri fərmanla təltif edilməsini muzey işçilərinə göstərilən diqqət və qayğının parlaq təcəssümü kimi səciyyələndirib.

Təhsil nazirinin müavini Qulu Novruzov muzeyin kollektivini təbrik edərək Xalq Təhsili Muzeyinin zəngin təhsil tariximizi ya-

şadan bir qurum olduğunu vurğulayıb. Muzey işinin olduqca əhəmiyyətli və müqəddəs xarakter daşdığını nəzərə çatdıran nazir müavini tarixi ənənələrin gələcək nəsillərə çatdırılması baxımından Xalq Təhsili Muzeyinin fəaliyyətinin əhəmiyyətinə toxunub.

Müstəqillik illərində Azərbaycanın həyatında müşahidə edilən hertərəfli inkişaf tendensiyasının təhsil sahəsində də özünü qabarıq şəkildə büruzə verdiyini öne çəkən Q.Novruzov bütün bunların Xalq Təhsili Muzeyinin fəaliyyətinin müasir tələblər baxımından qurmağa kömək etdiyini bildirdi. Son illərdə Azərbaycanın zəngin təhsil tarixinin araşdı-

rılaraq xalqa çatdırılması istiqamətində görülmüş əhəmiyyətli işlərdən bəhs edən nazir müavini təhsilin tarixi inkişaf yolunun öyrənilməsinin perspektivlərinin müəyyənləşdirilməsi baxımından zəruri olduğunu nəzərə çatdırdı.

Çıxış edən tanınmış alimlər, görkəmli pedaqoqlar və ziyalılar Xalq Təhsili Muzeyinin yaranmasının 80 illik yubileyi münasibətilə təbriklərini çatdırıb və kollektiv və gələcək işlərində uğurlar arzulayıblar.

Daha sonra Xalq Təhsili Muzeyinin yaranmasının 80 illik yubileyi münasibətilə təşkil olunmuş sərgiyə baxış keçirilib.

S.QARAYEVA

Rusiyada federasiyanın vitse-prezidenti olan azərbaycanlı qətlə yetirilib

Rusiyanın Vladivostok şəhərində azərbaycanlı qətlə yetirilib. APA-nın Rusiya bürosunun məlumatına görə, dekabrın 28-də şəhərin Karl Maks küçəsində 44 yaşlı azərbaycanlı Rzayev Müzəffər Süleyman oğlunun üzərində zorakılıq əlamətləri olan meyiti tapılıb. Mərhumun meyitini qohumları aşkar ediblər. Vladivostok Təhqiqat Komitəsinin yaydığı məlumatda mərhumun ağır kəllə-beyin travması nəticəsində öldüyü bildirilir. Qətl aləti kimi çəkidən istifadə olunub. Qatillər mərhumun evini qarət edib və avtomobilini qaçırdılar. Qaçırılmış avtomobil Çerniqovsk rayonunda yolun kənarında tapılıb. Faktla bağlı Cinayət Məcəlləsinin qəsdən adam öldürmə maddəsi ilə cinayət işi başlanıb, araşdırma aparılır.

Qeyd edək ki, Müzəffər Rzayev Primorsk Boks Federasiyasının vitse-prezidenti olub.

Azərbaycanda dəm qazı və dərmandan 8 nəfər zəhərlənib

Azərbaycanda dəm qazı və dərmandan 8 nəfər zəhərlənib. APA-nın Daxili İşlər Nazirliyinin saytına istinadən verdiyi xəbərə görə, dekabrın 28-də Abşeron rayon sakinləri Aynur Əhmədova, Nihat Hüseynov, Ləman İsmayılova, Səyyarə İsmayılova, Yardımlı rayon sakinini Elnarə Orucova, Qusar rayon sakinini Aslan Qaçabəyov, onun həyat yoldaşı Elmira və nəvəsi Leyla mənzillərindən dəm qazı və dərmandan zəhərlənmə ilə xəstəxanalara gətirilib.

Baş redaktor: Rəşad Məcid

Redaktor: Yaşar Əliyev

Baş redaktor müavinləri:

Yusif Rzayev, Seyfəddin Hüseynli

Redaktor müavinləri:

Aydın Bağirov, Mirhacib Məcid,

Isgəndər Həsənov

Qəzet bazar və bazar ertəsindən başqa hər gün çıxır

Ünvan: AZ1033,

Bakı, Ş.Mustafayev küçəsi-27/121

Telefon: 566-67-98, 566-93-40

Faks: 566-25-20

İnternet ünvanı: www.525.az

E-mail: qezet525@mail.ru

Qəzet "Azərbaycan" nəşriyyatının mətbəəsində çap olunub.

Təsisçi: "525" şirkəti

İndeks: 0046, tiraj: 4000, sifariş: 4438

"TURAN", AzərTAc, "TREND", APA

və "OLAYLAR"ın informasiyalarından istifadə olunub.

Dərc olunan reklamların mətninə görə redaksiya məsuliyyət daşımır.

İşarəsi altında dərc olunan materiallar reklam xarakterlidir.

Qəzet 1992-ci il noyabrın 17-dən çıxır.

Təhsil Nazirliyində məktəbdaxili qiymətləndirmə ilə bağlı seminar-müşavirə olub

Dünən Təhsil Nazirliyində məktəbdaxili qiymətləndirmə ilə bağlı seminar-müşavirə keçirilib.

Tədbirdə Təhsil Nazirliyinin məsul əməkdaşları, müvafiq struktur bölmələrin rəhbərləri, paytaxtın ümumi təhsil müəssisələrinin direktorları, dərslük müəllifləri və digər şəxslər iştirak ediblər.

Təhsil naziri Misir Mərdanov tədbir iştirakçılarına salamlayıb və bu müşavirənin çox aktual məsələyə həsr olduğunu bildirdi. Nazir məktəbdaxili qiymətləndirmə ilə bağlı son dövrlərdə nazirlikdə bir neçə tədbirin keçirildiyini və bu məsələnin geniş müzakirə olduğunu xatırladı. Sonra Monitoring və qiymətləndirmə şöbəsinin müdiri Təranə Hacıyeva təqdimat-məruzə ilə çıxış edib. T.Hacıyeva bildirdi ki, 12

oktyabr 2012-ci il tarixində Təhsil Nazirliyində "Məktəbdaxili qiymətləndirmə: problemlər perspektivlər" mövzusunda keçirilən müşavirənin nəticəsi olaraq işçi qrup tərəfindən "Ümumi təhsil məktəblərində qiymətləndirmənin aparılması barədə təlimat" hazırlanıb. Təlimatın ümumi müddəalarını diqqətə çatdıran şöbə müdiri qeyd edib ki, məktəbdaxili qiymətləndirmə diaqnostik, formativ, summativ qiymətləndirmələrə ibarətdir.

T.Hacıyeva formativ qiymətləndirmənin təhsilin yeni məzmunundakı rolunu haqqında danışdı, müvafiq qiymətləndirməni həyata keçirən müəllimin nələri bilməsini və riayət etməli olduğu məsələləri diqqətə çatdırıb. Təlim prosesində formativ qiymətləndirmənin tətbiqi zamanı

qarşıya çıxan problemlərdən bəhs edən şöbə müdiri bu problemlərin həlli üçün nəzərdə tutulan işləri tədbir iştirakçılarına nəzərinə çatdırıb.

Təqdimat başa çatdıqdan sonra mövzu ətrafında geniş müzakirələr aparılıb.

Təhsil Problemləri İnstitutu Kurikulum Mərkəzinin direktoru Ənvər Abbasov, dərslük müəllifi Nayma Qəhrəmanova, Bakı Avropa Liseyinin direktoru Zülfiyyə Veysova, Təhsil Nazirliyinin şöbə müdirləri Aydın Əhmədov və Fərzəli Qədirov, Dərslük Qiyətləndirmə Şurasının sədri Elmira Kazımzadə, qiymətləndirmə üzrə milli məsləhətçi Nəzakət Mehdiyeva təqdimatla bağlı suallarını, rəy və təkliflərini səsləndiriblər.

S.QARAYEVA

Bakı Yeni ili qarşısız qarşılayacaq

Sinoptiklər Dünya Azərbaycanlılarının Həmrəylik günü və Yeni ilə olan hava proqnozunu son variantını açıqlayıb. Ekologiya və Təbii Sərvətlər Nazirliyi Milli Hidrometeorologiya Departamentindən "Trend"ə daxil olan məlumata görə, Bakıda və Abşeron yarımadasında dekabrın 31-də gündüz ölkə ərazisində yağıntılardan tədricən kəsilməyi, dekabrın 31-i axşam, yanvarın 1-nə keçən gecə və yanvarın 1-də gün ərzində hava şəraitinin əsasən yağmursuz keçəcəyi gözlənilir. Mülayim şimal-qərb küləyi əsəcək. Bakıda və Abşeron yarımadasında ha-

vanın temperaturunun dekabrın 31-də gecə 0-2 dərəcə şaxta, gündüz 1-5 dərəcə isti, yanvarın 1-də gecə 0-3 dərəcə şaxta, gündüz 3-8 dərəcə isti, Mərkəzi Aran rayonlarında gecə 0-5 dərəcə şaxta, gündüz 5-10 dərəcə isti, dağlıq rayonlarda isə gecə 8-13, gündüz 0-5 dərəcə şaxta olacağı gözlənilir.

Bakıda və Abşeron yarımadasında dekabrın 30-da hava şəraitinin dəyişkən buludlu olacağı, arabir tutulacağı, gecə və səhər duman, axşam isə yağıntılı olacağı, sulu qar yağacağı, gecəyə doğru yarımada-nın bəzi yerlərində qara keçəcəyi

gözlənilir. Şimal-qərb küləyi gündüz güclənəcək. Havanın temperaturunu gecə 0-2, günün birinci yarısında 5-7, axşama doğru 2 dərəcəyə yaxın isti olacağı gözlənilir. Azərbaycanın rayonlarında dekabrın 30-da şimal və qərb rayonlarından başlayaraq havanın arabir yağıntılı olacağı, bəzi yerlərdə sulu qar, qar yağacağı gözlənilir. Arabir güclənən qərb küləyi əsəcək. Havanın temperaturunun gecə 0-4 dərəcə şaxta, gündüz 2-7 dərəcə isti, dağlarda gecə 6-11, yüksək dağlıq ərazilərdə 11-15, gündüz 0-5 dərəcə şaxta olacağı gözlənilir.

Ermənistan Rusiyadan pilotsuz uçuş aparatları alır

Rusiya hərbi sənayesi postsovet respublikalarına pilotsuz uçuş aparatlarının (PUA) satışı istiqamətində fəaliyyətə başlayıb. APA-nın məlumatına görə, Rusiyanın müxtəlif şirkətləri tərəfindən 2012-ci ildə bu istiqamətdə bir sıra addımlar atılıb. Bu il postsovet respublikalarından ikisi – Ermənistan və Qazaxıstanla PUA-ların satışına dair anlaşma əldə olunub. İmzalanmış müqavilə çərçivəsində 2012-ci ildə Rusiya Ermənistanla "Ptero-E5" tipli PUA-ların 4 kompleksini çatdırıb. "AFM-Servers" şirkəti tərəfindən istehsal edilmiş bu pilotsuz aparatları Ermənistan Fövqəladə Hallar Nazirliyi tərəfindən istifadə olunur. Rusiyanın "Aerokon" şirkəti də Ermənistanla PUA-ların alqı-satqısına dair anlaşma imzalayıb.

Qazaxıstanla görüşlərin nəticəsi olaraq bu ölkəyə də "İrkut" tipli PUA-ların 4 kompleksinin satışı planlaşdırılır.

2013-cü ildə ən şanslı uşaqlar İsveçrədə dünyaya gələcək

AZƏRBAYCAN BU SİYAHIDA 70-Cİ YERDƏDİR

Böyük Britaniyanın "The Economist" məcmuəsi 2013-cü ildə doğulmaq üçün ən yaxşı ölkələrin siyahısını açıqlayıb. Qəzetin hər il reyting hazırlayan "Economist Intelligence Unit" bölməsi öz qiymətləndirməsində demoqrafiya, ölkənin iqtisadi inkişafı və digər göstəriciləri özündə birləşdirən 11 vacib meyarla əsaslanıb. Siyahı hazırlanarkən bütün ölkələrdə insanların ölkədəki yaşayış tərzindən nə qədər razı olması amili də əsas götürülüb. Dünyaya geni gələn uşağı ən yaxşı yaşayış, sağlamlıq,

təhlükəsiz həyatla təmin edən ölkələr siyahısına İsveçrə başçılıq edir. İlk onluğa həmçinin Avstraliya, Norveç, İsveç, Danimarka, Sinqapur, Yeni Zelandiya, Niderland, Kanada və Honkonq daxildir. Siyahıya 24 il bundan qabaq liderlik edən ABŞ hazırda 16-cı yerdədir. Azərbaycan 70-ci yerdədir. Postsovet ölkələrindən siyahıya daxil olan Rusiya 72, Qazaxıstan 74, Ukrayna isə 78-ci yeri tutub. Ermənistan siyahıya daxil edilməyib.

Qeyd edək ki, siyahıda 80 ölkənin adı yer alıb.

2013

**Sizi 31 dekabr - Dünya Azərbaycanlılarının
Həmrəylik Günü və Yeni İl münasibətilə
səmimi - qəlbdən təbrik edir, yeni ildə daha
böyük uğurlar arzu edirik!**

mr.fix®
TİKİNTİ KİMYƏVİLƏRİ

31 dekabr Dünya Azərbaycanlılarının Həmrəylik Günü münasibətilə bir sıra ölkələrdə tədbirlər təşkil olunub

31 dekabr Dünya Azərbaycanlılarının Həmrəylik Günü dünyanı bir sıra ölkələrində tədbirlərlə qeyd olunur.

Azərbaycanın Rumıniyadakı səfirliyində bu münasibətlə tədbir keçirilib. Tədbirdə Rumıniyada yaşayan və təhsil alan azərbaycanlılar, Heydər Əliyev Fondunun Rumıniya Nümayəndəliyinin, Rumıniya-Azərbaycan Dostluq Cəmiyyətinin, Azərbaycan-Rumıniya Mədəniyyət və Gənclər Assosiasiyasının, Rumıniya-Azərbaycan Ticarət və Sənaye Palatasının, ARDNŞ-in Rumıniyadakı nümayəndəliyinin rəhbər və idarə heyətləri, üzvləri iştirak ediblər. Rumıniyadakı səfirliyimizdən verilən məlumata görə, səfir Eldar Həsənov tədbiri giriş sözü ilə açaraq azərbaycanlıları həmrəylik günü münasibətilə təbrik edib. Daha sonra Azərbaycan Prezidenti İlham Əliyevin 31 dekabr Dünya Azərbaycanlılarının Həmrəylik Günü münasibətilə dünya azərbaycanlılarına müraciətinin mətni ilə iştirakçıları tanış edən səfir E.Həsənov, müraciətdə də qeyd olunduğu kimi, ilk dəfə bu günün bayram edilməsinin Azərbaycan xalqının ümummilli lideri Heydər Əliyevin adı ilə bağlı olduğunu diqqətə çatdırıb. Diplomata ulu öndərin siyasətinin bu gün Prezident İlham Əliyev tərəfindən layiqincə və uğurla davam etdirildiyini söyləyib. Xarici ölkələrdəki, o cümlədən Rumıniyadakı azərbaycanlılara, onların problemlərinin həllinə münasibətdə həmişə dövlət qayğısının dərin hissə olduğunu vurğulanıb, Azərbaycanın gündəgünə inkişaf etdiyi, düşünülmüş iqtisadi siyasət nəticəsində dünya maliyyə və iqtisadi böhranının nəticələrini ölkəmizdə minimuma endirildiyi diqqətə çatdırılıb.

Dövlətimizin Ermənistan-Azərbaycan, Dağlıq Qarabağ münaqişəsinin həlli istiqamətində atdığı addımlar, bu istiqamətdə keçirilən görüşlər barədə məlumat verən səfir E.Həsənov ölkəmizin tələpklü məsələlərinin həllində icma nümayəndələrimizi sıx birliyə və həmrəyliyə çağırıb.

Səfir E.Həsənov Rumıniya-Azərbaycan Dostluq Cəmiyyətinin, Azərbaycan-Rumıniya Mədəniyyət və

Gənclər Assosiasiyasının və Rumıniya-Azərbaycan Ticarət və Sənaye Palatasının il ərzində fəaliyyətlərini yüksək qiymətləndirərək, onların iki ölkə arasında dostluq, əməkdaşlıq münasibətlərinin daha da möhkəmləndirilməsində böyük töhfələri və xidmətləri olduğunu qeyd edib. Tədbirdə bu istiqamətdə işlərin daha da intensivləşdirilməsinə ehtiyac duyulduğu vurğulanıb. Həmçinin 2012-ci ildə səfirlik tərəfindən Rumıniya-Azərbaycan əlaqələrinin inkişafı istiqamətində görülən işlər, əldə olunan nailiyyətlər barədə ətraflı məlumat verilib.

"Azərbaycan Araşdırmaları üzrə Vaşinqton Mərkəzi" tərəfindən Vaşinqtonda Dünya Azərbaycanlılarının Həmrəylik Günü və Yeni il münasibətilə tədbir keçirilib. Əsasən paytaxt Vaşinqton şəhəri və ələcə də yaxınlıqda yerləşən Virjiniya və Merilənd ştatlarında yaşayan soydaşlarımızın qatıldığı tədbirdə çıxış edənlər mərasimin əhəmiyyətindən danışdılar. Azərbaycanın ABŞ-dakı səfirliyindən verilən məlumata görə, "Azərbaycan Araşdırmaları üzrə Vaşinqton Mərkəzi"nin rəhbəri Qədir Şirəliyev hazırkı tədbiri təşkil etməkdə məqsədin hər bir azərbaycanlı üçün əziz olan 31 dekabr Dünya Azərbaycanlılarının Həmrəylik Günü və Yeni il ərəfəsində ABŞ-da yaşayan həmvətənlərimizi qardaşlıq və qarşılıqlı anlayış ruhunun hökm sürdüüyü bir mühitədə toplamaq olduğunu söyləyib.

Azərbaycanın ABŞ-dakı səfiri Elin Süleymanov müstəqil dövlətimizin qət etdiyi inkişaf və tərəqqi yoluna nəzər salıb və Azərbaycan Prezidenti İlham Əliyevin dünya azərbaycanlılarının müraciətindən sitatlar gətirərək, müstəqil ölkəmizin dünyada yaşayan bütün azərbaycanlıların doğma yurdu və güvənc yeri olduğunu vurğulamış və soydaşlarımızı birgə işlər görməklə, Vətənimizin çiçəklənməsinə fəal surətdə dəstək verməyə çağırıb.

Vaşinqtonda fəaliyyət göstərən Qarabağ Fondunun həmtəsisçisi və sədri, Amerika Azərbaycanlıları Şəbəkəsinin direktoru Adil Bağirov bu tədbirdəki 31 dekabr-

Dünya Azərbaycanlılarının Həmrəylik Günü'nün tarixi barədə iştirakçılara məlumat verib və təmsil etdiyi təşkilatların gördüyü işlər barədə danışdı.

Uzun illərdən bəri ABŞ-da yaşayan, əslən azərbaycanlı olan Həbib Azərsina müstəqil Azərbaycanımız və Dünya Azərbaycanlılarının Həmrəylik Günü ilə bağlı təəssüratlarını bölüşüb.

Azərbaycanın Serbiyadakı səfirliyində də Dünya Azərbaycanlılarının Həmrəylik Günü münasibəti ilə tədbir təşkil edilib. Səfirlikdən "525"ə verilən məlumata görə, Belqradada fəaliyyət göstərən Azərbaycan Mədəniyyət Mərkəzinin və Serbiya-Azərbaycan Ticarət-İqtisadi Palatasının üzvləri, Serbiyada yaşayan Azərbaycan icmasının nümayəndələri, bu ölkədə təhsil alan azərbaycanlı tələbələr tədbirdə iştirak ediblər. Tədbirdə diplomatik nümayəndəliyimizin müşaviri Q. Köçərli Prezident İlham Əliyevin Həmrəylik Günü ilə əlaqədar dünya azərbaycanlılarına müraciətinin mətnini oxuyub, bu tarixi bayramın qeyd olunmasının xalqımızın ümummilli lideri Heydər Əliyevin adı ilə bağlı olduğunu diqqətə çatdırıb. Əsas ulu öndər Heydər Əliyev tərəfindən qoyulmuş siyasi kursun bu gün Prezident İlham Əliyev tərəfindən uğurla davam etdirildiyini söyləyən Q.Köçərli Azərbaycan dövlətinin xarici ölkələrdə, o cümlədən Serbiyada yaşayan azərbaycanlılara hər zaman diqqət və qayğı ilə yanaşdığını vurğulayıb. Müşavir ölkəmizdə bütün sahələrdə həyata keçirilən uğurlu islahatlar, Ermənistan-Azərbaycan, Dağlıq Qarabağ münaqişəsinin həlli istiqamətində görülən işlər barədə də danışdı.

Tədbirdə, həmçinin səfirliyin 2012-ci ildəki fəaliyyətindən, Belqraddakı Azərbaycan Mədəniyyət Mərkəzinin, Serbiya-Azərbaycan Ticarət-İqtisadi Palatasının il ərzində gördüyü işlərdən bəhs olunub: "Bu qurumların Azərbaycan ilə Serbiya arasında dostluq, əməkdaşlıq münasibətlərinin daha da möhkəmləndirilməsində böyük xidmətləri olub".

Sevinc HƏMİDLİ

Prezident "ASAN xidmət" mərkəzinin açılışında iştirak edib

Dekabrın 29-da Bakıda Azərbaycan Respublikasının Prezidenti yanında Vətəndaşlara Xidmət və Sosial İnnovasiyalar üzrə Dövlət Agentliyinin və 1 nömrəli "ASAN xidmət" mərkəzinin binası istifadəyə verilib. APA-nın məlumatına görə, mərasimdə Azərbaycan prezidenti İlham Əliyev də iştirak edib. Dövlət başçısına məlumat verilib ki, "ASAN xidmət" mərkəzində 9 dövlət orqanı – Ədliyyə, Daxili İşlər, Vergilər nazirlikləri, Əmlak Məsələləri Dövlət Komitəsi, Dövlət Gömrük Komitəsi, Dövlət Miqrasiya Xidməti, Dövlət Torpaq və Xəritəçəkmə Komitəsi, Dövlət Sosial Müdafiə Fondu və Milli Arxiv İdarəsi tərəfindən 23 hüquqi xidmət həyata keçiriləcək.

Prezident İlham Əliyev binada yaradılmış şəraitlə tanış olub.

Fransa parlamentinə uydurma "soyqırımı"nın inkarıyla bağlı yeni layihə təqdim edildi

Xalq Hərəkatı Uğrunda Hərəkat Partiyasının deputatı Valeri Buaye qondarma "erməni soyqırımı"ni inkara görə cinayət məsuliyyəti nəzərdə tutan yeni qanun layihəsini parlamentə təqdim edib. APA-nın erməni mətbuatına istinadən yaydığı məlumata görə, qanun layihəsi Milli Assambleyanın sədarətində dekabrın 19-da qeydiyyatdan keçib. Layihə 1881-ci ildə qəbul olunmuş söz azadlığı barədə qanuna dəyişiklik edilməsini nəzərdə tutur. Dəyişiklik qəbul edilsə, qondarma "erməni soyqırımı"ni inkara görə cinayət məsuliyyətinin nəzərdə tutulması üçün hüquqi əngəl aradan qalxmış olacaq.

Xatırladaq ki, Valeri Buaye bundan əvvəl Fransa parlamentinin hər iki palatasında qəbul olunmuş, lakin Konstitusiyaya Məhkəməsi tərəfindən rədd edilən qondarma "erməni soyqırımı" haqqında qanun layihəsinin müəllifidir.

Bakı Şəhər Prokurorluğunda yeni təyinatlar olub

Prokurorluq orqanlarında yeni təyinatlar olub. APA-nın məlumatına görə, baş prokuror Zakir Qaralovun imzaladığı müvafiq əmrlərlə Ramiz Nəbiyev Bakı şəhər Prokurorluğunun prokurorluqda istintaqa nəzarət şöbəsinin rəisi, Cəfər Cəfərov Bakı şəhər Prokurorluğunda istintaq şöbəsinin rəisi, Mircavan Kazımov isə Bakı şəhər Prokurorluğunun daxili işlər orqanlarının istintaq, təhqiqat, və əməliyyat-axtarış fəaliyyətində qanunların icrasına nəzarət idarəsinin rəisi təyin ediliblər.

Zaqatalada yenə zəlzələ oldu

Zaqatala rayonunda zəlzələ olub. Azərbaycan Milli Elmlər Akademiyasının (AMEA) Respublika Seysmoloji Xidmət Mərkəzindən APA-ya verilən məlumata görə, zəlzələ bu gün saat 13.15-də, Zaqataladan 8 km cənubda qeydə alınıb. Zəlzələ episentrdə 4,5 bal, Zaqatala və ətraf rayonlarda 4-2 bala qədər hiss olunub.

İnsan itkisi və dağıntılar yoxdur.

Azərbaycan xalqını 31-dekabr Dünya Azərbaycanlılarının Həmrəyliyi Günü və Yeni il münasibətilə təbrik edir, xalqımıza 2013-cü ildə firavan həyat, bol ruzi arzulayırıq. Yeni iliniz mübarək olsun!

2012-ci il: Azərbaycan kimləri itirdi?

Yer kürəsi daha bir ili geridə qoyub, Yeni ili qarşılamağa hazırlaşır. 2012-ci il ərzində dünya ilə yanaşı Azərbaycanda da itkilər yaşanıb. Bu itkilərin yalnız bir qismini, əsasən mədəniyyət və incəsənət sahəsində itirdiklərimizi yada salacağıq. APA-nın məlumatına görə, bu il Azərbaycan mədəniyyəti, ədəbiyyatı, elmi çox böyük itkilərlə üzlişib.

Bu sırada ilk itkilərdən biri fevral ayında baş verib. Fevralın 6-da Azərbaycanın keçmiş təhsil naziri Lidiya Rəsulova 71 yaşında xəstəlikdən dünyasını dəyişib. Fevralın 11-də musiqiləri illər, əsrlər boyu seviləcək bəstəkar Elza İbrahimova uzun sürən xəstəlikdən sonra 74 yaşında vəfat edib. Fevralın 15-də Azərbaycanın görkəmli folklorşünası, filologiya elmləri doktoru, professor, Beynəlxalq Ekoenergetika Akademiyasının akademiki, Azərbaycan Milli Elmlər Akademiyasının (AMEA) müxbir üzvü, Bakı Dövlət Universitetinin (BDU) kafedra müdiri, əməkdar müəllim Azad Nəbiyev dünyasını dəyişib.

Martın 15-də tanınmış ədəbiyyatşünas, Azərbaycan Milli Elmlər Akademiyasının (AMEA) Nizami adına Ədəbiyyat İnstitutunun direktoru, akademik Bəkir Nəbiyev 82 yaşında vəfat edib. Aprelin 2-də Azərbaycanın tanınmış fotoqrafı Əjdər Nağıyev səhhətindəki problemlərdən dolayı dünyasını dəyişib. Həmin tarixdə Azərbaycanın tanınmış yazıçısı Oqtay Salamzadə 82 yaşında ölüb. Aprelin 24-də Azərbaycanın tanınmış rejis-

oru Tariyel Vəliyev 68 yaşında dünyasını dəyişib. Aprelin 30-da isə əməkdar mədəniyyət işçisi, filmlərdə və televiziya tamaşalarında daha çox kiçik rollar oynamış Nəcəf Həsənzadə həyatla vidalaşdı.

Baş çatmaqda olan ilin mayında meyxanaçı Zaur Aşiq 31 yaşında vəfat edib. Mayın 24-də Azərbaycanın Xalq artisti Zöhrab Adıgözləzadə uzun sürən xəstəlikdən sonra dünyasını dəyişib. İyunun 17-də Süleyman Rəhimovun oğlu, tanınmış yazıçı-publisist Şamo Arif 76 yaşında vəfat edib. İyunun 22-də isə Azərbaycanın tanınmış vəkili İsxan Aşurov ağır xəstəlikdən həyata göz yumub. Avqustun 7-də Azərbaycanın tanınmış ictimai-siyasi xadimi, Milli Məclisin keçmiş spikeri Murtuz Ələsgərov 84 yaşında vəfat edib. M. Ələsgərov uzun sürən xəstəlikdən sonra Mərdəkəndə, bağ evində dünyasını dəyişib. Avqustun 22-də Sosialist Əməyi Qəhrmanı Qızqayıt Salman qızı Həsənova vəfat edib.

Bu il dünyasını dəyişənlər sırasında Azərbaycan Milli Elmlər Akademiyasının həqiqi üzvü, AMEA Coğrafiya İnstitutunun direktoru Budaq Budaqov da var. Noyabrın 22-də isə Azərbaycan teatr və kinosunda əvəzənilməz rolların ifaçısı, görkəmli aktyor Yaşar Nurinin vəfatı bütün ictimaiyyəti sarsıdıb. Sevimli aktyor uzun sürən xəstəlikdən sonra 61 yaşında həyatla vidalaşdı. Noyabrın 22-də Türk Dünyası Araşdırma-

ları Vəqfinin başqanı, iqtisad elmləri doktoru, professor Turan Yazqan 74 yaşında dünyasını dəyişib. Turan Yazqan uzun sürən xəstəlikdən sonra İstanbulda vəfat edib. Noyabrın 30-da Azərbaycanın tanınmış müğənnisi Vidadi Bərdəli 53 yaşında vəfat edib. Onun ürek tutmasından dünyasını dəyişdiyi məlum olub. 11 dekabr tarixində dünya şöhrətli opera müğənnisi, SSRİ Xalq artisti, görkəmli dirijor və violonçelçi Mstislav Rostropoviçin həyat yoldaşı Qalina Vişnevskaya 87 yaşında Moskvada dünyasını dəyişib. Azərbaycan televiziyasının ilk qurucularından olan Sərvər Xanhusəyn oğlu Quliyev isə dekabrda 82 yaşında vəfat edib. Rejissor Rafiq Atakişiyev də bu il uzun sürən xəstəlikdən sonra vəfat eləyib. Rusiyada yaşayan tanınmış azərbaycanlı yazıçı və publisist Fərhad Ağamaliyev, gənc yazar Zərdüşt Şəfizadə də bu il itirdiklərimiz sırasındadır.

2012-ci il həmçinin Şimali Kipr Türk Cümhuriyyətinin qurucusu Rauf Denktaşın, Sovet kinematografiya və teatrının görkəmli simalarından Lyudmila Katskinanın, Rusiya Federasiyasının xalq artisti İqor Kvaşanın, görkəmli ozan Neşet Ertaşın, dünyaca məşhur müğənni Uitin Hyustonun, aktyor Maykl Klarke Dunkanın, aktrisa Silvia Kristelin, Hindistan əsli virtouz musiqi ulduzu Ravi Şankarın, "Vinni Pux" cizgi filminin müəllifi Fyodr Xitrukun və başqalarının vəfatı ilə yadda qalıb.

“Dağlıq Qarabağın Azərbaycanlı İcması” beynəlxalq təşkilatlara müraciət edib

“Azərbaycanın Xankəndi şəhərinin sonuncu yaşayış məntəqəsi olan Kərkicahan qəsəbəsini Ermənistan silahlı qüvvələri tərəfindən 1991-ci il dekabrın 28-də işğal olunub. Hələ bundan əvvəl 1988-ci il sentyabrın 18-də ermənilər tərəfindən Xankəndi şəhərində azərbaycanlıların mənzillərinə basqınlar edilmiş, 60-dək azərbaycanlı ailəsinin evləri yandırılmışdır. Nəticədə, şəhəri tərk etməyə məcbur edilmiş 15 mindən çox azərbaycanlı əhalinin xeyli hissəsi Şuşa, Xocalı və Ağdam şəhərlərində məskunlaşmağa məcbur olub. 1988-1993-cü illərdə, mono-etnik dövlət yaratmağa nail olan Ermənistan Respublikası Azərbaycana qarşı açıq-aşkar təcavüzkarlıq siyasəti yeritmiş, nəticədə dinc sakinlər qətlə yetirilmiş, yaşayış məntəqələri dağıdılmış, talan edilmiş və yandırılmışdır. XX əsrin sonunda ermənilərin Xocalıda törətdikləri soyqırımı bütün insanlığa və bəşəriyyətə qarşı yönəldilmiş ən ağır cinayətlərdən biri kimi qiymətləndirilir”.

APA-nın xəbərinə görə, bu barədə “Azərbaycan Respublikası Dağlıq Qarabağ Bölgəsinin Azərbaycanlı İcması” İctimai Birliyinin Xankəndinin Ermənistan silahlı qüvvələri tərəfindən bütünlüklə işğal olunmasının 21 illiyi ilə əlaqədar dünya ictimaiyyətinə və beynəlxalq təşkilatlara müraciətində bildirilir müraciətdə qeyd

olunub ki, Ermənistanın Dağlıq Qarabağın erməni icmasının öz müqəddəratını təyin etmək cəhdi kimi qələmə verdiyi bu təcavüzü nəticəsində Azərbaycanın işğal olunmuş ərazilərindən 1 milyondan çox əhali öz torpağında qaçqın vəziyyətinə düşüb və hazırda Azərbaycan ərazisinin 20 faizdən çox hissəsi Ermənistan silahlı qüvvələrinin işğalı altındadır: “Biz, Dağlıq Qarabağdan olan məcburi köçkünlər regionda etnik təmizləmə siyasətini həyata keçirmiş, bütün bəşəriyyət üçün qara ləkə olan Xocalı, Qaradağlı Meşəli və neçə – neçə qanlı soyqırımlarını həyata keçirmiş Ermənistan Respublikasına və Dağlıq Qarabağdakı cinayətkar rejimə göstərilən bütün siyasi, maddi yardım, mənəvi dəstəkləri qətiyyətlə pisləyir, bunun beynəlxalq hüquq prinsiplərinə tamamilə zidd olduğunu bəyan edirik. Bununla yanaşı, BMT Təhlükəsizlik Şurasının Dağlıq Qarabağla bağlı qəbul etmiş 822, 853, 874 və 884 sayılı qətnamələrində Azərbaycanın suverenliyinə, ərazi bütövlüyünə və sərhədlərinin toxunulmazlığına hörmətin ifadə edildiyi, zor işlədilməklə sərhədlərin dəyişdirilməsinin yolverilməzliyinin qeyd olunduğu və erməni hərbi birləşmələrinin Azərbaycanın işğal olunmuş ərazilərindən dərhal, tamamilə və qeyd-şərtsiz çıxarılması tələbinin də olduğunu bir daha nəzərinizə

çatdırırıq. Dağlıq Qarabağ münaqişəsinin tezliklə həlli üçün, ilk növbədə, bölgənin qaçqın düşmüş azərbaycanlı icmasının öz doğma torpaqlarına geri qayıtması zəruridir. Bölgənin erməni və azərbaycanlı icmaları arasında qarşılıqlı etimada əsaslanan münasibətlərin formalaşdırılması Dağlıq Qarabağ münaqişəsinin həllinə öz müsbət töhfəsini verə bilər. Bu səbəbdən icmalar arasında görüşlərin keçirilməsini də zəruri hesab edirik. Biz sizdən, humanizm ideyalarının daşıyıcı olan bütün beynəlxalq təşkilatlardan tələb edirik ki, Ermənistanın işğalçılıq siyasətinin ifşa olunması üçün təsirli tədbirlər görülsün. Bununla yanaşı, erməni təcavüzünün qurbanı olan 1 milyondan çox insanın haqq səsi eşidilsin və pozulmuş hüquqlarımızın bərpa olunması üçün ermənilərin cinayətkar əməlləri beynəlxalq səviyyədə qınaq obyektinə çevrilsin”.

Dağlıq Qarabağ bölgəsinin azərbaycanlı icması ümidvar olduğunu bildirir ki, Ermənistanın qeyri-konstruktiv hərəkətləri beynəlxalq birlik tərəfindən bir daha kəskin şəkildə qınanılacaq, bu ölkənin işğalçı siyasətinə son qoyulması üçün ən təsirli tədbirlər görülməkdir.

Müraciət “Azərbaycan Respublikası Dağlıq Qarabağ Bölgəsinin Azərbaycanlı İcması” İctimai Birliyinin dekabrın 28-də keçirdiyi toplantıda qəbul edilib.

Mixail Saakaşvili: “Gürcüstan parlamenti rüsvay oldu”

“BUNDAN SONRA BİZ DÖVLƏTİN TƏHLÜKƏSİZLİYİ BARƏDƏ NECƏ DANIŞA BİLƏRİK?”

Gürcüstan prezidenti Mixail Saakaşvili amnistiya barəsində qanuna qoyduğu vetonun götürülməsini ölkə parlamentarizminin tarixində “rüs-vayedicci səhifə” adlandıraraq. “Bu qərar Gürcüstanın dövlətçiliyinə və təhlükəsizliyinə qarşı yönəlmiş qərardır”. APA-nın “Qruziya Onlayn”a istinadən verdiyi xəbərə görə, bu sözləri Gürcüstan prezidenti Mixail Saakaşvili xalqa müraciətində bəyan edib.

Mixail Saakaşvili azyaşlılara qarşı cinsi istismar ittihamı ilə tutulanların, quldurların və Rusiya casusların azadlığa buraxılmasına kəskin etirazını bildirib.

“İşğala məruz qalmış ölkənin işğalçı-casusları azadlığa buraxması ağlasığmazdır. Bundan sonra biz dövlətin təhlükəsizliyi, Gürcüstanın təhlükəsizliyi barədə necə danışa bilərik? Dövlət ki, bir vaxt bu göstəricilərə görə Avropada birinci sıralarda göstərilirdi, indi azadlığa üç min cinayətkar buraxır”, deyərək dövlət başçısı qeyd edib. Gürcüstan prezidenti cəmiyyəti bir olmağa və ölkəni uçuruma aparandan, dövləti Rusiyadan siyasi, iqtisadi və enerji asılılığına salmağa çalışanların qalib gəlməsinə yol verməməyə çağırıb.

Xəbər verildiyi kimi, Gürcüstan parlamenti bu gün keçirilmiş plenar iclasda keçən həftə qəbul olunmuş amnistiya barədə qanuna Saakaşvilinin qoyduğu vetonu götürməyə müvəffəq olub. Qanunun ilkin variantına 91 deputat səs verib, bu da vetonun götürülməsinə kifayət edib.

Qeyd edək ki, prezidentin təklif etdiyi qanun layihəsində amnistiya 190 siyasi məhbusa, azyaşlılara qarşı cinsi istismar ittihamı ilə tutulanlara və narkotik satışına görə məhkum olunmuş şəxslərə şamil olunmurdu. Lakin parlament bu düzəlişləri qəbul etməyib.

Mixail Saakaşvili bu günlərdə tələbələrle keçirilmiş görüşdə qeyd edib ki, Gürcüstanda siyasi məhbus olmayıb və yoxdur. Təsdiq olunmuş amnistiya barədə qanuna görə, yaxın vaxtda 3 mindən çox məhbus azadlığa çıxacaq.

Ermənistan kommunistləri prezident seçkilərini boykot edəcək

Ermənistan Kommunist Partiyası 2013-cü il fevralın 18-də keçiriləcək prezident seçkilərini boykot edəcəyini açıqlayıb. APA-nın “Novosti-Armeniya”ya istinadən verdiyi məlumata görə, boykot qərarı partiyanın Mərkəzi Komitəsinin dekabrın 29-da keçirilmiş Plenumunda qəbul edilib. Ermənistan Kommunist Partiyasının nümayəndəsi Yercanik Kazaryan bildirib ki, Plenumun qətnaməsində seçkiqabağı kampaniya dövründə ideoloji mübarizənin qeyri-mümkünlüyü qeyd olunub. Kommunistlər digər namizədləri də dəstəkləməkdən imtina ediblər. Seçkilərdə iştirakdan imtinanın digər səbəbi kimi mövcud hakimiyyətin seçkilərin nəticələri saxtalaşdırması da göstərilib.

Obama İrana qarşı növbəti sanksiya imzalayıb

ABŞ prezidenti Barak Obama İranın Latin Amerikası başda olmaqla Cənub yarımkürəsinə nüfuz etməsinin qarşısını almaq haqqında qanunu imzalayıb. APA-nın “Fars” xəbər agentliyinə istinadən məlumatına görə, ABŞ Dövlət Departamenti tərəfindən siyasi və diplomatik bir strategiya olaraq hazırlanan qanun daha əvvəl ölkə Konqresində təsdiqlənib. Qanunun 180 gün içərisində qüvvəyə minməsi və sənəddə İranın bölgə ilə bağlı fəaliyyətlərini təsbit edilməsi tələb olunur. Eyni zamanda qanunda ABŞ-in Daxili Təhlükəsizlik Nazirliyinə də İran İslam İnqilabı Keşikçilər Korpusunun (“Sepah”) Qüds qanadı və “Hizbullah” kimi İrana bağlı qrupların nüfuz etməsinin qarşısını almaq üçün Kanada və Meksika sərhədlərində lazımı tədbirlər görmək barədə göstəriş verilib.

Azərbaycan və Türkiyə ortaq tarixin yazılmasına başlayır

Azərbaycan və Türkiyə ortaq tarixin yazılmasına başlayır. APA-nın xəbərinə görə, bunu Milli Elmlər Akademiyasının (AMEA) Tarix İnstitutunun dünən keçirilən Elmi Şurasında institutun direktoru Yaqub Mahmudov bildirib. Onun sözlərinə görə, bu məqsədlə Türkiyədən bir qrup tarixçi alim Azərbaycanla gəlib: “Ortaq türk tarixinin yazılması barədə qərar Türkiyənin baş naziri Rəcəb Tayyib Ərdoğanın Azərbaycana səfəri zamanı ölkə prezidenti ilə görüşündə razılaşdırılmışdı. Azərbaycan və Türkiyə tarixinin birləşdiril-

məsinə böyük ehtiyac var. İndiyə qədər ortaq türk tarixinin yazılması ilə əlaqədar Türkiyədə dəfələrlə danışıqlar aparılmışdır. Lakin bu söhbətlər indiyədək danışıq səviyyəsində qalıb. Ona görə də belə qərara gəldik ki, heç bir protokol imzalamadan şifahi şəkildə bu danışıqları aparıb razılığa gələk. Hər iki ölkənin tarixçiləri vaxtaşırı qarşılıqlı səfərlər həyata keçirəcəklər və ortaq türk tarixinin yazılmasına başlanacaq”.

Y. Mahmudov bildirib ki, Türkiyə ilə yanaşı, Qazaxıstan, Türkmənistan, Özbəkistan, Qırğızıstan, Ukrayna,

Moldova, Gürcüstan və Dağıstandan da tarixçi alimlər dəvət ediləcək və ümumtürk tarixinin yazılmasına başlanacaq: “Ümumtürk tarixinin yazılmasının nəticələrindən asılı olmayaraq Azərbaycan və Türkiyənin ortaq tarixi yazılacaq. Gizli deyil ki, bu tarixin içində ehtiyatlı problemlər var ki, biz ilk növbədə o məqamlarda birləşməliyik. Birgə tariximizin ən ağırlı məqamı qardaş Türkiyə tarixinə, soyqırımı məsələsinə qarşı ədalətsizliyin dünyada ayaq tutub yeriməsidir. İlk növbədə bu istiqamətdə birgə tədqiqatlar aparılmalıdır”.

Rusiyada olan miqrantların sayı açıqlandı

BU ÖLKƏDƏ 620 MİN AZƏRBAYCAN VƏTƏNDAŞI ƏMƏK MÜHACİRİ QISMİNDƏ ÇALIŞIR

Rusiya Federal Miqrasiya Xidməti (FMX) ölkə ərazisində olan miqrantların sayını açıqlayıb. APA-nın Moskva müxbirinin verdiyi məlumata görə, Rusiya ərazisində (14 dekabr 2012-ci il tarixində) 10,3 milyon xarici vətəndaş olub. Rusiyada-

ki miqrantların siyahısına 2,3 milyon nəfərlə Özbəkistan vətəndaşları liderlik edir. İkinci yerdə isə 1,4 milyon nəfərlə Ukrayna vətəndaşlarıdır. Siyahıda üçüncü yerdə 1,1 milyon nəfərlə Tacikistan vətəndaşları qərarlaşıb.

FMX-in tərtib etdiyi siyahıda Rusiyada 620 min nəfər Azərbaycan vətəndaşının olduğu göstərilib. Qırğızıstanın 540 min, Almanyanın 300 min, Çinin 200 mindən çox, ABŞ-in 200 min, Böyük Britaniyanın 150 min nəfər vətəndaşı Rusiyada miqrant olaraq qeydiyyatdan keçib.

Qeyd edək ki, Rusiya Federal Miqrasiya Xidməti ölkə ərazisində olan miqrantların sayı barədə hər ay məlumat yayacağını bildirib.

KİV layihələrinin maliyyələşdirilməsi ilə bağlı müsabiqənin nəticələri açıqlandı

Azərbaycan Respublikası Prezidenti yanında Kütləvi İnformasiya Vasitələrinin İnkişafına Dövlət Dəstəyi Fondunun Müşahidə Şurasının növbəti iclası keçirilib. Yığıncağı giriş sözü ilə açan Fondun Müşahidə Şurasının sədri Umud Mirzəyev iclasın gündəliyindəki məsələ barəsində məlumat verib. O qeyd edib ki, gündəlikdə 2013-cü ilin I yarımilliyi üçün KİV layihələrinin maliyyələşdirilməsi ilə bağlı müsabiqəyə təqdim edilmiş layihə təkliflərinin və qəzetlərin maddi-texniki bazasının gücləndirilməsi məqsədi ilə birdəfəlik yardımın ayrılmasının müzakirəsi durur.

Iclasın sədri gündəlikdəki məsələlər barədə çıxış etmək üçün sözü Kütləvi İnformasiya Vasitələrinin İnkişafına Dövlət Dəstəyi Fondunun icraçı direktoru Vüqar Səferliyə verib. Vüqar Səferli bildirib ki, dekabrın 4-dən 25-dək 2013-cü ilin I yarımilliyi üçün KİV layihələrinin maliyyələşdirilməsi ilə bağlı Fonda 32 redaksiyadan layihə təklifi daxil olub. Sonra layihə təklifləri Şura üzvlərinin müzakirəsinə verilib. Müzakirələrdə Fonda təqdim edilmiş bir layihənin müsabiqənin şərtlərinə cavab vermədiyi aşkar edilmiş, 31 layihə isə müsabiqənin tələblərinə uyğun olub. Müzakirələrin yekunu olaraq qəzetlərin dövriliyini, tirajını və ya-

yımını nəzərə alaraq 2013-cü ilin I yarımilliyində layihələrin həyata keçirilməsi üçün 31 qəzet redaksiyasına maliyyə yardımının ayrılması qərara alınıb.

Həmin qəzet redaksiyalar aşağıdakılardır;

“525-ci qəzet”, “Ayna-Zerkalo”, “Bakı-xəbər”, “Ədalət”, “Kaspi”, “Mövqe”, “Olaylar”, “Səs”, “Yeni Azərbaycan”, “Yeni Müsavat”, “Ekspress”, “Azadlıq”, “Palitra”, “Futbol+Qol”, “Həftə

içi”, “Azad Azərbaycan”, “Paralel”, “Xalq cəbhəsi”, “Şərq”, “Üç nöqtə”, “Novoye Vremya”, “Bizim yol”, “Olimpiya dünyası”, “Oxu məni”, “Azernews”, “Futbol+”, “Reytinq”, “Təhsil problemləri”, “The Business Times”, “Hərbi and”, “Türküstan”.

Iclasda qəzetlərin maddi-texniki bazasının gücləndirilməsi məqsədi ilə birdəfəlik yardımın ayrılması məsələsi də müzakirəyə çıxarılıb. Məsələ ilə bağlı Şura üzvlərinə məlumat verən

Vüqar Səferli bildirib ki, Fondun il ərzində fəaliyyəti zamanı müəyyən qədər vəsaitə qənaət edilib. İcraçı direktor qeyd edib ki, qəzetlərə birdəfəlik yardımın ayrılmasında məqsəd onların maddi-texniki bazalarını möhkəmləndirmək və internet saytlarının davamlı olaraq “online” rejimində işləməsinə təmin etməkdir. Müzakirələrdə çıxış edən Şura üzvləri irəli sürülən təklifi dəstəklədiklərini və bunun qəzetlərin maddi durumunun yaxşılaşdırılması istiqamətində önəmli əhəmiyyət daşıdığını bildiriblər.

Sonda qəzetlərin dövriliyini, tirajını və yayımını nəzərə alaraq 31 qəzetə birdəfəlik maliyyə yardımının ayrılması il bağlı qərar qəbul olunub.

Birdəfəlik maliyyə yardımı ayrılmış qəzet redaksiyaları aşağıdakılardır;

“525-ci qəzet”, “Ayna-Zerkalo”, “Bakı-xəbər”, “Ədalət”, “Kaspi”, “Mövqe”, “Olaylar”, “Səs”, “Yeni Azərbaycan”, “Yeni Müsavat”, “Ekspress”, “Azadlıq”, “Palitra”, “Futbol+Qol”, “Həftə içi”, “Azad Azərbaycan”, “Paralel”, “Xalq cəbhəsi”, “Şərq”, “Bizim yol”, “Üç nöqtə”, “Novoye Vremya”, “Futbol+”, “Olimpiya dünyası”, “Azernews”, “Oxu məni”, “Reytinq”, “Hərbi and”, “Türküstan”, “Təhsil problemləri”, “The Business Times”.

“Bank-kredit məsələləri KİV-də” mövzusunda tədbir keçirildi

Dünən Zərdabi Mətbuat Mərkəzinin təşəbbüsü ilə “Bank-kredit məsələləri Azərbaycanın Kütləvi İnformasiya Vasitələrində: mövcud durum və peşəkarlığın artırılması yolları” mövzusunda “dəyirmi masa” keçirilib. Azərbaycan Mətbuat Şurasında baş tutmuş tədbiri giriş sözü ilə açan ZMM sədri Rəhim Hüseynzadə bildirib ki, toplantı rəhbərlik etdiyi qurumun “KredAqro” Bank Olmayan Kredit Təşkilatı ilə birgə reallaşdırdığı eyni adlı layihə çərçivəsində baş tutan yekun “dəyirmi masa”dır.

R.Hüseynzadə layihə barədə məlumat verərək bildirib ki, ZMM-in 9 ay əvvələdək 30 Kütləvi İnformasiya Vasitəsində apardığı monitorinqlər KİV-lərdə bu mövzunun işıqlandırılması sahəsində vəziyyətin heç də qənaətbəxş olmadığını göstərirdi. Onların 2012-ci ilin ilk 3 ayında təqdim etdikləri sahələr üzrə materialların yalnız 0.6 faizi həmin mövzu ilə bağlı idi. Buradan da belə bir nəticə hasil olurdu ki, media təmsilçilərimiz ölkə oxucusunun sahə üzrə peşəkar yazılara olan ehtiyaclarının ödənilməsinə istiqamətləndirməlidir: “Beləliklə, layihəni həyata keçirməyi qərarlaşdırdıq. “KredAqro” Bank Olmayan Kredit Təşkilatının rəhbərliyi layihənin gerçəkləşdirilməsində bizim tərəfdaşımız oldu”.

ZMM sədri layihənin 3 istiqamətdə aparıldığını vurğulayıb. Ölkənin 24 aparıcı qəzetinin və 7 informasiya agentliyinin mövzunu necə işıqlandırmalarının monitorinq aparılıb, monitorinqin nəticələri ilə ölkə KİV-ləri, aidi qurumlar məlumatlandırılıb, sahədən yazan jurnalistlərin və mütəxəssislərin

iştirakı ilə “dəyirmi masa”lar keçirilib.

31 KİV-də aparılan monitorinq müəyyənləşdirib ki, bank-kredit məsələləri üzrə materiallarda “Azərbaycan Jurnalistlərin Peşə Davranışı Qaydaları”nın prinsip və bəndlərinin tələblərinə cəmi 8 dəfə etinasız yanaşılıb. Bunun da 6-sı layihənin ilk 4 ayına təsadüf edir. Digər 2-si isə son 5 ayda qeydə alınıb. Deməli, maarifləndirmə nəticəsində media – bank-kredit – ictimaiyyət üçlüyü arasında anlaşma mühiti tənzimlənməkdədir.

9 ayda monitorinq aparılan qəzetlərdə sahə ilə bağlı 1870, informasiya agentliklərində 2244, cəmi 4114 material verilib. Layihənin ilk ayında bu rəqəm qəzetlərdə 118-ə, informasiya agentliklərində 82-yə, cəmi 200-ə bərabər idi. Müqayisə üçün deyək ki, dekabrın 25 günündə qəzetlərdə 292, İA-larda 375 material təqdim olunub. Fərq 3 dəfədən çoxdur. Ümumiyyətlə, artım tempi müşahidə olunub. Yalnız sentyabrda eniş nəzərə çarpıb (190-189) ki, sonrakı aylarda ənənə bərpa edilib. Diqqəti çəkən cəhətlərdən biri informasiya agentliklərinin apreldən sonra qəzetləri üstələməsidir.

Dəyirmi masada çıxış edən Azərbaycan Respublikasının Milli Məclisinin deputatı Xanhüseyn Kazımlı bank-kredit sahəsinin mediada işıqlandırılmasını, bu sahəyə diqqətin cəlb edilməsini vətəndaşların sosial-rifah halının yaxşılaşdırılmasına göstərilən qayğının bariz nümunəsi kimi dəyərləndirib. Bu mənada ZMM-lə “KredAqro” Bank Olmayan Kredit Təşkilatının əməkdaşlığının vacibliyinə toxunub.

“KredAqro” BOKT-nin departament rəhbəri Zaur Əliyev təmsil olunduğu qurumun iş prinsiplərindən ətraflı bəhs edərək vurğulayıb ki, kredit təşkilatı fəaliyyətini media ilə əlaqələrə böyük önəm verərək qurur. Çalışır ki, mövcud sahədə qarşılıqlı inam və etimad mühitinin möhkəmlənməsinə öz töhfələrini versin. ZMM-lə birgə gerçəkləşdirilmiş layihəyə gəldikdə isə Z.Əliyev bu təşəbbüsün gələcəkdə də davamlı olacağını diqqətə çatdırıb.

Azərbaycan Mətbuat Şurası İdarə Heyətinin üzvü, “İki sahil” qəzetinin baş redaktoru Vüqar Rəhimzadə mövcud istiqamətdəki fəaliyyətin tənzimlənməsinə yönələn bütün maraqlı tərəflərin birgə əməkdaşlığının vacibliyini önə çəkib. O bildirib ki, banklar özləri də informasiyalarının cəmiyyətə çatdırılmasına ciddi səy göstərməli, mövcud marketing və menecment imkanlarının dəyərləndirilməsində medianın daha səmərəli fəaliyyətinə kömək göstərməlidirlər. Ən əsası isə jurnalistlərin kredit təşkilatlarından kredit götürmələri sahəsindəki vəziyyət dəyişməlidir ki, bu da yalnız qarşılıqlı əməkdaşlıq sayəsində mümkündür. V.Rəhimzadə habelə sırayı KİV təmsilçilərinin yaradıcılıqlarını məhz bank-maliyyə məsələlərinə yönləndirməsi üçün stimullaşdırıcı tədbirlərə ehtiyacın duyulduğunu da vurğulayıb.

“Təfəkkür” Universitetinin jurnalistika fakültəsinin professoru, jurnalist Tofiq Yusif media ilə bank sisteminin qarşılıqlı əməkdaşlığının şəffaflığının təmin edilməsi baxımından zəruriliyinə aydınlıq gətirib. O, “elə fəaliyyət göstər-

mək lazımdır ki, media da bank sistemi ilə bağlı məlumatların etibarlı daşıyıcısı rolunda çıxış etsin” deyib.

“Dəmirbank”ın departament rəhbəri Anar Hüseynov təmsil olunduğu qurumun media ilə işlə bağlı təcrübəsindən söhbət açaraq ümumən bank-kredit işində əsas məqamın inam və etimad olduğuna diqqət yönəldib. Bank nümayəndəsinin sözlərinə görə, etimad mühitini daha da dərinləşdirmək üçün jurnalistlərin sahə üzrə ixtisaslaşmalarına ehtiyac duyulur. Bu prosesin təşkili də qarşılıqlı əməkdaşlığın vacib predmetinə çevrilməlidir.

Eyni fikri bölüşən “Bank Respublika”nın ictimaiyyətlə əlaqələr üzrə meneceri Ramil Bayramov çıxışında həmçinin müasir dövrdə bütün sahələrin, o cümlədən bank sektorunun da media ilə işləməsinə, öz fəaliyyətinin ayrı-ayrı sahələrinə dair məlumatları müxtəlif sosial şəbəkələrə daşımalarına konkret rentabellik meyarları baxımından izah verib.

“Xalq qəzeti”nin baş redaktor müavini Tahir Aydınoglu, “İqtisadiyyat” qəzetinin baş redaktoru Aytən Səmədzadə, “FINCA Azərbaycan” Baq Olmayan Kredit Təşkilatının ictimaiyyətlə əlaqədar departamentinin əməkdaşı Nərgiz İbrahimova, “Paralel” qəzetinin redaktoru Akif Nəsirli və başqaları çıxışlarında KİV-lərin bank sektorunda qarşılaşdıqları ayrı-ayrı çətinliklərdən, o cümlədən mövcud sahədə ümumən nəzərə çarpan tendensiyalardan söz açaraq hər iki tərəfin bir-birinə münasibətdə inam və etimad mühitinin formalaşması üçün birgə layihələrin vacibliyini vurğulayıblar.

Azərbaycan QHT-lərindən "Reuters"ə etiraz

"BU DEZİNFORSİYALAR ERMƏNİPƏRƏST QÜVVƏLƏRİN SİSTEMLİ FƏALİYYƏTİNİN NƏTİCƏSİDİR"

"Reuters" agentliyi bu günlərdə ABŞ Dövlət Departamentinə istinadən yaydığı xəbərdə Azərbaycanın guya Əfqanıstan, Sudan, Liviya kimi təhlükəli, riskli ölkələr sırasına daxil edilməsi barədə məlumatlara yer verir. Həqiqətən də, ölkəmizə qarşı belə məlumatların yayılması dezinformasiya, onun reallıqlarını təhrif etmək, uğurlarını gözəndirilməkdən başqa bir şey kimi qiymətləndirilə bilməz. Çünki adıçəkilən ölkələrlə Azərbaycan arasında olan fərqləri görmək üçün dərin düşüncəyə ehtiyac yoxdur. Bu ölkələrdə Azərbaycanaxas hansısa bir məqam belə tapmaq mümkünsüzdür. Adıçəkilən bu ölkələrdən fərqli olaraq Azərbaycan dünyanın ən sakit, sabit, təhlükəsiz, tolerant ölkəsi kimi qiymətləndirilir. Bəs görəsən, Azərbaycanı təhlükəli ölkələr sırasına daxil edən hansı kriteriyalar üzrə qiymətləndirmə aparıb və bu nəticəyə gəliblər?

Bu bir faktıdır ki, son illər erməni lobbisi, onların təsiri altında olan riyakar siyasətçilər, Azərbaycanın uğurlarından qıçıqlanan xarici anti-Azərbaycan qüvvələr və islamofob dairələr ölkəmizə qarşı total informasiya müharibəsi aparırlar. Məhz bu qüvvələr "Eurovision-2012" mahnı müsabiqəsi ərəfəsində ölkəmiz haqqında çoxsaylı yalan məlumatlar yayaraq beynəlxalq ictimai rəyi ölkəmizə qarşı yönəltməyə çalışdılar. Xarici dairələrin təhriki ilə müsabiqə ərəfəsində ölkəmizə qarşı demokratiya və insan hüquqları ilə bağlı aparılmış qərəzli kampaniya, Azərbaycanı regionda yeni qarşıdurmalara cəlb etmək planları, guya İsrail-Azərbaycan əlaqələrinin üçüncü dövlətə qarşı istiqamətləndirildiyi barədə cəfəng iddialar məhz bu məqsədlərə xidmət edən addımlar idi.

Növbəti təxribatçı informasiyaların Avropa olimpiya oyunlarının Azərbaycanı keçirilməsi haqqında qərarın qəbul olunması ilə bağlılığının olması şübhəsizdir. ABŞ həmişə ən yüksək səviyyədə özünü Azərbaycanın dostu kimi təqdim edir. Lakin bu kimi informasiyalar belə təəssürat yaradır ki, ABŞ-ın xarici siyasəti koordinasiya olunmur, müxtəlif daxili qüvvələr, lobbi qrupları öz maraqlarına uyğun istədiklərini edirlər. Prezident Barak Obama başda olmaqla əksər ABŞ rəsmiləri, kongresmenlər, senatorlar beynəlxalq sülh və təhlükəsizliyin təmin olunmasında Azərbaycanın böyük rol oynadığını xüsusi qeyd edirlər. Azərbaycanda uzun illərdir ki, terror hadisəsi törədilmir, ölkə daxilində əcnəbilərin sərbəst hərəkəti üçün hər hansı bir təhlükə yoxdur. Azərbaycan hüquq-mühafizə orqanları baş verə biləcək cinayət hadisələrinin qarşısını alırlar və ölkədə təhlükəli mühit mövcud deyil. ABŞ başda olmaqla sabit kimi qələmə verilən Qərb ölkələri həqiqətənmi bütün təhlükələrdən sığortalanıb?

Əgər bu iddiaya inansaq, bu günə kimi Avropada, Amerikada olan terror hadisələrini, insanların qətlə yetirilməsini necə izah etmək olar?

ABŞ-da bir neçə gün əvvəl gənc bir oğlan məktəbə silahla daxil olaraq 20 kiçik yaşlı şagirdi və 6 müəllimi qətlə yetirdi. 62 yaşlı kişi həbsxanadan müvəqqəti icazə alaraq öz evini yandırdı, bacısını alovlar içində qoydu,

yardıma gələn yanğınsöndürənlərdən ikisini güllələdi.

Norveçdə Breyvik adlı şəxsin 77 günahsız insanı qətlə yetirməsi nə tez unuduldu?

Avropanın müxtəlif ölkələrində, xüsusilə də, Fransada baş alıb gedən islamofobiya insanların təhlükəsizliyinə risk yaratmırmı?

Almaniyada türklərin qəddarcasına qətlə yetirilməsi, onların başının kəsilməsi faktları bu ölkədə insanların təhlükəsizliyindən cavab verir?

Görəsən bu hadisələrin baş verdiyi ölkələr niyə "təhlükəli ölkələr" siyahısına daxil edilmirlər?

Beynəlxalq terrora qarşı fəal mübarizə aparın Azərbaycanla bağlı ədalətli mövqə ortaya qoymaq əvəzinə, Qərb mediası ölkəmizə qarşı hiddət dolu məlumatlar yayır, olmayan məqamları süni surətdə qabardırlar.

Azərbaycan beynəlxalq terrora qarşı mübarizədə fəal iştirakının əvəzində Qərbin belə "töhfələri" nə layıqdımı? Bu cür ədalətsiz yanaşma dünyada ədalət anlayışının özünə təhlükə deyilmirmi?

Bu cür dezinformasiyalar xarici şirkətlərin Azərbaycana gəlməsi, sərmayə yatırması, turistlərin Azərbaycana axınına maneə yaratmağa yönəltməkdən başqa bir şey deyil. Unutmaq lazım deyil ki, artıq 20 ilə yaxındır ki, dünyanın bütün böyük şirkətləri Azərbaycanda uğurla fəaliyyət göstərirlər və indiyə qədər onların fəaliyyətinə qarşı heç bir təhlükəli hadisə baş verməyib.

Azərbaycan son illər çoxsaylı dünya və beynəlxalq səviyyəli tədbirlərə ev sahibliyi edib və heç bir fors-major halla qarşılaşmayıb. Azərbaycan dünyada mədəniyyətlərə və dinlərə dialoq mərkəzi statusunu qazanıb. Belə halların qiymətləndirmə kriteriyaları konkret faktlara əsaslanmalıdır. Hansı ölkə riskdən sığortalanıb? Əgər riskli bölgə anlayışı baş verə biləcək hadisələrə görə tərtib olunursa, onda gərək dünyanın aparıcı ölkələri ilk növbədə bu siyahıya salınsınlar.

Azərbaycan ən böyük tədbirləri belə yüksək səviyyədə təşkil etmək bacarığını dəfələrlə nümayiş etdirib. Siyasi əməkdaşlığa, enerji təhlükəsizliyinə, iqtisadi inteqrasiyaya, dinlərarası dialoqa, idmana həsr edilmiş və tədbirlər Cənubi Qafqazda yal-

nız Azərbaycanda uğurla təşkil olunub. Bu, bir faktıdır ki, belə təhdid və dezinformasiyalar heç zaman Azərbaycanı haqq yolundan döndərə bilməz. Primitiv təxribatlarla ölkəmizi gözəndir salmaq istəyən qüvvələrə Azərbaycan real işləri, o cümlədən dünya və beynəlxalq səviyyəli tədbirləri yüksək səviyyədə təşkil etmək bacarığı, təhlükəsizliyi, firavanlığı, dinamik inkişafı ilə cavab verir.

Konstitusiyaya Araşdırmaları Fondunun prezidenti Əliməmməd Nuriyevın sözlərinə görə, Azərbaycan nə riskli, nə də təhlükəli ölkələr sırasına daxil edilə bilməz. O, hesab edir ki, Azərbaycan dünyanın ən təhlükəsiz, sabit və tolerant ölkələrindən biridir. Ə.Nuriyev belə bir məlumatın heç bir əsasının olmadığını deyib: "Azərbaycanın Əfqanıstan, Sudan, Liviya və digər bu kimi ölkələrlə bir siyahıda dayanması absurddur. Çünki bu ölkələrin mövcudluğu belə sual altındadır. O ölkələrdə hər gün terror hadisələri baş verir. Bunlar isə Azərbaycanla müqayisə edilə bilməz. Ümumiyyətlə təhlükəli və riskli hesab edilən ölkənin bir çox kriteriyaları var. Amma bu məqamlardan heç biri Azərbaycanda mövcud deyil. Həqiqətən də ölkəmiz tam sabit və təhlükəsiz ölkədir. Ölkəmizdə istənilən şəxs kimliyindən, milliyətindən, dinindən asılı olmayaraq tam rahat, təhlükəsiz yaşaya bilər. Hətta əcnəbilər belə tam tolerant şəraitdə fəaliyyət göstərirlər. Biznes üçün burada tam təhlükəsiz və şəffaf mühit var. Hətta dövlət tərəfindən bütün biznes qurumlarına dəstək verilir. Azərbaycanda bu ölkələrdə olduğu kimi hansısa cinayətkar dəstələr mövcud deyil. Ölkəmizdə insanların, dövlətin fəaliyyətini təhdid edəcək mafiya dəstələri də mövcud deyil. Əgər ölkəmiz qeyri-sabit ölkə olsaydı geridə qoyduğumuz bir il ərzində Azərbaycanda çoxsaylı kütləvi beynəlxalq tədbirlər keçirilirdi. Bu tədbirlərin heç birində, xüsusilə ən nüfuzlu olan "Avroviziya" müsabiqəsində, insanların təhlükəsizliyini təhdid edin heç bir hal baş vermədi. Məhz bütün bunlar Azərbaycanın nə qədər sabit olmasını göstərən faktlardır. Elə bunun nəticəsi olaraq gələn il daha möhtəşəm tədbirlərin Azərbaycanda keçirilməsi nəzərdə tutulub".

Ə.Nuriyev bu məlumatların hansı qüvvələr tərəfindən yayılmasının da belli olduğunu qeyd edib. Onun sözlərinə görə, Azərbaycanın uğurlarını həzm edə bilməyənlər məhz bu kimi çirkin kampaniyalara əl atırlar. O, dövlət departamentinin də məsələyə aydınlıq gətirəcəyinə inandığını bildirib: "Hesab edirəm ki, milad bayramı ərəfəsində yayılması təsadüfi deyil. Çünki bayramla əlaqədar aidiyyəti qurumların bu məsələ ilə bağlı təkzib etmək imkanı müəyyən müddətə məhdudlaşır. Məhz bu müddət ərzində informasiyalar dövlətin ziyanına işləyə bilər. Güman etmirəm ki, ABŞ Dövlət Departamenti belə bir bəyanatla çıxış etsin. Ancaq bunun gec-tez təkzib ediləcəyini düşünürəm. Çünki bu kimi halların şahidi olmuşuq. Əminəm ki, ABŞ-ın ölkəmizdəki səfirliyi də məsələni araşdıracaq. Onlar ölkəmizə qarşı bu informasiyanın hansı mənbələr tərəfindən yayılmasını araşdırmalıdır. Hesab edirəm ki, bu informasiya iqtisadi-siyasi maraqları təmin edilməyən qüvvələrin mövqeyidir. Burada erməni lobbisinin fəaliyyətinin olması da danılmazdır. Çünki onlar ölkəmizə qarşı tez-tez qarayaxma kampaniyalarının iştirakçısı olurlar".

Ə.Nuriyevin fikrinə, əcnəbi şəxslərin, xarici şirkətlərin ölkəmizdə fəaliyyət göstərməkdə maraqlı olması məhz buradakı xoş mühitin nəticəsidir: "Əks təqdirdə ölkəmizə kimse maraq göstərməzdi. Zənnimcə, Azərbaycana qarşı yayılan bu dezinformasiyalar hansısa qüvvələrin sistemli fəaliyyətinin nəticəsidir. Düzdür, ölkəmizdə hansısa xırda problemlər ola bilər. Lakin Azərbaycanda sabitliyi və təhlükəsizliyi təhdid edən heç bir problem mövcud deyil. Əgər Azərbaycanda təhlükəsiz vəziyyət yoxdursa, o zaman Azərbaycana hər il milyonlarla turist nə üçün gəlir? Məhz onlar buradakı əlverişli şəraiti görürlər. Azərbaycan nəinki MDB-nin, hətta dünyanın ən sabit ölkələrindən biridir. Ölkəmizlə ABŞ arasında antiterrorla bağlı ən yüksək səviyyədə tərəfdaşlıq mövcuddur. Əgər Azərbaycan qeyri-sabit, riskli ölkədirsə, ABŞ-ın ən böyük tərəfdaşı necə ola bilər? Bu, mümkünsüz bir məsələdir. Hesab edirəm ki, bu informasiyalar ciddi əsaslara, ciddi qaynaqlara

söykənmir. Və buna görə də tezliklə sıradan çıxacaq".

Azərbaycan Gənclərinin Avropaya İnteqrasiyası İctimai Birliyinin sədri Gülsel Səfərova bu məlumatların yayılmasından məyusluq keçirdiklərini bildirib. Onun sözlərinə görə, Azərbaycan beynəlxalq aləmdə uğur qazandıqca belə hallar baş verir: "Azərbaycanın dünya müstəvisində hər bir uğurundan sonra bu cür məlumatlar yer alır. Biz gənclər olaraq bu qeyri-obyektiv məlumatlardan çox təəccüblənir və təəssüflənirik. Azərbaycan Birləşmiş Millətlər Təşkilatının son insan inkişafı indeksinə görə, MDB məkanında irəli, aparıcı, lider ölkələr sırasına daxil edilib. Azərbaycan son beş ildə 37 pillə irəliləyib və ön sıralara çıxıb. Azərbaycan özü Somaliyə, Əfqanıstana və bu kimi ölkələrə yardım edən dövlətdir. Təəssüf ki, bütün bunlar kölgədə qalıb. Son illər Azərbaycan dünya çapında ən yüksək səviyyəli tədbirləri həyata keçirən bir ölkəyə, brendə çevrilib. Azərbaycan beynəlxalq müstəvidə hər bir uğura imza atdıqca, anti-Azərbaycan qüvvələri, ermənipərəst qüvvələr və ya erməni lobbisinin təsiri nəticəsində Azərbaycana qarşı belə qərəzli məlumatların şahidi olur. Artıq uzun illərdir ki, terrora qarşı mübarizədə Azərbaycan Avropanın və ABŞ-ın ən yaxşı tərəfdaşları siyahısında yoxdur. Bu il Azərbaycanda keçirilən "Eurovision" mahnı müsabiqəsi, Beynəlxalq Humanitar Forum, İnternet İdarəçiliyi Forumu və digər beynəlxalq tədbirlər zamanı heç bir terror hadisəsi baş vermədi və ya insanların həyatına təhlükə yaranacaq hər hansı bir hadisə olmadı. Belə olduğu halda bu cür məlumatlar hansı kriteriyalara, hansı statistika əsasən hazırlanır və Azərbaycan, Əfqanıstan, Sudan, Liviya, Somali kimi təhlükəli ölkələr ilə bir sıraya qoyulur? Azərbaycan Əfqanıstanda terrora qarşı mübarizədə ABŞ ilə çiyin-çiyinə vuruşur. Azərbaycan Somaliyə yardım göndərən bir ölkədir və bundan başqa Azərbaycan dünyada tolerantlıq brendidir".

G.Səfərovanın sözlərinə görə, son illər ərzində Azərbaycanın dinlərarası, mədəniyyətlərə dialoqa verdiyi töhfə Cənubi Qafqazda heç bir ölkənin payına düşəcək qədər deyil. O, bu informasiyaların yayılma səbəbinə də toxunub: "Bütün bunları analiz edərkən artıq bu cür məlumatların hansı səbəbdən yayılmasını biz yalnız anti-Azərbaycan, ermənipərəst qüvvələri və erməni lobbisinin fəaliyyətinin nəticəsində yayılan iftira dolu bir məlumat kimi xarakterizə edirik. Həmin məlumatlara baxan zaman sanki bizim xəbərimiz olmayan yeni bir Azərbaycanın olması təəssüratı yaranır. Biz Azərbaycanın gənclər təşkilatı olaraq bu cür məlumatları qeyri-obyektiv və qərəzli hesab edirik və buna etiraz edirik".

Aqil LƏTİFOV

Azərbaycanın dini tolerantlığı ingiltərəli jurnalisti heyrləndirib

POL STİL: "BURADA DİNİ ETİQAD AZADLIĞI İNSANDA HƏQİQƏTƏN DƏ FƏXARƏT HİSSİ DOĞURUR"

Böyük Britaniyanın "baldhiker.com" saytında bu elektron resursun yaradıcısı, 2011-ci ildə turizm sahəsində yazan ən güclü jurnalist adına layiq görülmüş Pol Stilin Qəbələ şəhərinə səfəri ilə bağlı yazdığı növbəti maraqlı məqalə "Azərbaycan – Nic kəndinin nadir Udin kilsəsi" adlanır. "Baldhiker.com" saytında yerləşdirilən məqalədə Pol Stil yazır: "Qəbələni gəzərkən mən Azərbaycanın kiçik, lakin dini tolerantlıq baxımından vacib bir hissəsinə getməyi qərara aldım. Burada dini etiqad azadlığı insanda həqiqətən də fəxrət hissi doğurur. Əhalisinin 95 faizini müsəlmanların təşkil etdiyi bir ölkədə bün-

tün dinlərin nümayəndələrinin dinc yanaşı yaşaması olduqca təqdirəlayiqdir. Yeni bir kilsə tikildikdə bütün dinlərin nümayəndələri dəvət olunurlar.

Azərbaycan tolerantlığını sübut edən bir fakt da vardır. Belə ki, İsraildən başqa dağ yəhudilərinin məskunlaşdıqları və əsrlərdir rahat və mehriban şəraitdə yaşadıkları yeganə qəsəbə yalnız Azərbaycandır – Quba rayonunun Qır-

mızı qəsəbəsi.

Əslində mən Qəbələdəki Udin kilsəsi haqqında eşitməmişdim, ona görə də çox maraqlandım. Beləliklə, mən Nic kəndində kiçik bir kilsəyə dəvət olundum. Qafqazın ən qədim sakinlərindən olan udinlərə məxsus bu kilsə xüsusi əhəmiyyət daşıyır. Hazırda dünyada təxminən bir neçə min udin vardır. Onların əksəriyyəti, təxminən dörd min nəfəri Azərbaycanın bu böl-

gəsində yaşayır. Mən burada xatirə kitabına ürək sözlərini yazarkən Şahzadə Endrünün imzasını da gördüm.

Nicdə udinlər mənə böyük səmimiyyətlə özlərinin yenice qurulmuş və istifadəyə verilmiş kilsələrinə dəvət edildilər. Udinlər Azərbaycanda öz icmalarını qoruyub saxlamaqla fəxr edirlər. Təbii ki, bu məsələdə Azərbaycan dövlətinin və xalqının onlara dəstəyi və dözümlülüyü mühüm rol oynayır.

Əsrlər boyu bir çox müharibələrin, iğtişaşların mərkəzi olan bir ölkədə bu cür anlaşmanı görmək həqiqətən də çox təqdirəlayiq haldır. Din sahəsində mütəxəssis olmasam da, burada keçirdiyim bir neçə saat ərzində gördüklərim həqiqətən də mənə yaxşı mənada çox təəccübləndirdi".

Məqalə maraqlı fotosəkillərlə müşayiət olunub.

AzərTAc

Pol Stil: "Qəbələdəki piano fabriki məni valeh etdi"

Böyük Britaniyanın "baldhiker.com" saytının yaradıcısı, 2011-ci ildə turizm sahəsində yazan ən güclü jurnalist adına layiq görülmüş Pol Stilin Qəbələyə səfəri ilə bağlı yazdığı silsilə məqalələrdən biri də burada fəaliyyət göstərən "Beltmann" piano fabriki haqqındadır.

"Baldhiker.com" saytında yerləşdirdiyi məqaləsində Pol Stil yazır: "Azərbaycanın gözəl Qəbələ şəhərinə səfərimin hər günü bir-birindən maraqlı keçdi. Şəhərdə olduğum hər yer məni heyrləndirdi.

Səfər zamanı mən Qəbələdəki "Beltmann" piano fabriki ilə də tanış oldum. Digər gördüyüm maraqlı yerlər kimi, bu fabriklə də bağlı təəssüratım belə oldu: Nadir, valehəddi və fərəhləndirici".

İngiltərəli jurnalist yazır: "Fabrikin qapısında mənə müəssisənin baş dizayneri holland Hans Leferink qarşıladı. Müəssisənin yaranma tarixi ilə maraqlandım. Mənə məlumat verildi ki, 1901-ci ildə Yohann Beltmannın Niderland Krallığında əsasını qoyduğu "Beltmann" piano fabriki 1983-cü ildə Almaniyaya köçürülmüş və müəssisə orada 2002-ci ilədək fəaliyyət göstərmişdir. 2008-ci ildə yeni

"Beltmann" piano fabrikinin yaradılması ideyası yaranmış və həmin il Qəbələdə müəssisənin inşasına başlanılmışdır. 2009-cu ildə isə fabrikdə üç pianonun hazırlanması ilə "Beltmann" markalı pianoların istehsalının əsası qoyulmuşdur. Hazırda dünyada "Beltmann" markalı pianolar yalnız Qəbələdəki bu fabriklə istehsal olunur. Fabrikdə ildə 1200-1500 piano istehsal edilir.

Mən müəssisədə istehsal prosesini izlədim. Pianoların hazırlanmasında nə qədər incəliyin olduğunu görmək həqiqətən çox maraqlı idi. Keyfiyyətli pianolar hazırlamaq üçün hər bir incəliyə xüsusi diqqət yetirilir. Maraqlısı budur ki, müəssisədə Qəbələnin yerli sakinləri işləyirlər. Piano istehsalı üçün istifadə olunan materialların yüksək keyfiyyəti də diqqətimdən yayınmadı. Etiraf edirəm ki, həyatımda bu cür mənzərənin şahidi olmamış-

dim. Ona görə də mən istehsal prosesini çox böyük heyranlıqla izlədim".

Müəssisədə hazır pianolara da baxdığını yazan Pol Stil qeyd edir ki, Hans Leferinkin ifasında musiqi parçasını da dinləmişdir. O qeyd edir ki, bu, həqiqətən də çox təsirli idi.

İngiltərəli jurnalist yazır ki, Qəbələ Azərbaycanın ən gözəl şəhərlərindən biridir. Zəngin tarixi, füsunkar təbiəti, əsrarəngiz gözəlliyi olan bu şəhərdə hər il yüksək səviyyəli Beynəlxalq Musiqi Festivalı və pianoçuların Beynəlxalq Müsəbiqəsi keçirilir. Bu festivallarda dünya şöhrətli sənətkarlar iştirak edirlər.

Ümumiyyətlə, Azərbaycan xalqı bütün dünyada qonaqpərvərliyi ilə yanaşı, sənətə sevgi və hörməti ilə də tanınır. Təsədüfi deyildir ki, Azərbaycanda demək olar, hər evdə piano, milli musiqi alətləri olan saz və ya tar var".

AzərTAc

BDU-nun rektorundan "Jurnalist" tələbə qəzetinə dəstək

ABŞ-in Azərbaycandakı səfirliyinin və "Multimedia" Mərkəzinin təşkilatçılığı və maliyyə yardımı, Bakı Dövlət Universitetinin rektorunun dəstəyi ilə universitetin Jurnalistika fakültəsində müasir "İnternet televiziya" tədris studiyası və bsu.yenimedia.az tələbə tədris portalı yaradılıb. Fakültədə əvəllər mövcud olmuş, 90-cı illərin keşməkeşli dövründə fəaliyyəti dayandırılmış "Jurnalist" tələbə qəzeti yeni formatda və yeni stilistikada nəşrə başlayıb. Tələbə-jurnalistlərin eksperiment yazılarının dərc olunduğu bu qəzet Jurnalistikanın nəzəriyyəsi və təcrübəsi kafedrasının baş müəllimi Kö-

nül Niftəliyevanın rəhbərliyi ilə kafedranın "Azərbaycan" nəşriyyatında yaradılmış filialında hazırlanır və nəşr olunur. Əvəllər 300 nüsxə tirajla nəşr olunan bu qəzet nəzəriyyə və təcrübə kafedrasının irəli sürdüyü ideyaya əsasən indi ölkənin ictimai rəyində mühüm rol oynayan "525-ci qəzet" və "Şərq" qəzetlərinin nömrələrində ayda bir dəfə olaraq nəşr edilir. Ötən ildən BDU Jurnalistikanın nəzəriyyəsi və təcrübəsi kafedrasının müdiri Cahangir Məmmədlinin təşəbbüsüylə "Jurnalist" in tələbə-müxbirlərinə qonorar verilməyə başlanıb. Bunun üçün sponsorları uzaqda axtarmaq lazım olmadı. İs-

tedadlı yazıçı, publisist, millət vəkili Aqil Abbas, AMEA-nin müxbir üzvü, kimya elmləri doktoru, professor Vaqif Abbasov "525-ci qəzet" in baş redaktoru Rəşad Məcid, "Şərq" in baş redaktoru Akif Aşırılı növbəli şəkildə jurnalistin hər nömrəsinin tələbə-müxbirlərinə qonorar üçün maliyyə dəstəyi ayırırlar.

Vətəndaş-ziyalılarımızın BDU-nun jurnalist-tələbələrinə bu qayğı təşəbbüsünü yüksək qiymətləndirən rektor, akademik Abel Məhərrəmov bu günlərdə öz şəxsi maaşından tələbə-jurnalistlərə qonorar üçün maliyyə vəsaiti göndərib. Daha maraqlısı budur ki, Abel müə-

lim ayda bir dəfə nəşr olunan "Jurnalist" in tələbə-müxbirləri üçün qonorar problemini rəsmiləşdirmək fikrindədir.

Qeyd edək ki, dekabrın 28-də, yeni il qabağı Abel müəllimin şəxsen özünün təqdim etdiyi qonorar tələbə müxbirlərə paylanıb. Bundan

ruhlanan tələbə-jurnalistlər iki günə qəzetin yeni il nömrəsini hazırlamağı vəd ediblər.

Ayşə İSAZADƏ, BDU, Jurnalistika fakültəsinin III kurs tələbəsi, "Jurnalist" qəzetinin xüsusi müxbiri

Bahar Muradova: "Gələn il Dağlıq Qarabağ münaqişəsinin həlli istiqamətində mühüm addımlar atılacaq"

"Gələn il Dağlıq Qarabağ münaqişəsinin həlli istiqamətində mühüm addımlar atılacaq. Dağlıq Qarabağ məsələsi ətrafında qanə ediləcək addımlar atılmasa belə, status-kvonun dəyişməsi istiqamətində ardıcıl fikirlərin səslənməsi böyük uğur hesab olunmalıdır. Bu gün danışıqlar prosesi dondurulmuş vəziyyətdədir. Amma ölkə Prezidenti İlham Əliyevin yeritdiyi siyasət 2013-cü ildə bu məsələnin yenidən çox fəal gündəmə gələcəyini söyləməyə imkan verir". Bu barədə jurnalistlərə açıqlamasında Milli Məclisin sədr müavini Bahar Muradova deyib. O bildirib ki, gələn il bütün imkanlardan istifadə edərək Dağlıq Qarabağ probleminin həlli üçün lazım olan bütün addımlar atılacaq". Gürcüstanın baş naziri Bidzina İvanişvili-nin səfərinə toxunan vitse-spiker deyib ki, səfər zamanı yaranmış bir sıra narahatlıqlara, səfər ərəfəsində baş vermiş diskussiyalara rəğmən səfər çox uğurlu keçdi. Onun sözlərinə görə, Azərbaycan və gürcü xalqlarını hər zaman dostluq telləri bağlayıb: "Azərbaycanla Gürcüstan yaxın qonşu, strateji tərəfdaş və möhkəm dostdur. Bu ölkələrə rəhbərlik edən şəxslər hər zaman xalqlarımız arasında olan bu amili nəzərə almalıdır. Səfər çərçivəsində aparılan danışıqlar, əldə olunan razılaşmalar, yaranmış soyuq münasibətlərin aradan qalxması bir daha sübut etdi ki, Azərbaycan və

Gürcüstan, onun xalqları hakimiyyətində kimin olmasından asılı olmayaraq bu ölkələrin rəhbərləri hər zaman dostluq, qarşılıqlı əməkdaşlıq siyasətinə əməl edəcəklər. Çünki bu iki dövlətin qonşuluqda inkişaf etməsi və bir-birinin yanında olması üçün mütləq dostluq telləri möhkəmləndirilməlidir".

Ermənistan üçün əhəmiyyətli olan Abxaziya dəmir yolu xəttinin açılmasında toxunan Milli Məclisin sədr müavini bildirib ki, Bakı-Tbilisi-Qars dəmiryolu layihəsi ortada olduğu təqdirdə onu təkrarlayan layihələrin ortaya çıxması və bu ətrafda müzakirələrin ortaya çıxmasının özü düzgün deyil:

"Bakı-Tbilisi-Qars dəmiryol xətti Qafqaz bölgəsinin əhəmiyyətini artıran layihədir. Həmçinin layihə bu ölkələrin xalqları üçün kifayət qədər gəlir gətirəcək. Bunun üçün mövcud layihənin tikilib başa çatdırılması və istifadəyə verilməsi işinə dəstək verilməlidir. Hesab edirəm ki, məsələyə düzgün yanaşma hər zaman qalib gəlir. Ümumiyyətlə, bu məsələ ilə bağlı hər hansı bir problemin olacağını düşünürəm".

B.Muradova iqtidar müxalifət münasibətlərinə də toxunub: "Düşünürəm ki, müxalifətlə iqtidar bir araya gəlməlidir. İqtidar iqtidardır, müxalifət isə müxalifət. İqtidar seçkidə qalib gəlib, ölkə siyasətini yönəldən və bütün sahələrə rəhbərlik edən siyasi qüvvədir. Müxalifət isə alternativ mövqə ortaya qoyan siyasi qüvvədir. Ona görə, bu təşkilatların bir araya gəlməsi, birləşməsi, vahid olması ilə bağlı illuziyaları kənara qoymaq lazımdır. Sadəcə müzakirələr ola bilər, bu və ya digər məsələ ətrafında fikir mübadiləsi aparıla bilər. Ümumiyyətlə, iqtidarla müxalifət arasında birləşmənin olmamasından narahatlıq hissi keçirmirəm. Amma ayrı-ayrı düşərgə içərisində vahid mövqenin əldə olunmasına dair gözləntilər var. İqtidar düşərgəsində vahid mövqə var və Azərbaycan xalqının mütləq əksəriyyəti bu mövqeni dəstəkləyir".

PƏRVANƏ

Siyavuş Novruzov: "Azərbaycanla Gürcüstan arasında mövcud əlaqələr daha da genişlənir"

"2012-ci il Azərbaycan üçün uğurlu bir il kimi tarixdə qalacaq. Bu il I Yeni Azərbaycan Partiyası (YAP) 20 illik yubileyini qeyd etdi. İyirmi ildir ki, YAP Azərbaycan xalqına xidmət göstərir və hakim partiyanın sədrinin rəhbərliyi ilə ölkədə çox böyük işlər görülür. Belə ki, həm iqtisadi, həm sosial həyatda, siyasi sistemin möhkəmləndirilməsində, qanunvericilik bazasının yaxşılaşdırılmasında, həm də ölkəmizdə keçirilən beynəlxalq tədbirlərdə mütərəqqi işlər görülür".

Bu barədə ilin yekunları ilə mətbuata açıqlama verən YAP icra katibinin müavini, millət vəkili Siyavuş Novruzov çıxış edib. O deyib ki, bu il Azərbaycanda "Avroviziya" mahnı müsabiqəsi, BMT Təhlükəsizlik Şurasında sədrlik, 2015-ci ildə Bakıda keçiriləcək I Avropa Olimpiya Oyunlarını qazanmaq və başqa hadisələrlə yadda qalacaq: "İlk dəfə olaraq bu oyunların Azərbaycanda keçirilməsi göstərdi ki, YAP iyirmi illik fəaliyyətində ölkədə ictimai-siyasi sabitliyin yaranması ilə yanaşı, Azərbaycan xalqının maraqlarına xidmət edərək həm xarici, həm də daxili siyasətdə uğurlara imza atıb. Eyni zamanda partiyanın maddi-texniki vəziyyətinin yaxşılaşdırılması istiqamətində də bir sıra işlər görülüb. 2013-cü il seçki ili olduğu üçün hakim partiya bütün proqramını və əsas istiqamətlərini bu istiqamətə yönəldib".

Prezidentin imzaladığı əfv fərmanına toxunan millət vəkili deyib ki, bütün bunlar prezidentimizin humanist siyasətinin bariz nümunəsidir: "Belə fərmanların əsası ümummilli lider Heydər Əliyev tərəfindən qoyulub, bu gün də

Prezident İlham Əliyev tərəfindən uğurla davam etdirilir. Bu bir daha onu göstərir ki, Azərbaycan hökumətinin məramı humanistliyi hər zaman əldə rəhbər tutmaqdır. Hesab edirəm ki, bu kimi sərəncamlar davamlı olacaq".

Gürcüstan baş nazirinin Azərbaycana səfərinə toxunan S.Novruzov bunun iki ölkə arasında əlaqələrin inkişafına müsbət təsir edəcəyini vurğulayıb: "Azərbaycanla Gürcüstan arasında iqtisadi, siyasi əlaqələr mövcuddur və bu əlaqələr daha da genişlənir. Azərbaycan hökuməti mütəmadi olaraq Gürcüstana dəstək verib, onların çətin vaxtlarında hər zaman yardım əlini uzadıb. Bundan əlavə bir çox iqtisadi layihələrin həyata keçirilməsində Azərbaycan şirkətləri yaxından iştirak edib. O cümlədən Azərbaycanın neft və qaz, dəmiryolu sahələrində mütəfiqləri ilə əlaqələri getdikcə gücləndirir.

Bu baxımdan Azərbaycan-Gürcüstan münasibətlərinin pozulmasına canfəşanlıq göstərən qüvvələr var. Bunun üçün müxtəlif təxribatlar, Gürcüstanda yaşayan azərbaycanlıların evlərinə basqınlar, seçkidən sonra qarışıqlıqlar və digər addımlar atılır. Bəzi qüvvələr belə hesab edirlər ki, bu təxribatlar yeni hökuməti gözənd salmağa çalışsın köhnə hökumət tərəfindən edilib. Ancaq bütün bunlar Gürcüstanın daxilində gedən mübarizənin nəticəsidir ki, Azərbaycanla belə bir konflikt yaransın. Ancaq həmin qüvvələr heç nəyə nail ola bilməyəcəklər. Gürcüstan baş nazirinin Azərbaycana səfəri, ikitərəfli görüşlərin keçirilməsi, müxtəlif məsələlərin müzakirəsi və Prezident İlham Əliyevin Gürcüstana rəsmi səfərə dəvət olunması yenidən Gürcüstan-Azərbaycan münasibətlərinin yüksələn xətlə inkişafının göstəricisidir".

S.Novruzov Azərbaycan və Rusiya münasibətlərində heç bir gərginliyin olmadığını da deyib: "Təbii ki, müəyyən dairələr vardır ki, bu münasibətləri gərgin vəziyyətdə saxlamağa çalışırlar. Amma nəticədə onların da bu əməlləri baş tutmayacaq. Digər tərəfdən Azərbaycan hər bir dövlətlə bərabər səviyyəli müstəqil siyasət qurur. Rusiya Abxaziya ilə Cənubi Osetiyanın müstəqilliyini tanıyıb. Təbii ki, adıçəkilən ölkədə istənilən siyasətçi Gürcüstanın bu əraziləri itiməsinə razılıq versə, onun hakimiyyətdə siyasətçi kimi qalması qeyri-mümkündür. Hətta Rusiyanın prezidenti Vladimir Putin də öz müsahibələrində dəfələrlə qeyd edib ki, geriye heç bir yol yoxdur".

PƏRVANƏ

Dünya Azərbaycanlılarının Həmrəylik Günü Pakistan mətbuatında yer alıb

Pakistanda diplomatik sahədə yazıları ilə seçilən nüfuzlu "Diplomatik Star" jurnalında 31 dekabr – Dünya Azərbaycanlılarının Həmrəylik Günü ilə bağlı məqalə dərc edilib. Azərbaycanın Pakistandakı səfirliyindən "525"ə verilən məlumata görə, məqalədə 31 dekabr – Dünya Azərbaycanlılarının Həmrəylik Günü'nün respublikamızda dövlət bayramı kimi qeyd olunduğu vurğulanıb: "Bu bayramın əsas məqsədi azərbaycanlıların həmrəyliyi, milli mənəvi dəyərlərimizə hörmət, tarixi Vətənə bağlılıq və sadıqlıqdır. Bu bayramın Vətən sevgisi, amalı ilə yaşayan soydaşlarımız tərəfindən dünyanın müxtəlif ölkələrində ildən-ildə daha geniş şəkildə qeyd edilir".

Yazıda Dünya Azərbaycanlılarının Həmrəylik Günü'nün ilk dəfə Naxçıvan Muxtar Respublikasının parlamenti tərəfindən bayram kimi qeyd olunduğu vurğulanıb: "Ulu öndər Heydər Əliyev daim xarici ölkələrdə yaşayan həmvətənlərimizi müstəqil Azərbaycan ilə daha sıx əlaqədə olmağa çağırırdı. Ümummilli lider Heydər Əliyev dövlətimizin diaspor təşkilatları ilə fəaliyyətinin əsas istiqamətlərini müəyyənləşdirib, xaricdə yaşayan azərbaycanlıların ilk növbədə Vətəni – müstəqil Azərbaycanı, xalqımızın bu gününü və gələcəyini düşünməsinin vacibliyini vurğulayıb".

Jurnalda Azərbaycan diasporunun fəaliyyətinin əsas istiqamətləri də açıqlanıb: "Bu fəaliyyət planına etnik mənsubiyyətin qorunub saxlanması, respublikamız haqqında həqiqətlərin təbliği, soydaşlarımızın məskunlaşdıqları ölkələrin cəmiyyətlərinə inteqrasiyası, əlamətdar günlərdə tədbirlərin keçirilməsi və s. daxildir".

Məqalədə ulu öndər Heydər Əliyevin 1999-cu ildə dünya azərbaycanlılarına müraciətində 31 dekabr – Dünya Azərbaycanlılarının Həmrəylik Günü'nün dövlət bayramı kimi qeyd olunmasını xalqımızın milli azadlıq mübarizəsinin məntiqi nəticəsi kimi qiymətləndirildiyi qeyd olunub.

Nəşrdə, həmçinin hazırda dünyada 50 milyondan çox azərbaycanlının yaşadığı qeyd olunub, onlar tərəfindən yüzlərlə diaspor təşkilatının yaradıldığı bildirilib: "Soydaşlarımız arasında azərbaycançılıq ideyaları, milli-mənəvi dəyərlər getdikcə daha dərin kök salır. Azərbaycanlılar məskunlaşdıqları ölkələrin ictimai-siyasi, mədəni və işgüzar həyatında mühüm mövqelərə sahib olmaqla yanaşı, həm də Azərbaycanın dünyaya təqdim olunmasına, maddi və mənəvi irsimizin təbliğinə, ölkəmizin əleyhinə yönəlmiş ideoloji təxribatların qarşısının alınmasına töhfələrini verirlər".

Məqalə "Şübhəsiz ki, dünya azərbaycanlıları fəaliyyətlərini birləşdirərək və əlaqələndirməklə doğma Azərbaycanın inkişafı və tərəqqisinə töhfələrini vermiş olacaqlar" sözləri ilə yekunlaşıb.

Sevinc HƏMİDLİ

Kurikulum Azərbaycan

Telman CƏFƏROV (Vəlixanlı)
filologiya elmləri doktoru,
professor

Ana dilimizə tərcümədə "istiqamət", "yol" mənasını verən "kurikulum" bu gün ən çox eşitdiyimiz və işlədiyimiz sözlərdəndir. Onun əhatə etdiyi elmi-metodiki ədəbiyyatlar, təhsil qanunvericiliyi aktları, ən əsası da fəaliyyət sahəsi cəmiyyətin müxtəlif təbəqələri tərəfindən birmənalı qarşılanmadığından və bəzən haqsız və yersiz olaraq "tarixin təkərini geriye qaytarmağ"ı arzuların səsi ucaldığından bir təhsil işçisi kimi bütün bunlara münasibətini bildirməyi özümə borc bilirəm.

Açıqı, məqaləni daha çox geniş ictimaiyyətə – valideynlərə, məktəbin təəssübkeşi olmağa hazır hər bir vətənpərvərə ünvanlamışam. Ona görə də burada milli kurikulumla keçidin elmi-nəzəri əsaslarından, onun elmi-etdiyi sənədlər, anlayışlar, məqsəd, vəzifə və vasitələrdən çox, ictimai-siyasi, ideoloji və faktoloji, qismənsə elmi-metodiki cəhətlərindən bəhs etməyə çalışacağam. Çünki hər bir təhsil işçisinin əlinin altında kifayət qədər metodiki göstərişlər və normativlər, I-V siniflər üçün ayrı-ayrı fənlər üzrə dərslik komplektlərində kurikulumun mahiyyəti və fəlsəfəsi, yeni tələblər nəzərə alınmaqla ənənəvi dərstdən müasir dərs modelinə keçidin yolları barədə müəllimə lazımı kömək göstərə bilən vasitələr var. Hətta bir sıra fənlər üzrə müəllim üçün vəsaitlərdə fəal və integrativ təlimin yolları və mexanizmləri, fənn üzrə qiymətləndirmə meyarları və üsulları barədə gərəklər olduğundan da çox məlumatlar verilir ki, bu da psixoloji və professional cəhətdən hazırlıqsız müəllimi qorxudur. Sözü qısası, biz bəzən bu anlayışa əcaib don geydirir, pedaqoji ictimaiyyətdə, ayrı-ayrı sosial qruplarda təhsil islahatlarının gedişi barədə yanlış təsəvvür formalaşdırırıq.

Son beş-on il ərzində bank-maliyyə, iqtisadiyyat, tikinti, neft-qaz, siyasi-diplomatik, idman, mədəniyyət, mətbuat və s. sahələrdə azmi indiyədək bizə məlum olan və olmayan termin və anlayışlar üzə çıxıb, proseslər reallaşmış. Cəmiyyət və ən əsası da bu işlərin içində olan professional digər sahələrdəki

yenilikləri həzm edə bilirlərsə, millətə və xalqa dərs deyən müəllimə nə olub ki?! Biz niyə geri çəkilməli, zamanın tələbi ilə tutduğumuz yolun sonuna boylanıb nikbincəsinə baxmamalıyıq? Axı digərlərindən fərqli olaraq, hamı bizimlədir: atalar, analar, babalar, nənələr və daha kimlər, kimlər... İşlədiyim Bakı Slavyan Universitetinin Məktəb-Lisey Kompleksində biz müəllimlər üçün kurikulum üzrə təlim kursları ilə yanaşı, həm də valideynlər üçün mühazirələr təşkil edirik. Kompleksə pedaqoji təcrübəyə gələn tələbələrimize – sabahın müəllimlərinə, kurikulum islahatı barədə geniş məlumatlar çatdırırıq, məktəb ətrafında cəm olan insanlara kurikulumla bağlı lazımı bilgiler veririk...

Müstəqil Azərbaycanın təhsil sistemində islahatlar proqramına 1998-ci ildən start verildi. Bu genişmiqyaslı və mərhələli təhsil islahatları müstəqilliyini yenidən bərpa etmiş və milli ideologiya axtarışlarında olan, mədəniyyət və mədəniyyətini azərbaycançılıq məfkurəsi üzərində qurmağın vacibliyini dərk edən bir xalq və ölkə üçün hava və su kimi vacib idi. Təbii ki, dağılmış, köhnə və müasir tələblərə tam cavab verməyən təhsil sistemi (modeli) Azərbaycanı qane edə bilməzdi. MDB ölkələri təhsil məkanında yeni təhsil sistemləri, modelləri və təlim texnologiyalarının tətbiqi ilə bağlı bir sıra tədbirlərin iştirakçısı olduğumdan onu deyə bilərəm ki, istər ali, istərsə də orta təhsil pillələrində yeniliklərin labüdlüyü, müasir təhsil qanunvericiliyi bazasının yaradılması məsələsi Azərbaycanı hamıdan çox narahat edirdi. Və bu gün arxada qalmış yola dönüb baxarkən fəxrə deyə bilərik ki, müəyyən səhvlər nəzərə alınmazsa, Azərbaycan müasir və müstəqil Avropa və dünya təhsil məkanının ayrılmaz hissəsinə çevrilib. Ali təhsil sistemində çoxpilləlilik artıq reallaşmış, kredit sistemi ali məktəb həyatının məhək daşına çevrilib və bunun nəticəsi kimi diplomlarımız ən qabaqcıl təhsil, biznes və karyera bazarlarında adekvat şəkildə qarşılanmaqdadır. Dövlət və özəl ali məktəblərimizin bir qisminin adı bezi nüfuzlu reyting cədvəllərində yer almaqdadır...

90-cı illərin sonunda orta təhsil pilləsindəki vəziyyətin ciddi monitorinqi göstərdi ki, son illərdə ölkədə bezi yeni tipli orta təhsil müəssisələrinin yaradılmasına, bir qisim orta məktəb dərsliklərinin məzmununun dəyişdirilməsinə baxmayaraq, bu təhsil pilləsində yeni təhsil standartları və proqramlarının tətbiqinə, təhsil sisteminin humanistləşdirilməsinə, yeni təlim texnologiyalarının, avadanlıqlarının və yanaşmaların məktəbə gətirilməsinə, orta təhsildə vahid informasiya sistemləri və şəbəkələrinin yaradılmasına, məktəb və müəllim nüfuzunun yüksəldilməsinə, pedaqoji fəaliyyətin stimullaşdırılmasına böyük ehtiyac var. Digər problemlər (yeni nəsil dərsliklərinin yaradılması, məktəb kitabxana-

larının və kütləvi kitabxanaların kitab fondunun təzələnməsi və genişləndirilməsi, məktəblərin ayrı-ayrı fənlər üzrə ən müasir tədris vəsaitləri və vasitələri ilə təminatı, məktəblərə vacib olan müvafiq şəhər muzeylərinin yeni məzmun və görkəmdə yenidən ortaya çıxması, ən nəhayət, orta məktəb binalarının ən yüksək səviyyədə təmiri və təchizatı) isə ölkədə baş verən iqtisadi sıçrayışlar və sosial proqramların icrası fonunda harmonik şəkildə öz həllini tapırdı. Bir haşiyə çıxmaq istədim: sovet dönməndə ən ucqar bölgələrdən biri sayılan sərhəd rayonu Yardımlıda təkçə 2006-cı il ərzində 30-a yaxın məktəb binasının inşasını fantastik göstərici kimi qiymətləndirmək olar. Bəli, biz bütövlükdə Azərbaycanda və paytaxtımızda baş verən sosial-iqtisadi sıçrayışların statistikasını aparmağa və bu tərəqqini lazımınca dəyərləndirməyə belə macal tapmırıq. İş orasındadır ki, indi bütün dünyada baş verən texniki tərəqqi, İKT-nin insanın həyat tərzinə, insani ehtiyaclarına və professional fəaliyyətinə sıx sırayət etdiyi bir dövrdə ən qabaqcıl mövqələrdə yer tutmağa qərar vermiş müstəqil Azərbaycanın başqa seçimi yoxdur. O cümlədən orta təhsil pilləsində...

Biz yeni "Təhsil qanunu"nu təsdiqlədik. İndi isə ayrı-ayrı təhsil pillələri üzrə qanunvericilik bazasını möhkəmləndirməkdə, şagird biliyinin monitorinqi və qiymətləndirilməsi istiqamətində ciddi axtarışlarda yığıq. Ən əsası isə sovet hakimiyyəti illərində (ondan da əvvəllər) və müstəqilliyimizin ilk iki onilliyində mövcud olmuş ənənəvi təhsil (dərs) modelini təftiş etməkdəyik. Yeni zamanın tələbindən, yeni sosial-iqtisadi münasibətlərdən, elektron daşıyıcıların həyatımıza sürətli müdaxiləsindən, ölkənin dünya iqtisadi və təhsil məkanına sürətli inteqrasiyasından çıxış edərək, orta və ali, eləcə də peşə təhsilimizi (əlavə təhsil, distant təhsil, inkluziv və s. təhsil formalarını da yaddan çıxarmadan) yeni relslər üzərində qurmalıyıq. Bu, labüddür. Müstəqil və dünyaya açıq sivil ölkənin qapalı təhsil sistemi ola bilməz. Qabaqcıl təhsil sistemində malik bütün dünya ölkələrində bəlli tədris standartları və proqramları (fənn kurikulumları), hər bir fənn üzrə konkret məzmun xətləri, şagirdlərin əldə etməli olduqları bilik, bacarıq və vərdişlər məcmusu və onları dəyərləndirməyə qadir olan qiymətləndirmə meyarları mövcuddur...

Qəliz görünməmək üçün sadəcə deyirəm ki, sivil ölkə kimi biz də bu sistemə daxil olmaqdayıq. Və daxil olmuşuq da. Özü də təkçə I-V siniflər səviyyəsində deyil, artıq tam orta təhsil pilləsində bu keyfiyyət dəyişikliyi özünü göstərməkdədir. Bəli, çətindir. Məktəb rəhbərliyi məktəbdə vahid informasiya şəbəkəsinin mövcudluğunu və daimi interneti təmin etməli, hər bir sinif otağını ən azı kompyuter və proyektorla təchiz etməli, pedaqoji kollektivin hər bir üzvü qarşısında İKT-dən sərbəst ya-

rarlanma bacarığına malik olma tələbi qoyulmalıdır. Laborant heyəti və informatika fənnini tədris edən müəllimlər avadanlıqların istismarını nəzərdə saxlamalı, kurikulum proqramları üzrə dərs deyən müəllimlərə mütəmadi texniki dəstək verilməlidir. Müəllim lazımı təlim kurslarını keçməli, fənn üzrə kurikulumu dərinlən mənimsəməli, məzmun xətlərini, standart və alt-standartlarının, fəndaxili və fənlərarası inteqrasiyanın mahiyyətini anlamalı, dərslik və müəllim üçün vəsaitləri yaxından öyrənməli, fəal təlim metodları və mexanizmlərinə söykənərək, öz dərsləri üçün resurslar yaratmalıdır. Diaqnostik, formativ və summativ qiymətləndirməni fənn üzrə standart və alt-standartlar əsasında aparmaq müəllim üçün vərdişə çevrilməli, böyük summativ qiymətləndirmənin səmərəli təşkili üçün məktəbdaxili və məktəblərarası əməkdaşlığın konkret mexanizmi olmalıdır. Canlı dərs prosesində hər şey istiqamətverici qüvvə – müəllimin bacarığına əsaslanır: o, mövzunun aktuallığını şagirdlərə çatdırmaq məqsədilə düzgün motivasiya qurur və ya müəllim üçün vəsaitdə təklif olunan variantı yaradıcı yanaşır, şagirdlərlə birgə tədqiqat suallarını müəyyənləşdirir, interaktiv dərsin digər mərhələlərində də qruplarda, cütlərdə, yaxud kollektiv şəkildə çalışan sinifə bacarıqla "dirijor"luq və hakimlik edir, səmərəli qiymətləndirmə formaları seçir, yaradıcı tətbiqetmə mərhələsində şagirdin təhsil prosesinin iştirakçı olan və ya fərz edilən insanlarla əməkdaşlığına şərait yaradır.

Deyənləri nəzərə alaraq, I-V siniflərdə dərs deyən və yeni proqramlar (kurikulumlar) əsasında yazılmış dərslik və müəllim üçün vəsaitlərlə işləyən müəllimlər xüsusilə dərsin yaradıcı tətbiqetmə mərhələsinə diqqəti artırmalıdırlar. Bu isə ənənəvi dərstdə nəzərdə tutduğumuz yeni materialın möhkəmləndirilməsi və ev tapşırığı komponentlərindən daha geniş istifadə anlamı verir. Motivasiyalı, tədqiqat suallı, konkret məqsəd və vəzifələr əsasında müzakirə və analiz edilmiş, müəyyən nəticələrə gəlinmiş dərs ailədə və küçədə (valideynlərin, ailənin digər üzvlərinin, qohumların, həmyaşıdların cəlb olunması ilə), sosial şəbəkələrdə, muzey, ekskursiya, təcrübə laboratoriyaları, muzeylərdə və s. davam etdirilməlidir. Qoy heç kəs inciməsin: bezi müəllim və məktəblərimiz, onların sözüünə inanan valideynlərimiz dərsin bu mərhələsinin (yaradıcı tətbiqetmə) tələblərini təhrif olunmuş şəkildə qəbul edirlər. "Kurikulumda ev tapşırığı yoxdur" kəlməsinin arxasında nələr durur: şagirdə vərdiş və bacarıqları formalaşdırmaq, ona müstəqil hərəkət etmək və qərar vermək imkanı yaratmaq, eşitdiyini və gördüyünü təcrübədən keçirmək, bu barədə məlumat vermək və mövzu ətrafında müzakirələrə qoşulmaq, bütün bu işlərə tədris prosesinin birbaşa iştir-

təhsilinin gələcəyidir

rakçısı sayılan valideynləri də fəal cəlb etmək və s.

Müəllim üçün çətinlik yaradan və hələ ki şagird və valideynlərin alışa bilmədiyi formativ qiymətləndirmə formasının tətbiqi də ağrısız ötürmədir. Hamıya bəllidir ki, yeni dərs modeli beşballıq qiymətləndirmə sistemi ilə uyğunsuzluq təşkil edir. Dərsdə şagirdin bu cür geniş və hərtərəfli fəaliyyətini, müxtəlif məzmun xətləri üzrə bilik və bacarıqlarını konkret simvolla və rəqəmlə ifadə etmək çətinidir. Ona görə də dərsin gedişi prosesində şagirdin rəğbətəndirilməsinə, sinif kollektivinin işinin qeyd olunmasına ciddi ehtiyac var. Bu isə rəy şəklində formativ qiymətləndirmə jurnalında və məktəbli kitabçasında əksini tapmalıdır. Hələ ki ən bacarıqlı müəllimlərimiz belə bu işi mexaniki olaraq icra edir, qoyulan tələblərlə ayaqlaşmırlar. Qiymətləndirmə dərsin ən vacib mərhələlərindəndir, bu, dərs prosesində və şagirdlərin iştirakı ilə aparılmalıdır. Bu, direktora və onun müaviniyə, aidiyyəti təşkilatların nümayəndələrinə yox, şagirdə lazımdır. Müşavirələrin birində formativ qiymətləndirmə jurnalının doldurulması ilə bağlı təhsil naziri professor Misir Mərdanovun söylədiyi fikri bir daha səsləndirmək istəyirəm. Nazir bu jurnalın yaxşı mənada müəllimin qeyd kitabçası rolunu oynadığını və burada hər bir şagirdin əldə etdiyi nailiyyətin rəqəm və rəmzlərlə yox, sözlərlə seçiyələndirilməsini, daha çox rəğbətəndirilməsini və eyni işi də məktəbli kitabçasında aparmağı nəzərə çatdırmışdı.

Bütün bu məsələlərin həllində metodist müəllimlərin, təhsil təşkilatçılarının, yaradıcı müəllimlərin üzərinə böyük yük düşür. Məktəb pedaqoji və elmi-metodiki şuraları, fənn metodbirleşmələri yeni standart və proqramların tətbiqi prosesini addım-başlı izləməli, təklif və tövsiyələr pedaqoji mətbuata çıxarılmalıdır. Hər bir pedaqoji şura iclasında fənn üzrə kurikulumların tətbiqi problemləri, açıq və nümunəvi dərslər elmi-metodiki müzakirə obyektinə çevrilməlidir. Bu mənada "Kurikulum" jurnalının, "Azərbaycan müəllimi" və "525-ci qəzet" in gördüyü işlərə digər mətbuat orqanlarımız da fəal qoşulmalıdır. Bir halda ki ulu öndərin "Təhsil millətin gələcəyidir" kəlamını məktəb və universitetlərimizin giriş qapılarına, qəzetlərimizin başlığına həkk ediriksə, bu məram da xidmət etməliyik.

Təhsil prosesinin iştirakçısı olan istənilən şəxs bir həqiqəti yaxşı anlamalıdır ki, övladlarımızı quru əzbərciliyə söykənən tədris prosesi gerek deyil. Şagird aldığı biliyi və eşitdiyi məlumatı özünü küleşdirməyi, qavramağı, şifahi və yazılı şəkildə ifadə etməyi bacarmalı, tədris prosesində qazandığı bilik və bacarıqları öz həyat tərzinə, həyati ehtiyaclarına yönəltməli, məktəb və onu əhatə edən tədris-təlim və mədəni mühit şagirdin şəxsiyyət və vətən-

daş kimi formalaşması üçün təcrübə meydançasına çevrilməlidir. Bəli, biz xarici dili öyrənirik ki, istənilən şəraitdə ünsiyyət qurub, özümüzü təqdim edək, lazımi məlumatı götürək və başqalarına ötürək və s. Kimya, fizika, biologiya, coğrafiya və astronomiyani öyrənirik ki, ayrı-ayrı maddələri, cisimləri, təbiət hadisələrini və onların xassələrini, onlar ətrafında baş verənləri ayırd edək, ətraf mühitdə qarşılaşdığımız və ya fərz edilən hadisələr zamanı özümüzü fiziki və mənəvi cəhətdən qoruya bilək və s. və i. Bu reallıqdır ki, biz məktəbdə şagirdləri ensiklopedik biliklərlə, nəzəriyyə və rəqəmlərlə gerek olduğundan artıq yükləyirik. Praktiki və təcrübə işlərə, vərdiş və bacarıqların, ünsiyyət mədəniyyətinin aşılmasına, əməkdaşlıq və yaradıcılıq, özünü təqdim etmə qabiliyyətinin formalaşdırılmasına kifayət qədər diqqət yetirilmir.

İndiki şəraitdə Azərbaycan məktəbinin (ənənəvi dərs üsulunda əldə edilənləri qorumaq şərti ilə) globallaşan və sürətlə inkişaf edən dünyada yeni təlim texnologiyalarına və dərs modelinə üz tutmasının fəlsəfəsini və məğzini anlamağa çalışmalıyıq. Doğrudur, bu islahatların təhsilimizə gəlişi prosesində səhvlərdən siğortalanaq mümkün olmur. Axı "kurikulum" anlayışı 80 ilə yaxındır ki, inkişaf etmiş ölkələrdə öz işini görür. Müasir şəraitdə onun bəzi məqamları bizi təmin etməyə də bilərlər. Kurikulumu (həm də fənn kurikulumlarını) özümüzü küleşdiren mü-təxəssislər, işçi qruplar, tərcüməçilər, dərslik müəllifləri və onları qiymətləndirən şəxslər sovet təhsil sisteminin yaxşı cəhətlərini və iyirmi il-lik müstəqillik dövründə əldə olunan təcrübə və nailiyyətləri mütəlx nəzərə almalıdırlar. Buna görə də yeni tədris standartları və proqramları (kurikulumların) ilə bağlı bəzi dırnaqarası mü-təxəssislərin (o cümlədən, lazımi elmi-metodiki və nəzəri hazırlığı, kifayət qədər təcrübəsi olmayan şəxslərin) çıxış və mülahizələri əsassız və məntiqsiz görünür. Mən

israrla onlara deyirəm: yeni terminlərin və təlim texnologiyalarının tətbiqi heç də bütün köhnə metodiki anlayışların, priyom və üsulların sıxışdırılmasını şərtləndirmir. Təlim-tərbiyə işi canlı prosesdir. İllərlə əlinə tabaşır alıb sinifdə tənlik həll etmənin səmərəli və anlaşılın yolunu öyrətmiş müəllim öz işinin ustası kimi indi də ondan nə tələb olduğunu dərk etməyə və tədrisə yeni meyarlarla yanaşmağa çalışacaq. Məsələn, bütün dərslik müəlliflərinin, təlimçilərin "induktiv" və "deduktiv" dərs tipindən başqa dərs tipini qəbul etməmələrini kurikulum tələbinə sadıqlıq hesab etmirəm.

Dərsliklərin qiymətləndirilməsi və monitorinqinə yaradıcı yanaşmaya, obyektiv və tərəfsiz mövqeyə, fənn kurikulumu və qiymətləndirmə standartları barədə kifayət qədər biliyə malik olan, həm də hazırda məktəblərimizin VI-XI siniflərində təlimin əsasını təşkil edən ənənəvi təlim metod və texnologiyalarına dürüst qiymət verməyi bacaran insanların cəlb olunması vacib şərt-dir.

Bəzi tanınmış alimlərimizin – dərslik müəllifləri kimi tanıdığımız professionaların kurikulum üzrə yazılan dərsliklərin yaradılması prosesindən kənar qalmasını normal qəbul etmirəm. Güya yeni fənn kurikulumları tam başqa – anlaşılmaz sə-nədlər toplusudur, ona baş qoşmaq başağrısıdır. Cənablar, axı sovetlər vaxtında da müəlliflər ayrı-ayrı fənlər üzrə müəllim üçün vəsaitlər, didaktik materiallar tərtib edirdilər. Əksinə indi texniki imkanlar artıb. Fənn kurikulumlarında standartlar və alt-standartların, məzmun xətlərinin tələbləri, fəndaxili və fənlərarası inteqrasiyanın imkanları dəqiqliklə müəyyənleşdirilib ki, bunlar da müəllifin öhdəsinə düşən işi asanlaşdırır.

Bizə elə gəlir ki, alternativ dərsliklər institutunu tam formalaşdırmağın və kondisiyaya gətirməyin vaxtı çatıb. Dövlət büdcəsindən ödənilməsə belə, alternativ dərsliklərin

nəşrinə şərait yaradılmalıdır ki, bu prosesə qədərincə yaradıcı müəllimlər, metodist alimlər cəlb olunsun.

Təəssüf ki, bəzi ekspertlərin qeyri-obyektiv mövqeyi üzündən dərslik müəllifi kimi müvəffəqiyyət əldə edə bilmədik və növbəti illərdə dərsliklərin yazılmasında iştirak etmək fikrindən vaz keçdik. Bu, yəqin ki, ayrı bir söhbətin mövzusuudur... Amma milli dərsliklərin yaradılması sahəsində də ciddi uğurlarımız, yaxşı nəşirlərimiz və hazırlıqlı müəllif qruplarımız olduğundan bu məsələyə nikbin yanaşırıam.

Dərsliklərin hazırlanması məsələsində Azərbaycan vətəndaşı kimi mənə narahat edən bir məsələ də var ki, o da təhsil ana dilimizdə olmayan məktəblər üçün vəsaitlərin yaradılmasıdır. Xüsusən də son illər məktəblərin rus bölmələrinə marağın artdığı bir zamanda təhsil rus dilində olan Azərbaycan məktəblərinin tədris vəsaitlərinin konsepsiyası və məzmunu diqqət mərkəzində olmalıdır. Birincisi, bu dərsliklərdə azərbaycanşünaslıq materialı qədərincə yer almalı, ikincisi isə rus bölmələrində dərs deyən fənn müəllimlərinin digər ölkələrdə nəşr olunmuş dərsliklərə üstünlük verməsinin qarşısı alınmalıdır. Təəssüf ki, bugünkü şərait heç də arzuladığımız kimi deyil. Məktəb müəllimləri digər ədəbiyyatlara, bəzən də məktəbyaşlı uşaqlar üçün uyğunlaşdırılmamış vəsaitlərə üz tuturlar. Amma niyyətin hara, mənzilin də ora, – deyiblər... 7, 8 və 11-ci siniflər üçün "Literatura" dərsliyinin və proqramın müəlliflərindən biri kimi onu deyə bilərəm ki, biz rus bölməsinin bu dərsliyini özümüzü küleşdirməyə və dərsliklərimizi işlək tədris vəsaitinə çevirməyə çalışmışıq...

Son vaxtlar kurikulum üzrə yazılan dərsliklərin plagiatlığı barədə söhbətlər gedir. Müxtəlif rəylər eşidilməkdədir. Amma bir şey də həqiqətdir ki, dərslik yazmaq "Amerikanı kəşf etmək" və ya "Velosiped icad etmək" deyil. Dərslik müəllifi tərtibçidir. O, istifadə etdiyi mənbələri göstərməlidir. Təki biz müasir təhsil və dərs modellərini, metodikani, təlim texnologiyalarını öz dərsliklərimizə və sinif otaqlarına gətirək və tədris materiallarını övladlarımızı anlaşılan şəkildə, onların yaş xüsusiyyətlərinə və milli maraqlarımıza uyğun formada çatdıraq.

"Ümumi təhsil pilləsinin dövlət standartı və proqramları (kurikulumları)", "Azərbaycan Respublikasının ümumi təhsil sistemində Qiymətləndirmə Konsepsiyası", bunlardan da əvvəl ibtidai təhsil pilləsi üçün təsdiqlənən sənədləri və reallaşan layihələri təhsil islahatlarının məntiqi davamı kimi qiymətləndirməli və bu sənədlərin müddəalarından irəli gələn tələb və vəzifələr ətrafında xüsusi ajiotaj yaratmamalıyıq...

Kurikulumun orta məktəblərimizdə tətbiqini mütərəqqi hadisə hesab edir və qazandığımız müvəffəqiyyətlərin artacağına inanırıam.

Əmək qanunvericiliyi ilə bağlı təlim-seminar keçirilib

ARDNŞ-nin İnsan Resursları Departamenti və "Azneft" İstehsalat Birliyi tərəfindən "Bibiheybətneft" NQÇİ-də "İnsan resurslarının idarə olunması" və "Əmək qanunvericiliyi" mövzusunda təlim-seminar keçirilib. "Azneft" İB-dən verilən məlumata görə, seminarın keçirilməsində əsas məqsəd müəssisə və təşkilatlarda maarifləndirmə işlərinin təkmilləşdirilməsi, bu sahədə biliklərin artırılması olub. Seminarda Departamentin fəaliyyət istiqamətləri olan işə qəbul və yerləşdirmə, uçot və işçilərlə əlaqələr, təlim və inkişaf, testləşdirmənin təşkili haqqında ümumi məlumat verilib. Eləcə də, şirkətdə yüksək səviyyəli kadrların seçilməsi və işə qəbul olunması prosesi, "vakansiyaların təsviri forması"nın doldurulması qaydaları və karyeranın idarə olunması sistemi nümayiş etdirilib. Eyni zamanda, dinamik inkişaf edən bir şirkət kimi ARDNŞ-nin işçilərə verdiyi yüksək dəyər vurğulanıb, güclü insan kapitalının formalaşdırılması üçün bütün kateqoriyalardan olan işçilərin insan resurslarının idarə olunması ilə bağlı proseslərdə daha aktiv iştirak etmələri tövsiyə olunub. Seminarda həmçinin, Əmək Məcəlləsinin əsas müddəaları və əmək münasibətlərini, əmək müqavilələrini tənzimləyən normativ hüquqi aktların təqdimatı olub. Məcəllənin praktiki istifadəsi ilə bağlı geniş məlumat verilib, bu sahədə situativ tələbdən doğan məsələlər işıqlandırılıb.

Sonda mövzular ətrafında geniş fikir mübadiləsi aparılıb və dinləyicilərin sualları cavablandırılıb.

"Azərikimya" da qanvermə aksiyası keçirilib

ARDNŞ-nin "Azərikimya" İstehsalat Birliyində "Hemofiliya və talassemiyadan əziyyət çəkən uşaqlara qağçı Dövlət Proqramı çərçivəsində talassemiyalı xəstələr üçün növbəti qanvermə aksiyası keçirilib. "Azərikimya"dan verilən məlumata görə, B.Eyvazov adına Respublika Hematologiya və Transfuziologiya İnstitutunun Mərkəzi Qan Bankının 12 nəfərdən ibarət xüsusi tibb briqadası tərəfindən aparılan və bir həftə davam edən budəfəki qanvermə aksiyasında Birliyin Etilen-poli-tilen, "Üzvi sintez", Mexaniki-təmir zavodlarının, Nəqliyyat və xüsusi texnika İdarəsinin, Təmir-tikinti İdarəsinin və Anbar təsərrüfatının, həmçinin Birliyin Baş ofisinin və "Kimyalayihə" İnstitutunun 500-ə yaxın işçisi qan

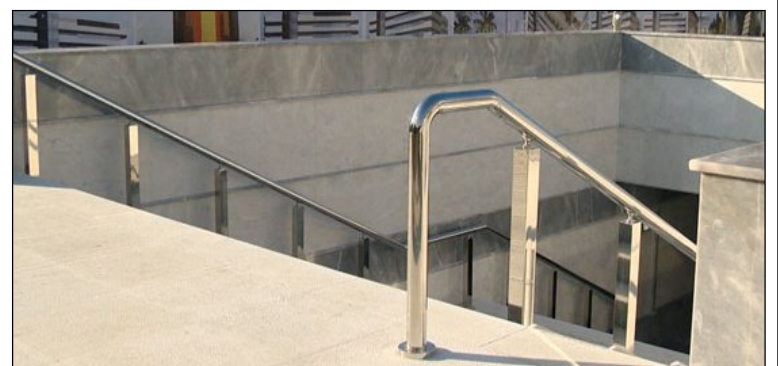

verib. Artıq 3-cü dəfədir ki, "Azərikimya" İB-də keçirilən qanvermə aksiyasından əvvəl hər bir könüllü donorkimyaçının sağlamlığı yerində təşkil olunmuş səyyar laboratoriyada yoxlanılıb, yalnız bundan sonra qan gö-

türülüb.

Kimyaçılar azyaşlı həmvətənlərimizə yardım məqsədi daşıyan, minlərlə insan üçün həyati əhəmiyyət kəsb edən bu könüllü humanitar aksiyada yüksək fəallıqla iştirak ediblər.

"8-ci km.bazarı" qarşısında yeraltı keçid istifadəyə verilib

Bakı şəhəri Nizami rayonunun Qara Qarayev prospektində Heydər Əliyev parkının qarşısında piyada keçidi istifadəyə verilib. "Azəryolservis" ASC-dən verilən məlumata görə, keçidin uzunluğu 45 metr, eni 12 metr, hündürlüyü 3 metrdir. Keçidin 4 çıxışı var, bunlardan 2-si Heydər Əliyev parkı istiqamətində, digər 2-si isə əks istiqamətdədir.

Keçiddə müasir işıqlandırma sistemi quraşdırılıb, döşəmə və divarlar Türkiyə istehsalı olan parlaq marmərlərlə döşənilib. Pillekənlərdə ilk dəfə olaraq sürüşmənin qarşısını almaq üçün yanmış marmər vurulub.

Grunt və yağış sularının kənarlaşdırılması üçün keçiddə drenaj xətləri çəkilib və nasosxana quraşdırılıb. Keçiddə paslanmayan materialdan məhəccər qoyulub, eyni zamanda əlil arabalarının hərəkəti üçün şərait yaradılıb.

Qeyd edək ki, şəhərin ən gur gediş-gəliş yeri olan bu hissədə keçidin olmaması həm sakinlər, həm də sürücülər üçün böyük təhlükə yaratdığı üçün ölkə başçısının müvafiq sərəncamına əsasən Nəqliyyat Nazirliyinin sifarişləri ilə 2012-ci ilin fevralından keçidin tikintisinə başlanıb.

Dövlət Komitəsi tərəfindən yeni qaydalar təsdiq edilib

Qiymətli Kağızlar üzrə Dövlət Komitəsinin (QKDK) qərarı ilə "Qiymətli kağızlar bazarında sui-istifadələrin qarşısının alınmasına dair Qaydalar" təsdiq edilib və Azərbaycan Respublikası

nın Hüquqi Aktların Dövlət Reyestrinə daxil edilib. Komitədən verilən məlumata görə, qaydalar qabaqcıl beynəlxalq təcrübəyə uyğun hazırlanıb və qiymətli kağızlar bazarında sui-isti-

fadələrin qarşısının alınmasına, şəffaflığın artırılmasına, həmçinin qiymətli kağızlarla aparılan əməliyyatlara nəzarətin effektivliyinin artırılmasına imkan yarada- caq.

Pensiyaçıların sosial müdafiəsi siyasəti uğurla gerçəkləşdirilib

SƏLİM MÜSLÜMOV: "BU İL TƏTBİQ EDİLƏN 5,7 FAİZLİK ARTIM PENSİYAÇILARIN BÖYÜK KONTİNGENTİNİ ƏHATƏ EDİB"

2012-ci il üçün pensiyaların maliyyələşdirilməsi yekunlaşdırılıb. Bu barədə Dövlət Sosial Müdafiə Fondunun (DSMF) sədri Səlim Müslümov "525"ə açıqlamasında məlumat verib. S.Müslümov bildirib ki, dekabr ayı üzrə pensiyaların maliyyələşməsi üçün DSMF-nin mərkəzi xəzinə hesabından tələb olunan vəsaitin yerli orqanların hesablarına köçürülməsi dekabrın 28-də başa çatdırılıb. Onun sözlərinə görə, artıq bayrama qədər bütün pensiyaçıları öz pensiyalarını ala bilərlər: "Xatırladım ki, il ərzində əmək pensiyalarının maliyyələşdirilməsi vaxtında həyata keçirilib, pensiyaların hər ay üzrə əhaliyə çatdırılması təmin olunub".

DSMF sədri il ərzində görülən işlər barədə də məlumat verib. S.Müslümov vurğulayıb ki, 2012-ci ildə Azərbaycan Prezidenti İlham Əliyevin rəhbərliyi ilə ölkəmizdə pensiyaçıların sosial müdafiəsinin gücləndirilməsi ilə yanaşı, davamlı pensiya islahatları siyasəti uğurla gerçəkləşdirilib: "Cari ilin arxada qalan dövrü ərzində Dövlət Sosial Müdafiə Fondu tərəfindən gəlirlərin icrası, maliyyə dayanıqlığının qorunması son nəticədə pensiyaçıların sosial müdafiəsinə xidmət edib. İl ərzində Azərbaycan Respublikası Prezidentinin əmək pensiyaçıların sosial müdafiəsinin gücləndirilməsinə xidmət edən 2 sərəncamı uğurla icra olunub. Belə ki, Azərbaycan Respublikası Prezidentinin müvafiq sərəncamına əsasən 2012-ci ilin yanvarın 1-dən bütün növ əmək pensiyalarının sığorta hissəsinə 5,7 faizlik artım tətbiq olunub və əvvəlki illərdən fərqli olaraq bu artım daha böyük kontingenti əhatə edib. Belə ki, 2011-ci ildə həyata keçirilmiş islahat nəticəsində əv-

vəllər yalnız pensiyaların baza hissəsini alan və buna görə də indeksləşmədən kənar qalan 482 min nəfərin də pensiyasının islahatdan sonra yaranmış sığorta hissəsi indeksləşdirilib. Nəticədə, pensiyaçıların 92,2 faizinin pensiyalarının sığorta hissəsi artırılıb".

S.Müslümov diqqətə çatdırıb ki, görülən bütün bu tədbirlər nəticəsində 2012-ci ilin 1 oktyabr tarixinə əmək pensiyalarının orta aylıq məbləği 152 manat, o cümlədən yaşa görə əmək pensiyasının orta aylıq məbləği 168 manat təşkil edib: "Ümumilikdə son illər həyata keçirilən davamlı sosial müdafiə tədbirləri nəticəsində pensiyaçılarımızın 97 faizinin pensiya məbləği yoxsulluq həddinin üzərinə çıxıb".

Ölkədə quş qripi aşkarlanmadı

Dekabrın 17-dən quş qripi xəstəliyinə görə ölkə ərazisində başlanmış növbəti monitorinq zamanı seçmə üsulları ilə ovlanaraq götürülən 16 baş çöl quşunun, 10 baş ev quşunun patoloji materialları, eləcə də ölkəmizin ayrı-ayrı quşçuluq və heyvəyanı təsərrüfatlarından gətirilən 2072 baş ev quşunun qan nümunələri Respublika Baytarlıq Laboratoriyasında müvafiq müayinələrdən keçirilib. Bununla əlaqədar olaraq Kənd Təsərrüfatı Nazirliyi yanında Dövlət Baytarlıq Xidməti (DBX) bildirir ki, müayinə olunmuş nümunələrin heç birində quş qripi xəstəliyinin törədicisi müəyyən edilməyib. Bu nəzarəti tədbir köçəri quşların müvəqqəti məskunlaşdığı Abşeron yarımadası, Şabran, Salyan, Ağcabədi və Lənkəran rayonlarındakı milli park və qoruqlarda, eləcə də respublikanın dənizsahili zonalarında həyata keçirilib.

Monitorinqin aparıldığı ərazilərdə nə xəstə, nə də xəstəlikdən tələf olan quşlara təsadüf olunmayıb.

Xatırladıq ki, quş qripi xəstəliyinin profilaktikası məqsədilə ölkə ərazisində həyata keçirilən monitorinq Dövlət Baytarlıq Xidmətinin, Səhiyyə, Ekologiya və Təbii

Sərvətlər Nazirliklərinin mütəxəssis və əməkdaşlarının iştirakı ilə aparılıb.

Dövlət Baytarlıq Xidməti əhalinin və quşçuluq təsərrüfatı rəhbərlərinin nəzərinə çatdırır ki, köçəri quşların miqrasiyası ilə əlaqədar ev və sənaye quşları mütləq qapalı şəraitdə saxlanılmalıdır. Heyvanlarda (mal-qara, quşlar, balıqlar, arılar, vəhşi heyvanlar və başqaları) özbaşına müalicə, peyvəndləmə və digər tədbirləri aparmağa yol verməsinlər, heyvanlar baytarlıq-sanitariya tələblərinə cavab verən şəraitdə saxlanılmalıdır.

Kənd Təsərrüfatı Nazirliyi yanında Dövlət Baytarlıq Xidməti xatırladı ki, köçəri

və çöl quşlarının ovlanması, satılması və onlardan qida məhsulu kimi istifadəsi qəti qadağandır.

Qeyd edək ki, quş qripi xəstəliyinin ölkəmizə köçəri quşlarla keçmə ehtimalını hər zaman diqqət mərkəzində saxlayan Dövlət Baytarlıq Xidməti respublika ərazisində ardıcıl olaraq monitorinqləri bundan sonra da davam etdirəcək. Quşların miqrasiyasını əsas götürərək növbəti monitorinqin yanvarın 21-də başlanması nəzərdə tutulur.

Hazırda quş qripi xəstəliyinə və digər iti yoluxucu xəstəliklərə görə respublikamızda epizootik vəziyyət sabitdir.

Səhiyyə Nazirliyində kollegiya iclası keçirilib

Səhiyyə Nazirliyində 2012-ci ilin yekunlarına həsr olunmuş geniş kollegiya iclası keçirilib. Nazirlikdən verilən məlumata görə, iclası giriş sözü ilə acan səhiyyə naziri Oqtay Şirəliyev bu toplantının 2012-ci ilin yekunları ilə yanaşı, ölkə səhiyyəsinin yeni inkişaf mərhələsinin 10 illiyinə təsadüf etdiyini bildirib. Nazir il ərzində görülmüş işlər, əldə olunmuş nailiyyətlər haqqında kollegiya iştirakçılarına qısa məlumat verib.

Səhiyyə Nazirliyinin Tibbi Yardımın Təşkili şöbəsinin müdiri G.Poladov son illər əldə edilmiş dinamik inkişaf ölkə üzrə göstəricilərinin ən vacibi olan demografik və tibbi statistik göstəricilərinin yaxşılaşmasına səbəb olub. Onun sözlərinə görə, son 10 il ərzində ölüm göstəricisi dinamik olaraq azalıb, doğum və bununla bərabər təbii artım göstəricisi yüksəlib: "Bu göstəricilərə görə, Azərbaycan Avropa ölkələri sırasında öndə gedir. Bunun məntiqi nəticəsi kimi orta ömür uzunluğu bu illər ərzində artaraq 72,3 yaşdan 73,8 yaşadək yüksəlib. Eləcə də, səhiyyə sistemində dövlət büdcəsindən ayrılan vəsaitin artırılması nəticəsində 500-dək tibb müəssisəsi yaradılaraq və ya yeniləşərək əhalinin istifadəsinə verilib".

G.Poladov "Sağlam həyat uğrunda" devizi altında dekabr ayında həyata keçirilən sağlamlıq ayı ərzində 3 milyona yaxın müayinə aparıldığını deyib.

Dövlət Proqramlarının icrasına toxunan məruzəçi səhiyyənin prioritet sahələri üzrə qəbul olunmuş 11 proqramın hazırda həyata keçirilməsi işinin uğurla davam etdiyini bildirib: "Ümumilikdə proqramların icrasına bu illər ərzində 387,7 milyon manat vəsait sərf olunub. Respublikada körpə ölümü göstəricisi 2003-cü ildə 16,7 promillə idisə, 2012-ci ildə bu rəqəm 10,8-ə bərabər olub. Ana ölümü əmsali isə 2003-cü ilə müqayisədə 18,5-dən 2012-ci ildə 14,9-a enib".

G.Poladov hazırda respublika üzrə 500-dən artıq özəl tibb müəssisəsi və kabineti, eləcə də 2 minə yaxın əczaçılıq müəssisəsi fəaliyyət göstərdiyini deyib. O həmçinin vurğulayıb ki, qəbul planına uyğun olaraq 2011-ci ildə 300, 2012-ci ildə isə 500 həkim Tələbə Qəbulu üzrə Dövlət Komissiyasının sınaq imtahanlarından keçərək müxtəlif ixtisaslar üzrə rezidenturaya qəbul olunublar: "2011-ci ilin yanvar ayından tibb işçilərinin bütün dünyada qəbul edilən sertifikatlaşdırma hərəkatına qatılmasına başlanılıb. Artıq bu günə kimi 7 mindən artıq həkim və 4,5 mindən artıq orta tibb işçisi sertifikatlaşdırma keçib".

Azərbaycan Tibb Universitetinin rektoru Ə. Əmiraslanov, Bakı Şəhər Baş Səhiyyə İdarəsinin rəis müavini R.Nağıyev, Səhiyyə Nazirliyinin baş cərrahı H. Bağırov, Səhiyyə Nazirliyinin baş pediatrı N.Quliyev, Doguşayrdım Komissiyasının sədri L.Rzaguliyeva da 2012-ci il ərzində ölkə səhiyyəsinə görülmüş işlərdən, əldə olunmuş nailiyyətlərdən, maddi-texniki bazanın gücləndirilməsindən danışdılar.

Yekunda çıxış edən nazir O.Şirəliyev sonda səhiyyə sahəsində yeni tətbiq olunmuş "Səhiyyə əlaçısı" döş nişanları ilə bir neçə şəxsin təltif olunduğunu qeyd edib.

Gömrüyə bəyan edilməyən 4 möhür və 2 ştamp aşkar edilib

Rusiya Federasiyası istiqamətindən Xaçmaz Gömrük İdarəsi "Samur" gömrük postunun gömrük nəzarəti zonasına daxil olan "Setra" markalı səmşinin avtobusuna gömrük baxışı zamanı həmin avtobusun sürücüsü Azərbaycan vətəndaşı Saday Mürşüvov tərəfindən gömrük bəyannaməsində qeyd edilməyən və heç bir müvafiq sənədi olmayan, tutacaq yerlərində Rusiya Federasiyasının gerbi təsvir olunmuş, üzərində – "Azərbaycan Respublikası Şəmkir rayonu İcra Hakimiyyəti Ümumi Şöbə", "Azərbaycan Respublikası Ədliyyə Nazirliyi Şəmkir rayonu 1 saylı Dövlət Notariat Kontoru Dövlət Notariusu Qurbanov Siyavuş Heydər oğlu", "Azərbaycan Respublikası Şəmkir rayonu Sabirkənd Bələdiyyəsi", "Azərbaycan Respublikası Şəmkir rayonu Sabirkənd Kəndi Yerli Aqrar İslahat Komissiyası" yazılmış 4 ədəd möhür aşkar edilib. Dövlət Gömrük Komitəsindən verilən məlumata görə, həmçinin tutacaq yerlərində Rusiya Federasiyasının gerbi təsvir olunmuş, üzərində – "Azərbaycan Respublikası Şəmkir rayonu Sabirkənd Bələdiyyəsi", "Azərbaycan Respublikası Şəmkir rayonu Sabirkənd Kəndi Aqrar İslahat Komissiyası" yazılmış 2 ədəd ştamp olub. Eləcə də baxış zamanı "Azərbaycan Respublikası Fövqəladə Hallar Nazirliyi Sənayedə İşlərin Təhlükəsiz Görülməsi və Dağ-Mədən Nəzarət Dövlət Agentliyi tərəfindən verilmiş Şəhadətnamə"nin, Şəmkir rayon Aqrar İslahat komissiyasının 30 noyabr 2002-ci il tarixli, 96 sayılı protokolundan Çıxarışın və Araqışın surətləri aşkar edilib.

Qeyd edək ki, faktla bağlı araşdırma aparılır.

Səhifəni Bəxtiyar MƏMMƏDLİ hazırladı

Paşa QƏLBİNUR

Yuxu: Quba. Aşura günü, adətən, küçədə yolboyu ara-sıra gözə dəyən ehsan süfrələri açılır. Samovar çayı, bir büküm halva, qənd. Bu gün də beləydi. Qubada birçə evin qarşısında fərqli, hələ heç kimin görmədiyini bir menzərə var idi: Manqalda kabab bişirdi. Samovar qaynıyordu. Süfrədə konyak, araq var idi. Yoldan keçənlər süfrəyə dəvət olunurdu...

Saatın zənginə qan tərini içində yuxudan ayıldım... Bu yuxuya birazdan qayıdacam.

Bu gün mən, uşaqlıq illərindən idealım (kumirim) müəllimim, sənətinə, yaradıcılığına, şəxsiyyətinə pərəstiş etdiyim professor İbrahim bəy Topçubaşovdan 15 yaş böyüyəm. Onda mən onu ilk dəfə canlı görəndə, əksinə o, məndən 27 yaş böyük idi. Təxminən 45 yaşında idi. Bakıxanovla Səməd Vurğun küçəsinin tində yerləşən gözəl binanın önündə biz – Tibb İnstitutunun birinci kurs tələbələri – mən, Eldar, Hüseyin, dostlarımız Vahid, İlyas təsadüfən müəllimimiz – vaxtilə Üzeyir bəyin tələbəsi olmuş bəstəkar, şair, həkim Kazım Aslanlıya rast gəldik, salamladıq. Elə bu vaxt önümüzə bir "Volqa" avtomobili dayandı. Kazım müəllim dedi ki, baxın, professor İbrahim bəy Topçubaşovdu. O, maşından düşdü, bizim qarşımızdan keçəndə salam verdi və bir az yeyin addımlarla binanın girişinə doğru irəlilədi. Əynində tünd buludu rəngli mövsümə uyğun, yüngül (sentyabrın əvvəlləriydi) kostyum var idi. Orta boylu, qarabuğdayı, iri qara gözlü (gözlərində qeribə parlaqlıq var idi), qalın qaşlı, indiki dillə desək, lazım olduğundan artıq çəkili bir kişi idi. Üzündə nə təkəbbür, nə iddia, azca ciddilik, yalnız harayasa tələsən insanın ifadəsi var idi. O, binaya daxil olanda Kazım müəllim dedi ki, o mənə qonşumdu, Flora Kərimovayla evləniblər. Onun üçün gözəl mahnılar yazıb... Floranın da səsi aləmli... O, danışmaqda davam edirdi. Ancaq mən onun dediklərini daha eşitmirdim. Çünki xəyalım mənə uşaqlıq illərimin beş, altı, yeddi, səkkiz yaşlarımdakı vaxtlarıma aparmışdı. O vaxtlar mən xəstəlik dərəcəsinə futbol azarkeşiydim. Məsələn, "Neftçi" Leningradda "Zenitə" 3:1 uduzdu. Düz iki gün başım ağrıdı, həmin gecə səhərə kimi yata bilmədim. Uşaq vaxtı ən vacib sözləri Atam otaqda heç kim olmasa da pıçılıyla qulağıma deyirdi. Əslində bu sözlər, öyüdlər, vəsiyyətlər mənə ömrüm boyu yadımda qalacaq və gələcəkdə həyatda, yaradıcılığımda istifadə edəcəyim qiymətli xəzinələr olacaq. Bəziləri isə öncəgörmələr – otuz, qırx, əlli, altmış il sonraya olan proqnozlar

İbrahim Topçubaşov

idi.

Bir dəfə sabahkı fizika dərşini axşam yaxşı hazırlamamışdım. O, əyilib qulağıma pıçılıyla dedi: "Bax, sən dərşlərini yaxşı oxumasən böyüyəndə heç vaxt xarici ölkələrdə canlı futbola baxa bilməyəcəksən, məsələn, İngiltərədə, Amerikada. Çox yaxşı oxusan İbrahim Topçubaşov kimi olacaqsan..."

Futbol mənə yaralı yerimiydi. Dərhal kitabı götürdüm əlimə.

Orta məktəb illərində sərbəst gələşlə məşğul olurdum. Gərgin məşqlər vaxtını çox alırdı. Yarışların birində sağ qolum bazu oynağından çıxdı. Axşam evdə atam qolumu gipsdə görəndə çox əsəbləşdi: "Əşi, mən səni İbrahim Topçubaşov kimi görmək istəyirəm. Sən də gedib süpürürsən. O qədər gülüşən var ki..."

Sonralar bildim ki, atam-anam mənə niyə alim, cərrah kimi daha məşhur Mustafa bəy Topçubaşovla yox, İbrahimlə həvəsləndirirdilər. Çünki İbrahim həm də gözəl bəstəkar idi. O vaxtlar mən də təzə-təzə şeir yazmağa başlamışdım.

İllər uzununu təkrar-təkrar beynimə təlqin olunan idealım indi ilk dəfə canlı olaraq gözümün önündən keçib getdi. Ona görə Kazım müəllim onun haqqında daha nələr danışdısa, mən eşidə bilmədim.

İdealımla ikinci görüşüm Tibb İnstitutunun o ilki buraxılış gecəsində oldu:

Biz, birinci kurs tələbələrindən bir neçə nəfər Opera Balet Teatrındakı tənənəli görüşdən sonra dağüstü parkda səhərə qədər davam edən o unudulmaz gecədə iştirak edirdik. O gecəni dünyanın heç bir rəssamı və ya yazıçısı axıra qədər təsvir edə bilməzdi. Ancaq yenə də bir neçə kəlmə:

O vaxtlar mənə kumirim professor İbrahim bəy Topçubaşovla yaradıcılığa yeni başlayan Flora Kərimovanın məhəbbətlərinin zirvəsi idi (həmin illər Flora xanım Tibb İnstitutunda təhsil alırdı).

Dağüstü parkda "Drujba" restoranının həyətinə İbrahim bəy royaldə məhz Flora üçün bəstələnmiş nəğmələrini çalır, Flora oxuyur... Gözəl illik bir payız gecəsi. Gecə uzun, ömür qısa... İbrahim bəyin gözlərində qeribə ilahi bir eşq parıltısı – ay işığı qarışıq...

Bir virtuoza cərrahın, böyük alimin böyük ürəyi royalın şirmayı dillərində gəzir... Əllər quluydu o ürəyin... Mən – sonralar Riçard Bartonu Yelizabet Teyloru seven anlarında səhnədə görmüşəm, mən – Mehdi Məmmədovla Şəfiqə Məmmədovanın müqəddəs sevgilərində (bu sevdanın zirvəsində) "Xəyyam"da tərəfmüqabil olanda görmüşəm, onlar özlərini oynayanda görmüşəm, eşqin özünü görmüşəm!... Mən Rübabəni Leyli oynayanda görmüşəm. Ancaq onların heç biri o gecədə İbrahim ola bilməzdi. O gecədə Həzrəti İbrahim sevdalı ürəyi oxuyurdu və o ürək Floranı oxudurdu. Flora da ki, Flora. O təkrarsız səs, gözəl ürək, İbrahimin ilahi məhəbbətiylə qovuşmuşdu, bir atəşdə iki pərvanə yanırdı. Odun, işığın çatırtısı hələ də qulaqlarımda səslənir, ürəyimi bağrımdan qoparıb aparır, aparır...

(Esse)

nir, ürəyimi bağrımdan qoparıb aparır, aparır...

Və mənəim ürəyim ildırım kimi şimşəklərdə bir heyrətəndə onda havalandı ki, İbrahim müəllim əlləri rəyalın şirmayı dillərində oxumağa başladı. O səs – cərrahın, bəstəkarın, alimin, natiqin bənzərsiz səsi, hələ də qulaqlarımdan getmir. Sonralar mən Tofiq Quliyevi, Emin Səbitoğlunu, Şəfiqə Axundovanı və b. özləri öz nəğmələrini ifa edəndə canlı dinlədim – hamısı da gözəl ürəyəyatımlı! Ancaq İbrahimin ifası bənzərsiziydi...

O gecədə mələklər də göylərdən enib, bizim aramızda haradasa bir mübərək yerdə əyləşmişdi. O gecə ayrı bir gecəydi...

O gecə düz səhərə kimi Dağüstü parkda gəzintilərlə, şirin söhbətlərlə, nəğmələrlə davam elədi. Onda nə Qarabağ getmişdi, nə saysız qayğılarımız varıydı. Onda atam, anam, qardaşım, babam, nənəm, dayım sağ idi. Ayın işığından tutub göylərə dırmaşırdım, ürəyim istəyəndə. Rəsul Rza demişkən, yol gedəndə heç kim mənə tanıyırdı, əzəlləri kürəyimdə, qolumda balıq kimi gəzdirdim...

Üçüncü görüşümüz "Yanıqlar" mühazirəsində oldu. Bəlkə bu söyləyəcəklərim indiki gənclərə bir az çatmaya. Bizlər tələbə olanda, o zamankı ali məktəblərdə olan görkəmli alimlərin qədim yunan natiqləri sayaq mühazirələrinə gedib könüllü qulaq asardıq. O natiqlərin, alimlərin sırasında riyaziyyatçı Qara Bəhmən, unudulmaz Azad Mirzəcənzadə, İbrahim bəy Topçubaşov və başqaları var idi. Mən – o zamankı birinci kurs tələbəsi bu minvalla iki dostumla birlikdə hələ dördüncü, beşinci kursda dinləyəcəyimiz mühazirələrə könüllü gəzdirdik. Bu mühazirə də o qəbildən idi. İynə atsaydın yerə düşməzdi. Tibb İnstitutunun müxtəlif kurs tələbələri, Politeknik, Universitetin, Neft-Kimya İnstitutunun və s. Ayaq üstə durmağa da yer yox idi. İbrahim bəy mühazirə oxuyurdu. "Yanıqlar" bəhsinin "Şua yanıqları" bölümünə çatanda "Xirosima-Naqasaki" faciəsinin təsvirində onun çöhrəsi bulud kimi doldu, gözəl nitqi azca titrədi və birdən pəncərəyə tərəf döndü. Üzü pəncərəyə, şəhərə, arxası salona bir nəhəng kişi hönkürürdü... Hamı nəfəsini çəkmişdi. Bir dəqiqəyə qədər davam edən bu menzərə çox şaşırıcı və gözəlilməz idi. O, gözlərini dəsmalla sildi və auditoriyaya tərəf çevrildi. Mühazirə davam edirdi... Qarşımızda Böyük Alim, virtuoza cərrah, təkrarsız Natiq, böyük ürək sahibi, qəlbinə dünyanın bütün rəngləri, sevgisi sığan müəllim, aşıq, bəstəkar, vulkan dağı, nur şələəsi – professor İbrahim bəy Topçubaşov idi...

Dördüncü görüşümüz Mustafa bəyin E.Əfəndiyev adına xəstəxanada yerləşən cərrahiyyə kafedrasında oldu: Böyük cərrahiyyə otağı. Biz tələbələr otağın "şüşə papağından" baxırıq. (Həkim və tələbələrin otağa daxil olmadan əməliyyatları izləmək üçün xüsusi inşa olunmuş kümbəz).

Otaqda İbrahim bəyin assistenti dosent Əli Abbasov (Alik), ikinci assistenti sevimli tələbəsi Qəmbər müəllim, kafedranın əməkdaşları – Azər, Akif və Şəfa müəllim. Xəstə əlli dörd yaşında nisbətən arıq, mədə rezeksiyası nəzərdə tutulan kişi. Xəstənin kürək əzəllərinə hər iki yan tərəfdən məhlul inyeksiya edilir. Müəllimimiz bizə izah edir: "Bu, Mustafa bəy Topçubaşovun "Efir-yağ anesteziyası"dır (etil spirti, şaftalı yağı və novakain). Dünyada analoqu olmayan yeni üsuldur. Bu üsulun eksperimental elmi əsaslandırılmasında böyük fizioloq professor Q.Qəhrəmanovun böyük zəhməti olmuşdur. İbrahim Topçubaşovun da bu üsulun tətbiqiylə bağlı elmi araşdırmaları dünyanın bir çox nüfuzlu elmi dərgilərində çap olunmuşdur. Bu üsulla anesteziyanın fəsadından ölüm riski sıfırdır ("0"). Ən ağır əməliyyatların gedişində xəstənin huşu tam ayındır, analgeziya davamlıdır."

İrəliyə gedib onu da deyim ki, o zamanlar heç kim bilmirdi ki, M.Topçubaşov və Q.Qəhrəmanovun bu üsulu bir neçə il sonra 1977-ci ildə Nobel mükafatı komitəsinin təklifiylə bu mükafata təqdim olunacaq, 1978-ci ildə mükafatın təqdim olunmasına bir neçə ay qalmış Sovet rejiminin (qaraguruhun) qara əlləriylə "Bakinski raboçi" qəzetində dalbadal 4 nömrədə Alfred Nobelın əleyhinə məqalələr dərc olundu. Guya Nobel Azərbaycana zərər və fəlakətlər gətirmişdir. Sovet rejimi Nobel "ifşa" edirdi. Rejim heç vaxt razi ola bilməzdi ki, müstəmləkələrindən birinin alimləri bu ada layiq görülsünlər.

Q.Qəhrəmanovun xatirələrindən: "1978-ci ilin oktyabr ayında əl radiosunu götürüb başa gətdik. Radioda Nobel mükafatı laureatlarının adları çəkilirdi. Bizim adımlarımız çəkilmədi. 1978-ci ildə tibb və fiziologiyaya nəzərdə tutulmuş mükafat heç kəsə verilmədi. Mustafa bəy mənə dedi: "Qəhrəman, mən dünyanı görə-görə gəlmişəm. Sənin başın çox qovğalıdır. Mükafat səni hücumlardan qoruya bilərdi".

Cərrahiyyə otağındakıların çox da nəzərə çarpmayan səfərbərliyi. Mənəim idealım əməliyyat geyimində otağa daxil oldu. Əməliyyat başladı... Musiqinin əməliyyat otağında xəstəyə və cərrahlara təsiri mövzusunda İbrahim Topçubaşovun rəhbərliyi altında dissertasiya yazan Akif doktor xüsusi musiqi müşayiətini idarə edirdi. Ətrafa könül oxşayan həzin musiqi yayılırdı – ətir kimi, dağ havası, bulaq suyu kimi...

O gündən düz on il sonra mənəim aktiv cərrah ömrüm başlayacaqdı. Bir ömür dünyanın yaxın-uzaq ölkələrində əməliyyat otaqlarında ağır xəstələrin çətin problemləriylə üz-üzə qalacaqdım. Ancaq onların heç birində o günkü qədər həyəcanlı olmadım. O gün yuxarıdan – "şüşə gümbəzdən" baxanda 10-a yaxın kiçik "qar təcikləri" və bir ağappaq "dağ" görürdüm. "Ağ dağın" əlində gah skalpel, gah da başqa alətlər əməliyyat masasındakı xəstəyə can verirdi. Can verirdi deyəndə, elə bil ki, bir adamın

olduğu kimi

kəsilmiş qamında dünyanın ən nadir, miniatür xalısı toxunurdu. Əllər ağ, naxışları qırmızı kəpənək idilər, çəmənlər çiçəklərinə qonur və yenə azca havalanıb, titrəyib, yenidən qonurdu...

Dünyanın ən böyük əl sürətiylə əllərin cəldliyi bəhsə girmişdi, seyircilərin təfəkkür sürəti onlara çata bilmirdi. Elə bil ki, dünyanın cüt ən sürətli göyərçin raketinin dalınca nə qədər səy etsə də çata bilməyən əlli yaşın göz düşmüşdü...

Bir insanın mədəsində dünyanın ən zərif xalısı toxunurdu... Xəstə suallara aydın cavablar verirdi. Ağrı yox idi.

Mən dilin belə şirinliyini, sözlərin Məkkə göyərçinləri kimi, mübarək uçuşunu, rənglərin və təsvirlərin ilahi harmoniyasını ilk dəfə bu biçimdə canlı görürdüm. O dil ilanı yuvasından çıxara bilərdi. O dil Stravinskini məhəbbətinin zirvəsi – "Simurq quşu" baletinin sözə transformasiyası idi. O dil "ol"! kəlimsindən yaranan dünyamızın, o uzaq "ol!"ün əks-sədasıydı!...

O zamanlar qəzetlər böyük-böyük başlıqlarla onun haqqında xoş sözlər yazırdılar. O, yenicə Türkiyə, İtaliya və Yaponiya səfərlərindən qayıtmışdı. Hər üç ölkədə öd kisəsi məmeciyyənin xərcənginin yeni cərrahi müalicə üsulunu uğurla nümayiş etdirmişdi. Silsilə göstərmə cərrahi əməliyyatlar keçirmişdi, Türkiyədə cərrahlar cəmiyyətinin fəxri üzvü seçilmişdi.

Ankarada konsertdə Nesrin Sipahi onun bəstələdiyi "Dağlarda duman gözəldi" mahnısını ifa etirmiş. İbrahim bəy fasildə xanımdan bu şarkının bəstəçisini soruşub və məlum olub ki, müğənni bəstəkarın adını bilmir.

İtaliyaya səfərinin yekununda ona "Haribaldi qızıl medalı" təltif olunub. Türkiyədə oxuduğu iyirmi dörd mühaizənin qonorarını kasıblara məxsus cərrahiyyə klinikasının hesabına köçürüb... Bir il Türkmənistandakı dağıdıcı zəlzələ zamanı insanları təmənənəsiz ölümdən xilas edib.

O zamanlar müxtəlif adamlar bu parlaq şəxsiyyət haqqında ziddiyyətli fikirlər söyləyirdilər. O zamanlar televiziya insanların ömrünə bu qədər nüfuz etməmişdi – ruhumuzun məkanını bu qədər zəbt etməmişdi, internet yox idi. Azərbaycanda əsas dedi-qodu mövzusu futbol – Banişevski, Müslüm Maqomayev, gözəl Nərgiz (SSRİ KKB-sinin şefi Semiçastnının sevgilisi, fontanlar bağında onun adına restoran) bir də İbrahim Topçubaşov idi.

Deyirdilər ki, İbrahim dünyada olan bütün kişilərdən fərqli gizlin-aşkar sevdidi qadınların hamısını ZAQS-a aparıb, kəbin kəsdirib. Dörd dəfə evlənib. Deyirdilər ki, əsl kişi belə olar.

Hər dəfə uğursuz ailə həyatından sonra ata qınağı ilə, Sovet rejiminin ağır nəfəsiylə üzleşib, iş yerini itirib, məhrumiyətlərə düşüb olub. Çalışdığı cərrahiyyə kafedrasından Quba şəhər xəstəxanasına, oradan Maştağa xəstəxanasına, yerdəyişmələri də bu səbəbdən olub. Quba mərkəzi xəstəxanasında bir müddət cərrah işləyib. Orada öz cərrahiyyə tibb bacısına vurulub. O, ömür boyu çalışdığı xəstəxana-

nalarda iş saatını səhər gimnastikasıyla başlayar, musiqinin müşayiəti ilə cərrahi əməliyyatlara davam edərdi. Xülasə, çox az bir müddətdən sonra həmin tibb bacısıylar, sonralar bütün Azərbaycanın tanıyacağı "Qubalı qız"-la İbrahimin arasında böyük sevgi – məhəbbət dastanı yarandı. Və onlar ən qısa müddətdə ailə qurdular. Bu izdivacdan üç gözəl övlad dünyaya gəldi. İş onda idi ki, bütün bu gözəlliyin içində bir "no" var idi. O da izdivacdan əvvəl "Qubalı qız"ın öz əmisi oğluna nişanlı olmasıydı...

İllər keçdi, İbrahim atasıyla barışdı, Bakıya döndü, doktorluq dissertasiyası müdafiə etdi, professor oldu. Yuxusuz gecələrlə, tükenməz enerjisiylə, ürəyinin böyük eşqi, Allah sevgisiylə, düzlüyü ilə, öz halal zəhmətiylə şöhrətinin zirvələrinə ucalmağa davam etdi. Çoxlu sayda tələbələri oldu. Onlara övladları qədər atalıq elədi. Məsələn: Qəmbər müəllimin ləyaqətini, istedadını görüb Tovuzdan Bakıya dəvət etdi. Bu kasıb balasına öz ikinci mənzilini verdi ki, yaşasın, elmi rəhbəri oldu. Neçə-neçə insanlara Allahdan aşağı ömür bəxş etdi, qızıl əlləriylə. Musiqinin cərrahiyyə əməliyyatlarında istifadəsinin elmi əsaslandırılmasının bütün dünyada pioniəri oldu, rəhbərliyi altında dissertasiya səviyyəsində elmi işlər aparıldı və s., və s.

Və bir gün təxminən qırx yaşlarında bütün zamanlar üçün Azərbaycanımızın və dünyanın ən gözəl səslərindən olan Flora xanıma tuş gəldi. (Musiqiçilərin diliylə desək, dörd oktava səsi olan, dünyanın ən nadir məxmərindən, işığından, dəniz köpüyündən, quş iliyindən, bir də ki, göylərin maviliyindən yoğrulmuş bir səs – ürək). Və bu mübarək görüşü – dünya durduqca qalacaq nəğmələri, məhəbbəti Allah-təala özü yazmışdı təleyinə İbrahimin. Ağır zəhmli atanın, dəmir mənəgəli Sovet rejiminin gizli-açıq təqibləri İbrahim bəy kimi zərif qəlblə, böyük ürəkli insanı desək də, deməsək də sağdan-soldan sıxırdı. Ürək də ki, ürəkdi də, o da ola cərrah ürəyi, aşiq ürəyi. Rəsmi bir insanın, kommunistin, ali məktəb professorunun, müəllimin, üstəlik dünyada tanınan akademik oğlunun özüylə nəzərə çarpacaq yaş fərqi olan həkim, tələbə, müğənniylə dördüncü evliliyi. O zamankı Sovet cəmiyyəti bu gerçəkliyi qəbul etmək gücündə deyildi. Səhnələrdə min il əvvəl vəqə olan Leyli-Məcnun faciəsi təqdir olunurdu, ancaq göz önündə onun qədər aydın və mübarək bir eşq təqib olunurdu.

Qızıl əlləriylə, mübarək istedadı, ağılla, sevdalı nazik ürəyiylə Vətənimizi dünyada tanıdan bu nəhəng, dürüst şəxsiyyətə min illər təqdir olunan eşq, bu gün yaşandığına görə irad tutulurdu.

Onun mübarək eşqi, nəğmələri, şəxsiyyətinin, sənətinin işığı dünyada ən uca musiqili fəvvarə kimi mazutlu bir şəhərdən, xeyli də mazut qəlblə insanların arasından göylərə ucalırdı, ürəklərə sevinc, gözlərə nur paylayırdı. Ancaq o nur zərrəcikləri yerə qayıdanda, yenə o mazut ürəklərlə bir bərabərə çatanda ağırlar, acılar təzələnirdi. Bu minvalla göylərə zillənən işıq şalələri, yerlərə dönüşündə ağrı-acı-

lara tuş gəlirdi. Ucalardaydı onun xoşbəxt məhəbbət ömrü. O da dəqiqələr çəkirdi. Zamanın qalan böyük bölümündə qaranlıq və cəhalet var idi. Və həmin cəhalet də onu qırx beş yaşında bu dünyadan qoparıb qədri bilinməyən bir dünyaya aparanda, bizim beşinci görüşümüz baş tutdu:

Böyük – çox böyük izdiham. Qara örtüklü tabutun dalıyca müxtəlif məsafələrdə dörd qara geyimli, qara örpəkli qadın gedir. Ən kiçiyinin iyirmi doqquz, ən böyüyünün qırx beş yaş var. Ən kiçiyi – Flora xanım onlardan bir az arxada addımlayırdı. Dördünün də qoluna yaxın rəfiqələri girib. Yoxsa addımlamaq olmazdı. Bu boyda dərdi tək daşımaq olmazdı!..

Onların dördü də tabutun dalıyca mənə yaxın məsafədə addımlayırdılar. O hicqırtılar, yanıqlı göz yaşları ürək dağlayırdı. Flora xanıma ən yaxın məsafədə idim. Fikrim öndə tabutun içində gedən kumirimdə idi. Ömrümdə gözlərimdən bu qədər yaş axmamışdı. Birdən diqqətimi Flora xanımın yaxın məsafədə aydın eşidilən zümzüməsi çəkdi. O, İbrahimin ona həsr etdiyi mahnını qəribə yanıqlı səslə oxuyurdu. Bu eşitdiyim ağılların ən acısı, təsirlisi idi. Az qalırdı damarımda qanımla dona. Elə bil ki, dünyanın ən təsirli zəhərinə bal qatmışdılar. Ölüm səsdə, nəğmədə həll olmuşdu...

Haşiyyə:

Bu hadisədən düz otuz il sonra Flora xanım mənim sözlərimə Ətiqə Ələkbərovanın bəstələdiyi "Allah mənim köməyim ol" mahnısını mənim və Allahın rızası üçün həmin səslə oxudu...

O ağır, unudulmaz gündən üzü bəri yaxın – uzaq səfərlərimdə müəllimim, idealım İbrahim bəy Topçubaşovla bağlı bütün xatirələri ürəyimdə əzizlədim, saxladım. Bir neçəsini sizlərlə bölüşəcəyəm.

Tələbəsi, indi ATU-nun cərrahiyyə kafedrasının müdiri professor Həsən Sultanov:

"Bərdənin baş həkimi və cərrahı idim. Maddi imkanım qədərincə idi. İbrahim müəllim elmi rəhbərim idi. Müdafiəm çox yaxşı keçdi. Müdafiədən sonra dedim ki, "İnturist"də banket bəhləmişəm. Kimləri buyurursunuz dəvət edin, axşam bu günü qeyd edək. Etiraz elədi. Bu gün əməliyyatlarım olub, yorulmuşam, sonra da müdafiə, axşam da "Neftçi" oynayır, fut-

bola gedəcəm. Bir ayrı vaxt qeyd edirik. Mən də utana-utana təkid elədim. Biz artıq geyinib küçəyə çıxmışdıq. Gəldik "Təzə bazar"a. Girəcəkdə, Gəncə səbətleri satılan yerdə dedi ki, dörd dəne böyk səbət ver. Tez iki nəfər köməkçi çağırdım. Ət dükənində qəssaba iki qoç kəsdirdi, hər birini iki şaqqa böldürdü, hər səbətə bir şaqqa qoydurdu, sonra bu minvalla hər səbətə 5 kq alma, 5 kq mandarin, balıq, meyvə, göy-göyerti, xülasə, bir evə lazım olacaq bir həftəlik bazarlıq. Dörd çox böyük səbətə iki taksini qoyduq, ünvanları dedi, hər ünvanı dayanıb mən, özü və taksini sürücülərinin köməyiylə (evlərin ikisi liftsiz idi) o ünvanlara çatdırdıq, axırıncı səbətə Flora xanım yaşayan evə gətirdik. Bu ünvanı çatanda gözümlə ucuyla müəllimimin üzünə baxdım. Bu dolu bədənli, ağır çəkili adam əməlli başlı yorulmuşdu, tərlənmişdi. İstəməsəm də təkidlə mənə evə dəvət etdi. Saat təxminən altı olardı. Dedi ki, səhərdən başım işləməyə qədər qarışıb ki, heç nahar etməmişəm. Evdə heç kim yox idi. Soyuducudan yarım kiloluq şüşə qabda qara kürü, kərə yağ, ağ çörək və konyak gətirdi. Mən utana-utana kürü sevmədiyimi dedim, təkid etdi ki, birlikdə əyləşək. Kiçik çörəyə yağ və kürü sürtdü. Qalan bütün kürünü, yağ böyük çörəyə çəkib yedi. Nisbətən iri qədəhlərə konyak süzdü, mənə uğurlu müdafiə münasibətilə təbrik etdi, qədəhləri içdik və mən ondan ayrıldım. Taleyindən keçən o dörd xanıma İbrahim bəyin münasibəti heç vaxt yadımdan çıxmaz. Yol boyu elə bil ki, aydan yerə dönmüş bir adam idim...

Sağlam qidalanmağın yolunu axı o bizim hamımızdan daha yaxşı bilirdi. O, niyə belə edirdi?.."

ATU-nun kimya kafedrasının dosenti Əziz Məmmədov:

"Dost idik. Evimizdə yeyib-içirdik. Birdən həyat yoldaşımın biləyindəki işi gördü, süfrədən dik qalxdı, yaxınlaşdı, əliylə tutdu, "klinikaya gedirik," – dedi. (Onu da deyim ki, mən həyat yoldaşımı düz üç aydı ki, həkimə aparmağa razı sala bilmirdim. Qorxurdu...). Bu professor, İbrahim Topçubaşov idi. Böyük şöhrəti, sənəti, xəstələrə, – nüfuzlu ucalıqdan mütləq ani təlqini: "Gedək, dedi, – bir azdan qayıdacaq..."

Klinikaya zəng elədi: "Əməliyyat otağını hazırlayın." Yeməklər süfrədə qaldı. Mən heç cür gözlərimə inana bilmirdim ki, "qorxaqların padişahı" xanımlar necə ani olaraq getməyə razı oldu. Biz klinikaya daxil olanda həyat yoldaşımın ən çox xoşuna gələn musiqi sədaları (əlbəttə Flora xanımın ifasıyla) üstümüzdə çiləndi...

İki saatdan sonra evimizdəydik, İbrahim bəy sağlığı deyirdi...

İbrahim dünyasını dəyişəndə üç gün evimizdə matəm oldu. Üç gecə gündüz mən həyat yoldaşımı sakitləşdirə bilmedim..."

Tələbəsi, indi yetmiş beş yaşlı olan dosent Azər Şadlinski.

"Mən ömrümdə çox cərrahlar və natiqlər görmüşəm. Heç bir qələm onun cərrahiyyə əməliyyatlarındakı əllərinin uğurunu, insan topoqrafik anatomiyasına bu qədər bələdliyini, xəstələrə baxışdan sonrakı ilahi təhlilini, müəhazirələrindəki dil şirinliyini, royalın arxasında özü öz nəğmələrini ifa edəndə olan halını təsvir edə bilməz. Sonra sakit səslə: sən də əbəs yerə özünü yorma..."

(Ardı 27-ci səh.)

Irada TUNCAY

Sevmədim mən bu uzun illəri. Yəni illər onsuz da uzun olur da, amma fevral ki, 29 gün oldu – mən əzəl gündən itkilər haqqında düşünməyə başlayıram. Belə bir takıntım var. Belə illərdə həmişə kimisə itirirəm, atam da belə ildə ayrıldı məndən. Amma həm də ayrılımadı – insanın fiziki yoxluğu ağrılı, acılıdı doğru. Amma canlı ölümlərin varlığı, ya da belə deyim, sənincün ölmüş canlılığın yoxluğu daha betər hüzn verir. Lap qorxu filmlərində olan kimi canlı kimisə dəfn edirsən, tamaşa edirsən cabalamağına – qışqırır, bağırır, imdad diləyir. Baxırsan, susursan. Dilin susur, ürəyin danışır. “Sən məni öldürdün axı, inamı öldürdün içimdə”. **Yalan əşitmədik böcəkdən, quşdan, insandı insana yalan danışan...** Qorxu filmlərində olan səhnələr – canlı ölümlər... Deyəsən, gəlib çıxdıq ilin sonuna, birtəhər ötüşdükdük deyə-deyə... Düzdü, deyirdilər dünya dağılacaq... Sonra dedilər gördüz dağılmadı – cahil insanlar. Allahın bu böyüklüyündə sevgiyə yaratdığı dünya dağılarmı heç? Dağılan bizim özlüyümüzü yaratdığımız yalançı dünyalardı – təməli yalan və təmənnə dolu. Bir boylansa içimizə, nə qədər belə xarabalıq var. Yıxılacaq təbii... Qarısqıl oldu – hadisələri bol və nəticəsiz. Ən çox yadda qalanlar... İtkinlər...

***

İnsanlar balaca bir cəmiyyət formalaşdırıran kimi özlərinə lider axtarırlar. Ya da bir tapınaq. Nümunə. Kiməsə oxşamaq, kimdənsə imdad diləmək arzusu var insan oğlunun içində. Fərq eləməz necə oldu, necə gəldi – qalibləri mühakimə eləmirlər axı. Əsas odu ki, bir nəfər tapıb ona sitayiş edəsən (ola bilər ki, bu sitayiş obyektini sabah ayaqlar altında əzərsən də). Bu gün varmı? Off, nə gözəl... rahat yatmaq da olar, səhər dinc yaşamaq da olar – obraz var ...

Yunan mifologiyasından gəlir söz – ERO... Qəhrəman yəni. Bizim dilimizdəki versiyasına qayıdacam hələ... İndi bunun ətrafında fırlanım bir az. HERO tapmışkən... Kimdi bu axı? Niyə lazımdı insanlara? Tanrı yaratdıqları kimi onu da yaradıb başına döndürdülər.

Sən demə, bunun əsası varmı – mifologiyaya görə HERO, yəni qəhrəmanlar tanrıların yerdəki fanilərlə sevgisindən doğulan insanlardı (sevgi məsələsi var hər halda). Tanrılar ölməzdi, amma onlardan doğulanların belə imtiyazı yox. Miflərdə Ölmez valideynin fani övladına əbədi həyat vermə cəhdləri süjet kimi keçir. Feti-

İtirilmiş il, itirilmiş illüziyalar və itkin insanlar

**“Mən sizə Tanrı kimi inanırdım, amma siz mənə həmişə yalan demisiniz”.
(Etel Lillian Voyniç. “Ovod”)**

da oğlu Axillesi yeraltı Stiks çayında çimdirdir, dabanına su dəymədiyindən zəif yeri qalır. Axillesin dabanı. Məşhur Troya müharibəsi — burda da Fetida hər vechlə oğluna yardım etməyə çalışır, hətta Olimpdəki bütün əlaqələrindən (indiki dillə desək) də istifadə edir. Döyüşün yunanlar üçün uğurlu olmasını Zevsdən xahiş edir (Burda da tanışlıq və əlaqə faktorları var gördüyünüz kimi). Amma əlahəzrət Təsadüf və ya Zərurət işə qarışır artıq. Daban zəifdi. Məşhur döyüş və Axilles həlak olur (dabanından aldığı yara öldürür) döyüşdə. İlahə Fetida oğlunu ölümsüz edə bilmir. Ya da belə yanaşsaq, bəlkə edir ölümsüz. Nəçə əsrdi insanlar bu əfsanəni yaşadırlar. Axillesin öldüyü gün olmayıb mənçə. Fetida istəyinə çatıb. Fiziki ölümlər çox adidi... Heroizm insanı əbədləşdirən bir məfhum... Deməli, fani (sözün bütün çalarlarında) insanların əbədiyyət arzularına bir cığırkı qəhrəman.

Antik ədəbiyyat bu obrazlarla çox zəngindi. Homerin “İliada” və “Odiseya”sı ilk baxışda satrapların, çarların tarixini əks etdirsə də, eposun əsas qəhrəmanları yenə elə Qəhrəmanlardı. Maraqlıdı eləmi, əsərlərdə, hadisələrdə, gündəmdə də əsas fiqurlara qəhrəman deyirlər. Şah, çar, xan, lider filan yox – elə Qəhrəman. Bütün dillərdə belədi, deməli insan təkəkküründə öndə gələn obraz budur. Bəlkə də insanlar Qəhrəmanı Tanrıya bərabər tutduqlarından bütün möcüzələri, qeyri-adilikləri onlardan gözləyirlər. Hökmdarlardan yox, Qəhrəmanlardan, Heraklindən tutmuş Teseyinə qədər. Antik yunan mifləri öz yerini Roma reallıqlarına verəndə də eyni mənzərə görünür.

***

Baxırdım və anlamırdım, niyə belə həşirdi. Qəhr olsun... sakitləşsin bir az, cənablar. Ayın yeri Günəşlə tərs düşməyib, okeanlar gölə sığdırılmayıb, göydən yerə bircə alma da düşməyib. Hər şey öz axarında, hər zaman necəydisə elə gedir. Yanan yanır, dağılan dağılır, artan artır, yıxılanın da vaxtı gələndə yıxılır... Zaten, başqa cür gördüyümüz olmuşmuydu? Qəhr olsun... Biz cəmiyyət olaraq bu il Qəhrəman obrazını çox müzakirə etdik. Haqlı-haqsız günün qəhrəmanına çevrildi o oğlan ... Nəticə isə o oldu ki... Bir taqıma (lap kiçiyindən başladım) rəhbərlik edə biləcək bir igidin karyerası başlamadan bitdi. Zəif yerlər vardı bu olayda – bitməmiş müharibə və formalaşmamış insan cəmiyyəti. O oğlan illüziyalarından qurtula bilməmişdi (nəyəsə inanırdı), cəmiyyət isə qışqıraraq bağırmaq istədiyi mövzuların bu şəkildə həllini həzm edə bilmədi. Uzaqdakılar yaxınlaşdı və bu anda insanlar arzuladıqları yaxınların nə qədər əlçatmaz olduğunu dərk etdilər elə bil. Və

qəzəb, kin yağmuru yönəldi bu gənçə – şüurlu ömrünün böyük əksəriyyətini kazarmalarda, məhbəsdə keçirən, özü bilmədən qəhrəman elan olunan, özü də anlamadan taxtdan endirilən bu oğlan itkin düşdü aramızdan. Sözün bütün mənalarda. İndi o yoxdu, insanlar yeni qəhrəmanları müzakirə edirlər. Fərq eləməz bu qəhrəmanlar müsbətdi, ya mənfi. Amma müzakirə konusu var yenə... Göstərilənlər görünən olmadı... İnam yox idi... Yalan vardı...

***

Hər kəs deməyəcəm, böyük çıxar, amma kimlərinə içində öz qəhrəmanları var. İnanır ona və möcüzə gözləyir. Uzaqların yaxına gəlməsini gözləyir. Olmur möcüzə. Yoxdu o qəhrəman. Onun da öz yalanları və doğruları var, öz zəif yerləri var. Və sən bu zəiflikləri müşahidə edə-edə öz dünyanı yıxırsan. Uduzan isə sən sən nəticədə. İllüziya idi və itirdin. Bundan ağır nə ola bilər ki... Canlı ölü siyahın artdı qəlbində, ya da itkin insanlar siyahısı. İndi fikirləşirəm ki, nəinki insanlar, hətta sözlər də ölürlər. Ev tapşırığı kimi leksik lüğətdə bütün xoş sözləri xatırlamaq istəyirsən, yadına düşənlər ağrı verir. Heç sözlərdən belə küsdüyüm olmamışdı. Sözü bu qədər sevən mən, əzizləyən mən, sözə tapınan mən – qəzəbləndim sözlərə. Nəyə lazımmışsınız? Əzizlənməmiş bir cocuğun əlində sındırılıb atılan oyuncağa bənzədiniz... Leksik luğətə zaman-zaman əl gəzdirməmə lazımdır. Amma ac olduğum sözlər çoxdu...

***

açtık çok açtık çok açtık kadın istedik tanrı istedik... ve bir kadın aldık çarşından birşeyler umarak kadın dediler, soy dediler soyduk. giysilerini soyduk kadının ve şeylerini ve salt kadın dediler, salt kadını şimdi o salt erkek beklüyordu, şimdi biz salt erkeğiz salt erkeğiz ve çok açız dayanamadık soymayı sürdürdük kadını gözlerimizle ve soyduk giysilerini kadının ve şeylerini ve soyduk saçlarını dudaklarını ve gözlerini tardye gibi.

ve soyduk birşeyler umarak derilerini etlerini ama hep birşeyler umarak soyduk herşeylerini ne çıktı karşımıza biliyormusunuz sonunda salt kadın yerine salt kemik, ve kemikler arasında kirli bir yürek, çirkin korkunç bir iskelet. oysa hep başka düşlemiştik kadını en iyi en güzel ve sıcak ve de temiz yürekli / yani kadın / yani kadın /

biz çok açtık kadın istedik yani kadın, yani sevgi, yani aşk. ama en iyi en güzel ve sıcak ve de temiz yürekli yani kadın...

Nə istədiyinizi özünüz də bilmirsiniz... Qadınların ürəyi kirli olanda, çirkin skelete dönəndə fərq edirsiniz o ürəyi... Heç yazığınız da gəlmir və bir gün özünüzün necə tənha olacağınızı anlayacaqsınız... Gec olacaq... Kardinal Montanelli inandığı həqiqətlərə qurban verdi Arturu. Sonra anlayanda gec idi... Arturmu itkin? Kardinal Montanellimi? Mən Arturu yaşatdım hər zaman qəlbimdə... İtkin olmadı... Hisslərinizdən niyə utanırsınız? Bu miqyas nə qədər genişdirsə, sən də o boydasan. Kainat böyüklüyündə də ola bilərsən, ürəyinin fiziki qəbaritləri boyda da... Artur... ...Xoşbəxt kəpənək... Yaşasa da, ölsə də... Yaşadı hər zaman...

***

– Siz öz yalanınızla məni şəkər plantasiyalarında kölə vəziyyətinə salanda mənə çoxmu yazığınız gəlmişdi? Bunu sizə deyəndə siz dəhşətdən titrəyirsiniz... Ay yumşaq ürəkli müqəddəs adam! Sizin vur-tut bir oğlunuz olub! Deyirsiniz ki, səni sevirəm... Yaman da sevirsiniz! Sizin məhəbbətiniz mənə baha oturdu. Yoxsa siz elə zənn edirsiniz ki, hər şeyi yənə yoluna qoyarsınız, mən də əvvəlki Artur eləyə bilirsiniz? Elə bir adamı ki, çirklə yavaxanalar da qab-qacaq yuyub, saxladıqları heyvanlardan da pis olan fermerlərin tövlələrini təmizləyib. Elə bir adamı ki, aclıq çəkib, onu ayaq altına salıb tapdalayıblar, onun üzünə tüpürüblər, o əl açılıb dilənib, kif basmış yemək tör-töküntüsünü istəyib, lakin bunu da verməyiblər, çünki bu şeyləri yemək itlərə haqqı idi! Ah, mən bunları sizə niyə deyirəm! Sizin sayənizdə başıma gələn müsibətləri saymaqla qurtarmaz. İndi də durub mənə məhəbbətinizdən dəm vurursunuz!

“Ovod” əsərindən ...

“Sən dünyanın ən inamsız adamısan və mən bunun əlacını bilmirəm”. İnamsızlığın əlacı yox ki... Var ya da... Biz yerin bilmirik. Nəyə inancağımızı çoxdan bilmirik, çoxdan. İtirilmiş illüziyalardı... İllüziyaların arxasınca getmək... Bunları fikirləşəndə məhbəsdəki Arturun Kardinalın ardınca hönkür-hönkür ağlamasını xatırlayıram. **Padre, nədən biricik oğlunu atdın, həşəratlara yem elədin?** Və səhərə yaxın günəşin ilk şüfəqləriylə işıqlanan otağımın tavasında öz inamsızlığımın çarə axtarıram. Tavanda axtarılan gerçəklik... sadəcə gerçəklik... istəklər yox... İtdi bu il... Yaxınlar daha da uzaqlaşdı, illüziyalar dağıldı... Qəhrəmanlar öldü... Yenə ədəbi qəhrəmanlara sığınmaq, onların həqiqətlərinə inanmaq və bundan məsud olmaq... Arturu da qadın yaratmışdı... Amma ürəyi kirlənməmiş, skelete dönməmiş...

Görünür, onun gördüyü, sevdiyi insanlar illüziyaları dağıtmaq istəmədilər... Ya da gücləri çatmadı... Güclü qadın... Ay aman, mən bu güclü sözünə də nifrət edirəm. Leksik lüğətimin itkin sözlərindən biri ...

***

İsmi unutduğum film... Gərək ki, altmışların italyan filmi idi. Bir fraqment indiyə qədər xatirimdədi – əriylə həftəsonu tətilinə gedən qadın səhər ayılıb qaldığı məkanın həyətinə çıxanda onu sevdiyinə inandığı kişini görür. İri planda gözləri yadımdadı – bir neçə saniyənin içində dəyişməyi yadımdadı. Yorgun, bezgin gözlər və birdən qəfil öldürücü kimi toqquşan baxışlar... Bir neçə saniyədə səadət yaşayan ruh. Sonra susqunluq anları, maşına oturub gedən insanın baxışlarla yola salınması. Əslində baxış da deyildi – gözünün ucuna bir dünya sevinc və həyat dolmuş qadın. Bir neçə vaxt sonra qadına gerçəyi deyir sevgilisi, daha doğrusu “sevgisizi”. Onların münasibətləri tapşırıq imiş, o adam da bu qadını nəyəsə inandıra biləcək kimsə. Hər halda dürüstlük edir o kişi, düzünü deyir ona. Amma bu həqiqət onu məhv edəcək həqiqətdi. Qapının bağlanması filmin son kadrlarıdır, o tapındığı sonuncu ümidinə qapadır hər şeyi. Ümidə bağlanan qapı isə intihara açılır... Təfərrüatlar yadımda deyil – bir gözləri xatırlayıram (elə qapı kimi açılmış), bir də bağlanmış qapı və təxmin edilən sonluq... Niyə xatırladım axı bu filmi?... Hə, inamin itməyi... İtməyi də yox... Olmaması... Nə dünəndə, nə bu gündə, nə də sabahında ...

***

– Padre!

– Görünür, bunun nə demək olduğunu lazımcaca başa düşməmişəm. Bunu başa düşməyin də çətinidir, çünki çox cavansan. Sən yaşda olsaydım, mən də başa düşməzdim, Artur! Sən mənim üçün öz oğlum kimisən, bunu anlayırsanmı? Sənə baxmaqdan doymuram, gözümün işığısan. Səni yanlış bir addım atmaqdan çəkəndirmək, həyatını qorumaq üçün mən ölməyə də hazırım. Ancaq indi acizəm... Mən səndən tələb etmirəm ki, söz verəsən... Səndən xahiş edirəm, dediklərimi yaddan çıxarma, ehtiyatlı ol. Qəti qərara gəlməmişdən əvvəl yaxşı fikirləş...

... Bu, atası olduğunu bilməyən Arturun Montanelli ilə söhbəti. Yeniyyətə Arturun. Sonra “gözümün işığı” dediyi adama inamin ölməsi Arturu da intihara aparır. Hamı üçün ölür... Rivares kimi qayıdır və yenə onlar bağlı olduqları həqiqətlərin əsiri olurlar... Bu ideyalar, bu həqiqətlər nə qədər insanı intihara aparıb görəsən? Ya da itkin insanları siyahısına salıb?!

***

“Cemə, mən sizi hələ siz biçimsiz qız olanda, çit paltar geyib siçan quyruğu kimi nazik hörük qoyanda sevirdim. Yadıңызdadırmı, bir gün sizin əlinizi öpdüm, siz də həzin səslə xahiş etdiniz ki, “bir də belə şey etməyin”. Billirəm, bu yaxşı hərəkət deyildi, lakin siz bunu əfv etməlisiniz. İndi də sizin adınız yazılan kağızı öpürəm. Belə çıxır ki, mən sizi iki dəfə öpmüşəm, ikisində də sizin razılığınız olmadan...” Bu, Arturun edamdan əvvəl yazdığı məktubdu hər zaman sevdiyi qadına... Bu sözləri hər zaman sevdim mən, unutmadım. Zalım müəllimin verdiyi ev tapşırığı deyildi... Bu sözləri lüğətdən də çıxarmaq olmayacaq... Bu ədəbiyyatdı təbii. Kişinin dilinə qadının yazdığı sözlər qoyulub. Amma fərqi varmı? Onlar yaşayırlar və bizi də yaşadırlar. İtkin olmayan, qeybə çəkilməyən yalnız odu. ƏDƏBİYYAT... İ deyil, illüziya deyil, insan deyil... İnam yalnız orda yaşaya bilər.

***

PADRE!!! Mən bir xoşbəxt kəpənəyəm, yaşasam da, ölsəm də...

P.S Sevmədim mən bu uzun illəri. İtirdim hər zaman...

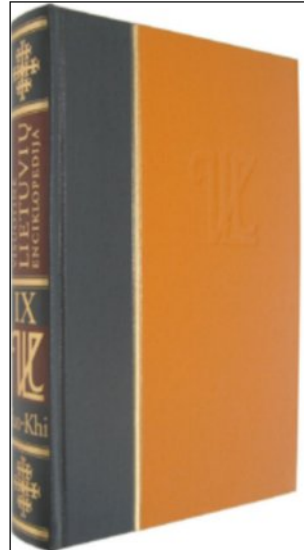
P.P.S. Andın nə mənası var? İnsanı bir şeyə bağlayan and deyil. Əgər adam hiss edirsə, özü də derindən hiss edirsə ki, bir fikir onun qəlbinə hakim olub – bu bəs edir. Bundan başqa adamı heç bir şey bağlaya bilməz...

Litva Ensiklopediyasında Azərbaycan yazıçıları barədə məqalələr yer alıb

Umumdünya Litva Ensiklopediyasının 2011-2012-ci illərdə işıq üzünə görmüş XX və XXI cildlərində Azərbaycan ədəbiyyatının bir sıra görkəmli təmsilçiləri barədə məqalələr yer alıb. Ensiklopediyanın göstərilən cildlərində 11 milli yazarımız – Mirzə Ələkbər Sabir, Cəlil Məmmədquluzadə, Abbas Səhhət, Osman Sarıvəli, Mikayıl Rzaquluzadə, Süleyman Rəhimov, Rəsul Rza, Nigar Rəfibəyli, Xəlil Rza Ulutürk, Sabir Rüstəmxanlı və Anar haqqında məqalələr dərc edilib.

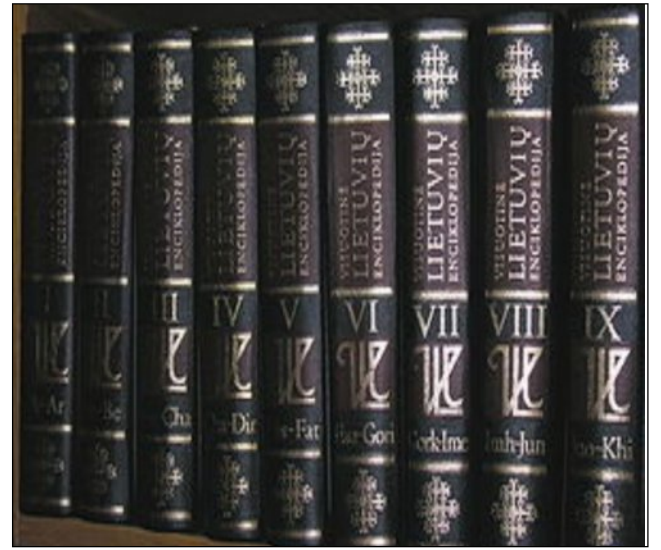
Həmin məqalələrdə yazıçılarımızın həyat və yaradıcılığı barədə ensiklopedik məlumatlar, Azərbaycan ədəbiyyatının və tərcümə sənətinin inkişafı üçün onların verdiyi vacib töhfələr və milli söz sənətimizə gətirdikləri ədəbi yeniliklər haqqında yığcam ümumiləşdirmələr ehtiva olunub.

Bununla yanaşı oxuculara sözügedən Azərbaycan ədəblərinin Litva ədəbiyyatı ilə əlaqələri və litvalı qələm qardaş-

ları ilə yaradıcılıq ilişgileri barədə orijinal faktlar, o cümlədən Litva-Azərbaycan mədəniyyətlərarası dialoqunun inkişaf etdirilməsi sahəsində onların ədəbi irsi ilə bağlı qarşılıqlı bədi tərcümə nümunələri haqqında bilgiler təqdim edilib.

Məqalələr Litva Azərbaycanlıları Cəmiyyətinin sədri, Azərbaycan Yazıçılar Birliyinin fəxri üzvü, Litva-Azərbaycan mədəni və ictimai-siyasi əlaqələrinin tədqiqatçısı Mahir Həmzəyev tərəfindən hazır-

lanıb.

Qeyd edək ki, Umumdünya Litva Ensiklopediyası universal xarakterli fundamental nəşrdir. 2001-ci ildən başlayaraq Vilyandada “Elmi və Ensiklopedik nəşrlər” mərkəzi tərəfindən litvaca buraxılır. Ensiklopediyanı 25 cildə nəşr etmək nəzərdə tutulub. İndiyədək onun 21 cildi çap olunub. Bir cild təqribən 800 səhifədən ibarətdir. Ensiklopediyada ümumiyyətlə 130 min məqalənin, illüstrasiya olaraq 24 min şəkilin və 650 ədəd

xəritə görüntüsünün yerləşdirilməsi planlaşdırılıb. Gələcəkdə onun mətninin elektron daşıyıcıları və internet vasitələri ilə də yayılması nəzərdə tutulub.

Umumdünya Litva Ensiklopediyası səciyyə etibarilə ingilislərin “Britannica”, polyakların “Wielka Encyklopedia Powszechna” və almanların “Brockhaus” ensiklopediyalarını xatırladır. Format, struktur və məqalələrin həcmi baxımından isə “Brockhaus” ensiklopediyasına daha yaxındır.

“Dolu” Cəlilabadda da maraqla qarşılanıb

Cəlilabad Rayon Mədəniyyət Evinə “Dolu” filminin təqdimatı keçirilib. Təqdimat zamanı həmçinin filmin icraçı prodüseri Nadir Əliyev, operatoru Nadir Mehdiyev, rejissor Elxan Cəfərov, ssenari müəllifi Aqil Abbas və filmin baş rol ifaçıları ilə rayon ictimaiyyətinin görüşü də təşkil olunub. Gö-

rüş zamanı yaradıcı heyət görüş iştirakçıları ilə filmin vətənpərvərlik Qarabağ mövzusunda çəkilməsi mövzusunda söhbətlər ediblər. Tədbirdə çıxış edən rayon İcra Hakimiyyətinin başçısı Əziz Əzizov cəlilabaddılar adından filmin yaradıcı kollektivinə öz təşəkkürünü bildirib. O, belə filmlərin çəkilməsinə

böyük ehtiyac olduğunu vurğulayıb və filmə də göstərdiyi kimi, Ali Baş Komandanın əmri ilə tezliklə o torpaqları düşmən tapdağından azad edəcəyimiz günün uzaqda olmadığını vurğulayıb. Film izləyicilər tərəfindən böyük rəğbətlə qarşılanıb.

GÜNEL

“Klassik Azərbaycan ədəbiyyatı və tariximiz” müzakirə olunub

Milli Elmlər Akademiyasının (AMEA) Nizami Gəncəvi adına Milli Azərbaycan Ədəbiyyatı Muzeyində “Klassik Azərbaycan ədəbiyyatı və tariximiz” mövzusunda respublika konfransı keçirilib. Konfransın plenar iclasını giriş sözü ilə açan muzeyin direktoru, AMEA-nın müxbir üzvü, Milli Məclisin deputatı Rafael Hüseynov tədbirin əhəmiyyətini diqqətə çatdıraraq klassik sənət nümunələrində yaşayan həqiqətlərin tarixi faktlar qədər dəyərli və real olduğunu söyləyib: “Ana dilindən savayı, ərəb və fars dillərində yaranmış və zəngin xəzinəyə çevrilmiş Azərbaycan ədəbiyyatı yalnız insanlara zövq vermək üçün qələmə alınmayıb. Tarix boyu Azərbaycanın qüdrətli qələm sahiblərinin yaratdıqları ədəbi nümunələrdə həm də tarixin ən müxtəlif hadisələri, şəxsiyyətləri barədə dəyərli məlumatlar yer alıb. Orta əsrlərlə bağlı tarixçilərin qələmə aldıkları çoxlu salnamələr vardır. Bu əsərlərdə tarixi hadisələr müəyyən xronoloji ardıcılıqla öz əksini tapıb. Lakin

unutmamalıyıq ki, Fələki Şirvani, Xaqani Şirvani, Qiyasəddin Şirvani, İzzəddin Şirvani kimi şairlərin XII əsrdə yazdıqları qəsidələr Şirvanda tarixi hadisələri, bəlkə də müəyyən tarixi qaynaqlardan daha dəqiq göstərir. Məhsəti Gəncəvi, Nizami Gəncəvinin də əsərlərinin daxilinə varanda bir daha görürük ki, bu ölməz sənət nümunələri də əslində tarixin bir parçasıdır”.

Rafael Hüseynov deyib ki, müxtəlif əsərlərdə yazılmış Azərbaycan ədəbi nümunələri, ayrı-ayrı şairlərimizin divanları həm də tariximizin öyrənilməsi üçün mühüm mənbədir: “Tarixi qaynaqları, ədəbi qaynaqları yanaşı qoyanda görürsən ki, bunlar biri-birini tamamlayır və keçmiş günlərin mənzərəsi daha aydın canlanır. Bu səbəbdən də biz belə bir konfransın keçirilməsinə qərar verdik. Konfransda yalnız Nizami Gəncəvi adına Milli Azərbaycan Ədəbiyyatı Muzeyində çalışan elmi əməkdaşlar deyil, eyni zamanda, ölkəmizin müxtəlif elm ocaqlarında fəaliyyət

göstərən alimlərin biri-birindən maraqlı elmi məruzələri dinlənəcək. İnandırmaq ki, ədəbi nümunələr bütün gələcək zamanlarda da tarixin öyrənilməsi, tədqiq edilməsi üçün vacib mənbə kimi istifadə ediləcək”.

Tədbirdə Rafael Hüseynovun “Zülfüqar Şirvani “Divan”ı XIII əsr Azərbaycan tarixinin öyrənilməsinə əsas mənbələrdən biri kimi” mövzusunda məruzəsi dinlənilib. Alim XIII əsrdə yaşayıb yaratmış Zülfüqar Şirvaninin bizə gəlib çatmış 20 min beytdən artıq olan divanı haqqında məlumat verərək bu əsərdə tarixi mənbələrdə rast gəlmədiyimiz məlumatlar əksini tapdığını deyib. Plenar iclasda “Mirzə Ələkbər Sabir və tariximiz”, “Nəsimi orta əsr mənbələrində” və “Azərbaycan ədəbiyyatı tarixinin qırmızı terror mərhələsi (S.Mümtaz)” mövzusunda məruzələr dinlənilib. Konfrans işini bölmə iclaslarında davam etdirib. Qeyd edək ki, konfransın materialları kitab halında çap olunacaq.

S.MÜRƏTQIZI

Telman ORUCOV

Antonin kimi mənim üçün şəhər və vətən Romadır, bir insan kimi isə – dünyadır.

Mark Avreli

Mikelancelo istər heykəltəraşlıq, istərsə də rəngkarlıq əsərlərində insana, onun zəkasına və əməllərinə əslində bir himn qoşur, insan ruhunun təntənəsini vəsf etməklə hamıya bir nikbinlik bəxş edirdi. Hamıya sevinc, digər ulvi hisslər, ümid bəxş edən bir insanın özü heç də şəxsi həyatında xoşbəxt deyildi, onun yaradıcılığı təkə həyatının mənası deyil, həm də onu qayğı və təsəlli ilə mükafatlandıran bir qüvvə idi. Heç kəsə qəribə görünməməlidir ki, hamımızda ali hisslər oyadan bu adam özü tənhalığı sevirdi, ümumi şəkildə anlaşılan ünsiyyətlərdən qaçırdı. Öz sənətinə dəlicəsinə vurulmuş bir adam kimi o, buna axıradək bütünlüklə sdaqətli idi, özünü, bütöv həyatını məhz qeyri-adi sənətinə, nəhəng istedadının ifadə olunmasına həsr etmişdi.

Ferdinand Magellan

İradə – düzgün mülahizə ilə birləşmiş məqsədə can atmaqdır.

Platon

Həqiqi ləyaqət heç vaxt öz kölgəsi olan şöhrətə baxmaq üçün geri boylanmır.

Höte

Ferdinand Magellan çox vaxt Yer kürəsinin ətrafına ilk dövrə vuran dənizçi hesab olunur, lakin o, dünya ətrafına ilk səyahətini başa çatdırmamışdan əvvəl öldüyündən, bu daha dəqiq olardı ki, o, Magellan-Elkano ekspedisiyasının təşəbbüsçüsü və lideri kimi təsvir edilsin. Çünki səfər bask dənizçisi Xuan Sebastyan de Elkano tərəfindən uğurla başa çatdırıldı. Magellan portuqal kübarlığına məxsus idi və o, Lissabonda kraliça Leonoranın paji kimi xidmət etmək üçün anadan olduğu şəhəri tərk etmişdi. Magellan 1480-ci ildə Portuqaliyaya anadan olmuş, 1517-ci ildə isə Vətəninə tərk edib İspaniyaya yollanmışdı. O, naviqasiya və coğrafiyanı dərinlən öyrənmişdi.

1506-cı ilin başlanğıcında o, Şərqdəki ilk Portuqaliya vitse-kralı olan Almeydanın donanma komandasına daxil olmuşdu. Kral Manuelin onun başçılığı altında göndərdiyi ekspedisiya Afrikada və Hindistanda müsəlman dəniz qüvvələrinin qabiliyyətini yoxlamalı idi. Onlar Hindistanın Malabar sahilində Kannanorda dəniz postu yaratdılar. Magellan burada yaralanmışdı. Burada həmçinin naviqasiya barədə biliklərə yiyələnmiş, sonra isə ayrı-ayrı komandalının tərkibində o, Mozambik sahilinə gəlmişdi. Portuqaliyalılar burada fort qurmuşdular.

1508-ci ildə o, Hindistana qayıtmış, bir il sonra böyük Diu dənizində iştirak etmişdi. Bu döyüş Portuqaliyaya Hind okeanının əksər hissələrində aqalığ səlahiyyətləri qazandırmışdı. Sonra o, hərbi gəmidə Malakkaya üzmüşdü. 11 sentyabr 1509-cu ildə portuqaliyalılar Malakkaya girdilər, ərazini işğal etdikdən sonra Molukkalara (Ədviyyat adalarına) tərəf üzdülər. Dostu Serran Mollukadan (Ədviyyat adalarından) ona məktub yazaraq bildirmişdi ki, Ədviyyat adaları Şərqdə,

(Əvvəli ötən şənbə saylarımızda)

Böyük şəxsiyyətlər bütün dünyaya məxsusdur

çox uzaqda yerləşir, müqayisədə götürdükdə Amerikaya yaxındır. Magellan cavabında ona yazmışdı ki, əgər Portuqaliyadan olmasa da, Kastiliyadan həmin adalara gəlib çıxa bilər.

Həmin mövsümdə onlar Qoa adasını götürməyin planını hazırlamışdılar. Magellan məsləhət gördü ki, bu mövsümdə iri gəmilərdən istifadə etməsinlər, yeni vitse-kral elə də etdi və şəhər təslim oldu. Lakin Magellanın adı vuruşanların siyahısında çıxmamışdı. Onun kapitan rütbəsində xidmət etməsi barədə də elə bir məlumat yoxdur.

Afrikanın şərq sahilində və Hind okeanının qərb sahilində portuqaliyalıların qələbələri Hind okeanında müsəlmanların hakimiyyətini məhv etdi. Almeйда ekspedisiyası ərəbləri dəniz ticarətinin mühüm məntəqələrindən uzaqlaşdırmaq niyyətinə də nail oldu. Lakin Malakkaya nəzarət etmədən, bu nailiyyət tam hesab oluna bilməzdi. Donanma 1511-ci ildə Malakkaya döndü və altı həftədən sonra onu tutdu. Magellanın iştirak etdiyi bu hadisə portuqaliyalıların Şərqdəki qələbəsini taclandırdı.

Malakkadan keçməklə Şərqlin sərvəti Qərbin limanlarına çatdırılırdı. Malakka boğazına aqalığ edən portuqaliyalılar dənizlərə, Malayziyanın limanlarına açarı əllərində saxlayırdılar. Sərvət mənbəyi olan Malukkalı (Ədviyyat adalarını) tədqiq etmək vəzifəsi qalır (bu adalar indi İndoneziyaya məxsusdur). Buna müvafiq olaraq 1511-ci ilin dekabrında onlar Şərqiyyət səfərinə yollandılar və Bandaya çatdıqdan sonra ədviyyatla qayıtdılar.

1512-ci ildə Magellan Lissabona geri qayıtdı, sonrakı il Mərakeş istehkamına qarşı göndərilən qüvvələrə qoşuldu, istehkam təslim olduqdan sonrakı toqquşmada o, yaralandı və ömrünün sonuna qədər axsaq qaldı. 1514-cü ildə Lissabona qayıtdıqda kral Manuelin onun pensiyasını artırmaq üçün bir əlamət xahiş etdi, bu isə onun rütbəsinin böyüməsi demək idi. Lakin onun döyüşdə nizamlı qaydada iştirak etməməsi barədə məlumatlar krala çatdıqda, o, xahişi rədd etdi və Magellanı yenidən Mərikeşə göndərdi. İki il sonra o, krala xahişini təkrar etdi. Kral bir daha təklifi rədd etdikdən sonra ona dedi ki, öz xidmətini istədiyi yerə təklif edə bilər.

Magellan İspaniyaya yollandı və 1517-ci ildə bir qrup portuqal dənizçisi ilə birlikdə Sevilyaya gəldi. O, buradakı portuqal kosmoqrafına qoşuldu və onlar birlikdə Valyadoliddəki saraya səfər etdilər. Onlar burada öz milli mənsubluqlarını elan etdikdən sonra kral I Karla öz xidmətlərini təklif etdilər. Onun əvvəlki Maqalhaes adlı ispan versiyasında Ferdinand de Magellanla çevrildi.

1493-cü ildə qəbul edilmiş Papa bullasına görə kəşf edilən bütün yeni ərazilər və gələcəkdə kəşf olunacaq da Atlantik okeanından keçən demarkasiya xəttindən şərqdə Portuqaliyanın, bütün qərb isə İspaniyanın olmalı idi. Magellan və dostu Faleyro bu vaxt öz iddialarından praktiki fayda götürmək üçün qərbə tərəf üzməyi təklif etdilər. Guya ki, böyük sərvət gətirən Ədviyyat adaları demarkasiya xəttindən qərbdə yerləşir, beləliklə Portuqaliyaya deyil, İspaniyaya məxsus olan yarımkürədə olacaqdır. Kolumb da Yer in küre şəklində olduğunu bildiyindən Hindistana Afrika ətrafı ilə deyil, qərbə üzməklə yol açmaq istəmişdi. İndi isə onların özləri bu risqli işdən əldə ediləcək maddi faydanın on ikidə birini almalı idilər. Hər ikisinin Santyaqo ordeni pul buraxdı. Magellan inanmışdı ki, o, öz gəmilərini Atlantik okeandan, möhkəm

torpaqdan keçən boğazı kəşf etməklə "Cənub dənizinə" keçirəcəkdir.

Bu ideya onun üçün prinsipial deyildi. Digərləri də keçidi axtarırdılar ki, gəmilərlə uzun müddət qərbə tərəf üzməklə Şərqlə çatacaq və beləliklə, Xoş Ümid burnundan keçən marşrutdan imtina edəcəklər. Çünki həmin buruna portuqaliyalılar nəzarət edirdilər. Kral müqaviləsində də Magellan və partnyoru "boğazı" tapmağa istiqamətlənmişdi.

Şərqi İndiya işlərinə inanan rəsmi qulluqçular ekspedisiya üçün beş gəmini hazırlamaq barədə təlimat aldılar. Bu işlər Sevilyada görülürdü, burada portuqaliyalıların qurduğu layihəni pozmaq üçün göstərilən cəhdlər uğursuz oldu. Magellanın flaqman gəmisini başda olmaqla "San Antonio", "Konsepsion", "Viktoriya" və "Santyaqo" gəmiləri səfərə hazır idi. Magellanın partnyoru Faleyro dəlilik tutması xəstəliyinə görə üzə bilmədi.

Magellan yəqin ki, "España, España, la de las bellas mujeres"- "İspaniya, İspaniya – gözəl qadınlar ölkəsi" nəğməsini eşitmişdi, ona görə də ispan qızına evlənmişdi. Bu nikahından iki il sonra ispan arvadına və körpə oğlu Rodriqoya Sevilyaya bəlkə də birdəfəlik əldə deyib, 20 sentyabr 1519-cu ildə doqquz ölkəni təmsil edən 270-ə yaxın adamlı Qvadalkvır çayının mənsəbindəki Sankar de-Bar limanından səfərə yollandı.

Donanma bir həftəyə Tenerifə çatdı, sonra Braziliyaya tərəf üzdü. 29 noyabr 1519-cu ildə donanma Braziliya sahilinə gəlib çıxır. Onlar xəttə düzləndikdə tufan başladı. Dekabrın 13-də Magellan Rio de Janeyro körfəzinə girdi, cənuba tərəf üzüb boğazı axtardı. Sonra eskadra sahili tədqiq edəndə, avropalıları Cənubi Amerikadakı, indiki Argentina və Urucvay sahilindəki Parana çayının mənsəbi olan La-Plata körfəzinə gəlib çıxdılar, bunun boğaz olmadığı qənatına gəldilər. La-Plata sahilindən cənubda ilk dəfə pinqvinləri gördülər. 30 mart 1520-ci ildə ispan dənizçiləri Pasxa günü portuqal general-kapitanına qarşı ciddi qiyam qaldırdılar. Magellan qətiyyətlə, rəhmsizliklə gəmi kapitanlarından birini edam etdi, digərini isə bəxtini sınamaq üçün sahile atdı. Həmin gün, 1520-ci ilin 24 avqustunda donanma Müqəddəs Xulianı tərk etdi. Magellanın donanması Cənubi Amerika sahilləri ilə aşağı tərəf üzürdü, digər okeana keçmək üçün boğazı axtarırdı. İspan gəmi kapitanları onu dəli hesab edir, deyirdilər ki, "Dəli, boğazı axtarmaq xəstəliyinə tutulmuşdur".

Santa Kusun mənsəbinə çatdıqdan sonra Magellan yenə də cənuba tərəf üzdü. Onlap yeddi au qışlamağı keçirməklə məşğul oldular. Pataqoniya sahilləri ilə üzdükdə sahilə balina sümüklərini gördülər, bu balinaların bir okeandan digərinə keçməsi üçün boğazın olması inamını artırırdı. Buradakı suyu yoxladıqda, suyun duzlu olması, onun hasısa çayın mənsəbi deyil, boğaz olduğunu göstərdi. Nəhayət, gəmilər 1520-ci ilin oktyabrında axtardığı boğaza girdi, onun uzunluğu 530 km idi. Sonralar bu boğaz onun adını daşıyacaqdı. Boğazla üzmək 38 gün sürdü. Uzun illər boyu Magellan yeganə kapitan idi ki, bu boğazı bir gəmi də itirmədən keçmişdi. Ancaq "San Antonio" gəmisini qaçdı, yalnız gəmilərdən üçü (digəri, "Santyaqo" gəmisini əvvəllər qəzaya uğramışdı) keçidin qərb qurtaracağına gəlib çıxdı. Dəmir iradəli admiral okeanın görünməsi xəbərlərini eşitdikdə, yerə yıxılıb sevincindən ağladı.

28 noyabrda "Trinidad", "Konsepsion"

və "Viktoriya" "Cənub dənizinə" – okeana daxil oldular. Bu nəhayətsiz suların onların sakit, tufansız keçməsi, sonralar onu "Sakit okean" adlandırmağa səbəb oldu. Susuzluqdan əziyyət çəkərək siçovulların xarab elədiyi biskvitləri, sonralar isə dadlı xörək kimi siçovulların özünü yeyərək, axırda dəri qayıqlarla qidalanaraq komanda əvvəlcə Peru axınına düşdü, nəhayət, Sakit okeanı üzüb keçməyə can atdı. 18 dekabra qədər onlar Çili sahilini üzürdülər. Onlar Sakit okeanda üzəndə quruya nə vaxt yan alacaqlarını, ümumiyyətlə torpağı yenə nə vaxtsa görəceklerini bilmirdilər. Hətta Magellan da qurunu bir daha görəceklerine şübhə etməyə başlamışdı. O, göy cisimlərinin köməyi ilə hesablamalar apararaq Qərblə Şərqlə arasındakı məsafənin ölçüsündə Ptolomeyin 11 min km. səhv etdiyini üzə çıxardı. Sonra Magellan şimali-qərbə tərəf istiqamət götürdü və 6 mart 1521-ci ildə, 5 ay davam edən üzməkdən sonra Mariana adalarından olan Quamda ilk dəfə quru torpağa ayaq basdılar. Donanma Sakit okeanla 17 min km üzmüşdü. Bu vaxt dənizçilər böyük məhrumiyyətlərlə üzleşmişdilər. 99 gün ərzində onlar ilk dəfə təzə qida əldə etdilər. Yerli sakinlərlə ticarət başlandı. Lakin onlar çox oğru idilər, hər şeyi oğurlamağa cəhd edirdilər.

Magellanın kral Karla hələ İspaniyanı tərk etməmişdən əvvəl göndərdiyi "memorial"da güman edilirdi ki, o, Molukkalıların (Ədviyyat adalarının) yerini təqribən bilir. Bu vaxt Marianlardan Filippinə tərəf üzəndə birbaşa Ədviyyat adalarına istiqamət götürmək əvəzinə, görünür o, şübhə etmədən əvvəlki ideyasının təsiri altında idi və Molukkalara (Ədviyyat adalarına) girməmişdən əvvəl baza yaratmaqdan faydalanmaq fikrinə düşdü.

9 martda oranı tərk edib Magellan qərbə, cənubi-qərbə istiqamət götürdü, bu isə onu sonralar Filippin adlanacaq adalara gətirib çıxardı. Onlar buraya ayaq basan ilk avropalıları idilər. Adaları Magellan Müqəddəs Lazar adlandırdı. Massavada o, İspaniya naminə ilk ittifaq yaratdı, Sebuda isə hökmdarı və onun yaxın adamlarını xristianlığa keçirdi. Bir kiçik adadakı Sebu limanında qızğın ticarət başlandı. Yerli sakinlər dənizçilərdən dəmir almaq üçün qızıl və ərzaq verirdilər. Hökmdar raca Xumabon ispan kralının himayəsini qəbul etdi. Lakin 27 aprel 1521-ci ildə Magellan 50 adamlı Maktan adasına sebulu yerlilərlə gəldi ki, yerli sakinləri ram etsin, çünki həmin adanın tayfa başçılarından biri Xumabona tabe olmaq istəmirdi. İspaniyanın qüdrətini onlara göstərmək üçün Magellan tayfa başçısına qarşı ekspedisiya hazırladı. Lakin döyüş uğurlu olmadı, onlar həmin adaya dənizdə təbii çəkilmə vaxtı gəlmişdilər, ona görə də gəmilər və toplar sahiləndən uzaqda qalmışdı. İspanlar geri çəkilməyə başlayanda Magellanı tuzemlər ayağından yaraladılar, sonra üstünə tökülüb onu öldürdülər. Böyük ağıl və iradə sahibi olan bu adam qonaq olduğu adanın sakinlərinin xahişi əsasında onlara qoşulub, qonşu adanın adamları ilə vuruşmağa yollandı və burada aldığı nizə ilə yaralanıb, güman edilir ki, nizənin ucu zəhərli imiş, sonra isə öldürüldü. Magellan arzusunda olduğu Ədviyyat adalarını görmədən öldü. Onun arzusu da özü kimi torpağa kömüldü. Görkəmli Avstriya yazıçısı Stefan Tsveyq onun səyahətini və ölüm səhnəsini olduqca maraqlı şəkildə "Bəşəriyyətin ulduz saatları" seriyasında təsvir edir.

(Ardı var)

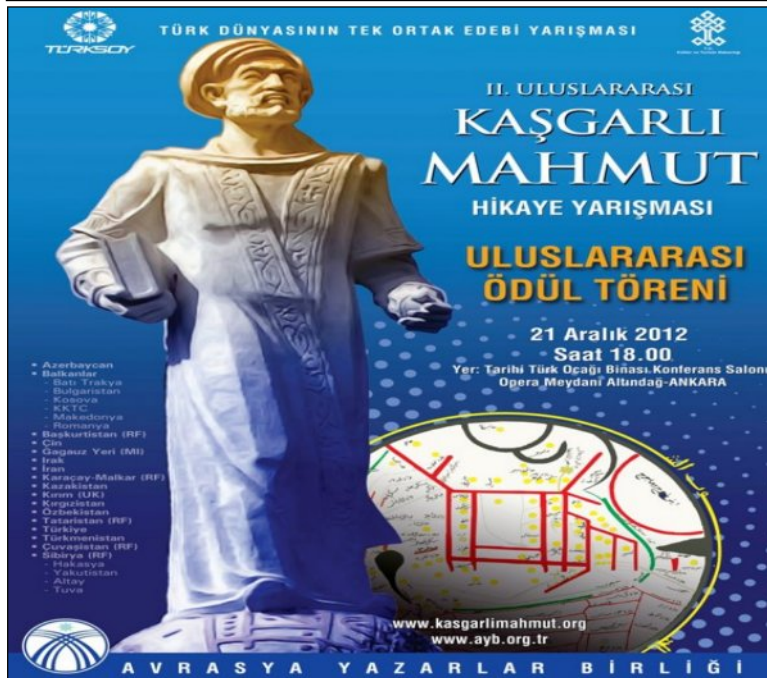
“Qəzənfər müəllimgilin Şuşaya yürüşü”nün beynəlxalq uğuru

ƏSƏRDƏ ƏJDƏR OLUN MÜHARİBƏYƏ, ONUN NƏTİCƏLƏRİNƏ, VƏTƏNPƏRVƏRLİK ANLAYIŞINA, DÖVRÜN VƏ MÜHİTİN QAÇILMAZ REALLIQLARINA ORIJİNAL MÜƏLLİF BAXIŞI XÜSUSİ MARAQ DOĞURUR

Məlum olduğu kimi, dekabrın 21-də Türkiyənin paytaxtı Ankarada İkinci Uluslararası Mahmud Kaşqarlı Hekayə Yarışmasının beynəlxalq mərhələsinin qaliblərini mükafatlandırma mərasimi keçirilib. TÜRKSOY-un iştirakı, Türkiyə Mədəniyyət və Turizm Nazirliyinin dəstəyi ilə Avrasiya Yazarlar Birliyinin təşkil etdiyi, Türk Dünyasının ilk və hələlik yeganə ortaq ədəbi yarışması olan müsabiqə bu il paralel şəkildə Azərbaycan, Türkiyə, Qazaxıstan, Qırğızıstan, Başqırdıstan, Kırım, İran, İraq və Qaraçay-Balkarda gerçəkləşdirilib. Sonda isə müsabiqəyə Ankarada, beynəlxalq mərhələnin nəticələrinin müəyyənləşdirilməsi ilə yekun vurulub.

Mükafatlandırma mərasimində Türkiyə Mədəniyyət və Turizm Nazirliyinin nümayəndəsi Kamal Faxir Gənc çıxış edərək, müsabiqə iştirakçılarını və qonaqları salamlayıb. K.F.Gənc türk dünyasının böyük oğlu Mahmud Kaşqarının adını daşıyan, ümumən türkdilli ölkələri əhatə edən ilk və hələlik bənzəri olmayan bu söz-sənət yarışmasının xüsusi əhəmiyyət kəsb etdiyini vurğulayıb. Nazirlik nümayəndəsi Türkiyəni, Azərbaycanı, Qazaxıstanı, Qırğızıstanı, eləcə də digər türk respublikalarını və xalqlarını bir araya gətirən bu müsabiqənin birlik, dostluq və qardaşlıq naminə atılan önəmli addım olduğunu qeyd edib.

Sevindirici hadisədir ki, İkinci Uluslararası Mahmud Kaşqarlı Hekayə Yarışmasının beynəlxalq mərhələsinin qalibi tanınmış Azərbaycan ədəbi Əjdər Ol seçilib. Əjdər Olun müsabiqəyə təqdim etdiyi “Qəzənfər müəllimgilin Şuşaya yürüşü” hekayəsi beynəlxalq müsabiqədə birinci yerə layiq görülüb. İkinci yeri qırğızıstanlı yazar Aydarbek Sarmanbetov tutub, üçün-

cülük qaraçay-malkarlı Mütəlib Bəppayevə nəşib olub. Fəxri mükafat isə qazaxıstanlı Devren Kuata verilib.

Birinci mükafatın sahibi olan yazıçı Əjdər Ol çıxışında bu müsabiqənin keçirilməsindən, burada iştirakından və təbii ki, xüsusilə mükafata layiq görülməsindən dərin məmnunluq hissi duyduğunu bildirib: “Arzu edirəm ki, bu mükafatı bütün Türk Dünyasının dəyərli övladları, dəyərli ədəbiyyat adamları layiq görülsünlər və bu müsabiqə bizi birləşdirməkdə, bir yerə yığmaqda davam etsin”.

Xatırladaq ki, Əjdər Olun “Qəzənfər müəllimgilin Şuşaya yürüşü” hekayəsi bundan əvvəl də sözügedən beynəlxalq yarışmanın Azərbaycan üzrə keçirilən, birinci mərhələsində müəllifinə birincilik qazandırmışdı. II Beynəlxalq Mahmud Kaşqarlı hekayə müsabiqəsinin birinci mərhələsi oktyabrda yekunlaşmışdı. Tanınmış yazıçı və ədəbiyyatşünaslardan ibarət altı nəfərlik münşiflər heyəti, müsabiqəyə təqdim olunan he-

kayələri 10 ballıq sistemlə qiymətləndirmişdi. Münşiflər heyətinin açıqlamasına görə, müsabiqəyə 20 müəllifin 25 hekayəsi daxil olmuşdu. Əjdər Ol “Qəzənfər müəllimgilin Şuşaya yürüşü” hekayəsi ilə iştirakçılar arasında ən yüksək nəticəni göstərərək, münşiflərdən 42 bal almaqla, həmin mərhələnin qalibi olmuşdu.

“Qəzənfər müəllimgilin Şuşaya yürüşü” əsərində yazıçı müharibələrin insan həyatına təsirini, savaştan sonrakı proseslərin adamların mənəvi aləmində, işğalın onların psixoloji durumunda yaratdığı dəyişiklikləri məharətlə əks etdirib. Hekayədəki insan obrazları düşükləri tragikomik situasiyadakı vəziyyətdəki davranışları, həm situasiyanın, həm də öz xarakterlərinin dikte etdiyi qəribə hərəkətləri ilə diqqəti çəkir. Əsərdə müəllifin müharibəyə, onun nəticələrinə, vətənpərvərliyə və dövrün, mühitin qaçılmaz reallıqlarına orijinal baxışı xüsusi maraq doğurur.

GÜNEL

Vaqif YUSİFLİ

Gənc Ədiblər Məktəbinin fəal üzvlərindən olan Pərvin "Qar yağacaq" adlı ilk kitabıyla oxucuların görüşünə gəlib. Keçən il bu kitabın ("Qar yağacaq") "Natəvan" klubunda təqdimatı da keçirildi və müəllif xeyli alqış və təriflər qazandı. Zənn edirəm ki, bu təriflər və alqışlar onu çaşdırmayacaq. Çünki Pərvin Böyük Yolun hələ başlanğıcıdadır və qarşıda çox sınaqlar gözləyir onu...

İlk növbədə, Pərvinin hekayələrindəki özünəməxsus, özəl cəhətləri nəzərə çarpdırmaq lazımdır. Çünki ədəbiyyatı öz mənəvi dünyasının mənə və mahiyyətinə, yaşamaq stimulla çevirən bir gəncin elə ilk yazılarında o özəlliklər nəzərə çarpırsa, onun gələcəyi barədə düşünmək sadələşmələrdir.

Pərvin nədən yazır və kitabına topladığı hekayələrin, həmçinin "Balerina" kinopovestinin məzmunu, ideya yönünü nədən ibarətdir? Bunun üçün müəllifin "Fiona" hekayəsinə diqqət yetirirəm.

"Qəfildən oyuncaq mağazasının vitrinində əksimi gördüm. Düşündüm, görəsən onun kimi yaşıl olsaydım, camaat mənə necə baxardı?! Yəqin ki, öz Şrekini tapmaq hər yaşıl dərilə qadının qiyməti deyil. Bu sənəddə ancaq Fionanın nəsibidir".

Hekayədə Əsmər adlı bir qadının artıq normativləşmiş, uğursuz taleyinin davamı kimi səciyyələnən həyatından bir neçə fraqment təqdim edilir. Təhkiyəçi-qadın Əsmər xanımın tanış oluru, məlum olur ki, onun əri beş il əvvəl qəzaya düşüb ölüb, ondan yadigar qalan qız isə doğulanda travma alıb. Və qızına görə o, çox narahatdır. Onların arasında səmimi bir münasibət yaranır və Əsmər xanım deyir ki: "Xoşbəxtliyinin qədrini bil. Tale amansızdır. Bir göz qırpmında hər şeyi adamın əlindən ələ alır ki, səsini çıxarmağa macal tapmırsan".

Bu iki qadın bir-birinə məsləhət və təsəlli verə-verə ürəklərini boşaldır. Təhkiyəçi-qadın mağazadan bir multfilm qəhrəmanının-Fionanın oyuncağını alır, onu Əsmər xanıma bağışlayır ki, qızına versin. Təsəvvürünə gətirir ki, "axşam Fiona balaca bir qıza böyüklük edəcək. Əsmər xanım isə Fiona ilə oynaya-oynaya yuxuya gedən balacasına saatlarla tamaşa da edəcək".

Uşaqlara tanış multfilmin qəhrəmanlarından olan Fiona

Fionanın arxasınca

hekayədə etibar, məhəbbət, sədaqət və inam rəmzi kimi dərk olunur. O, vitrindəki "sevğilisindən"-Şrekidən ayrı düşüb, ancaq başqa bir evdə, tamam başqa bir məkanda bir qəlbin təsəllisi olacaq.

Pərvinin təsvir etdiyi obrazların hamısı həyatda nəyi isə itirmiş, hardasa xoşbəxtliyinə qovuşmamış insanlardı. Daha doğrusu, onların xoşbəxtlik haqqında təsəvvürləri ilə real gerçəklik arasında təzadlar, nəzərə çarpacaq konfliktlər diqqəti cəlb edir. Ancaq çox maraqlıdır ki, Pərvinin qəhrəmanlarının heç birini pessimist, əlini həyatdan üzümüş, ölümə doğru sürüklənmiş kimi qəbul etmirik. Bu adamların içi işıqla və nikbinliklə doludur. Elə məsələ də burasındadır ki, xoşbəxtliyə qovuşmamış insanların içində, həyata baxışında nikbinlik yox olmasın, inam hissi yaşasın. Elə birinci hekayə- "Samir üçün.." bizi bu qənaətə gətirdi ki, Pərvin həyatın qaranlıq nöqtələrindəki işığı da görə bilir, seze bilir. Hekayənin qəhrəmanı Samir həyatdan, gün-güzərandan narazıdır, dolana bilmir və qərara alıb ki, Avropanın hansı bir ölkəsinə getsin, işləsin və pul qazansın. "5 il nədir ki? Tez gəlib keçəcək. Xaricdə işləyib heç olmasa özümə gün ağlayaram. Maddi vəziyyətimi yaxşılaşdıraram. Bu mühtiddən də bir müddət uzaqlaşaram. Uşaqlar gedib anamgildə yaşayalar...Heç kimi incitmək istəmirəm. Amma yorulmuşam. Uzaqlaşmaq istəyirəm burdan. İnsan nə qədər səviyyəsiz, axmaq adamlardan söz götürür?! Verdikləri maaş da qəpik-quruş".

Samiri fikrindən daşındırmaq istəyən yazıçı xanım onunla belə bir "müqavilə" bağlayır. "Mən sənə yazıçı kimi elə hekayə yazacam, anlayacaqsan ki, 5 il yox ey, 5 gün də burdan uzaqda yaşaya bilməzsən. Və heç yerə getməyəcəksən". Yazıçı xanım Samirə anladır ki, ədəbiyyatla müharibələri durdurmaq olar, insanları birləşdirmək olar. Bu inam və qətiyyət yazıçı xanımın xarakterindən irəli gəlir. Amma hekayə yazılmır. Əvəzində yazıçı xanım Samirin oğlunun hekayətini dinləyir. Uşaq qəpik-quruş yığıb ki, atasına çatdırsın və o, xaricə getməsin. "...Ovcumdakı 19 qəpiyə baxıb nə edəcəyimi bilmirdim. Telefonu götürüb Samirə sms yazdım: "Oğlun sənin üçün 19 qəpik pul yığıb. Bəsindi. Bu da sənə HEKAYƏn.."

Bu hekayədə diqqəti cəlb eləyən bir məqamı nəzərə çarpdırmaq istəyirəm: yazıçı xanım ədəbiyyatın böyük təsir gücünə malik olduğunu, hətta onunla müharibəni durdurmağın da mümkünlüyünü söyləyir və açığını deyir ki, bu fikir bir söz adamı kimi mənə sevindir-

di. Çox yaxşı bilirəm ki, ədəbiyyat indi belə bir gücə malik deyil, amma onu belə bir səviyyədə – bu mərtəbədə dərk etmək mühüm əhəmiyyətə malikdir.

Pərvinin hekayələri tematika baxımından da özünəməxsusluğu ilə seçilir. Hadisə, əhvalat, vəqəə bu hekayələrdə sanki ikinci plandadır, əsas xətt hər bir hekayədə təhkiyəçi rolunu öhdəsinə götürən obrazın düşüncələri üzərində qurulur. Bu düşüncələr hekayələrdə psixoloji effekti artırır. İçeridə, daxili aləmdə baş verən proseslərlə gerçəkliyin hadisələri arasında yaranan bağlantılar bir-birini tamamlayır.

Pərvinin "Qar yağacaq" hekayəsi sırf psixoloji səpgidə yazılıb və buna sevinmək olar ki, cavan bir müəllif bir obrazın keçirdiyi hiss və heyəcanları necə də ustufca incələyə bilir. Deyərdim ki, Pərvin xanım bu hekayədə güclü görünür. Hekayədə zahirən gərgin situasiya və konfliktlə şərtlənən heç bir hadisə ilə üzleşmirik. Cavan, gözəl bir qız nevropatoloqun qəbuluna gəlir.

"Nevroz əmələ gəlir sənə, başını qaldırıb mənə baxdı, yuxusuzluğun, başağrıların da ondandı...Bax, cavan, gözəl qızsan. Hiss olunur, özünə də qulluq edənsən. Bəs nə üçün belə əsəbisən, niyə ürəyində bu qədər danışırsan? Məgər danışmağa adam tapmırsan?"

Hekayənin qəhrəmanı doğrudan da əsəbidir və nəyə görə əsəbi olmasının səbəbləri hərtərəfli, təfərrüatı ilə açıqlan-

masa da, hiss olunur ki, bu gərginlik qızın hər günkü halı ilə bağlıdır, yəni eyni hadisələrin, halların təkrarı, eyni vərdişlərin, idarəçiliyin həmişə eyni ahəngdə də davam etməsi qızı bıkdırır: "Hamı özünü ağıllı, istedadlı, səviyyəli hesab edir. Bir idarənin qapıçısı özünü ağa kimi aparırsa, orda əsəblərini necə qoruyasan? Adi bir katibəyə faks aparatını idarə etmək tapşırılsa, sabahdan o özünü rəis kimi aparır. Çünki ona cansız bir aparatı da olsa, idarə etmək tapşırılıb. ..Narazı, əsəbi olmayasan, neyləyəsən. Evdəkilər də hiss edir gərginliyimi. Gün ərzində içimdə yığılan mənfi enerji onlara qarşı münasibətimə də təsir edir".

Əlbəttə, hekayənin qəhrəmanını (elə təhkiyəçi də odur) qınamaq da olar. Gündəlik yaşantılar zamanı bundan da gərgin hadisələr xatırlana bilərdi. Ancaq eyniyyət anormalıq yaradır və cavan qızı da əsəbilik çevrəsinə çəkən elə budur. Hekayənin sonu novel-lavari bir tərzdə başa çatır. Əsəbi qız 12-13 yaşlı saçları islanmış bir rus qızıyla rastlaşır. Bu qız disk mağazasından şən əhval-ruhiyyəli, ritmik bir rus mahnısının ahənginə qoşulur, həmin mahnını oxuyur. "Tələsdiyimdən tez də yoluma davam etmək istədim. Amma soyuqdan göyərmiş balacanın bu şən mahnını oxumasında, oynaq yerində elə bir rahatlıq, razılıq var idi ki...Nədənsə mənə elə gəldi ki, yağışın məhz onun üstünə düşən damcılarını

soyuq yox, istidi. Sabah qar da yağsa belə olacaq. Məhz onun üstünə soyuq yox, ilıq qar dənələri qonacaq".

Beləliklə, əsəbi qızın gərginliyi aradan qalxır və o, mahnı bitən kimi nevropatoloq həkimin yazdığı resepti cırıb atır.

Bu hekayəni ona görə Pərvinin ən yaxşı hekayəsi hesab edirəm ki, burada müəllifin yazı texnikası digər hekayələri ilə müqayisədə kamil nəzərə çarpır. Pərvinin təsvirləri real və inandırıcıdır, obrazın keçirdiyi ovqatı, əhvalı dəqiq ifadə edir, yeni içeridəki psixoloji durumla çöldəki ab-hava bir-birini tamamlayır. "Bu gün yağış da özünə bənzəmədi elə bil. Əlindən rahat yol getmək olmurdu. Demək olar, qaça-qaça gedirdim. Yağış damcılarını da sanki iynələrə çevrilib sifətimə batırdı. Fikirleşdim, yəqin, yağış evə tələsdiyim üçün hirsleşib mənə. Çünki o, soyuq iynə terapiyası ilə məndən daha əsəbi görünürdü. Bəlkə, hər dəfə ayağını şəhərə qoyanda mənim onu xüsusi qarşılamağımı, ayağının altına xalçalar sərməyimi istəyir?! Bəlkə, yağış heç hirsleşmədi də".

Pərvinin hekayələrində şəhər təbiətinin özünəməxsus obrazını görmək olar. Hiss olunur ki, bu məqamlarda onun rəssamlıq duyğusu baş qaldırır, sözlərin rəngləri, naxışları yaranır.

"Şəhərin işıqları yağışın altında islanıb, qəribə rəng almışdı. Sarı ilə narıncının arasında bir rəng.."

Bu təsvirdə poeziyanın işığı görünür.

Amma indi başqa bir təsvirə diqqət yetirək: "Yenə də mənasız, qeyri-estetik günəş doğdu..Sevmirəm də sarı rəngi. Ona görə günəş xoşuma gəlmir. Mavi səməyə yaraşmır. Heç olmasa qəhvəyi rəngdə olsaydı, çox zərif bir harmoniya yaradardı. Şüalarından "Gucci"nin qoxusu gəlsəydi, istisi adamın dərisini "Vichy"nin kremləri kimi gözəlləşdirəydi, saçlarını "Schwarzkopf" kimi parıldasaydı, deyərdim hə. Yoxsa ki..Bu da ən yüksək dəyərli alı bir səviyyəsizlik, uyğunsuzluq". Təbii ki, Günəş haqqında bu tipli "postmodernist" düşüncə tərzini sırf subyektiv məqamı ifadə edir. Və qəhrəmanın harmoniya axtarışlarından doğur.

Burada Pərvinin qəhrəmanlarını səciyyələndirən bir xarakterik cizgi haqda söz açmaq olar. Harmoniya axtarışları, ailədən tutmuş kosmosa qədər bütün nəsnelərdə bir ahəngdarlıq və harmoniya axtarışları... Deyərdim ki, bəlkə onun özü də hiss etmədən qəhrəmanlarını bu səmtə yönəltdi. Həyat və gerçəklik isə çox zaman harmoniyasızlıq girdabındadır. "...Yenə yarıqaranlıq, natəmiz lift..palçıqlı küçə, ümumiyyətlə, mənasız, ha-

vasız boz şəhər və yamyaşıl avtobuslar. Axı mən bu şəhərin nəyini bəyənim?! Bax, palma ağacının yanında da küknaş əkərlər? ..Yaxud da "Chane"lin firma mağazasının qabağına Şərq üslubunda naxışları olan metlax düzərlər?!"

"Gucci Fatoş" hekayəsi (monoloqdan fraqmentlər) başdan-ayağa həyatdakı, məişətdəki harmoniyasızlığın təsviriylə bağlı düşüncələri əks etdirir. Harmoniyasızlıq beləsi təkcə həyatın maddi tərəflərini deyil, mənəvi, intellektual qütbləri də əhatə edir. Hekayenin qəhrəmanı deyir ki, bir yol var-o da ölkədən donmağa. Xaricə. Başqa millətlərdə, xüsusən Avropada harmoniya duyğusu bizdən güclüdür. Bəlkə oralarda özümə bir adam tapıb həyatımı quraram.

Pərvinin "Balerina" kinopovesti haqqında da xoş sözlər demək olar. Hiss olunur ki, o, kamera ilə də yaxşı işləyə bilər. Hərçənd ki, onun kamerası bir qədər sürrealist pozada qərar tutur. Real və gerçək olan nəsnələr, hadisə və məqamlar bəzən poetik dona bürünür. Necə ki, balaca qız iri açılmış gözləriylə çarpayının üstündə uçuşan nağıllara baxır. Qız gülümsünərək əliylə nağılları tutmaq istəyir. Masmavi musiqi tam göyərmiş, soyuq dəniz rəngini alıb.

Təbii ki, bu tipli cümlələr povestə rəng qatır.

Povestdə musiqi müəllimi işləyən bir qadının arzu və xəyallarından söz açılır: "Bütün ömrümü də sərf edəcəyəm ki, peşəkar balerina kimi məşhurlaşsın, dünyaya çıxsın, minlərlə, milyonlarla fanatı alqışlasın onu, qapısının ağzında yatsınlar. Özümə qismət olmayan qızıma qismət olsun!"

Povestdə qızın anasının arzu və xəyalları o qədər təbii canlandırılır ki, bu arzunun gerçəkləşməsi yaxud baş tutmamasının fərqinə varmırsan. Musiqinin insan həyatında dəyişdirici faktora çevrilməsi, hətta insanın hissələrini idarə etməsi povestdə maraqlı detallarla əks etdirilir. Həm hekayələrində, həm də bu povestdə Pərvin detallara uğurla müraciət edir, təsvirin inandırıcılığı və konkretliyi belə detallarda daha bariz nəzərə çarpır. Məsələn, kinopovestdə səhər və gecə detalları təsvirlərə xüsusi mənə vermək baxımından uğurludur.

Əlbəttə, bu yazıda gənc müəllimin "Şərq şirniyyatı", "Eee..dayan!", "Mən..Yuxu..Cənnət..", "Sevimli..Zərif..Mənim..", "Professional" hekayələrindən də yan keçə bilmərəm. Bu hekayələrdə də cavan müəllimin həm uğurlu, həm də qüsurlu cəhətləri diqqəti cəlb edir. Uğurlu məqamlara sevinirəm və necə ki, haqqında söz açıram, mənə görə qüsurlu cəhətləri isə onun təcrübəsizliyi ilə bağlayıram. Fikrimcə, "Şərq şirniyyatı" bir hekayə kimi digər hekayələrlə müqayisədə zəif nəzərə çarpır, ailə-məişət, dükan—bazar çərçivəsindən kənara çıxmır onun süjeti. "Eee..dayan!.." hekayəsində isə psixoloji aspekt qüvvətlidir. Bir insanın ölümqabağı düşüncələri necə də təbiidir. İnsan son anda da yaşamaq istəyir və bu AN, bu MƏQAM təzədən doğulmaq kimi bir şeydir və Pərvin onu sanki saniyəbəsanıya canlandırır: "Eee..Dayan! Nə getmək? Dayanmaq lazımdır. Bu dünyadan iki yox, üçəlli yapışib Dayanmaq! Gələcəkdə bu əllərin sayını artırmaq! Sağalmaq lazımdır!"

"Mən..Yuxu..Cənnət.." hekayəsi də maraqlıdır. İnsan yuxudamı ya ölübmü, dəxli yox, mələklər onu Cənnətə apara bilər. Bunu kim görəcək özündən başqa.. Sorğu-sualsız Cənnətə gedir. Dünyanın çirkəblərindən, insanların xəyanətkarlığından, yalanlardan və riyakarlıqdan yorulub bəzən insanın üzünə Cənnətin qapıları açıqdır. İnsan baxıb görür ki, yerdəki gözəlliklər Cənnətin yanında bir qum zərrəsi də deyilmiş. Amma insan o Cənnətdən imtina edir. Çünki burda ana mehri, qadın məhəbbəti yoxdur. Göz oxşayan gözəlliklər var, amma bu gözəllikləri cana gətirən gözəllər yoxdu. "İlahi! İnanı bilmirdim. Cənnətdə göz yaş.. Artıq gözlerimə yerləşməyən yaş sürətlə yanaqlarımdan axırdı." Hekayenin ən dramatik məqamı bəlkə də elə bu cümlələrdə mərkəzləşib. Mələk insanın göz yaşlarına dözə bilmir və deyir ki, qayıtmaq istəyirsən, sənə qadağa qoyulmayıb, istədiyini vaxt qayıda bilərsən. Və insan qayıdır. Qayıdır ki, sevgilisinə qovuşsun, hər kəsin arzulanığı Cənnəti tərk edib, Yer üzünün Cəhənnəmini öz sevgisiylə Cənnətə döndərsin.

Pərvinin təfəkkür tərzini XXI əsr modern Azərbaycan gəncinin idraki düşüncə tərzini əhatə edir. Onun hekayələrində nəzərə çarpan və Avropa xüsusunda olan sözlər, ifadələr, adlar, hadisələr onu göstərir ki, bu günkü Azərbaycan gənci Pərvin Ələmdar qızı Nureliyevanın təmsalında qloballaşmaya meyli göstərir, Avropalaşmaq istəyir. Onun düşüncə tərzində də, insanlara münasibətində də, yazı manerasında da Avropa dəst-xətti özünü göstərir. Amma istər-istəməz, avropalaşmağa, qloballaşmağa nə qədər meyilli olsa belə, Pərvinin təsvir etdiyi aləm, mikromühit onun yatıb-durduğu, gəzib-dolandığı Azərbaycan mühiti və cəmiyyətidir. Məncə, bu daha yaxşıdır. Çünki avropalaşmaq hələ milli dəyərləri itirmək demək deyil. Qoy Pərvinin hekayələrinin qəhrəmanları "Nike"nin cins kostyumunu geyinsinlər, "benetton"un saatını taxsınlar, hər gün, lap hər saat Maykl Ceksonu dinləsinlər. Əllərində "Blackberry" telefon, gözlərində "Oaclu" eynək, çəkdikləri "Camel" siqareti.. olsun, bunlar zahiri əlamətlərdir. Təki içəridə, daxildə, mənəvi dünyada millilik itməsin, "Həbibim" mahnısı ruhunda gəzsin.

Pərvin hələ gəncdir və təbii ki, gənclik sözü istedad sözü ilə qovuşursa, çox gözəl! Amma gənclik sözü həm də təcrübəsizlik və səriştəsizlik sözləri ilə də tən gələ bilər. Pərvinin yazılarında birinci hal ikincisinə görə üstünlük təşkil edir və əlbəttə, buna ancaq sevinmək olar.

Daha nə demək olar? Qələm püxtələşir, istedadın səviyyəsi bariz nəzərə çarpır, amma bu kitabı Pərvinin gələcək uğurları üçün bir yaxşı məşq hesab edək və sözüümüzü bitirək.

"Bütün mənələrdə darıxmanın ünvanı insanın özüdür"

VAHİD QAZI: "İKİ CÜR DARIXMAQ VAR: BİRİ ZAMANI SAATLA, GÜNLƏ ÖLÇƏNLƏRİN DARIXMAĞIDI, O BİRİ DƏ İLLƏ, ƏSRLƏ ÖLÇƏNLƏRİN"

"İnam" Plüralizm Mərkəzinin sədri, hazırda Vətəndən kənarda yaşayan publisist Vahid Qazi Modern.az-ın suallarına cavab verir.

– Vahid müəllim, yazdığınız kitablar hər kəsin marağına səbəb olub. Bu kitabların davamı olacaqmı?

– Heç vaxt qarşıma kitab yazmaq məqsədi qoymamışam. Yazdıqlarımın sonradan kitabla çevrilməsi isə başqa söhbətdi. Bu baxımdan indi yazdıqlarım da nə vaxtsa kitab ola bilər, sağlıq olsun...

– Hazırda üzərində işlədiyiniz kitab varmı? Varsa mövzusu nə ilə bağlıdır?

– Kitab yox, üzərində işlədiyim yazılar var. Çoxu yarımçıq qalan yazılardı. Həmcə ən böyüyünü 2008-ci ildən yazıram. Nə vaxt bitəcəyini bilmirəm, belə getsə, bəlkə elə yarımçıq qaldı. Romandı, povestdi, nədi bilmirəm, onu bitirməyi çox istəyirəm, amma yaxın durmağa da hər saat ürək eləmirəm, onda "Rekviyem"ini bitirməyə qorxan Motsart oluram. Mövzusu "o dünya" ilə "bu dünya" arasında üçüncü dünyanı – öz dünyalarını quran kişiylə qadının hekayətidir.

Azərbaycanın ictimai-siyasi həyatında son onilliklərdə baş verənlər barədə silsilə yazılar yazmaq istərdim. 1988-ci ildə tələbəyə iştirakçısı olduğumuz mitinqlərdən indiyə qədər, Qarabağ davasından tutmuş siyasi olaylaradək, cəmiyyətin 25 ildə mənəvi yüksəlişindən ölküşündək baş verənlər barədə, ünsiyyətdə olduğum ədəbiyyat, siyasət adamlarıyla söhbətləri yazmaq istərdim. Yazsam, tamamilən subyektiv yanaşmam alınacaq, bilmirəm başqaları üçün nə qədər maraqlı olacaqdı. Amma bunun gerçəkləşəcəyi zaman yəqin ki, həm də xeyli düşmənlər qazanacam... Görək, hələ ideyadı, sağlıq olsun.

Yazmaq baxımdan ləngəm. Sürətli yazma bilmirəm. Bir yazıya dəfələrlə qayıdıram, eger əvvəlki kimi mənə tutub saxlayırsa, demək davam edib onu bitirmək ehtimalı var. Eləsi də var ki, bir günlük sevgi kimidi, bir dəfə tutub, dərhal da buraxıb, ta yaxına gəlmir. Amma heç birini atmıram, hamısı durur.

– Azərbaycandakı dostlarınız sizin üçün darıxır. Siz necə? Azərbaycan üçün darıxırsınız?

– İki cür darıxmaq var: biri zamanı saatla, günlük ölçənlərin darıxmağıdı, o biri də illə, əsrlə ölçənlərin. Məndə darıxmaq hissi yoxdu. Bütün mənələrdə darıxmanın ünvanı insanın özüdür. İnsan nə üçün darıxa bilər? Gördüyü yer, yaşadığı an, sevdidiyi adam üçün, siyahını uzatmaq da olar, yeni, özünün iştirak-

çısı olduğun zaman və məkan üçün. Sən başqasının yaşadığı həyat, sevdidiyi insan üçün darıxa bilməzsən ki! Biz kim üçünse darıxırıq deyəndə əslində özümüz üçün darıxırıq, sadəcə özümüzün konkret bir həyat kəsimində olduğumuz zaman üçün. Bu, "özün üçün darıxmaq" kimi səslənir, elə belədir də. Yeni darıxacağın obyekt elə özünsən, yaxud "darıxdıqların səndədi".

Darıxmanın səbəbi ayrılıq olanda ağrılar başlayır. Ayrılıq fizioloji duyğu olduğundan çətin yaşanır. Yaxınlarda dərc edəcəyim "Oginskinin vida nəğməsi" adlı hekayəm də elə bu barədədi. Orda fikirlərim daha aydın ifadə olunub. Sualınıza isə yarızarafat belə cavab verir: Şuşayla Hikmət Sabiroğlunu versinlər mənə, bəsimdi!

– Azərbaycandan niyə getmişiniz? Xahiş edirəm bu haqda danışın.

– Ölkədən getmək böyük səslənir. Mən ölkədən getməmişəm, indi orda olmamağım hələ getmək deyil. Bunu məhz belə qələmə verənlər oldu, xüsusən, sosial şəbəkələrdə. Mənim üçün bəlli ünvanı gəldi bu dedi-qodular. O ünvan sahibiyə 20 ildə bir-birimizdən qarşılıqlı zəhləmiz gedir. Onun mənə də, dostlarıma da, 17 ildə rəhbərlik elədiyim "İnam" Plüralizm Mərkəzinə də dərin nifrəti olub, indi də var. Ölkədə və xaricdə daim arxadan zərbələrini hiss eləmişəm. Bu yaxınlarda Əli Novruzov adlı bir gənc də onlara qoşulub (bəlkə də o da onlardandı, tanıyıram onu) sosial şəbəkələrdə yazıb, özü demiş mənə "ifşa elədi". Yazdıqlarını oxuyanda bəlli olur ki, böyük ideyalardan danışan bu insanların problemi maddiyyətə bağlıdır, mənim "Nissan"ımdan xoşu gəlibmiş. Rəhmətliyin oğlu, sənəin təyyarə sürən vaxtındı, beş-on minlik maşını böyük görürsən! Bu cür düşüncələrin komasına "Söz oyuncağı" adlı bir yazıyla cavab verdim. Bəsleridi!

Sualınıza gəldikdə isə onu deyim ki, xaricdə yaşayan dostların təkliflərini dəyərləndirdim. Bir müddət Polşada bir layihədə çalışdım. Ukrayna, ABŞ-dakı dostların da yeni təklifləri, layihələri var, bir sözlə hələ ki, "gəl-gəl" deyən çoxdu. İndi İsveçdəyəm, yeni ildən dostlarla birlikdə işləyəcəyəm. Yazı-pozuya gəldikdə isə davam edəcəm. İndi bəzi yazılar tərcümə olunur, Ukraynada, Rusiyada dərc olunacaq. "Kuba dəftəri" kitabının ABŞ-da tərcümə və çapını düşünürük. İş çoxdu, görək də.

– Azərbaycanı sevən şəxslərdənsiniz. Qürbətə isə Vətən daha çox sevilir. Bu, doğrudanmı belədir? Bu haqda nə deyə bilərsiniz?

– Vətən anlayışı konkret olduğu qədər də nisbidi. Bir yazımda qeyd etmişdim: "Aydan baxsan Yer də Vətəndi". Bir vaxtlar SSRİ də vətənimiz idi. İndi o ərazini Vətən kimi təsəvvür etmək belə olmur. Amma Yurd konkretidi – bəlli zaman və məkanı var, ona görə də "yurd" sözünü daha çox xoşlayıram. Mənim üçün Azərbaycanda Qarabağ, Qarabağda Ağdam, Ağdamda nənəmin kənddəki evi yurdu. Uzaqdan Azərbaycan bax həmin yurd yeri kimi görünür.

Texnoloqballaşma dövründə zaman da, məkan da sanki əvvəlki anlamını itirib. Sərhədlər açıqdı, insanlar elçətdi. O baxımdan indinin qəribçiliyini Məmməd Əmin Rəsulzadə və onun kimilərin iztirablı mühacirətiylə müqayisə mümkün deyil.

Sovet dövrünün çox sevdiyim rejissorları var – Alov, Naumov. Onlar Bulqakovun "Qaçış" pyesi əsasında eyni adlı film çəkiblər. İnqilab vaxtı Rusiyanı tərk edən insanların yaşantılarından bəhs edir. Vətən nostalgisi haqda ən dəyərli sənət nümunələrindənidi. Filmdə müflisləşmiş mühacir rus generalı Çarnotanin Paris küçələrində səfillər ürək açdığı bir səhnə var. Qumarda udub körpünün altında yaşayan "dostları"nın yanına dönmə generalı deyir: "Baxın cənab dilənçilər, mən yenə zəngin oldum, amma... bəs axı niyə yenə kədərliyəm?" Vətəndən kənarda yaşayıb Vətəndən qırıla bilməyənlərin dilindən deyilmiş bir sorudu bu.

– Nə vaxtsa Azərbaycana qayıtmağı düşünürsünüz? Yoxsa birdəfəlik tərk etmişiniz?

– Yox, birdəfəlik getməyim mümkün deyil, bunu heç düşünməmişəm. Novruzda, macal olmasa yayda gələcəm. Ürəyimcə iş olsa indi də qayıdaram.

Sevinc İLTİFATQIZI

Vintsas KREVE

Ac dəstə Allahyarxanın bu sözlərindən sonra qoca şeyxi bir ağızdan salamlayıb alqışladılar:

– Geniş və xeyirxah ürəyinə görə qoy Tanrı xeyir-duasını və mərhəmətini səndən əsirgəməsin, həmişə Qadir Allahın əmanətində olasan, ay Allahyarxan!

Allahyarxansa onlara dedi:

– Fəqət, çörəkli günləriniz gələndə qədər taxılı sizə borc olaraq verə bilmərəm.

– Niyə, ay Allahyarxan? Yoxsa, fikirləşirsən ki, səni aldadıq, borcunu qaytarmadıq? – deyərək yığışanlar bir ağızdan soruşurlar.

Allahyarxan belə cavab verdi:

Azad insan yalnız özü üçün işləməlidir, başqası üçün çöllərdə tər tökməməlidir. İstəmirəm ki, aclıqdan qurtulub yaxşı günlərə çıxandan sonra öz torpağımızda təkə özünü üçün yox, həm də mənə borcu qaytarmaq üçün qul kimi işləyəsən, mən də axıtacağımız alın tərindən bu minvalla istifadə edim.

Hamı bu sözləri eşitdikdən sonra hərəkətsiz halda dinməzəcə durmuşdular, bilmirdilər ki, nə desinlər.

Bir qədər sonra onların arasından bir nəfər dillənir:

– Biz səndən satın alardıq və pulunu da yerində verərdik, ancaq, heç nəymiz qalmayıb. Belə ki, hələ keçən il aclıqdan ölməmək üçün, hər nəymiz vardı, hamısını ermənilərə vermişik. Xilas et bizi! Əgər istəyirsənsə, çöl işləri başlanan zaman hamımız gəlib sənin əkin sahələrində işləyərək və bizə etdiyən yaxşılığın əvəzini bu yolla çıxarıq.

Yoox, – deyərək şeyx etiraz etdi, – belə olan halda öz sahələriniz becərilməmiş qalacaq və torpaq da verməli olduğu məhsulu verməyəcək. Və o zaman aclıq bir daha istehza ilə üzünü qımsızanda və sizi ələ salanda məni söyəcəksiniz.

– Ay Allahyarxan, o qədər yemək-icməyin ola-ola, bizi doğrudanmı qapından əliboş qaytaracaqsan?

– Allahyarxan, məgər deyirsən ki, o qədər varın ola-ola, hamımız ailəliklə son nəfərə kimi aclıqdan ölək?

– Yoox, – deyərək Allahyarxan uzun və ağ saqqalını sığallayıb dilləndi – sizə yaxşılıq etmək istəyirəm, kömək də edəcəm, ancaq mənə bir məsləhət verin görək, necə edim ki, həmin yaxşılığın nəticəsi həm sizin, həm də mənim üçün yamanlıq kimi alınmasın?

– Axı, sən nə borc vermək istəyirsən, nə də ki, borcun əvəzində işləməyimizə razı olursan, almağa isə nə pulumuz var, nə də başqa bir malımız. Onda öz var-dövlətindən, taxılından və başqa məhsulundan bizə nə bağışlaya bilərsənsə bağışla, yaxşılığın unutmırıq, – deyərək bir nəfər dilləndi.

– Allah və Onun peyğəmbəri şahiddir ki, səni unutmırıq! – deyərək hamı ucadan dilləndilər.

– Müqəddəs Məhəmmədin saqqalına and olsun ki, etdiyən yaxşılığın əvəzini bizim günlər gələndə üçqat səxavətlə qaytaracağıq!

– Siz deyən kimi edə bilmərəm, – deyərək Allahyarxan cavab verdi. – İnsan digər bir insanın əməyindən müftə istifadə etməməlidir. Əgər bir dəfə belə etsəniz, qorxuram ki, sabah bunu bir də təkrarən etmək istəyərsiz. Və onda buna öyrəşib adətərkədə olarsız, tənbelləşərsiz, beyninizdə başqa

(Əvvəli ötən sənəb sayımızda)

Azərbaystan ölkəsi

(“Şərq hekayətləri” silsiləsindən)

adama qarşı zor işlətmək, onu məcbur etmək istəyi kök atar. Özgə əməyindən istifadə etməyə adət etmək insan üçün çox böyük bədbəxtlikdir.

Bu sözlərdən sonra adamlar daha çox məyus oldular və soruşdular:

– Axı, onda de görək, hamımız külfətlərimizlə bir yerdə aclıqdan ölməmək üçün nə etməliyə ki, bizə anbarlarımızdan yemək-icmək verərsən?

Allahyarxan hər iki əliylə göyü göstərərək dedi:

– Allaha dua edib yalvarın ki, sizin və mənim ağılımı işıqlandırın, bu çətin vəziyyətdən bizə çıxış yolunu göstərsin.

Adamlar daha da qəmginləşdilər, başlarını aşağı salıb fikirləşməyə başladılar ki, “Allahyarxan gör necə xəsis və qəddar bir adama çevrilibdir, ürəyi də mamır basmış daşa döndür, nə bizə, nə də uşaqlarımıza yazığı gəlmir, heç kəsə kömək əlini uzatmaq istəmir”.

Allahyarxan da başını aşağı salmışdı və saqqalını sığallaya-sığallaya dərin fikirlərə getmişdi.

Adamlar isə hələ də durmuş gözləyirdilər ki, şeyx onlara daha nə deyəcək. Özlərinin və ailələrinin olum-ölüm məsələsinin Allahyarxandan asılı olduğunu başa düşən adamların bir qismi hələ də ümidini üzümüşdü, digər qismi isə gözləyirdi ki, şeyx bu saat ağızını açacaq və ən xoşagəlməz sözlərlə onları məzəmmət edəcək, ən acı kəlmələrlə tənbehləyəcək.

Allahyarxan dərin düşüncələrdən ayrılaraq başını qaldırdı və dedi:

– Evimin yanında bir gur bulaq vardır. Suyu o qədər güclüdür ki, aşib-daşaraq otları basıb və orada göl əmələ gətirir. Kim ki, məndən taxıl və meyvə almaq istəyir, qoy gedib orada arxlar qazınsın, sulara yol açsın ki, axıb biyöbanlığa getsin. Hər qazılan iki arşın 4 arx üçün adambaşına bir girvənkə 5 taxıl verəcəm ki, özünə yavanlıq hazırlaya bilsin.

Adamlar bu sözləri eşidib çox sevindilər, əlinə bel və küllüq götürüb arx qazmağa getdilər. Onlar səhərdən axşama qədər küllüq çalaraq saysız-hesabsız arxlar qazır, biyöbanlığa çoxlu-çoxlu sular axırdılar. Axşam düşəndə isə hər kəs gördüyü işin əvəzində taxıl alır, özünün və ailəsinin aclıqını öldürməyə yeməyi olduğu üçün Allahyarxana təşəkkür edər-edər razı halda evinə qayırdılar.

Bu minvalla onlar bir gün, iki gün, üç gün... və daha neçə-neçə günlər işlədilər... Və insanlar yaxşı güzərənə, xoş vaxtlara qovuşana qədər çoxlu-çoxlu belə iş günləri ötüüb keçdi...

***

Beləliklə, hər gün yeni insan dəstələri işləməyə gəlirdi, onlar arxlar qazır və axşam düşəndə muzdlarını alıb evlərinə qayırdılar, qazandıqlarını yeyib qurtarmayana kimi işə qayıtmırdılar. Artıq çoxlu sayda arxlar qazılmışdı və göldən biyöbanlığa çox sular axıdılmışdı. Ancaq gölün suyu heç cür azalmırdı, arxlar qazılmamışdan qabaq necə varda ələcə də dururdu. Çünki indi yerin qatlarından bir yox, on iki bulaq vurub çıxırdı...

Sərin mehli bir axşam idi, gündüzün cəhənnəm qızmarından sonra adamın bədəni nə rahatlıq yayan və gücünü qaytaran bir xoş şimal nosimi əsirdi. Allahyarxan çuxasını geyinir və əlinə əsanı alıb biyöbanlığın düzənlərinə çıxır ki, baxıb görsün, insanların muzdlu əməyi sayəsində burada nə işlər görülüb, sular haralara axıb gedir və gölün suyu niyə azca da olsa azalmır...

Allahyarxan düzənləyə çatır və qazılmış arxlarla su axıdılan yerləri görür, torpağı tanımır: – qabaqlar qızlardan çatlaq-çatlaq olan torpaq indi təzəcə göyərmiş çəmənliyə

dönmüşdü və boş çöllər axarlı-baxarlı bağlara çevrilmişdi. İnsanlar aldıkları buğdanı, çovdarı evə apararkən orda-burda yerə saldıqları taxıl dənələri cıdırıların qırağında qalın cücərtilər verərək yaşılalmışdı. Vahənin yaxınlığında bitən ağacların kökləri uzaqlara gedib çıxmışdı, köklər cücərti vermişdi, cücərtilər isə torpağı dələlək pöhrələmişdilər və yaşıl yarpaqlardan don geyinmişdilər...

Şeyx indi başa düşdü ki, bu sahələri Allah ona xeyirxah ürəyinə görə veribdir və eyni zamanda biyöbanlığın məhsul verməyən dəmyə düzənlərini insanlar üçün fayda verən, min bərəkətli və bəhrəli gülüstana döndərməyin yolunu da göstəribdir. O, məhz bu zaman başa düşdü ki, niyə indi torpağın dərinliyindən bir yox, on iki bulaq vurub çıxır və nə üçün gölün suyu arxlarla biyöbanlığa axıdılırsa da, heç vaxt azalmır. Bücür fikirdən sonra o, əlini üzünə çəkib salavat çevirdi və əllərini göyə tutub Allaha dua oxuyaraq şükürlər etdi ki, İlahinin hamı tərəfindən qəbul edilməli müqəddəs hökmü məhz bu cür olubdur.

Allahyarxan indi insanlara daha kiçik arxlar çəkməyi və çoxlu sayda şaxələnməmiş suları biyöbanlığın hər tərəfinə axıtmağı, bel və kətmənlə torpağı yumşaltmağı tapşırır, həmin yerlərə buğda, arpa və yulaf səpdirir, arxların qırağında tut, hulu, əncir, xurma və digər meyvə ağaclarını əkdirir. Biyöbanlığın dəmyə düzənləri yamyaşıl cücərir və dörd ay keçəndən sonra Allahyarxan anbarlarına o qədər taxıl yığır ki, o məhsul ətraf dairədə yaşayan və onun köməyi olmasaydı hələ də aclıq içində əziyyət çəkəcək əhalini tamamilə doyuzdurmaq üçün kifayət edərdi.

Bunu gören insanlar boz düzənlərə gedir, mümkün olan yerlərə arxlar qazaraq su götürür və elə həmin yerlərdə ev-əşik salıb yaşamağa başlayırdılar. Onlar arxların kənarında ətrafı gözəlləşdirən və evlərə yaraşlıq verən, həm də insanlara fayda gətirən meyvə ağacları əkirdilər. İnsanlar torpağa tər tökür, torpağa onlara zər tökürdü. Bu yolla Muğan torpağında taxıl əkinləri cücərib yaşılalır, ağaclar qar kimi çiçəklənir, əvvəllər biyöbanlıq olan boz düzənlik gözəllənən təravətli bir çəmənliyə dönür, yavaş-yavaş bol sərvətli, min nemətli və cənnət məkanı Ədəm bağlarını xatırladan yamyaşıl vadiyə çevrilir.

Aclığın sıxışdığı insanlar indi üzlerini yenidən Allaha tutmuşdular, haqqın dərgahına çevirmişdilər. Bunu belə gören İlahi onları daha cəzalandırmırdı. Qadir Allah onda şimal küləyinə dağlara əsməyi və oradan su ilə dolu buludları qovub gətirməyi əmr edir və buludlara Azərbaycan ölkəsinin quraqlıqdan inildəyərək can verən bağıryanıq torpaqlarına yağış tökmək barədə hökm verir.

Həyatverici yağışdan sonra torpaq canlandı, yenidən rahat nəfəs almağa və əvvəllər olduğu kimi insanlara bol məhsul gətirməyə başladı, bağlar təzədən yaşıl don geyindilər...

İnsanlar da yenidən ülfətlə, toy-büsatla yaşamağa başladılar, erməni isə daha heç kəs özünə yaxın buraxmırdı. Doğrudan da Allaha ibadət edən hər kəs erməniylə qarşılaşanda, hətta uzaqdan belə onu görəndə, o tərəfə tüpürürdü...

İnsanlar Allahın sonsuz mərhəmətinə görə və səxavətlə onlara göndərdiyi bərəkət üçün qəlblərində İlahiyə minnətdarlıq və hörmət hissələrini yaşada-yasada, həmçinin ağır gündə onlara yaxşılıq etmiş şeyx Allahyarxana təşəkkürlər edər-edər uzun müddət xoşbəxt həyat sürdülər.

Günlərin bir günü Allahyarxan dünyasını dəyişdi və ölkədə kiçikdən böyüyə qədər, cavandan qocaya kimi hamı dər-də-qəmə batıb başlarına kül ələdilər, üzünü döyərək sinə paltarını cırdılar, kül səpələnmiş evlərində doqquz gün yerdə bardaş qurub

oturdular, böyük və xeyirxah, cəvərd bir ağsaqqalın ölümünə yas saxladılar...

Şərəfli və müdrik şeyxin itkisindən kədərlənən insanlar daha qırx gün matəm içində oldular, qırx gün saç qırxmadılar, dırnaq tutmadılar və saqqal saxladılar...

Həyat isə davam edirdi... Zaman keçib illər dəyişdikcə, insanlar vaxtilə niyə əziyyətdə düşdüklerini yenə də yaddan çıxarırlar, Allahyarxanın onları aclığın əzəzil cəhəngindən necə xilas etdiyini unudurlar, qoca şeyx onlara nə demişdisə və nə öyrətmişdisə hafizədən silirlər, onun savab işlərini, hətta adını belə xatirələrində saxlamırlar...

Yavaş-yavaş Azərbaycan oğulları yenidən pozuldular, gürcülərlə, ermənilərlə və başqa gəvurlərlə dostluq etməyə başladılar. Yenə də onlara torpaqlarının bərinə satırdılar, min zəhmətlə və alın təriylə yetişdirdikləri məhsulu Allahı tanımayan və müqəddəs Məhəmməd peyğəmbərə hörmət etməyən gəvurların əlləriylə yad ölkələrdə düzəldilmiş və Azərbaycan gətirilmiş şeylərə dəyişirdilər. O şeylərin hamısı Allahın gözündə iyrenc idi və hər kim onlara toxunurdusa, bu, hər şeyi gören Tanrını qəzəbləndirirdi...

Adamlar özgə ölkələrdən gətirilmiş parçaları alır, amma, öz arvad və qızlarının toxuduqları, mahuddan tikilmiş paltarları geyinirdilər... Ancaq gəvurların geyindikləri paltarlardan geyinirdilər, keçmişdə ata-babaların yaşadıkları evlərə bənzəməyən və məhz allahsızların evlərinə oxşayan evlər tikirdilər... İndi yalnız saqqalını qırxırdılar, başları daha ülgüc görmürdü və saçları çiyinlərinə tökülmüşdü. Vay müsibət, necə də tanınmaz bir şəkllə düşmüşdülər, daha heç kəs doğrudan da ibadət edən üzünü gəvurun sifətindən ayıra bilmirdi!

Bunu gören Allah yenidən qəzəblənərək Azərbaycan oğullarından təkrarən üz döndərdi və onları Yer üzündəki bütün gəvurların ən acıqlısı və qudurganı, ən qəddarı və amansızı, gəvurlar gəvuru olan yırtıcı və qanıçın urus gəvurunun əsarətinə verdi.

Urusların sayı göydəki ulduzların, dəniz sahilindəki qum dənələrinin sayı qədər idi. Onlar çeyirtkə sürüsü kimi Azərbaycan ölkəsinin canına darışdılar, hər yerə quldur basqınları edərək elə bir yer qoymadılar ki, ayaqları dəyməmiş olsun. Nəyi qarət etmək mümkündürsə qarət edirdilər, nəyi soymaq olurdusa soyurdular, yurd yerlərini və obaları büsbütün talayıb, nə yanırıdusa yandırır dilim-dilim alovlara qorq edirdilər. Beləliklə, lələz Azərbaycan torpağının sinəsinə dağ çəkildilər, elləri viran qoyub buğum-buğum tüstülənən xarabalığa çevrildilər, gizlənməyə macal tapmayan insanları isə vəhşicəsinə əzişdirib şil-küt etdilər, dəhşətli işgəncələr verərək leşi leş üstə qaladılar...

Muğan vadisinin təqib olunan sakinləri pəron-pəron düşəndən sonra, ayna tək parlayan göllər lil və qumla doldu, şırıltılı bulaqların durna gözü bağlandı, arxlar və çöllər qurudu, ağaclar isə saralıb-soldu. Beləliklə, Muğan ölkəsi əvvəllər olduğu kimi yenə də boz düzənliyə, heç nə bitməyən boş biyöbanlığa çevrildi.

O vaxtdan indiyədək Azərbaycan ölkəsinin oğulları iztirablər içində ah-aman edər-edər köləlik edirlər və hələ ki, onları yağların pəncəsindən xilas edən bir kəs yoxdur...

Merkine – Bakı – Kaunas,
1909 – 1920-ci illər.

(Litva dilindən tərcümə edən:

Mahir HƏMZƏYEV

Litva Azərbaycanlıları Cəmiyyətinin

sədri, Azərbaycanın Əməkdar jurnalisti

E.- mail: mahir.hemzeye@

post.skynet.lt

Vilnius – Bakı, 2005-2012-ci illər)

ORALARDA KİMLƏR VAR: DOSTLAR, TANIŞLAR

ASLAN QƏHRƏMANLI DAN YENİ PARODİYALAR

Hamımızın çox gözəl tanıdığı yazıçı-dramaturq, alim Aslan Qəhrəmanlı bu ilin son ayını bir az rahatsız keçirdi və həmin günlərdə eyni narahatlığı mən də keçirirdim. Onun keyfini açmaq üçün tez-tez evlərinə zəng edirdim və yavaş-yavaş mirt vururduq. Belə günlərin birində Aslan müəllim mənə dedi ki, bir neçə yeni parodiya yazmışam. Bəlkə yeni il qabağı bunu oxuculara təqdim edək. Nə fürsət İlahi. Həm mənim üçün, həm də oxucular üçün. Ona görə ki, mən öncələr də Aslan müəllimin parodiyalarını çap etmişdim öz səhifəmdə və bu dəfə də Allah bu xəbəri göydən yetirdi. Həm oxucuların canı mənim bir səhifəlik yazımdan qurtarar və həm

də son ilin son yazıları bir az keyfli yazılar olar. Baxdım ki, Aslan müəllimin parodiyaları səhifəmi doldurmur və mən bir zamanlar ordan-burdan aldığı keyfli xəbərlər üstünə yazdığım bir neçə lətifə sayaq şeyləri də parodiyaların gözünə qatıb 2012-ci ilin xəbəri son həftə yazısı kimi təqdim edirəm.

Öncə Aslan müəllimə bir sual : Tanınmış şairlərimizin şeirlərinə parodiyalarından bəzilərinə oxumuşam. Çoxunu da bu səhifəmdə və "Ədalət" qəzetindəki səhifəmdə yayınlamışam. Nə zaman və nədən parodiyalar yazmağa başladın?

ASLAN QƏHRƏMANLI- Hər hansı əsərə yumoristik baxış bütün dünyada geniş yayılmışdır. Tarixi və detektiv romanlara, şeirlərə çoxlu parodiya yazılmışdır və indi də yazılmaqdadır. Lakin Azərbaycanda bu, demək olar, yoxdur. Əvvəllər şairlər bir-birinə dostluq şərtləri yazdılar, indi o da unudulub. Səbəbi isə bizim yazıçıların bir az dəymə düşər olmaları, zarafatı qəbul etməmələridir. Rusların İvanov soyadlı bir parodiyaçısı vardı, az-çox tanınmış bütün şairlərin əsərlərinə parodiyalar yazmışdı və hətta konsertlərdə çıxış edirdi. Şeire parodiya şairi yazdıqlarına görə daha məsuliyyətli olmağa məcbur edir. Mən Səməd Vurğundan Qulu Ağsəmə qədər şairlərimizin çoxunun şeirlərinə parodiya yazmışam. Bilirəm ki, bəzi şairlər məndən inciyirlər, bunu görüşəndə onların soyuq salamlamalarından duyuram.

+++

PARODİYALAR

Misra sənin, misra mənim...
Gülüncələrə gülünc gələn
bu ada güldüm,

Yüyeninə hər əl yetən bu ata güldüm,
Mən özümü oynadığım
Şahmata güldüm,

Dünya sənin,

dünya mənim,

dünya heç kimin...

Məmməd Araz

Bir taleyin oyununda cütlənmiş zərik,
Birdən gözə gətirərlər, yandır üzərrik.

Misra sənin,
misra mənim,
misra heç kimin.

+++

Çevrəsindən çıxsa eger sevda fırfıran,
Dayanmadan fırlanacaq evdə fırfıran,

Misra sənin,
misra mənim,
misra heç kimin.

+++

Bu get-gəllər bazarına dəvədi dünya,
Bu ömür-gün gəbəsinə güvədi dünya,

Misra sənin,
misra mənim,
misra heç kimin.

+++

Ayaq saxla, dövrənə bax öteri belə,
Sən özündən uzaqlaşdır xəteri belə,

Misra sənin,
misra mənim,
misra heç kimin.

+++

Gülüncələrə gülünc gələn
bu ada güldüm,

Heç üzünü görmədiyim
bu yada güldüm,

Misra sənin,
misra mənim,
misra heç kimin.

+++

KÖRPƏ FİKİRLƏRİM

**Körpə fikirlərim qalxıb oyanır,
Körpə fikirlərim şən-şən boylanır,
Səhərim al-əlvan rəngə boyanır,
Qəlbim işığını qucur bayrağım.**
İltifat Saleh

Körpə fikirlərim, icazəlidir,
Kefi nə istəsə söyləyə bilər,
Körpə fikirlərim möcüzəlidir,
Parodist onunla neyləyə bilər?

Körpə fikirlərim yumub gözünü,
Açıbdır ağzını, şən-şən boylanır,
Qaranlıq düşəndə dardır özünü,
Səhərlər al-əlvan rəngə boyanır.

Körpə fikirlərim yatıb yığılır,
Körpə fikirlərim doyanda yeyir,
Başqa fikirlərə yanıb yaxılır,
"Hər şeyi hər zaman bilərəm"-deyir.

Körpə fikirlərim dayanıb uçur,
Körpə fikirlərim yeriyib qalxır,
Harda işıq görsə, tez onu qucur,
Arxaya çevrilib irəli baxır.

Zəif misraları bir gün pozacam,
Təzə söz söyləmək çətindir yaman,
Mən daha sanballı şeir yazacam,
Körpə fikirlərim böyüyən zaman.

Tofiq ABDİN,
abdin41@mail.ru
tofıgabdin.com

+++

İNİKASIN DİSPERSİYASI.

**Evimə dərd girir hər gün
o başından, bu başından,
Gözümə kölgə salırsan,
o maşından, bu maşından,
Səni sakitcə soruşdum,
o yağışdan, bu yağışdan,
Saçının ətrini aldım
o balıqdan, bu balıqdan.**

İlqar Fəhmi

Güzgüdə əks edir hər
şey – o otaqdır, bu otaqdır,
O stoldur, bu stoldur, o yataqdır,
bu yataqdır,
Açılanda cırıldayır o boz qapı,
bu boz qapı,
Ayağa geyilir hərdən,
o şapşapı, bu şapşapı.
Əvvəlki tək yenə boşdur,
o gülqabı, bu gülqabı,
Siqaret külüylə dolub,
o külqabı, bu külqabı.

Pəncərələr taqqıldayır
o yağışdan, bu yağışdan,
O ucadan, bu ucadan,
o yavaşdan, bu yavaşdan.
İki dərd var, hey dırmaşır,
o divara, bu divara
Neyləsinlər, darıxırlar,
o avara, bu avara.
Saatlar vaxtı aparır,
o ömürdən, bu ömürdən,
Sürtürəm gedən anlara,
o kömürdən, bu kömürdən.
Beləcə qaralır zaman,
o il qara, bu il qara,
Məlul-məlul baxıram mən,
o İlqara, bu İlqara.

"XƏZƏR TELEVİZYONU" XƏBƏRLƏR SUNUCUSU ANAR NƏCƏFLİ-DƏN ŞƏRHLƏR

ONLARDAN BƏZİLƏRİ:

Azərbaycan Dövlət Neft Şirkətinin bir məsul əməkdaşı neft buruqları və ümumiyyətlə neft çıxarıla biləcək sahələrdə tikilən evlərin insanları ilə danışır və deyir : qardaşlar, axı sizin bu üstündə evlər tikdiyiniz sahələrdə tonlarla neft və neft məhsulları var. Ona görə də sizin köçürülməniz labüddür. Sizin köçməyiniz, bəs onda biz bu qara qızılı neyləyək.

Bir qədər fasilədən sonra Anar bəy ləzzətli bir şərh verir: **SAXLA-YAQ GƏLƏCƏK NƏSİLLƏRƏ.**

***

Heç də uzaqlarda deyil fevral ayının soyuq və şaxtılı günləri. Keçən ilin bu soyuq günlərindən birində yenə "XƏZƏR" televizyonu əməkdaşlar soyuqdan, doqal qazdan, isitmə sistemlərindən və baş-

Baş ucumda kiçik bir televizyon, televizyon yox, daha doğrusu onun radiyo tərəfi. Hər gün saat 20.29-da (25-də, 30-da yox ha... məhz 29-da) XƏZƏR televiziyasının XƏBƏRLƏR proqramı başlayır. Ən etibarlı dinləyici kimi hər gün istirahət edə-edə dinləyirəm. Maraqla dinləyirəm. Bu xəbərləri verən Anar bəy hər gün yorulmadan eyni sözlərlə başlayır və keçir əsas məsələlərə. Doğrudur çox zaman siz elə də ürək açan şeylər demir, ancaq neyləsin, məmələkəti halını dəyişə bilməz ki... Bunlar olan şeylər. Bu Anar bəy sunucu olaraq çox şirin və çox gözəl şərhlər verir. Sevmili şairimiz Zakir Fəxri hətta onu Uğur Dündar kimi bir sunucu ilə müqayisə edir. Haqlıdır. Mən Anar Nəcəflinin şərhlərini ərinmədən qeyd eləyirəm və yadıma salıb, sonra da keyf eləyirəm. Moralimi düzəldirəm.

qa həyatı yardımlardan reportajlar hazırlayırlar. Şikayət etməyən yox ki... Varsa, irəli dursun. İnsanlar yenə də narahat və şikayət şikayət üstündən. Operatorlar heç cür sakinləşdirə bilmirlər insanları. Üz tutarlar bu iş üçün məsul şəxslərin ünvanına və məsul şəxs də elə bax bu şikayətçilərin yanındadır. "XƏZƏR"-in müxbiri ona yaxınlaşır və soruşur:

–Siz bu şikayətlər haqqında nə deyə bilərsiniz?

Məsul şəxs:

–Tələşə heç bir gərəkdir. Yaxın vaxtlarda hər şey qaydasına düşəcək.

Sunucu Anar bəy Nəcəflinin şərhini: **YAXIN VAXTLAR GƏLƏNƏ QƏDƏR QIŞ QURTARAR!!!!!!!**

BU DA OZUMDƏN BİR KUNC YAZISI :

keyfli anlarında şair-publisist Tofiq Abdin yazar Saday Budaqlıya :
–nə ola, bir yüz ildən sonra gələsən bu dünyaya.
Saday deyir:
–gələcəyik, mütləq gələcəyik...
Tofiq gülümsünür :
–gələcəyik, Saday bəy, gələcəyik, amma bu gün yedimiz cız-bızı yeyə bilməyəcəyik.
Saday bəy deyir :
–cızbızı demirəm, amma yəqin ki, qara ikirə yeyəcəyik.

YENİ İLİNİZ MÜBARƏK, A BİZİM QƏZETİN MÜBARƏK OXUCULARI! ALLAH BİZLƏRİ DAİMA GÖRÜŞDÜRSÜN!

Dünyanın ən ucaboylu karliki

Kamal ABDULLA

Elə bu zaman Şişman Hənifə qəfildən söhbətə müdaxilə etdi:

– O, dünyanın ən ucaboylu karliki idi. Yəni, karliklərin arasında ən ucaboylusu idi. Özü bunu bir dəfə mənə fəxrle demişdi.

Mənim qəribəmə gəlsə də, məclisdəkilər yerlərindəcə dəbər bir-birilə baxışdılar və başlarını tərpedə-tərpedə onunla razılaşıdılar. “Olar, olar, niyə də olmasın?!” Elə bil, hətta rahat-rahat köks də ötürdülər. Pis səslənirdi: “karliklər arasında ən ucaboylusu...” Mən isə başqa şeyə mat qalmışdım. Onların bu məqamda belə asanlıqla Karlik Babacanı “satacaqlarına”, bu cür “ayağa verəcəklərinə”, açığını deyim ki, inanmazdım. “Karlik” sözüne gətirirəm. Sağlığında ona bu sözlə heç vaxt və heç kim müraciət etməmişdi. Yanında bu sözü ağzına alan olmamışdı. Heç kimin ağlına gəlməzdi. Çünki o, bizim uşaqlıq dostumuz idi, biz isə o zaman dostumuzu boy-buxununa görə seçmirdik.

Amma bəlkə də yemək masasının ətrafında oturanları “ən ucaboylu” sözündəki müsbət mənə çaları çaşdırmışdı. Əlbəttə, başqa cür ola bilməzdi, bu elə beləydi ki, vardı. Yas məclisində, dəyirmi masanın ətrafında oturub, möhkəm yeməkdən sonra çay və qəhvə içən bu adamlar, yəni, biz Babacanın ən yaxın altı dostu idik. Hər dəbir siqarasının gur tüstüsünü enli burun pərlərindən və ağzından parovozun bacasından çıxan ağ düman kimi püfəldəyib tavana buraxan Şişman Hənifə, əslində, siqar çəkməkdən çox bizim altımıza da acıq verirdi. Mən, belə baxanda, özümə bunların yaxın dostu deməzdim, çünki ayda, ildə bir dəfə, toyda, ya da bu günkü kimi yasda onlarla görüşmək imkanım olurdu, mən bunlar üçün artıq yaxın tanış idim. Babacanın da yaxını idim, vəsələm. Uşaqlığımız bir yerdə keçsə də, gəncliyimiz bir-birindən sərt şəkildə ayrılmışdı. Seyid Qəmbərdən başqa, Seyid Qəmbər istisna idi. Mən bu yas məclisinə həm Babacanın, həm də mənim indiyənə qədər “şərqli” dostumuz sayılan Seyid Qəmbərlə bir yerdə gəlmişdim. Onunla küçədə təsadüfən görüşdük, “xoş-beş, on beş...”

– Nə var, nə yox? – Mən soruşdum. Seyidi xeyli vaxt idi, görmürdüm.

– Heç... – Seyid cavab verdi.

– Hara belə?

– Sənin bəs xəbər yoxdu?

– Nədən, noolub ki?... – Məni maraqlandırdı.

– Hə, deməli sən bilmirsən... – Seyid mənim sözümlə səmimiyyətinə inandı.

– Karlik Babacan üç gün əvvəl ölüb, bu gün evində məclis var, üçüylə yeddisini birləşdiriblər.

Mən xeyli təəccübləndim və təbii ki, hayıfslanırdım. Necə olub ki, mənim xəbərim olmayıb:

– Yox, mən axı Montində oluram, xəbər tutmamışam. Nəyi idi bunun, ay yazıq... qırx yaşı təzəcə tamam olmuşdu ki...

– Montində olmağın bura nə dəxli var?! – İndi də Seyid mənim “izahatıma” yüngülcə əsəbiləşdi. – Gedirsən, gedək bir yerdə. Uşaqlar hamısı olacaq. Orda söhbət elərik.

– Gedək, gedək. Mənim ki, bir işim yoxdu, evə gəldim. Uşaqları da çoxdandı, görmürəm.

“Uşaqlar” dediyim haman bizim bu dost, tanışlarımız idi. Hamımız bir məhlədən çıxmışdıq. Uşaqlığımız Təzə Pirin altındakı o birmərtəbəli məhlədə keçmişdi. Sonra hərə bir tərəfə dağıldı. Kimsə kiminləsə daha tez-tez görüşdü, kimsə dostdan yaxına, tanışa çevrildi, kimsə o birilər barədə artıq özündən yox, kimdən-sə xəbər aldı – bütün bunlar qocalmağa doğru gedən yolun çox təbii bir qanunu idi.

Karlik Babacanın evi elə bu həndəvərdə idi, yolu irəlindən sağa burulub çatacaqdıq. Yol gedə-gedə qəflədən ürəyim sıxılmadı, sıxıldı. Üzümə diqqətlə baxıb Seyid Qəmbər narahət oldu:

– Nooldu sənə, rəngin ağaran kimi oldu...

– Heç... Heç. Təsir elədi mənə bunun ölümü... – Mən cavab verdim.

Biz addımlarımızı yeyinlətdik.

... Şişman Hənifə ümumi sükut içində sözlərini təkrar etdi:

– Elədir ki, var. Karliklərin ən ucaboylusu idi. İçmişdi, özü bunu mənə dedi.

Şişman Hənifə yenə bir topa bulud kimi tüstünü içinə çəkmədən eləcə ağzının ucundan çölə püflədi. Sonra xeyli çoxbilmiş və mənalı baxışla məclisdəkiləri bir-bir süzərək barmağıyla si-

(hekayə)

qaranın enli gövdəsini ehtiyatla taqqıldadıb külünü qabağındakı külqabıya tökdü.

Keçəl Bağır əli ilə tüstünün ona tərəf gələ-gələ əyilib-düzələn parçasını qovalamaq istədi, əli havada yellənə-yellənə qaldı, bir parça tüstü Keçəlin barmaqları arasından yol eləyib zorla da olsa özünü onun ağzına, burnuna dürtdü.

– Öhö, öhö... dedik axı, bunu çəkirsən, çıx balkona çək. Boğdun sən bizi ki...

Şişman Hənifə Keçəl Bağırın ona ünvanlanmış sözlərini vecinə almadı, almadı, elə bil, ona yox, boşluğa deyirdi bu sözlər.

– Balkon soyuqdu. Qış, elə bil, birdən, qəflədən girdi... – Bu sözləri isə Ağaqu lu dedi. Onun da öz ləqəbi vardı. Onun ləqəbi “Cırdan” idi. Məncə, Ağaqu lu Karliki “satmaqlarına” peşman olan birinci adam oldu. Bu, onun üz-gözündən bilindi. Üzünü yana tutub Şişman Hənifə tərəfə baxmaq da istəmirdi. Şişmanın yanında oturmuş Züzmə Mərifət isə başını bulaya-bulaya:

– Kimə deyirsən? Sən bunu tanımırsan? – dedi və durub stulunu Şişmandan uzaqlaşdırdı. Şişman yalnız sırtıq-sırtıq, səssizcə irişdi.

Ləqəblərə gəlincə. Bu ləqəblərin heç biri həqiqətə uyğun deyildi. Təkcə Karlik Babacanından başqa. Babacan isə, həqiqətən, karlik idi. Özü də sirkdə işləyirdi. Ağlaya-ağlaya güldürməyin mükəmməl ustası idi. O biri ləqəblər, əslində, əksinə effekt yaratmaq üçün qoyulmuşdu. Uşaqlıq dövrünün qəribəlikləri sayıla bilərdi. Ağlısıza ağıllı, gücsüzə güclü, kifirə gözəl deyerdik və düşünməzdik ki, axı bu ləqəblər paltar kimi dəyişən deyillər, onlar xal kimi, bədən ləkəsi kimi bu adamın canına əbədilik yapışacaq və onunla bir yerdə həyat yolu ilə addımlaya-addımlaya gedəcəklər. Şişman heç də kök birisi deyildi. Yeməkdə hamımıza “fora” verərdi, amma heç kökəlməzdi. Keçəl Bağırın indinin özündə cod saçının gurluğu mənə hamımızın çoxdandan qibtə yerinə çevrilmişdi. Cırdan” dediyimiz Ağaqu lu isə nəhəng birisi idi. Əyninə alacağı paltarları mağazalardan asanlıqla tapmırdı. Seyid Qəmbər seyid-zad deyildi, onun ləqəbi də sonrakı vaxtın, artıq gənclik illərinin yadigarı kimi qalmışdı. Eləcə gəncliy-

yində bir dəniz arağ içəndən sonra birdən-birə içkini tərgitdi və namaz qılmağa başladı. Biz də adını dəyişib onu “Seyid” çağırmağa başladıq. Züzmə Mərifət aramızda ucadan, bəlağətli danışan idi. Məclisdə, toyda, nişanda nitq deyənimiz o idi, ya özü qabağa düşürdü, ya da biz onu qabağa verirdik. Elə danışır ki, elə bil, qışqıra-qışqıra nəre çəkirdi. Züzmə...Mərifət... Sözlərinin və mahiyyətinin üz-büz duruşundakı gözəlliyə fikir verdimizmi? Niyə belə edirdik, bu ləqəblər bizim həyatımıza niyə və necə girirdi – bunu demək, əlbəttə ki, çətindi. Niyə biz bir-birimizi olduğumuz əndazədə, görkəmdə görə bilmirdik, bəlkə görmək istəmirdik – bunu demək isə mümkün deyildi. Hər ləqəbin arxasında böyük bir formalaşma və cilalanma tarixçəsi dururdu, bu qəti belə idi. Mənim də ləqəbim vardı. Mənim ləqəbim Məcnun idi. Niyə – bilmirəm. Əslində, bilərəm. Qızlara tez-tez vurulurdum – ondan.

Qonaq otağında uzun (bir az əvvəl, deyəsən, dəyirmi demişdim... nə isə, eybi yoxdu, üstündən bu qədər vaxt keçib, üzürlü sayıla bilər) yemək stolunun ətrafında yas mərasiminə yığılmış bu adamlar, yəni, biz, bayaq dediyim kimi, mərhum Karlik Babacanın kimi yaxın, kimi uzaq uşaqlıq dostları idik. Yeməyi təzəcə bitirib çaya keçmişdik. Söhbət bütün yas məclislərində olan kimi ordan-burdan, adad-budda mövzuların həndəvərində dolaşır gedirdi. Vaxtaşırı heç nədən, tamamilə əlaqəsiz olaraq (əslində isə, çox adi qabiliyyət bunun belə olmasını tələb edirdi), mərhum Karlik Babacan gəlib yadımıza düşürdü, bu zaman bizlərdən kimsə gözünü qaldırıb otağın yuxarı başında divarın uca yerində Karlikin asılmış şəklinə baxır, canyananlıqla “Allah rəhmət eləsin sənə, ay Babacan, sənədən yox idi...” deyir, sonra hamı bu sözləri hayıfslana-hayıfslana təkrar edir, beləcə, söhbət edə-edə biz, Seyid Qəmbərin sözü olmasın, “plastıkanı dəyişirdik”, yəni, mövzunu təzələyirdik.

Qəribə idi, Karlik Babacanın divardan baxan şəkli çox canlı idi, ucları yuxarı burulmuş bıqları, elə bil, tərənirdi, qaşları alına doğru qalxıb çatılırdı, xallı burnu-

nun ucu tərənirdi. Bir-birinin lap yanında yerləşmiş iki alov dili kimi oynayan gözlərinin dərin yerindən hərdən bic təbəssüm, hərdən isə ümitsiz kədər boylanırdı. Şəkil elə bir dəqiq nöqtədən çəkilmişdi ki, guya o da xeyli maraqla yuxarıdan bizim söhbətimizə qulaq asır. Birdən Keçəl Bağır Karlikin şəklinə başı ilə işarə edib məclisə müraciətlə belə dedi:

– Ona bax, ona bax, gör qulaqlarını necə şəkəlib bizə qulaq asır. İndi gəlib sənin bu yalanını üzünə çırpar, onda görərsən...

O bu sözləri Babacandan, guya ki, məzəli bir hadisə danışan və bu zaman gözləri bic-bic gülən Şişman Hənifəyə müraciətlə dedi.

Şişman Hənifənin danışdığı “məzəli” hadisə isə bundan ibarət idi.

– Siz bilirdiz ki, bu Babacan, – Hənifə geriye çevrilmədən əli ilə arxasındakı şəkli işarə etdi, – hər gecə yerinə girəndən sonra gözü-nə yuxu gedənəcn bir-iki dəqiqə zir-zır ağlayırmış? Sirkdəki ağlamaqdan yox e-e-e, həqiqətən ağlayırmış. Özü mənə danışmış. İçmişdi bəlkə də... hə, yaman çox içmişdi, ondan çıxmayan iş... ağzına gələni danışdı. Bilmirəm, niyə dedi, amma dedi, elə olur, gözümədən yaş krantdan su kimi gəlir. Amma sən Allah, heç kim bilməsin. – Sözlərinin bu yerində Hənifənin gözləri işildadi. Biz bir-birimizin üzünə baxdıq, tezəcə də başımızı yerə dikdik. Züzmə Mərifət istədi onun sözünü kəsə, “bəlkə valı dəyişək?” dedisə də, olmadı. Şişman ona məhəl qoymadı, mərdiməzar idi, hökmən deyəcəklərini deyəcəkdi. O, davam etdi:

– Sözümlə kəsmə, maraqlı söhbətdi... Siz heç onu piyan görmüşdüz, yox, görməmişdiz. Mən isə görmüşəm. Ay Hənifə, toyumun birinci gecəsidir, deyirdi, yanıma bir azdan arvad gəlib girecək, mənə yenə gic ağlamaq tutub. Özümü heç cür saxlaya bilmirəm. Yorğanı da çəkmişəm başıma, ancaq hıçqırıram. Bu da ki, – Şişman Hənifə gözü ilə otaqdan o tərəfə, mətbəxə, yəni, Karlikin arvadı olan tərəfə işarə elədi, – soyunub, bəzənib-düzənib gəlib yatağın lap yanında... çaşmış qalıb, başa düşə bilmir ki, yorğan altından bu hıçqırıq nədi, niyədi, heç nə başa düşmür... Neyləyim, neyləmə-

yim, dişimi sıxdım dişimə, özümü yığıdırıb birtəhər ələ aldım, yorğanı üstümdən atdım, yorğanın altında da ki, lütünəquluyam, başladım bərkəndən hirtildamağa, guya, elə bayaqdan gülürəm. Ağlamaqdan hirtildamağa keçmək, özün bilirsen, asan bir şeydi mənimçün. Elə böyük fərqi də yoxdu buların. Arvad elə bildi, mən bayaqdan gülürəm, bir mənə baxdı, bir mənim boyuma-buxunuma baxdı, o da başladı gülməyə. Amma, əslində, o ağlamalı idi, Hənifə, o, gül kimi arvad, vücudunu, elə bil, mərmərdən töküblər – boyu, buxunu... mənim nəyimə gəlmişdi?! Nədi, nədi, kiməsə bəlkə acıq vermək lazımmış. Nə qədər soruşdum, demədi – kimə. Qərəz... Bir müddət evliliyimizdən keçdi, Karlik dedi, artıq gecələr mənə ağlamaq tez-tez yox, hərdən gəlir. Gələndə o da, yəni, bu da – Şişman yenə Karlik Babacanın arvadı tərəfə işarə elədi, - mənimlə bir yerdə başlayır zır-zır ağlamağa. Bu niyə ağlayır – inanırsan bir dəfə soruşmamışam, özü də demir. Soruşmaram. Könül birliyi ki, demirlər, bəlkə bu elə odu, hm?! Karlikin dediyi sözlər, mən ölüm.

Şişman Hənifə susdu. Masanın ətrafında oturanların heç birindən səs çıxmıdı. Biz hamımız pərt olmuşduq. Karlik bu sözləri Şişmana demişdisə də sirr kimi demişdi, o isə indi bu sirri faş edirdi. Ortalığa namünasib sükut çökdü. Mətbəx tərəfdə bu zaman milçək uçsaydı, biz onun səsinə eşidərdik.

... Şişman Hənifə Keçəl Bağırın sözlərini eşidib əvvəlcə duruxdu, sonra isə həтта diksindi. Diksinməsinə səbəb Bağırın sözləri olmadı, həmmən o hadisə oldu. Sonralar bunu heç cür unuda bilməyən və dəfə-dəfə müxtəlif tədbirlərdə yada salan məclis əhlinə məlum o məşum hadisə də elə bu zaman baş verdi.

... Və elə bu zaman o hadisə baş verdi. Karlik Babacan nə mənə, nə sənə, bir göz qırpımında divardakı öz şəklinin içindən atdanıb düşdü yerə, qaça-qaça gəldi Hənifənin yanına, bacardığı qədər yuxarı tullanıb onun üzünə tüpürmədimi, tüpürdü. Biz ancaq "tfu sənə abırsız, satqın üzüvəl!" sözlərini güclə eşitdik. Yenə bir göz qırpımında Karlik artıq qaça-qaça gedib divardakı şəklinin içinə atdanıb girmişdi, ordan bizə qaşlarını çatıb bayaqkı maraqla baxmağına davam edirdi. Həm maraqla baxırdı, həm də, elə bil, heç nə baş verməmişdi.

– Mən dedim sizə, siz inanmadız. Dedim mən, indi gəlib bunun üzünə tüpürəcək? Dedim, demədim? – Keçəl Bağır altdan-altdan bizi süzüb yorğun və məmnun bir halda bayaqkı sözlərini təkrar etdi.

Hamımız mat-məttəl qalmışdıq. Dinib danışan yox idi. Şişman Hənifə əlini atıb dəsmalını cibindən elə çıxartdı ki, elə bil, tapança çıxarır və indi Karlikin şəklini nişan alıb vuracaq. Əvvəlcə tərs-tərs çönlüb şəkllə tərəf baxdı və sonra dəsmalla üzünü silməyə başladı. Sildi, sildi, birdən ayağa qalxdı. Artıq biz də oturmaq həvəsində deyildik. Hər kəs yerindən durdu. Getməyimiz məsləhət idi. Otağın havasından gərginlik qılınc kimi sallanmışdı. Rəhmətliyin arvadı boynunu burub əlləri qoynunda ağır-ağır bayır qapının ağzına gəldi. Biz evdən bir-bir çıxdıqca ona başsağlığı verməyə başladığımız. Zümrümə Mərifət bəlkə də birinci dəfəydi ki, uzun danışa bilmədi. Səsi də xeyli yavaşdan çıxırdı. Sıxıla-sıxıla dedi:

– Sən ki, bilirsen, o bizə qardaş kimi idi. Allah səbr versin, sənənin özünə də Allah üreyincə versin. Onun əziyyətini çox çəkdi...- Mərifət udqundu.

Babacanın arvadı Mərifətin pauzasından istifadə elədi, üreyində sözü varmış:

– Sağ olun, hamınız çox sağ olun. Sizinlə nəfəs alırdı. Allah sizinkilərə də rəhmət eləsin. Əziyyət çəkdiniz... – Karlikin arvadı, həqiqətən, qəm və kədər mücəssəməsi idi.

Hərəmiz nəsə bir söz tapıb bu boylu-buxunlu, həтта indiyənə qədər yaraşığını itirməmiş, həyatını bizim karlik dostumuza həqiqətən qurban vermiş bu gözəl və vəfalı xanıma təsəlli kimi dedik. Amma aradakı pərtlik hələ də qalmışdı. Gözümüzün önündən bir neçə dəqiqə əvvəl baş vermiş o qəribə mənzərə çəkilib getmirdi. Karlikin arvadı birçə Şişman Hənifəyə əlini uzatmadı. Onun əli havada asılı qaldı. Bu xanım heç birimizin üzünə baxmadan gözlərini yana çevirib, əslində, Şişmana bəlkə də birinci dəfə "siz"lə müraciət edərək qəmli və bir az da yanıqlı səslə üreyindəkiləri belə dilə gətirdi:

– Mən sizin dediklərinizi eşitdim. Siz ona "karlik" dediniz. Noolar, olsun, bu bir həqiqət idi. Amma... Babacanın indi elədiyi hərəkət mənə qətiyyən haqq qazandırmasam da, birçə onu bilirəm ki, o, dünyanın bütün karlikləri arasında ən ucaboylusu idi. Siz bilmirsiniz. O, hər gün bunun əzabını yaşayırdı. Mən isə ona ancaq bu sözlərlə təskinlik verə bilirdim. Mən ona deyirdim: sən dünyanın ən ucaboylu karlikisən, niyə bu qədər özünü üzürsən?! Ən ucaboylu! Mən ərimlə fəxr edirdim. O yataq söhbətini isə, eşidirsiz, mənim ərim heç kimə danışa bilməzdi. Heç kimə! Siz o söhbəti uydurmusuz. Uydurmadı sizin dedikləriniz. – Bu gözəl arvadın bir

də gördük, gözləri dolub, səsi isə qorxulu bir pıçılıya dönüb kobud bir ahəngə büründü, amma tezçə də o ahəngin içindən asanlıqla sıyrılib çıxdı. – Eybi yox, olur, həyatdı... – Sözlünü bitirib burnunu çəkdi, dönüb sakitçə mətbəxinə qayıtdı.

Şişman xoruz kimi qıpqırmızı qızarıb qalmışdı. Bir kəlmə də ağzından söz çıxarıb danışa bilmədi.

Biz pəjmürdə bir halda pilləkənləri ağır-ağır enib, nəhayət, küçəyə çıxdıq. Hava soyuq idi və qaralmaq istəyirdi. Günün qəribə vaxtı idi – nə axşam kimi axşam düşürdü, nə də gündüz kimi gündüz idi. İki dəqiqəyə qədər evin qabağında dayanıb diqqətimizi bir yerə toplamadan ordan-burdan danışdıq. Mətləbə dəxli olmayan boş-boş şeylərdən. Şişman hələ də pərtlik içində susurdu. Onun üzünə heç birimiz baxmaq istəmirdik. Amma ayrılarkən yenə dözmədi, yenilmiş pəhləvan döyüşə doymayan kimi üreyindəkiləri bir daha açıb boşaltdı:

– Vallah və billah, bu adam o sözləri mənə demişdi. Demişdi, sabaha sağ çıxmayım, demişdi. Niyə siz mənə inanmaq istəmirsiniz axı, niyə? Siz elə bilirsiniz, bu arvad istədiyindən deyirdi o sözləri?! İstədiyindən demirdi, azadlığa çıxıb, onunçün deyirdi. Bu nə zülümdü, Ay Allah, heç kim mənə inanmaq istəmir...

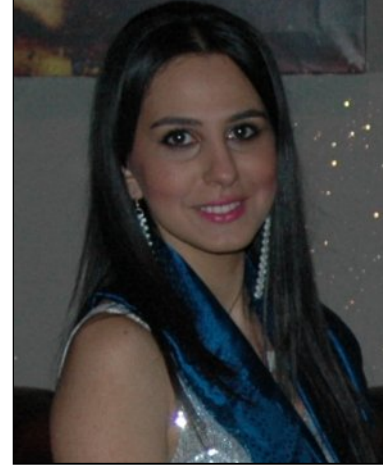
Yalvara-yalvara onun-bunun üzünə baxa-baxa qaldı. Hayıf, onunçün vacib olan hələ də bizim ona inanıb inanamamağımız idi. Üzü hələ də qızarmışdı, əlləri titrəyirdi. Son sözlərini deyəndə isə ağlamsındı və səsi titrədi. Eynən balaca, cığal uşaqlar kimi...

Başımızı bulaya-bulaya daha bir kəlmə söz danışmadan Şişmanı yolun ortasında tək-tənha buraxıb hərəmiz bir tərəfə dağılıdıq. Mən avtobus dayanacağına tələsdim. İndicə olmuşların tabut içi kimi ağır, qaranlıq, anlaşılmaz ahəngi məni üzürdü, rahat buraxmırdı. Amma axşam Seyidlə zəngləşəndə mənim üçün bəzi şeylər aydın olacaqdı. Seyid deyəcəkdi:

–Bəs sən bilmirsən?.. Hə, bilmirsən, sən axı Montində yaşayırsan... Şişman arvadı bir ay olar evdən qovub. Çox böyük bir qələt eləyib bu. Nəyçə, telefon söhbəti deyil. Oğul-uşağı da analarının tərəfini tutublar. Deyirlər, iti görək, qurdu görək, Hənifəni görməyək...

Hələlik isə mən yüngülcə üşüyə-üşüyə yaxındakı avtobus dayanacağına tərəf gedirdim və gedə-gedə belə düşüncələrdim: "Əslində, Karlikin bu sözləri Hənifəyə deyib-deməməyi əsas deyil. Əsas olan odur ki... Karlik bunun üzünə gəlib tüpürəndə hamımızın üreyindən tikən çıxartdı."

Şaxta Babaya məktub

Ahu Müjgan

Əziz Şaxta Baba!

Bu məktubu yazmaqla səndən çox böyük bir xahiş etmək istəyirəm. Bilirəm ki, istəyəcəyim hədiyyə həddindən artıq dəyərlidir, bilirəm ki, ona həyatda heç də hər kəs sahib ola bilmir.

Əvvəlcə sənə çox da böyük olmayan bir hekayət nəql etmək istəyirəm. 21 il bundan əvvəl, anam məni dünyaya gətirərkən öz həyatını itirib, onu heç

vaxt görməmişəm, ona heç vaxt toxunmamışam.

...İllər keçirdi, mən böyüyürdüm. Hiss edirdim ki, ətrafdakı uşaqlar məni lağa qoyurlar, çünki mən onlar kimi səliqəli və gözəl geyinmədim. Hə, mənim atam və nənəm var idi. Ancaq atam günlərlə işdə olur, evə isə çox gec gəlir, sadəcə gündəliyimdəki qiymətlərə baxır və mənə şirin yuxular arzulara bilirdi. 10 yaşım olanda nənəm vəfat etdi. Uzun müddət onun üçün göz yaşları tökdüm. Yaşlılarımın bütün ailə üzvləri olsa da, hərdən mənə elə gəlirdi ki, onlar bunun qədrini bilmirlər. Məktəbdə əla qiymətlərlə oxuyurdum, amma uşaqların çoxusu mənimlə dostluq etmək istəmirdi. Məktəbdə atam barəsində belə bir söz-söhbət yaymışdılar ki, guya o, əyyaşdır. Amma bütün bunlara baxmayaraq, həvəslə oxuyurdum, zəhmət çəkirdim. Atama görə yaxşı oxumağa çalışırdım. O evimizin yaxınlığında gecə-gündüz maşınları təmir etməklə məşğul olurdu. Mən universitetə daxil olanda atam qəfildən mədəaltı vəzinin xərçəngindən vəfat etdi.

...İllər məni yaşlılarımdan daha güclü və təmkinli etmişdi.

Onu da qeyd edim ki, Tibb Universitetinə daxil olmuşdum, arzum ginekoloq olmaq idi. Dərindən sonra gecə saatlarına qədər aptekdə işləyib çörək pulu qazanırdım, həm də əla qiymətlərlə oxumağa davam edirdim. Tələbə təqaüdü və maaşım mənə artıqlaması ilə bəs edirdi. Universitetdə isə mənə münasibət heç də məktəb vaxtlarıdakı kimi deyildi. Amma hər gecə evə gələndə nənəmin mənim üçün yaratdığı rahatlıq, atamın göstərdiyi qayğıya görə burnumun ucu göynəyirdi. Kədərli olduğum anlarda məhz onlar mənə dayaq olurdular, onlar olmasaydı, mən indi olduğum kimi ola bilməzdim.

Hal-hazırda ən nüfuzlu xəstəxanalardan birində ginekoloq işləyirəm, doğuş zamanı bir çox insanın həyatını xilas edirəm, hərdən elə olur ki, dünyaya uşaq gətirən qadınlardan bəzilərinə itiririk, həmmən günlər evə qayıdanda xiffətdən üreyim parçalanır, anamın portretinə baxıb deyirəm: "Bağışla! Əgər mən dünyaya gəlməsəydim, sən indi sağ olardın, indi mənim kimi nə qədər insanın həyatını xilas edərdin".

Anam çox tanınmış ürək cərrahı idi. O, bütün həyatını, ömrünü-gününü tibb və pasientlərinə həsr etmişdi, həтта onları tamamilə pulsuz müalicə edirdi. Ona görə də, hamı onu çox sevirdi və hörmətini saxlayırdı. O, Allahın Yer üzünə göndərdiyi bir mələk idi. Təəssüf ki, mənim bu mələyə heç toxunmaq imkanım belə olmadı.

Əziz Şaxta Baba! Yəqin ki, bu məktubu oxuyursan və səndən nə istəyəcəyimi ağlına belə gətirmirsən. Məktubumun əvvəlində də dediyim ki, səndən çox dəyərli bir hədiyyə istəyəcəyəm, elə bir hədiyyə ki, onu bağışlamaq sənənin əlində olmasa da, inanıram ki, sən arzumu tam olmasa da, qismən yerinə yetirə bilərsən.

Səndən bizə həyat verən, qayğımıza qalan, bizi hiyməyə edən, bizi böyüdüb boya-başa çatdıran valideynlərimizə cansağlığı istəyirəm. Hər gecə bunun üçün Allahıma dualar edirəm. Amma deyilənə görə, Yeni il gecəsi bütün arzular çin olur, ona görə də, səndən bütün doğmalarımıza sağlamlıq hədiyyə etməni xahiş edirəm!

Minnətdaram!

Bismillah

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِیْمِ

Adalat TAHIRZADƏ

Bakı Avrasiya Universitetinin
professoru

adalet_tahirzade@yahoo.com
Tel.: +994-50-612-68-13

Yazardan bir-iki giriş sözü

Bu yay Ukrayna arxivlərində Təhsil Nazirliyi xəttiylə gördüyüm işlər haqqında "Azərbaycan müəllimi" qəzetində geniş hesabat vermişəm ("Azərbaycan müəllimi", 2012, 28 sentyabr, №38; 5 oktyabr, №39; 12 oktyabr, №40; 19 oktyabr, №41; 2 noyabr, №43). Kiyev Şəhəri Dövlət Arxivində (KŞDA) apardığım araşdırmalardan yazarkən orada işlərimin yarımçıq qaldığını bildirmişdim. Həmin işi başa vurmaq üçün noyabrın 18-də yenidən Kiyevə getməli oldum. Ötən dönmə 1920-ci ilədək Kiyevin ali məktəblərində oxumuş 85 tələbəmizin şəxsi sənədlərini KŞDA-də iki həftə incələyərək onlardan üst-üstə 792 səhifəlik surət çıxarmışdımsa bu dəfə bir həftəyə **66 yeni tələbənin özəl bəlgələrindən 1.379 səhifənin surətini əldə edərək Bakıya gətirə bildim.**

"Amarant" "qaratərə" deməkdir

Təyyarəmiz Bakıdan səhər saat 7.30-da göyə qalxdı. 2 min kilometrlik yolu 3 saat 15 dəqiqəyə uçaraq saat... 8.45-də Kiyevə çatdıq. İş burasındadır ki, Kiyev də Ankara və İstanbul kimi bizdən iki saat geridedir.

Hava limanında pasport qeydiyyatından keçib yükləri götürən kimi taksiri sürücüləri sənə dövrələyir. Onlardan yayınaraq valyutadəyişmə məntəqəsinə yaxınlaşdım, çünki cibimdə bir qəpik də Ukrayna pulu (qrivna) yoxdu. Məntəqənin qarşısında növbə vardı. Sən demə, Ukraynada pul dəyişmək vaxt aparan ciddi bir işmiş. Növbəm çatanda müəyyən sayda dolları qrivnaya dəyişmək istədim. Xəzinədar xanım pasportumu tələb etdi. Verdim. Ad-soyadımı, verdiyim valyutanın məbləğini bilgisayara köçürdü. Az sonra, alacağım pulun miqdarı yazılmış vərəqi uzadıb qol çəkməyimin gərəkliliyini bildirdi. Qolladım. Bundan sonra mənə çatacaq Ukrayna valyutasının miqdarı göstərilən qəbzi təqdim etdi. Bu əməliyyat ən azı 8-10 dəqiqə çəkdi. Deməli, Ukraynada dəyişdirilən bütün valyutalar qəpiyinəcən hesablanırmış. Bizim Azərbaycandasa pul dəyişmək su işmək qədər asan işdir...

Qırxdəqiqə sonra Kiyevin mərkəzindəki "Amarant" otelindəydim. Yayda iki həftə burada qalmışdım. Olduqca səliqəli və sakit qonaq evidir. Çox mehriban, qayğıkeş, diqqətli işçiləri var. Onlarla dostlaşmışdım. Maksim "Sladki", iki Yuliya, Aleksandra, "veteranlar" Yan və İvan, deyəsən, mənim darıxdığım qədər onlar da məndən ötrü darıxmışdılar, mənə sevinclə qarşılayaraq öncədən sifariş verdim, ke-

YENİDƏN KİYEVDƏ

çən dəfə qaldığım 210-cu otağa uğurladılar.

"Amarant" sözü bizim yerlərdə "xanım-sallandı" adlandırılan, ancaq elmi adı "qaratərə" olan, əsasən, bənövşəyi rəngli bir çiçəyin adıdır. Bu qonaq evində çalışanlar onu gerçəkdən çiçək kimi təmiz və təravətli saxlayırlar. Burada özümü evdəki kimi rahat hiss edirdim.

Kiyev Şəhəri Dövlət Arxivində

19 noyabrda səhər saat 10-da arxivdəydim. Doğrudur, direktor Vera Petrovna Kupçenko iclasdaydı, ancaq şöbə müdiri Janna İvanovna Serqa və artıq məzuniyyətdən dönmüş oxu zalının müdiri Natalya İllarionovna Solovyova məni gülürlə qarşılayıb arxiv sənədləriylə bağlı sifarişlərimi qəbul etdilər.

Günortaya yaxın iş otağına dönmə direktorla görüşdüm. Vera Petrovna bu dəfə də mənə hər cür şərait yaratmağa boyun oldu. O, mənə hər gün 5-10 əvəzinə 20 şəxsi iş verilməsinə, oxu zalının iş günü olmayan II və IV günlərdə də sənədləri alaraq çalışmağıma, bütün şəxsi işləri öz fotoaparatomla çəkməyimə icazə verdi. Hətta arxivin işləmədiyi şənbə günü belə mənə 28 (!) şəxsi iş verildi və onları çəkməyimə şərait yaradıldı. Bunların sayəsində mən bu bir həftədə iyul ayının iki həftəsində əldə etdiyim sənədlərdən az qala iki dəfə artıq özünü çıxara bildim. Bütün bu surətlər üçün arxi-

Natalya Solovyova – oxu zalının müdiri.

vin büdcəsinə bizim pulla 687 manat ödədim.

Sənədlərin surətlərini hər gün çəkirdim. Cümə günü yeni bir siyahıdan Kiyev Kommersiya İnstitutunda oxumuş 28 tələbənin adını tapdım və onları sifariş verdim. Doğrudur, bu dəfə də mənə güzəştə getdilər, ancaq iki problem yarandı – birincisi, bank şənbə günü işləmədiyinə görə bütün surətlərdən pul ən gec cümə günü ödənməliydi, buna görə də şənbə günü materiallarından çəkiləcək səhifələrin sayını təxmin göstərməyə məcburduq. İkincisi, bir gündə 28 şəxsi işi fotoaparatomla çəkmək həddən artıq ağırdı. Bu işə yarım gün vaxt getdi və boynuma alım ki, hədsiz yoruldum. Ümumən arxivdəki işim o qədər gərgin keçdi ki, şəhəri gəzməyə qətiyyətim vaxt tapmadım, halbuki Sergey Karamaşa gəzintiyə çıxmağa öncədən söz vermişdik.

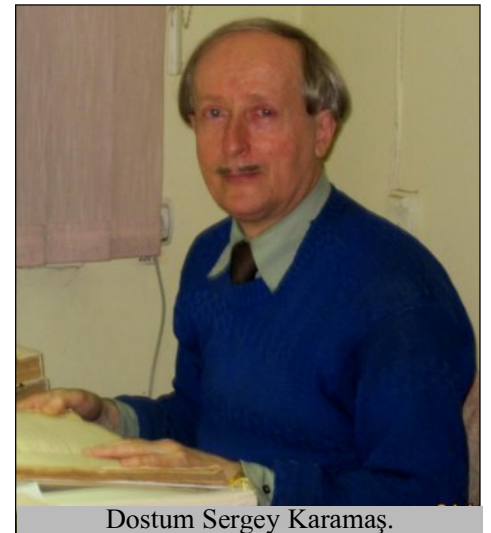
Bu səfərdə şəxsi işlərini araşdırdığım tələbələr aşağıdakılardır (ad-soyadlar fond, siyahı və sənəd nömrələrinin ardıcılığına görə düzülüb). Həmin tələbələrədən 37-sinin adı Azərbaycan elminə indiyədək bəlli deyildi.

Kiyev Müqəddəs Vladimir Universiteti

1. Qədimov Adıgözəl Allahverdi oğlu (Naxçıvan)
2. (Allahverdiyev) Əliheydər Allahverdi oğlu (Bakı)

Kiyev Kommersiya İnstitutu

3. Axundov Rüstəm bəy Heydər bəy oğlu (Bakı)
4. Abdullayev Muxtar Həsən xan oğlu (Şuşa)
5. Əliəkbərov Əliəsgər Hacı Kazım oğlu (Bakı)
6. Ağayev İsrəfil İbrahim oğlu (Qarğabazar)
7. Əliyev Şövkət Məşədi Hacı Abdulla oğlu (Gəncə)
8. Aleyev Abdulqazis Qayazetdinoviç
9. Ağasibəyov Səlim bəy Böyük bəy oğlu (Gəncə)
10. Ağalarov Sultanəhməd bəy Əliəkbər bəy oğlu (Şamaxı)
11. (İbrahimbəyov) Adışirin Mirzə Məhəmmədbağır oğlu (Şuşa)
12. Bəylərbəyov Əbdüləli bəy Şahkərəm bəy oğlu (Lənkəran)
13. Babayev Həbib Mirzəaga oğlu (Bakı)
14. Bəhrəmov Bəhrəm Hacı İmamqulu oğlu (Şuşa)
15. Hüseyinbəyov Mustafə bəy İsmayıl bəy oğlu (Şəki)
16. Həməzəyev Cahangir İsmayıl oğlu (Gəncə)
17. İbrahimov Abbasqulu Hacı Paşa oğlu (Gəncə)
18. Qayıbov Xəlid bəy (Quba)
19. Kazımov Cəfər Kərbəlayı Əliəsgər oğlu (Bakı)
20. Məhəmmədov Məhəmməd Əsəd oğlu
21. Məhəmmədyarov Əbdüssəməd Əbdülbağır oğlu (Quba)
22. Mövsümov Mirhüseyn Hacı Mirağa oğlu (Bakı)
23. Musayev Məhəmmədəlim Əhmədcənoviç
24. Maqrubov Bahadır bəy İsgəndər bəy oğlu (Şuşa)
25. Mullaev Tausultan İşakoviç
26. Nağıyev Zeynalabdin Ağəli oğlu (Bakı)
27. Orucəliyev Hacımurad Əbdülqədir oğlu (Şamaxı)
28. Rəhimzadə Abdulla Məhəmməd oğlu (Gəncə)
29. Səidov Məcid Bağır oğlu (Quba) (2 şəxsi işi var)
30. Səlimov Müseyib İbrahimxəlil oğlu (Lahik k.)
31. Səfərəliyev Mirzəhüseyn bəy İbrahim bəy oğlu (Bakı)
32. Semakov Abdurahman Xayruloviç
33. (Bağır) Abdulla Məşədi Sadiq oğlu (Gəncə)
34. Tahirəv Əhmədsultan Şakircənoviç
35. Talışinski Mirabbasqulu xan Mirzə xan oğlu (Lənkəran)
36. Talışinski Mirisgəndər xan Bağır bəy oğlu (Lənkəran)
37. Tağıyev Abdulla Hacı Məhəmmədağır oğlu (Gəncə)
38. Talıbov Böyükağa Mirqasım oğlu (Salıyan)
39. Şahbazov Abdulla Abbas oğlu (Bakı)
40. Yarıbəyov Samid bəy Cavad bəy oğlu (Hacıbabalı k. – İmişli)
41. Ağabəyov Yusif bəy Məhəmməd bəy oğlu (Quba)
42. Adıgözəlov Qəhrəman Hacı Məhəmmədağır oğlu (Zazalı k. – Gəncə qəzası)
43. Əliəkbərov Məhəmmədrza Məşədi Məhəmmədsadiq oğlu (Bakı)
44. Mütəllimov Baba Əsrəf oğlu (Şamaxı ş.) (2 şəxsi işi var)
45. Hacıyev Məhəmmədrza Kərbəlayı Əliəsgər oğlu (Bakı)
46. Qasımbəyov Əbdüssəttar bəy İbrahim bəy oğlu (Bakı)
47. Qocayev Əliheydər Ağabəy oğlu (Saray k. – Bakı)
48. Hüseyinov Hacısaləh Məşədi Fətulla oğlu (Dərbənd)
49. Cəfəroğlu Əhməd Ağaismayıl oğlu (Gəncə)

Dostum Sergey Karamaş.

50. Zöhrəbəyov İsmayıl bəy Əliəkbər bəy oğlu (Quba)
51. Zeynalbəyov Cavad bəy Hacı Əli bəy oğlu (Dərbənd)
52. İsmayılzadə İbrahim Məhəmməd oğlu (Gəncə)
53. Qazıxanov Məhəmmədsəfə Qazıxan oğlu (Kafir-qumuş k. – Dağıstan)
54. Qardaşov Həbibullah bəy Aslan bəy oğlu (Zaqatala)
55. Qasımov Məhəmmədqasım Məlikəhməd oğlu (Bakı)
56. Keyseruxski Adıgörlü bəy Əbdülməcrid bəy oğlu (Balakən)
57. (Məhəmmədov) Nəbi Məhəmməd oğlu (Aslanbəyli k. – Qazax)
58. Mahmudbəyov Şamil bəy Mirzə Həbib bəy oğlu (Bakı)
59. Mahmudov Əbdülqafar Hacı Mahmud oğlu (Şamaxı)
60. Məhrəmov Əliabbas Əliheydər oğlu (Şamaxı)
61. Məlikov Nurullah bəy Ağarəhim bəy oğlu (Bakı)
62. Mütəllimov Mütəllim Məşədi Sadiq oğlu (Şamaxı)
63. Sultanov İsgəndər bəy Rüstəm bəy oğlu (Qasımuşağı k. – Zəngəzur)
64. Talıbov Əliəsrəf Məşədi Əsəd oğlu (Bakı)
65. Talışxanov-Talışinski Mirhəbib xan Mirfəttah bəy oğlu (Lənkəran)
66. Əfəndiyev Əhmədsultan Ağarəhim oğlu (Şamaxı)

Burada göstərilmiş 5 nəfər tatar balasının Azərbaycanla bağlılığı olmasa da onların şəxsi işlərini kənara atmağa qıymadım və araşdırıcı tatar qardaşlarımıza görə olar düşüncəsiylə arxivdən götürməyi faydalı saydım.

Oxuculara bu da maraqlı olar ki, **arxiv işçiləri bütün bu şəxsi işləri son yüz ildə ilk dəfə mənim sifariş verib oxuduğumu dedilər.** Bu üzəndən işlərin heç biri hələ tikilməmişdi, ayrı-ayrı vərəqlər şəklində bir qovluğa yığılmışdı, bu isə həm mənim fotoçəkmə işimi xeyli asanlaşdırdı, həm də məntlərin bütünlüklə oxunmasına yardımçı oldu, çünki tikilən işlərdə, adətən, vərəqlərin ya baş, ya da son hissəsi başqa vərəqin altında qaldığına görə məntdə bir çox sözləri oxumaq mümkün olmur.

Kupçiklə görüş

Bakıda olarkən AR Xarici İşlər Nazirliyinin "Diplomatiya aləmi" dərgisində (2011, №30) Oleq Kupçik və Əli Dəmirov'un 1917-1921-ci illərdə Ukrayna – Azərbaycan diplomatik münasibətləri haqqında məqaləsini oxumuşdum. Həmin yazıda ilk Azərbaycan Parlamentinin üzvü olmuş Vasil Nikolayeviç Kujim haqqında da maraqlı bilgiler vardı. Müəlliflər onun Azərbaycanda gördüyü işlər və diplomatik fəaliyyəti haqqında bir çox dəyərli bəlgələr üzə çıxarmışdılar. Mən Sergey Karamaş dan Oleq Kupçikin telefonunu tapmağı xahiş etmişdim.

Oleq Kupçiklə arxivin qarşısında söhbətləşirik.

Sənədlərlə çalışdığım zaman birdən Sergey gəldi ki, Kupçik arxivdədir və soninlə görüşmək istəyir. Sevinərək foyeyə çıxdım. Qarşımda ucaboy, yaraşlıq bir gənc vardı. Tanış olduq.

Taras Şevçenko adına Kiyev Milli Universiteti tarix fakültəsinin müəllimi olan *Oleq Romanoviç Kupçik* (1979) Ukrayna SSR-in 1920-1923-cü illərdə xarici siyasəti mövzusunda 2005-ci ildə namizədlik dissertasiyası müdafiə edib. O, bu il professor *Musa Qasımlı* və Kiyevdə yaşayan eloğlumuz *Əli Dəmirov*'la birlikdə Kiyevdə "Ukrayna-Azərbaycan siyasi münasibətləri: tarix və müasirlik" adlı dəyərli elmi monoqrafiya nəşr etdirib. Bu əsərdə Ukrayna – Azərbaycan diplomatik münasibətlərinin 1918-ci ildən bugünədək olan tarixi izlənilib və yuxarıda adını çəkdiyim V.N.Kujim haqqında da bilgi verilib.

Maraqlıdır ki, ilk Ukrayna – Azərbaycan diplomatik münasibətlərində ən önəmli rol Kiyev Universitetində oxumuş azərbaycanlı tələbələr *Yusif Vəzir Cəmənzəminli* (*Vəzirov*), *Yusif Salehov*, *Cahangir Həmzəyev* və b. oynamışlar. Mən Yusif Vəzir çıxılmaqla son iki tələbənin şəxsi işlərini hələ yayda arxivdən taparaq Bakıya gətirmişdim.

Oleq Romanoviç məni Əli Dəmirovla da tanış etməyə söz verdi və bizi telefonda görüşdürdü. Əli bəylə cümə günü axşam görüşəsi olduq.

Əli Dəmirovun "Orman"ında

Əli Dəmirov kitabına avtoqraf yazır.

Öncədən razılaşdıqımıza görə, cümə günü axşam saat 18.10-da O.R.Kupçik arxivə gələrək məni və Sergeyi şəhərə apardı. Əli Dəmirov bizi orada gözləyirdi. Metroyla xeyli yol getdik. Haradasa yer üzünə çıxdıq. Çox keçmədən görünüşü ukraynalılardan əsla seçilməyən eloğlumuz öz məşinində gəldi və bizi şəhərin hansısa rayonundakı meşəlikdə yerləşən "Orman" adlı özəl kafesinə apardı. Yolda məşində ukraynaca şirin söhbət getdi. Ən çox danışan da Sergeylə Oleq yox, Əli Dəmirovdu. Onun Ukrayna dilində ləhcəsiz təmiz danışmasına heyran qalmışdım. Tanımayan qıraq adam onun ukraynalı olmadığını ağına belə gətirməzdi.

Azərbaycan bayrağının üç rəngindəki böyük lövhə üzərində yazılmış "Orman"ın qarşısında məşindən düşdük. Gördüyümüz mənzərə Sergeylə Oleqçün adicə ekzotika, mənəməncə qü-

rup qaynağıydı.

İçəri keçdik. Adam çox deyildi. Əli bəy kafə işçilərinə gərəklə göstərişlər verib yanımıza gəldi. Yaxından tanış olduq. Öyrəndim ki, *Biləsuvar* rayonunun *İsmətli* kəndindəndir. 47 yaşı var. Politexnik İnstitutu fərqlənmə diplomuyla bitirib. Azərbaycanın ali məktəblərində dərs deyib. 20 ildən artıqdir ailəsiylə Kiyevdə yaşayır. İş adamıdır. Ukrayna Jurnalistlər Birliyinin üzvüdür. Burada bir neçə il (1996-1999) öz vəsaitiylə Azərbaycanı təbliğ edən üçdillə "Exo Azerbaydžana" qəzeti buraxıb. Ukrayna dilini çox yaxşı bildiyinə, Ukrayna ədəbiyyatının ana dilimizə, bizim ədəbiyyatımıza Ukrayna dilinə çevrilməsində mühüm işlər gördüyünə (2006-cı ildə mərhum *Mikola Miroşniçenko* ilə birlikdə ikicildlik "Azərbaycan poeziyası antologiyası"nı Kiyevdə Ukrayna dilində buraxdırıb), Azərbaycan səfirliyiylə yaxın əməkdaşlıqda Ukrayna – Azərbaycan münasibətlərinin daha da yaxşılaşmasına əlindən gələni etdiyinə görə yerli ziyalılar arasında böyük hörməti var. O, dilçilik və tarix sahəsində də ciddi araşdırmalar aparır. Kiyevin bir sıra dövlət arxivlərində onu yaxşı tanıyırlar.

Həyat yoldaşı da azərbaycanlıdır. Övladları gözəl bildikləri ana dilindən başqa, Türkiyə türkcəsinə, bir neçə Avropa və Şərqi dilinə də mükəmməl yiyələniblər.

Əli bəy "Orman"da bizə əsl Azərbaycan qonaqlığı verdi. Doğrudur, indiyədək "Dərbənd" restoranında Sergeylə birgə bir neçə dəfə lüləkabab yemişdik, ancaq Azərbaycanın gerçək lüləkababını və quzu ətidən hazırlanmış kababını Sergey ilk dəfə dadırdı. O, milli yeməklərimizi çox bəyəndi.

Söhbətimizə Əli bəyin kafədə ortağı *Asif Allahverdiyev* də qoşuldu. Çox gözəl bir ziyalı məclisi oldu. Şirin diskussiya getdi. Dağılışanda Əli bəy öz məşinində bizi bir-bir evlərimizə düşürdü. Məni sona saxladı. Kiyevin Obolon rayonunda azərbaycanlıların gücüylə *Səməd Vurğun* adına kitabxana yaradıldığını, kitabxananın qarşısında şairin heykəli qoyulduğunu söylədi və məni oraya apardı. Mate Zalka küçəsindəki 3 saylı binanın birinci qatını tutan kitabxana yetərinə böyükdür. Heykəl də gözəldir. Təəssüf ki, qaranlıq olduğuna görə orada çəkdiyim şəkillər yaxşı alınmadı.

Əli bəy məni "Amarant"ın həyətində düşürdü. Tezliklə Bakıda görüşmək umuduyla ayrıldık.

Son bir-iki söz

Noyabrın 24-ü şənbə günü axşam 22.30-da oteli tərk edərək Borispol hava limanına yollandım – ayın 25-də saat 1.10-da təyyarəm uçaçaq. Özümle Bakıya 66 tələbənin 68 şəxsi işinin surətini də götürmüşdüm. Ancaq Kiyev Şəhəri Dövlət Arxivindəki araşdırmaları yenə yarımçıq qaldı. Kiyevdə oxumuş bütün soydaşlarımızı üzə çıxarmaq üçün həmin arxivdə yenə bir neçə ay işləmək gərəkmiş! Ancaq bu işi daha mən deyil, başqaları davam etdirəcəklər...

Ukrayna paytaxtına səfərimin uğurlu keçməsi üçün dostlarımla, demək olar ki, hamısı dua edirdi. Onların hər birinə, özəlliklə *Ağa-Əli Bağirov*'a dərin minnətdarlığımı bildirirəm!

2 dekabr 2012.

İbrahim Topçubaşov olduğu kimi

(Əvvəli 14-15-ci səh.)

Tələbəsi dosent
Şəfa Əliyev.

"Professor İbrahim Topçubaşov geniş dünyagörüşünə, müstəsna istedadına və dərin zəkaya malik bir alim idi. O, böyük işgüzarlığı və gərgin əməyi ilə hamını heyran edirdi, cərrahlığın müxtəlif sahələrində eyni intensivlikdə uğurlu fəaliyyət göstərirdi. Özü öz işindən zövq alırdı!!

Qırx beş il, üç ay, iyirmi doqquz gün mənalı bir ömür yaşadı."

Professor
Zəhra xanım Quliyeva:

Qonşu idik. Uşaq baxçasına birgə gedərdik. İbrahim kök, nadinc uşaq idi. Bir yerdə durmazdı. O qədər o yan-bu yana qaçardı ki, qan-tər içində olardı. Müəlliməsi küreyinə paltarın altından ağ dəsmal salardı, tez-tez də dəyişərdi... Bir dəfə təxminən on yaşım olanda, anam məni Reyhan xanım ilə nəyə görə göndərdi... Elə yenəcə sözümlə demişdim ki, İbrahim həyətdən evə gəldi. Məni görcək royalın arxasına keçib anı bəstələdiyi və sözlərini quraşdırdığı mahnısını çalılıb-oxumağa başladı: "Zəhra bizə qonaq gəlib..." Onu bir dəfə gören adam ömür boyu unuda bilməzdi...!!!"

Haşiyyə:

Keçən əsrdə dünyada insanın bütün əzalarında (ayaqdan-başa, beynə qədə, qaracıyerdən ürəyə qədər, damarlardan sümüyə qədər hər yerdə, hər yerdə) bıçağı işləyən bir neçə Böyük Cərrah, Alim yaşayıb. Azərbaycanın pəyğam akademik Mustafa bəy Topçubaşov düşmüşdü. (Çox-çox ölkələr, məmləkətlər var idi ki, heç belə birisi də yox idi). O Mustafa bəyin də iki tələbəsi belə hünər sahibiydilər. Biri professor Fuad Əfəndiyev, o birisi də professor İbrahim Topçubaşov. İkisi də müəllimlərinin yarı yaşında bizləri tərk etdilər...

Bu yazını məhz indi, indi yazmağa məni sövq edən, bu yazının əvvəlində gördüyüm yuxu oldu.

Əslində bu yuxu mənim idealım professor İbrahim bəy Topçubaşovun tələbəsi, professor Baxşəli Baxşəliyevin beş il əvvəl mənə danışdığı gerçəyin yaddaşimdakı kölgəsi idi. Baxşəli müəllim deyirdi ki, 1970-ci ilin 23 fevralında (o zamanlar mən Qubada şəhər xəstəxanasında cərrah işləyirdim) küçədə bir evin qarşısında süfrə açılmışdı. Beş addımda məndə qabab bişirdi, samovar qaynayırdı. Süfrədə araq, şərab var idi. Ev yiyəsi yoldan keçənləri dəvət edirdi. Heç olmasa, iki tikə kabab götürüb yüz qram araq vurmağı xahiş edirdi. Mən lap yaxından keçirdim, yaxınlaşdım. Xəstəxanamızın feldşeri orada idi. Soruşmaq istəyəndə

başını aşağı salıb yavaş səslə dedi: "Baxşəli doktor, gedək, bu kişi İbrahim doktorun vaxtilə Qubada işləyəndə evləndiyi "Qubalı qızın" əmisi, həm də o vaxtlar nişanlı olduğu oğlanın atasıdır. Bu gün professor İbrahim Topçubaşov rəhmətə gedib. Bu axmaq kişi şadyanalıq edib, keçənləri süfrəyə dəvət edir..."

Baxşəli müəllim deyirdi ki, ayaqlarım bu ağırlıqda zindana dönməmişdi. Hannan-hana ayaqlarımı zorla dalımca sürüyə-sürüyə oradan uzaqlaşdım. Bir taksiyə oturub birbaşa: "Bakıya sür," – dedim... Yol boyu nələr keçdi beynimdən, ürəyimdən. Xatirələr, xatirələr... Xeyirxahım, müəllimim, dünyanın ən gözəl kişisi, qadınların dəlicəsinə sevdidiyi erkək, atam, qardaşım professor İbrahim bəy Topçubaşov. Yüksək mədəniyyətli, qanadlı, nəğməli, səxavətli, yaxşılıqdan doymayan, yorulmaq bilməyən, pislikləri görməyən, görmək istəməyən, zamanəsinin düşməni, yetimlərin dostu idi o....

Bu gün Baxşəli müəllimlə telefon danışığımda hal-əhval tutdum, dedi ki, səhər iki ağır əməliyyat etmişəm. Ağır olsa da, vaxtilə mənə danışdığı xatirəsinin onun yadına saldım. Dəstəkdə uzun fasilədən sonra güclə eşidilən hiçqırıqlar eşitdim. Nə isə demək istədi, tez sağollaşib xudahafizləşdim. Bəlkə də, demək istəyirdi ki, o faciə Cavidin, Şekspirin qələminə layiq idi. Heyif İbrahimdən... Onu hələ də əvəz edən yoxdur...

SON

İbrahim bəy bütün zamanlar üçün dünyanın ən gözəl cərrahı, Bülbül İnsanımız təkrarsız müəllimimiz, bənzərsiz ustadımız idi.

O, tərədən-dırnağa, başdan-ayağa eşq idi. Eşq – işıqdır. Işıq haqda yanırırsa, məhv ola bilməz. Işıq qınanmaz! Işıq yalnız öyülər. Işıq quyulamaq olmaz. Işıq nə dondurmaq, nə də yandırmaq olar. Işıqdan adam islanə bilər. Ürəklərdən qan qarışıq işıq axa bilər... Maye işıq.

Işıq əsrin, zamanın, bir millətin, xalqın da damarlarından axa bilər. O heç vaxt yox ola bilməz. Işıq ucalıqdır! O, dua kimi Tanrıya ən tez çatandır! Bizi ucalara səsləyən İbrahim bəy işıq idi. İbrahim bəy işıqdır, yalnız özünə bənzəyən!.. Həmişə var olan!!!

Gözəl böyük müəllimim, fizioloq professor Qəhrəman Qəhrəmanov deyirdi ki, şüurlu fəaliyyət emosiyasız qeyri-mümkündür.

Bir ömür emosional nəhəng vulkanda yaşayan İbrahim Topçubaşov bənzərsiz təkəkkür, enerji sahibi idi. Çox təəssüf ki, ətrafdakılara, xalqımıza, Vətənimizə nur çiləyən o gur enerji və zamanın basqısı onun özünü cismən belə tez məhv etdi. Qırx beş yaş nə idi ki...

Dekabr 2012

Azərbaycan ədəbiyyatında sufizm

**Gülşən ƏLİYEVƏ-
KƏNGƏRLİ**
filologiya elmləri doktoru,
professor

Böyük fars şairi, farsdilli qəzəlin dahi yaradıcısı Hafiz Şirazinin özünün "piri – təriqəti" sayaraq qəzəllərinə nəzirlər yazdığı Marağalı Əvhədi (1274-1338) Azərbaycan sufi ədəbiyyatının böyük mütəfəkkirlərindən biridir. Məşhur Marağa rəsədxanasının güclü fəaliyyət göstərdiyi dövrlərdə yüksək təhsil alıb dərin bilik qazanmış Əvhədi çoxlu səyahət etmiş 1333-cü ildə 59 yaşında Marağaya qayıdaraq Nizami və Sənayi ənənələri möcibincə özünün "Cami-cəm" ("Cəmşidin Cami") didaktik – əxlaqi məsnəvisini yazmışdır.

"O, bir alim kimi elmi məsələlərə girsir, kainatın yaradılması, mədən, bitki, heyvan və insanın yaradılmasından elmi söhbət açır. Kitabın üç hissədən ibarət birini buna həsr edir... Kitabın əvvəlindən axırına qədər elmə mədhiyyə oxuyur... Övlad tərbiyəsi məsələsi üzərində şair çox dayanır" (Yusifli Xəlil. "Marağalı Əvhədi və onun "Cami-cəm" poeması", Marağalı Əvhədi. Cami-cəm. Bakı, "Lider" nəşriyyatı, 2004, s.5).

"Cami-cəm" poetik baxımdan Nizami Gəncəvinin, nəzəri – fəlsəfi baxımından Ş.M.Şəbüstərinin yolunu davam etdirir. Məsələn, Şəbüstəri "Onuncu sualın "Qayda"sında yazırdı: "Gözəl xasiyyətlərin birinci şərti ədalətdir // Ondən sonra isə hikmət, iffət (paklıq) və şücaətdir". Marağalı Əvhədi isə yazır:

**Əgər bilməsə də təfsir, nəhv, hikmət
Sən şahdan, vəzirdən, istə ədalət.**

Onun ədalətli şah, ümumiyyətlə ədalətin fəzilətləri haqqında fikirləri dahi Nizamının ədalətli şah və kamil insan haqqında fəlsəfi görüşləri ilə yaxından səsleşir.

Şəriətdən tutmuş məişətdə bir çox mətləbləri xırdalıklarına qədər çözləyən bu poemada Marağalı Əvhədin sufi baxışları əsərin ikinci fəslinin ikinci bəndə yer alır. Bu hissə poemanın həcmcə üçdə birindən artığını təşkil edir. Fəqət, həmişə olduğu kimi, söhbət həcmdə deyil mahiyyətdədir.

Poemanın "Mürşid və rəhbər axtarmaq haqqında" adlı bölümündə Mürşid (Siddiq) axtarmağa çağırır:

**Mən düz göstərirəm Siddiq yolunu
Bir öyrən, hardadır, çalış gör onu
Dünya o paklardan deyildir uzaq
Sən nə oturmusan yaşlılar sayaq
Xəzinə gizləmiş burada hər bucaq
Birdə sənün yerin yox burda ancaq
Hər kəs ki, bu yolu elmsiz gedər
Onun fərmanına kim ürək verər
Bu məstlik çağında bir rəhbər gerek
Lazımdır tapasan bir yol göstərən
Onun kölgəsində otursan sən.
Səninçin vacibdir ağıllı bir zat,
Çatsan beləsinə ona əl uzat.**

Tədqiqatçı yazır: "İnkərolunmaz hə-

qiqətdir ki, Əvhədi sufizmə meyl edən şairlərdən olmuşdur. Onun poemasında sufizmlə bağlı fikirlər çoxdur... Qərībā burasıdır ki, sufizmi bəzən yanlış olaraq tərki-dünyalıq, mütilik təbliğ edən bir cərəyan kimi tanıyırlar. Halbuki çox mürəkkəb və bir çox qolları olan sufizm əslində hakim dinə, feodal ideologiyaya qarşı müxalifət, xalq etirazının ifadə formalarından biri olmuşdur... Əvhədi də poemasında insanı bu məqama ("mənəm Allah" məqamına) layiq və qadir olduğunu göstərmişdir" (Səfərlə Ə., Yusifli X. Azərbaycan ədəbiyyatı tarixi. Bakı, 2008, s.264). M.Əvhədi şeyxin və müridin sifətlərini belə nəqş edir:

**Din elmi lazımdır şeyxə, şəriət
Bir də ki, düz, sağlam, mətin bir hikmət.
Təmiz, müşk ətirli bir nəfəs gerek
Quruluqdan uzaq baş, beyin, ürək.
Könlünü qan ilə bəsləmiş olsun
Həfsini öldürüb, qan yemiş olsun.**

**Allahın istəyi, iradəsiylə
Hər şeyi yerində gətirər dilə.
Bədəni zindənda, ruhu göydedir
Üzündə, gözündə gülüş rəqs edir.**

M.Əvhədi insanı nəfsini öldürməyə tövbə etməyə çağırır. Tövbəylə günahdan kənar olsan, zahirin də batinin də nura boyanar deyir:

**Alim nə öyrənib bilsə-dəftərdən,
Mömin onu üzdən oxuyur həməni.
Gözü Haqq nuru ilə görən bir ürək,
Pərdə arxasında nə var görəcək.**

Əvhədi deyir ki, kişinin başı o vaxt ucalar ki, onun nəfsinin başı aşağı olsun, "Tərk etsin çoxluğu, sayı aşkar // Rədd etsin Allahdan başqa hər nə var". Şair nəhayətdə bu qənaətə gəlir ki, xəlvetin mənasını anlamaq "Hillədə tək, azad olmaq üçün" aşağıdakı qırx yaman xisletə tərki etmək lazımdır:

**Təkəbbür, mənəmlilik, özünü çəkmək,
Qafillik, sərxoşluq, hiylə, qəzəb, şəkk,
Yərəddüd, saxillik, kələk, kin, tamah,
Tələç, saxtakar, vəfasız olmaq,
Şəhvət, naz, yüngüllük, ağırlıq etmək,
Pozğunluq, nankorluq, insan incitmək,
İsrar, böhtançılıq, bir də fitnə, lağ,
Fırıldaq, qan içmək, riyə və nifaq,
Hirs, ikiüzlülük, acgözlük, həsəd,
Zülüm, cövr, cəfa, süstlük və nifrət –
Hər nə öylədimse ondan qaç uzaq,
Onların əksiyə məşğul ol ancaq.
Buna yiyələnib onlardan qaçan
Ölkəyə vəlidir, həm vali inan.**

Bu xisletlərdən xilas olmaq sufiliyin başlıca şərtidir və təbii ki, ancaq bu mənfi xisletlərdən təmizlənmiş adam Allahın dərghasına yaxınlaşa, onunla qovuşa bilər.

Böyük sələfi Nizami kimi M.Əvhədi də eşqi insan kamilliyinin başlıca əlaməti hesab edirdi.

Azərbaycanda XIII-XVI yüzilliklərdə xüsusilə geniş yayılmış sufizm cəmiyyətin həyat tərzinin fəallaşmasında əhəmiyyətli rol oynayırdı. Xanəqahlar sadəcə təriqət başçıların, mürşidlərin zikr etdikləri yerlər deyil, cəmiyyət həyatını hərəkətə gətirən elm-irfan mərkəzləri idi. Sufizmin Azərbaycanda fəal qolu olan Vəhdəti-vücut insana diqqəti artırmış, onu ilahi varlıq kimi vəsf etməyə başlamışdır. Hələ dahi Nizamiden, erkən sufilerdən gələn kamil insan konsepsiyası sufizmdə ilahi insan həddinə – son həddə qədər yüksəldi. Sufi təlimlərin əsasında əxlaqi kamillik və mənəvi saflıq ideyası durur, özünə, nəfsinə qalib gəlmək, özünü təmizləmək bu sərədə əsas yer tuturdu. Bədii – fəlsəfi bir cərəyan kimi sufizm həm bəzi təzyiqlərdən qorunmaq, həm də dərin mənaları ifadə etmək üçün poeziyada yeni forma axtarırları aparır, bədii – poetik ifadə imkanlarını genişləndirir, ədəbiyyatın obrazlılığı artırır. Bu proses Füzü-

li poeziyasında öz zirvə məqamına çatmışdır.

"Sufilik erkən islam dövründə nəzəriyyə kimi deyil, həyat təzi kimi yaranmışdır" kimi bir başlanğıcdan çıxış edən Rəhim Əliyev sufizmin panteizmlə – vəhdəti vücutla (İbn Ərəbi təlimi ilə – G.Ə.K.) dil tapmasının səbəbi haqqında yazır: "Axi islam Allahı əlamətsiz idi, çox mücərrəd idi və bu onun savadsız adamlar arasında təbliğinə çətinliklər yaradırdı... Sufilər deyirdilər: dünya Allahın əmri ilə yaranıbsa, o hər şeyin səbəbidirsə, deməli hər şeydə, görünən bütün vücutlarda Allahın əlamətlərinin olması təbiidir. Beləcə sufilerdə Allahın sadə, ən savadsız adamlara izah oluna bilən bir formulası yarandı. Allah – görünən və görünməyən vücutatın cəmidir. Allah vəhdəti – vücutatdır..."

Müsəlman sufilər Allahın birliyinə əhəmiyyət kimi heç zaman şübhə etməyiblər. Onlar üçün vəhdəti – vücut dünyanın gözəlliyindən Allahın gözəlliyini və onun xalqlıq qüdrətinin gücünü anlamaq və duymaq forması idi" (Sufi və irfan terminləri haqqında. "Ədəbiyyat qəzeti". 6 avqust, 2010). R.Əliyevin sufi və irfan anlayışlarına yanlış münasibətlə bağlı bir fikri də maraq doğurur. O, yazır: "Guya Allahı ağılla dərk edənlər sufidir, intuisiya ilə dərk edənlər irfanidir. Gülcünc bölgüdür... bütün dinlərdə Allaha ağılla deyil, ürəklə sufi dilində desək, eşqlə bağlanmaq daha üstün hesab olunur. İslamda buna "sidq" deyilir, lakin mənası elə ürəklə bağlanmadır". Nüfuzlu mənbələr qeyd edir ki, sufizmə görə Allahı ağılla dərk etmək olmaz. Ağıl Allahın insana yerdə yaşamaq, yer həqiqətlərini dərk etmək üçün verdiyi imkandır. Allaha yetmək üçün isə bütün yer eşyalarından xilas olmaq, tamahlardan təmizlənmək, mənfi xisletlərdən azad olmaq lazımdır.

Məntiqdən kənara çıxan mətləbləri dərk etmək sufiliyin başlıca şərtidir. İlahi – səmavi həqiqətləri dərk etməyin öz "məntiqi" var. Məsələn, niyə bir adam istedadlı olur?! Dahi bəstəkar musiqisini haradan eşidir?! Niyə sevənlər dünyanı başqa gözle görürlər?! Ekstaz həddində insan niyə görmür, eşitmir və hiss etmir?! İnsanın varlığına ilahi həqiqətləri dərk etmək imkanı verildə o özü də ilahiləşir, Allaha çevrilir. Nəsimi yazırdı:

**Daim ənləhəqq söyləyəm,
həqdən çü Mənsur olmuşam
Kimdir mənə bər-dar edən,
bu şəhrə məşhur olmuşam
Qibləsiyəm sədiqlərin,
məşuqiyəm aşıqlərin
Məqsudiyəm layiqlərin,
çün beyti məmur olmuşam.**

Sadiqlərin qibləsi – yeni Allaha qovuşanların, allahlaşanların qibləsi olmaq, hətta daha önə keçmək demək deyilmi?!

Sufi olmağın birinci şərti özünü dəf etmək, özünə qalib gəlməkdir. Özünə qalib gəlmək üçün ən əvvəl nəfsinə qalib gəlməlidir. Ərəb sözü olan nəfs lüğətlərdə insandakı heyvani hissə, şəhvət hissi kimi mənalandırılır. Klassik ədəbiyyatda tez-tez "nəfsi – əmmərə" işlənilir ki, mənası nəfsin əmri, nəfsin çağırışı, nəfsin qulu deməkdir. Öz "nəfsi – əmmərəsinə" qalib gəlmək salikin birinci vəzifəsidir. Lakin nəfsə qalib gəlmək, bəzilərinin düşündüyü kimi, heç də dünya malından tamamilə imtina etmək

deyil. İnsan yaşamaq üçün lazım olduğu qədər dünya nemətlərindən istifadə etməlidir. Əsas məsələ isə dünya malına aludə olmamaq, ondan asılı vəziyyətə düşməməkdir. Maddi həyatdan mənəvi həyata keçmək üçün dünyaya malından imtina etmək gərəkdir ki, məhz bunun üçün də insan öz nəfsinə qalib gəlməyi bacarmalıdır. Maddi marağ, dünya malına hərislik olan qəlbə mənəvi saflıq yuva bağlaya bilməz. Maddi olan hər şey insanın bədəninə xidmət edir. Bədən isə ruhun qəlifdir, o ruhu əzizləmək və qorumaq üçün yaranıb. Ruh çıxan kimi bədən bütün gözəlliyini, mahiyyətini itirir.

Bəli, tamamilə doğrudur, Allah insanı bir dəfə yaradır, insan dünyaya bir dəfə gəlir. Lakin Allah insana qeyri – adi imkanlar – düşünən beyin, dənışan dil, görən göz, dünyanı gəzən ayaqlar, möcüzə yarada bilən əllər, duymağı və sevməyi bacaran qəlb, dad və iy bilmə, hətta yuxu görmə imkanları verir. Bütün bunların sayəsində insan özü-özünü dəfələrlə yaratmağı bacarmalıdır. Çünki Allah ona sehri Tanrıdan başqa heç kimə məlum olmayan ilahi bir vergi – İstedad verir.

Sufizmin tarixində əsas dönüşlərdən birini nəxşibəndi təriqəti yaratdı. Sufizmin erkən mərhələsində bu fani maddi dünyaya bağlanmamaq üçün, ondan imtina edən tərki – dünya (asket) dərvişlər, kobud desək artıq avara bir həyat sürməyə başlamışdılar. Xatırladaq ki, sufizmə əslində Məhəmməddən sonra xilafəti idarə edən üçüncü xəlifənin – Ömər dövründə mali – bərabərsizliyə etiraz əlaməti olaraq meydana gəlmiş bir cərəyan idi. Bu minvalla da dünya malından imtina nəfsin öldürülməsi və nəfsə qalib gəlmək yolunda ilk addım idi. Fəqət, bu dərvişliyin sürətlə artdığı dövrdə elə bir həddə gəlib çatdı ki, çiyini heybəli, yun əbalı dərvişlər qapı-qapı gəzib dilənməyə başladılar. Bu əslində sufizmin paklıq və ulviyyət kanonlarına zidd idi. Belə olanda İmam Cəfəri Sadiqin nəslindən olan Buxaralı Bəhaüddün Şahi Nəxşibənd (1318-1388) "Əvvəl zəhmət, sonra məhəbbət!" şüarını irəli sürdü. Bu şüar sufilerin başını torpağa əydi. Xeyr, onları ilahi məqsədlərdən, Allah eşqindən ayırmadı. Sufizmə xüsusi bir forma verdi. Avara dərvişlərə ənlətdi ki, əkin – biçin, təsərrüfat da Allah buyruğudur. Burada nəfs yoxdur. Nəfs insana yaşamaq üçün lazım olandan artığını (heyvani bir şəhvətlə) iddia etməkdir. Əlbəttə, burada müəyyən ziddiyyətlər də var. Fəqət, nəxşibəndlik sufi dərvişləri bir yerə topladı, dağılmağa qoymadı, onların fikrini əqidəyə və Allahın verdiyi nemətlərə yönəltdi. Nəxşi bəndlik sufizmi bir əli torpaqda, bir əli haqda yaşadan təlim və təriqət idi.

***

Sufizm möcüzələr və müəmmalarla doludur. Lakin sufi mürşidlərə möcüzə göstərmək qadağan olunmuşdur. Çünki möcüzə göstərmək Allahın işinə qarışmaqdır ki, bu isə böyük günah idi. Mənsur Həllaci edamına fitva o möcüzə göstərdiyinə görə verilmişdir...

Bir gün gənc Fəridəddin Əttar öz dükənində oturubmuş. Birdən bir sufi dərviş ona yaxınlaşır və soruşur: "Sən necə ölmək istəyirsən?" Əttar bu gözənlənməz suala belə cavab verir: "Sən necə mən də elə". Sufi dərviş cibindən bir demir parçası çıxarır, ya Allah deyib vurur başına və ölür. Bu hadisə

F.Əttarı sarsıdır, həyatını alt-üst edir və dönüb sufizmlə məşğul olur. Böyük elmi irfan təlimi alandan sonra "İlahinamə" və "Məntiqüt-teyr" traktatlarını yazır...

Şərq – Azərbaycan ədəbiyyatında sufizmi hürufizmsiz – Fəzlullah Nəiminin nəzəriyyəsi və İmadəddin Nəiminin poeziyası olmadan bütöv şəkildə təsəvvür etmək olmaz. Hürufizmin nəzəriyyəsinə Fəzlullah Nəimi Təbrizi Astorabadi (1329-1394) poetik zirvəsini Seyid Əli İmadəddin Nəsimi (1369-1417) yaratmışdır. Onun "Cavidanname", "Məhəbbətnamə", "Ərşnamə", "Nəsihətnamə", "Növminamə" və şeirlər "Divani" (Heç biri farscadan dilimizə tərcümə olunmayıb!) əsərlərində sufi təriqət olan hürufizmin nəzəri mahiyyəti izah olunur. "Cavidanname"lər altı kitabdan ibarətdir, onun birincisini "Cavidani Kəbir"i Fəzlullah, qalanları müridiləri yazmışlar.

Hürufizmə görə Allah iki formada təzahür edir: 1. İnsanda 2. Sözdə-Quranda (Allahın sözündə). Allahın insanda təzahürünün üç mərhələsi var: 1.Nəbüvvət peyğəmbərlik; 2. vəlayət – ilahi himayədarlıq; 3. üluhiyyət – ilahilik! Nəbüvvət – Məhəmməd Əleyhü-səlamla başa çatır. İlahi himayədarlar şiə imamlarıdır. Nəimi axırıncı himayədir, birinci canlı xuda, üçüncü mərhələnin banisidir. Allahın ikinci təzahürü sözdə, səsdə, hərfdədir. Ən kamil hərf, söz "Quran"dır (Bax: Mərəhmədov Ə. Ədəbiyyatşünaslıq... s.230).

Hürufizmin nəzəri fəlsəfi əsasında Allahı təbiətin hüdudları daxilində, onun varlığında dərk edən panteizm dayanır. Bu barədə mükəmməl şərq mənbələrinə istinad edən filosof A.Şükürov yazıb: "Bu fəlsəfənin nümayəndələri ləfzi – Sözü Allahla birləşməkdə insana verilən imkan kimi irəli sürülür. İdrak da Sözü idraktır, onların dili ilə desək, Mərifət sözün mərifətidir. Söz mövcud olan nəsnələr üçün təzahür formasıdır. Elə məhz buna görə də Söz irəli sürülür və heç bir mənanı Sözsüz təsəvvür etmək olmur. İslam fəlsəfəsində olan Hürufilər bir dahi sufi M.Füzulidə hüsn həm eşqin, həm də qəmin səbəbidir: "Hüsnün olduqca füzun, eşq əhli artır zar olur // Hüsn nə mitdar olursa eşq ol mitdar olur". Füzulidə hüsn dünyanı göstərən aynadır, ən kamil hüsn Tanrıya məxsusdur.

Nəsimi isə yazıb:

**Rövzeyi-rizvan üzündür, vəssəlam,
Surəti-rəhman üzündür, vəssəlam,
Ərşi-həq, ey can, üzündür, vəssəlam,
Lövhlə Quran üzündür, vəssəlam.**

Hürufilər insan hüsnünü (sifəti) hansı yöndən oxuyurdularsa orada Allah sözünü kəşf edirdilər. Onlara görə, insan sifətində gözler, burun, burunun qanadları, dodaqlar elə yerləşib ki, ərəbcə onu oxuyanda Allah kəlməsi əmələ gəlir. Həm Nəsimi demişken "Haq-təala insan oğlu özüdür". Əlbəttə, hürufizm və Nəsimi poeziyası elə bir dəryadır ki, hər rəvac oranı üzüb çıxıb bilməz. Yaxşısı budur, konkret olaraq böyük şairin məşhur bir qəzəlinə nəzər salaq:

**Məndə sığar iki cahan
mən bu cahana sığmazam,
Gövhəri-laməkan mənəm,
kövnu-məkana sığmazam.**

İzah: Mən həm maddi cahandan – ətdən, sümükdən, həm də mənəvi cahandan – ruhdan ibarətəm və bunların hər ikisi "mən"də yerləşir. Amma mən bu həm maddi, həm də mənəvi cahana sığmazam. Laməkan gövhər – Allah deməkdir. Onun məkanı və necəliyi heç kimə bəlli deyil. Heç kim, hətta peyğəmbərlər də nə onun yerini bilir, nə də üzünü görüb. Mənim fikrimcə, Allah seven qəlblərdə gecələyir. "Kitabi-Dədə Qorqud" eposunda onun haqqında deyilir: "Ucalardan

ucasan // Kimsə bilməz necəsən". Kövni-məkana – bu aləmə, kainata sığmazam:

**Ərqi ilə fərqi kafü-nun
məndə bulundu cümlə-cün
Kəs sözünü əbsəm ol,
şərhi-bəyanə sığmazam.**

İzah: Göy və yer kaf və nun hərfləri kimi məndə birləşib. Bu iki hərfin birləşməsindən yaranan kun sözünün mənası "Ol!" deməkdir. İnamə görə Allah "Ol!" sözü ilə yer üzünü – kainatı yaradıb. Ona görə də hürufilərin ən böyük kəşfi bu idi ki, onlar Allah, Cahən və İnsan üçlüyünə SÖZ-ü gətirdilər və SÖZ-ü Allahdan sonra ikinci yerə qoydular. Füzuliyünas alim yazır: "İlk dəfə SÖZ-ü özlərinə qədər Şərqdə dəbdə olmuş Allah, Cahən, İnsan üçlüyündə Allahdan sonra ikinci yerə gətirən hürufilər (xüsusən Nəsimi!) kimi Füzuli də SÖZ-ü peyğəmbərdən və ona nazil olmuş "Quran"dən əvvələ, Allahdan sonraya gətirir:

**Məndə sığar iki cahən,
mən bu cahana sığmazam
Gövhəri-laməkan mənəm,
kövnu məkana sığmazam.**

deyərək Nəsimi (hürufilər) Cahanı İnsanda əridirlər. "Ənəlhəq" deyən hürufilər İnsanı Allaha yaxınlaşdırır. Allahın insanda məcəllə etdiyini iqrar edərək Allahı İnsanda əridirlər:

**Qorxdular həq deməyə,
döndülər insan dedilər.
(Nəsimi)**

Beləliklə, yerdə iki böyük qüdrət qalır: SÖZ və İNSAN! Füzuli "ərşdən gələn" sözü "asmanın sirrini açan açar" hesab edir; yəni göylərin sirrini göylərdən – ilahidən gələn SÖZ açar bilər.

M.Füzuli sözün gözəlliyi ilə bərabər onun "libasi-mərifətlə" süslənməsini, başqa sözlə, sözün ağıl, mərifət, irfan, əxlaq və elmə dolu olmasını önəmli sayırdı" (Əliyeva-Kəngərli G. Azərbaycan füzuliyünaslığı. Bakı, 2007, s.39). Kəs sözünü və lal (dilsiz) ol mən heç bir şərhə sığmazam.

**Beləliklə:
Zərrə mənəm, günəş mənəm,
çar ilə pəncü-şəş mənəm
Surəti gör bəyan ilə,
çünkü bəyanə sığmazam.**

Bu isə hürufizmin əsasında dayanan bir yekun – vəhdəti-vücut fəlsəfəsidir: zərrədə kainatı, damlada dəryanı görmək və dərk etmək!

I.Nəsimi öz yaradıcılığı ilə ana dilli şeirimizi elə bir məqama yetirdi ki, ondan sonra həm Türkünstanda dahi Nəvai, həm İraqda dahi Füzuli mərhələləri yarandı; obrazlı desək, Nəsimi Nəvaini, Nəvai Füzulini yaratdı. Onların isə Ə.Yəsəvi, Nizami, Əbu Nüvas, Y.Əmrə, Hafiz Şirazi, Rumi kimi ustadları və müasirləri var idi. Əslində hürufizm Şərqdə başdan ayağa bir rəngi-cidal idi...

Sufi ədəbiyyat həm də müəmmalara bürünmüş müdrik mənalar xəzinəsidir. "Müəmma" əslən ərəbcədir. Örtmək, gizlətmək mənasında olan təmiyə sözündən düzəldilmiş sifətdir... müəmma yazmaq və onu açmaq xüsusi hazırlıq və bilik tələb edirdi. Çətin müəmma yazmaq üçün bir neçə dil bilmək, əbcəd hesabının müxtəlif elmlərdəki rəmzi mənasını (ədədi, nücum, zaman və s.) yaxşı mənimsəməklə bərabər məharətli tapmaca qurmağı bacarmaq, tıfəhmlik tələb olunurdu.

Müəmma ədəbi bir əyləncə olsa belə şairin orta əsr alimləri ilə münasibətinin, onun hazırlıq dərəcəsinin və zəhni inkişaf səviyyəsinin bildiren bir şəkildə XIX əsrə qədərki ədəbiyyatımızda müəyyən yer tutmuşdur (Araslı H. Füzulinin müəmmaları haqqında. Azərb. SSR EA Ədəbiyyat məcmuəsi. I cild, 1946, s. 27).

Ədəbiyyatımızda öz sufi-hürufi görüşlərini vermək üçün Nəsimi, Füzuli kimi dahilər müəmma işləmişlər.

Vaxtın ad günü

Seyfəddin HÜSEYNLİ

Üzümüzə tutduğumuz təqvim üzrə ilin təhvil-təslimi qışın ortasına düşür. Payızın axır iki ayının qışdan, qışdakı son ayın da yazdan sayıldığını nəzərdə saxlayanda belə alınır. "Qərb – Miladi təqvim"ə görə, "il" dediyimizin ikiyə ayrılan bircə fəslə var – Qış. Güman ki, növbənöv çətinliklər gətirən qışın vahiməsi, ağırlığı bir il üçün çox görülüb, onu iki yerə bölmək, "qüvvəsini parçalamaq" ehtiyacı yaranıb insanda, yeni bizdə.

Bir az detektiv versiyasına oxşadı, amma neyək: ən güclü detektivin də elə Vaxt olduğunu, bütün gizlinləri tədricən açıb-ortaya tökdüyünü az qala hər mətəb üstündə dilə gətirmirikmi? Bu da olsun o mətəblərdən biri.

Xəfiyyəçiliyə ki başladın, gərək işin axırına qədər gedəsən, yoxsa adamı Kərbəlayi Zalla bir tutub, "qulluqdan çıxararlar"... Deməli, qışın yarısının köhnə ildə qalıb, parasının təzə ilə keçməsinin bir mifik-mistik yozumu da bu ola bilər: bir halda ki, ömür "iki ölmə arasında" müvəqqəti həyat", "əzəli-əbədi Yoxluq arasında" qısa Varlıq fasiləsi"dir, deməli, ilin əvvəli də, sonu da qışa düşməliydi.

İl – ömrün mikromodeli sayıla bilməzmi?! Yığılıb-yumrulmuş bircə ilə sığan, hələ ondan da az çəkən o qədər ömür var ki! İllah da, indilərdə ömür ildən qısa, il də gündən gödək gəlir insana, yəni bizə: gözünü qırpmayacağı peşmansan. Ancaq elə həmişə bu cür olub, deyəsən. Yoxsa Şair yazmazdı ki:

**Göz yumub aləmdən,
istərdim açam rüxsarına,
Canım aldın, göz yumub-açmağa
möhlet vermədin!**

***

Üst-başımızda gəzdirdiyimiz, ağırlıq-uğurluqlu, dəyiş-döyüşlü təqvimdə illərin get-gəl fəslə Yazdır. "Qədim Şərq təqvimi" deyilən bu zaman cədvəli həyatın ən sadə, amma çox da doğma məntiqinə daha uyğun görünür: il (ömür) yazda başlayır, açılıb-çiçəklənir, bar-bəhər verir, sonra haldan düşür, solub-saralır, axırda da, o söz...

O biri şərqililər özləri bilirlər, ancaq biz, eyni təqvim əsasında, hər təzə ilin gəlişinə Novruz bayramı adı verib, bu adla təntənə qoparıb, "fələkdən bir gün oğurlayırdıq". Keçəldir, kosadır, hər nədir: qəbulumuzdur – köhnə Novruzumuzdur. Şair elə-belə demir ki:

**Hər gün açır könlümü
zövqi-vüsəlın yengidən,
Gərçi güllər açmağa
hər ildə bir Novruz olur.**

***

Ardımızca, böyrümüzə yeriyən "İslami təqvim"in, mürəkkəbliyi qədər, maraqlı xarakteri var. Bu təqvim öz başlanğıcını Məhəmməd peyğəmbərin Məkkədən Mədinəyə hicrət etməsindən – ona ögey baxan Ata ocağından köçüb, onu bağrına basmaq istəyən Ana yurduna

pənah aparmasından götürür. Bəlkə elə həmin hicrətin, köçəkəçün təsirindəndir ki, bu təqvimin özü də sistemli şəkildə gəzərgiləşib, səfərdə olmağa alışıb: fəsilləri addım-addım dolaşmaq keyfiyyəti kəsb edib. Hicri təqvimi yaz deməz, qış bilməz; gah Aya (Qəmə, Mah) baxar, gah Günəşi (Şəms, Afıtab) diqqətdə saxlayar, ilin əvvəliylə sonu hər dəfə 10 gün-11 gün addımlayaraq, mövsümlərin hamısına baş çəkər. Bir də baxarsan, Məhərrəmlə başlayıb Zilhiccə ilə bitən Hicri ilinin təhvil-təslimi düşdü yayın qızmar çağına.

Amma heç buna görə də Şair öz qırını pozmur. Deyir, kainatda Ayın, Günəşin hərəkəti məni maraqlandırmır, ayın-günün hesabını aparmaqda təmənnam budur ki, Sənə qovuşub bayram edəcəyim Vədə gəlib yetişsin:

**Sipehrin fariğəm əslində
Mahü Afıtabından,
Qərez eydi-vüsəlındır
bu ayü gün hesabından.**

***

Köhnə əyyamlarda xeyli hörmətli tutulan, son 80-90 ildən bəri isə ancaq hərdən-hərdən tarixin künc-bucağından qaldırılıb toz-torpağı çırpılan bir təqvim də olub. Həmin o "Rumi təqvim" ən çox Anadoludan Balkanlara qədər uzanan maliyyə söhbətlərində, pul-paranın, gəlir-çıxarın hesablanmasında işlədilmiş. Dəftərdarların, hesabdarların, xəzinədarların karına gəlmiş. "Rumi" ki dedin, qəziyyə məlum... Əlidarların, cibdarların, yeridarların nə işləri olacaqdı "Rumi təqvim"lə?! Bunların öz təqvimləri olub həmişə: maaş-borc təqvimi yeyib-bitirib ömürlərini...

Elə Şair də bu cərgədəymiş ki, deyib:

**Ey Füzuli, qalmışam heyərdə,
bilməm neyləyim:
Dövr – zalim, bəxt – nəfərcam,
tələb – çox, ömr – az...**

***

Bəlkə də daha dəqiqi belədir ki, bu ilsonu-ilbaşı vürhəvuru bizə hər nə qədər vacib, əlamətdar gəlirsə gəlsin, içində vumuxduğumuz Vaxt-Zaman üçün bir o qədər şərtidir, adidir.

Vaxt – tamdır, bütövdür; nə zamansa biryolluq yaranıb, ola bilsin, haçansa da birdəfəyə yoxa çəkəcək. Köhnə ildə gözü qalmaz, təzə ilə də tamah salmaz; nə ilsonunda vay-vayı var, nə ilbaşında hay-hayı...

Ancaq insana, yəni bizə təsəlli gərəkdir, təntənə lazımdır axı! Odur ki, təqvimlər tapıb, cədvəllər çəkib, ölçülər qoyuruq. Yerlər nisbi, adlar şərti...

Məsələn, adında 10-luq daşıyan Dekabr birdən-birə keçib dayanır 12-ci yerdə, ilimizin sonunda. Həm də bu boyda dünyanın "Aralıq" kimi tanıdığı o boyda dəryaya "Ağdəniz" deyən qardaşlar birdən-birə Dekabrın adını çöndərərək "Aralıq" qoyurlar. Vaxtı araya qoymağın lap ağını çıxarmaqdır bu.

Hər dəfə – öz icadımız olan – illərdən birinin quyruğunu o birinin başına düynləyəndə bunu Vaxtın ad günü kimi elə özümüzə sırıyır, sevinib-şadlanırıq. Bu minvalla, guya Vaxtı harasa ötürürük, Vaxtı hardansa götürürük, Vaxtı hardasa itiririk. Halbuki vaxt Vaxtın nə vecinə! Onun işi insanla, yəni bizimlədir. Ötürülən də, götürülən də, itirilən də Özümüzük. Yoxsa Şair niyə desin ki:

**Ey Füzuli, qədimiz qıldı fələk xəmə, yeni:
Vəqtdir, çıxmağa dünya qapısından,
əyilin!**

...Ad günün mübarək, Vaxt!...

kulis.az

BAKI SEVDALISI RATİB SUKKƏR

Nəriman QASIMOĞLU

– Salam, Ratib. Necəsən, işlərin necədir? Ailən? Salamatçılıq dırmı, hər şey qaydasındamı? Nəriman

– Darıxmışsıq səndən ötrü, Nəriman! Ratib

– Biz də səndən ötrü darıxırıq, Ratib. Ailənə salamlarımı çatdır. Allah hamınızı qorusun! Nəriman

– Necəsən, Ratib? Vəziyyətin barədə yaz!

– Təşəkkürlər, Nəriman. Dəməşqdəyəm, çətin bir durumda. Hamıya salamlar! Ratib

– Olduqca təəssüf edirəm, Ratib, hazırda çətin durumda olduğuna. Telefonun var? Dəməşqdəki telefon sayını mənə yaz sənənlə əlaqə saxlaya bilim. Özündən muğayət ol.

Yuxarıdakılar Ratib Sukkərlə son qısa elektron yazışmalarımın tərcüməsidir...

Ratib Sukkər Suriyanın məşhur şairi, ədəbiyyat çəfakeşi, filoloqudur. Sonralar dostluğa çevrilən tanışlığımızın tarixçəsi ötən əsrin 80-ci illərinin ikinci yarısına gedib çıxır. Ratiblə Moskvada Elmlər Akademiyasının yataqxanasında tanış olmuşdum. Həmin yataqxanada ərəbdilli bir poeziya ab-havası yaşanırdı. Bu mühiti tanıyanlarla yanaşı, yaradıcılığa yeni başlayan ərəb şairləri yaratmışdı. Hər biri ayrıca olaraq ədəbiyyata aid araşdırmalarla da məşğul idi, dis-

sertasiya üzərində işləyirdi. Tez-tez toplaşar, şeir məclisləri qurar, şeir gecələri keçirər, poeziyaya dair fikirlərini bölüşər, bir-birilərini tənqid edərdilər. Prosesin qızgın iştirakçılarından biri də məndim. Ərəb olmaya-olmaya ərəb ədəbi dilində və üstəlik suriyalı, livanlı və fələstinlilərin ortaq şivəsində sərbəst danışmağıma görə ərəb şairləri üçün uzaq Moskvada bir növ tapıntı idim. Aralarında ədəbi rəqabət də, mübahisələr də gedirdi. Əvvəl-əvvəl kənar bir şəxs olaraq ədəbi mübahisələrə münəfi kimi qatılmışdım. Sonradan özüm də hiss etmədən bir də baxdım bu mikropoeziya mühitinə tam qayna-yıb qarışmışam, elmi işimdən “oğurladığım” vaxtımı beləcə ərəb şairlərilə bir keçirirəm və hətta ədəbi qısqanclıqların, dedi-qoduların, umu-küsülərin, zarafatların tamhüquqlu iştirakçılarından, hədəflərindən birinə çevrilmişəm. Və indi mənə həqiqətən gülməli gələn də odur ki, bütün bunların mənim aid olduğum milli mədəniyyət mühitinə heç bir dəxli yox idi. Bu da təbiidir ki, mən o mühitdə özümü heç də həmişə “ərəbləşmiş” Azərbaycanlı kimi aparmırdım. Fərsət düşdükcə Azərbaycanı, tarixini, mədəniyyətini təbliğ edirdim. Bu mənada təsirim altına sala bildiyim daha çox Ratib Sukkər oldu.

1985-ci ildə Dəməşqdə onun ilk şeir kitabı çapdan çıxmışdı. Ərəb ədəbi qəzet və dərgilərində şeirləri tez-tez dərc olunurdu. Bir neçə şeirini türkcəmizə çevirib “Azərbaycan gəncləri” qəzetində çap etdirdim. Qəzeti Moskvada ona çatdıranda elə sevinirdi ki... Bunun müqabilində məndən şeirlərimin tərcüməsini istədi. Bir neçə şeirin öz qələmimdən çıxan sətiri tərcüməsini ona verdim. Az müddət sonra həmin şeirlər Ratib Sukkərin təqdimatında Suriyanın “Əl-fidə” qəzetində çıxdı. Ratiblə ədəbi dostluğumuzun sonrakı məhsulları öz əksini onun haqqımda yazıb Suriyanın mərkəzi ədəbiyyat qəzeti olan “Ədəbiyyat həftəsi”nin bütöv bir səhifəsində şeirlərim və Livan fədailərinə ün-

vanladığım iri həcmli məktubumla birgə dərc etdirdiyi məqalədə, ərəb tənqidçisi Ömər Bəkrri Əs-Sərminin şeirlərimi ərəb həmkarlarımın poeziyası kontekstində müqayisəli təhlil edən məqaləsində, həmin yazının “Azərbaycan gəncləri”ndə tərcüməsində, eləcə də Ratibin poeziya məclislərində, şeir gecələrində etdiyi çıxışlarda tapdı. Bir neçə dəfə də Bakıda oldu, şəhərimizə heyranlıqla bağlandı. Bu heyranlığını çox sonralar mənə ithafən yazdığı “Bakı naxışları” şeirində ifadə etdi. “Dostlardan daha yaxın, rəqiblərdən daha uzaq...” adlı şeir kitabında gedən həmin şeiri dilimizə çevirdim...

Son zamanlar vətəndaş savaşının faciələr, ölümlər, dağıntılar girdabına yuvarlatdığı Suriyada baş verənləri izlədikcə fikrim gərdirdi Ratib taleyinə, narahatlıq onun həyatı sarıdan idi. Yazışdıq. Sonra telefon sayını mənə yazdı. Onun Dəməşq telefonuna zəng etdim. Dedi özün bilirsən vəziyyət necədir. Döyüşlər gedir. Dedim bəlkə küçyə-filana çıxmıyasan. Bildirdi ki, hələlik salamatçılıqdır, çalışırıq sağ qalaq. Onu və ailəsini ölkədən çıxarmaqla bağlı mümkün variantı müzakirə etməyə başlamışdım ki, sadəcə minnətdarlığını bildirdi, istəmədi. Və bu vürhəvur içində olan Ratib birdən məni kövrəldərək qayıtdı ki, yeni şeirlərindən varsa sətiri tərcümələrini göndər işləyib Dəməşqdə çap etdirim. Təbii ki, imtina edib özündən, ailəsindən muğayət olmasını, bir də ətraflı məktub yazmasını dilədim. Onun telefonuna qulaq asa bilərdilər deyə ayrıntılara varmadım, dedim ziyanına olar, hardan zəng etdiyimi də hər ehtimala qarşı bildirmədim. Telefon sayını qeyd etdiyi sonuncu məktubunda Bakı üçün darıxdığını yazırdı.

Elə bilirdim hazırda başı bəlalı Dəməşqə Ratib Sukkərə mənəvi dəstək və onun Bakı sevgisinə bir qarşılıq verməyin ən gözəl ifadəsi onun şeirinin “525-ci qəzet”də dərci olardı.

ABŞ, Kembric şəhəri, 21 dekabr 2012

BAKI NAXIŞLARI

Ruhdaşım, Azərbaycan şairi Nəriman Qasimoğluna

1

Bakı...

Sübh mehindən gözləri xumar-xumar axır, axır pəncərələrdən yerə. Söz-söz bitən nəmli-nəmli baxışlar dönür dualara qalxır göylərə.

Bu xumar baxışlar bir sübh çağında oxlarıyla tuşlanır dan yerinə. Yırğalanır göylərin qucağında, dalır itən qaranlığın seyrinə.

2

Bakı...

Bir xalı üzərində bir ağac naxışlanır.

Əl-qol atır budaqlar, rəqs edir, xoşhallanır.

Bu rəqsin kölgəsində bitir sevgi otları, ilmə-ilmə gülüşür şəhərin xatunları.

3

Gül üzleri qələmimlə çəkilmiş qəlbimdə olanın təfsiri kimi. zaman da kor olmuş, donub dayanmış ən gözəl günümün təsviri kimi.

Çatdırır Xəzərin sevgilərini dalğalar, çalınır bir sevgi marşı. Qoşmaq istəyirəm eşqimə doğru, mey kimi içirəm bu ismarışı.

4

Bakı... Sabahın xeyir, ey dəniz sevdalısı! Duyurursan, səslənir həzrin günəş laylası.

Sularda Günəş əksi, nurdan ocaq çatılar. Bir eşq maviliyində qayıqlar, qaraltılar...

5

Bakıyla dan yeri iki sevgili... Tanrımı ucaltmış bu cüt xilqəti. Sübh çağının yaxasında səslənir bir könül söhbəti, bir hal söhbəti.

Qumlarının hər dənəsi eşq dolu bir kəlmədir işıldayır, danışır. Bu səhər yelinin zümrümləri rəqs eləyən duyğulara qarışıq.

6

Bakı...

Qapısı önündə Xəzər keşikçi, neft sızan yarası qan qaraltısı. Kim sancmış köksünə dərd nüzəsini?! Pozmuş əhvalını pul parıltısı.

Sevgili çöhrəsi bir örtük imiş Xəzərin dərdinə, halsız halına. Təni bir əğyarın əsirliyində, aldanır aşıqlar öz xəyalına.

7

Bakı...

Naxışlanır bu şəhərdə şeirlərim şəkillənir. Yersiz-yurdsuz sətirlərim bir gecənin sakinləri.

Qələmdir dirəklər küçələrində, gecənin bəxtinə nələri yazar? Dərdini işıqla yazıb göndərər işığı azalan kor ulduzlara.

8

Bakı...

Gözəl vədlər toxunur şadlıq ilmələrilə. Şən nəğmələr oxunur sağlıq kəlmələrilə.

Bir laylamı səslənir beşiyinin başında. Yuxudadı, yox səmir torpağında, daşında.

9

Bax, qiyamət saati, aşkarlamış sirləri. Bu, azadlıq büsəti, qoparmış zəncirləri.

Bax rəqslə dinər, gözər kölgələr, parıltılar. Bu, ən gözəl mənərə, yoxluğu hey baltalar.

10

Səsleyib Xəzər məni, görüşünə gəlmişəm. Axıdıb göz yaşımı özüm də göllənmişəm.

Yuyuram qollarından Neft daşıyan tankerin Kirlə qalıqlarını. Yuyuram gözlərindən Bulanıq zamanların Sirlə qalıqlarını.

11

Bakı...

Bir quş cəhcəhinin qanadlarında ucalır göylərə şeirim səsi. Dan yeri açılan səhərə həsrət, yırtır sözlərimlə zülmət qəfəsi.

12

Bakı...

İtmiş Azərbaycan gözümdən indi, bir həsrət içində qəlbim qovrulur. Bir acı rüzgarın önünə düşüb ruhum qərib-qərib göyə sovrulur.

"Bu adam öz uğursuzluğunu oyunçuların, köməkçilərinin üzərinə atırdı"

"Rəvan" klubunun vitse-prezidenti Bəhrüz Şirəliyevin Qol.Az saytına müsahibəsi

– Klub rəhbərliyi komandanın bu mövsüm sərgilədiyi çıxışa necə qiymət verir?

– Əlbəttə, narazıyıq. Əgər komanda turnir cədvəlinin 11-ci pilləsində qərarlaşsın, buna müsbət yanaşa bilmərik. Söhbət konkret nəticələrdən gedir. Lakin elə oyunlar oldu ki, komandamız bir çox iddialı klubla başabaş mübarizə apardı, əsl döyüşkənlik nümayiş etdirdi. Sadəcə, xal qazana bilmədik. Xüsusən son turlardakı qarşılaşmalarda mühüm xallar itirdik.

– Sözlərinizdən belə çıxır ki, yük-sək pillələrdə olmalıydınız?

– Bəli. Nəticələr komandanın potensialına və göstərdiyi oyuna görə layiq deyildi. Bir az bəxtsizlik də işimizi çətinə saldı.

– Amma razılışın ki, uğursuzluğunuzda tez-tez baş məşqçi dəyişikliyinə əl atmağınız az rol oynamadı.

– Təbii ki, bu da hardasa öz sözünü dedi. Bilirsiniz, bu cür məşqçi dəyişikliyinə əleyhinəyik. Kamal Alispahiç hələ yay aylarında mənə müntəzəm zəng edərək bildirdi ki, daha çox təcrübə toplayıb. O deyir ki, komandanın oyunlarını izləyirəm və "Rəvan"ı ilk "altılıq" a çıxara bilərəm. Bizi tam inandırmaq üçün belə danışırdı. Biz də onu komandamıza dəvət etdik. Lakin son nəticələr göstərdi ki, dedikləri yalnız quru söz imiş.

– Mətbuatda Kamal Alispahiçlə bağlı ittihamlar səsləndirilirdi. Onun həтта dələduz olduğu da iddia edilirdi. Siz bu haqda nə düşünürsünüz?

– Mən onun haqqında çox söz demək istəmirəm. Ancaq bu adam öz uğursuzluğunu oyunçuların, köməkçilərinin üzərinə atırdı. Lakin fakt olaraq hər şey aydın görünürdü.

– Niyə Alispahiç yerinə gənc Ramil Əliyevi təyin etdiniz? Daha təcrübəli məşqçilərə güvənmək olmazdı? Məsələn, hazırda Ağasəlim Mircavadov, Şahin Diniyev yerli məşqçilərimiz işsizdir.

– Ramil Əliyev xeyli vaxtır bizim klubda çalışır, komandaya yaxşı bələddir. Biz Ramilə özünü doğrultmaq üçün şans verdik. O, perspektivli məşqçidir. Söz verdi ki, yaxşı bir komanda yarat-

maq üçün əlindən gələni edəcək.

– Alispahiç mətbuata açıqlamasında "Rəvan"la hələ 10 aylıq müqaviləsi olduğunu bildirmişdi. O, klubdan təzminat tələb edəcəyini, əks halda FIFA-ya şikayət edəcəyini deyib.

– Biz onunla hələ bu barədə danışmamışıq. Yəqin ki, gələn il yenidən bu məsələyə qayıdacağıq. Onunla söhbətimiz baş tutacaq. Çox güman ki, müqaviləni qarşılıqlı razılıq şəklində pozacağıq.

– Yeni baş məşqçi hansı futbolçuların xidmətində maraqlı olduğunu, hansı oyunçuları komandasında görmək istədiyini siza açıqlayıb?

– Sözsüz ki, danışıqımız olub. Ekrem Hodziç və Nemanya Vidakoviçlə yolları ayırmışıq. Əkrəm Hodziçlə qarşılıqlı razılıq şəklində müqavilə pozuldu. Digər futbolçular da var ki, Ramil Əliyev onların xidmətində maraqlı deyil. Həmin oyunçuların komandayla müqavilələri var. Fasilədən sonra onlarla yenidən danışıq aparacağıq. Əgər razılığa gələsək, müqaviləni pozacağıq. Yox, razılıqmasaq ya həmin futbolçular əvəz edəcək, ya da bu məsələni bir daha baş məşqçiyə müzakirə edəcəyik. Bundan başqa, baş məşqçi istədiyi mövqeləri gücləndirmək üçün bir neçə futbolçunun transferi nəzərdə tutulub. Bunlar xüsusən yerlilərdən ibarət olacaq. Ola bilsin ki, 1-2 nəfər də legioner oyunçu alındı.

– Bu mövsüm ilk "altılıq" a düşməyiniz mümkün olmadı. Bundan sonrakı məqsədiniz nədir?

– Yenə də maksimum nəticə göstərməyə çalışacağıq. Həmçinin də, növbəti mövsüm üçün hazırlıq nəzərdə tutulub. Çalışacağıq ki, növbəti mövsüm üçün döyüşkən, güclü bir komanda yaradaq.

Əli HƏYATI

TƏBRİK

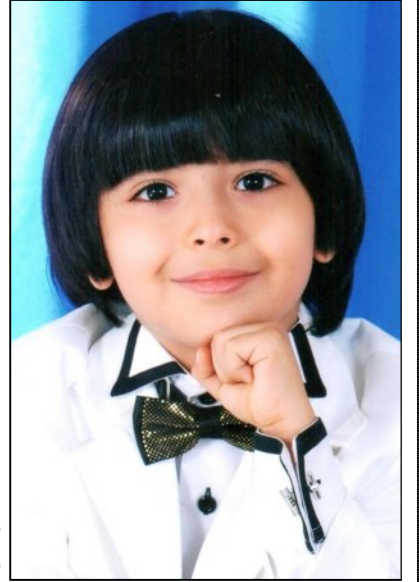
Əziz oğlum Sabir!

Gəlişiyə dekabrın 30-u, Parlayır qəlbimdə arzu ulduzu – Atanın, ananın şəkəri, duzu. Ad günündə təşkil edib tədbiri Təbrik edir hamı bu gün Sabiri!

Sabir balam, xoşbəxt yaşa dövrünü, Düşməni tanı, dostunu tanı, Qoru gözəl, azad Azərbaycanı. Ey Vətənin igid, cəsur əsgəri Təbrik edir hamı bu gün Sabiri!

5 yaşın mübarək! Sənə qayğısız, firavan günlər arzulayıram, daim sağlam və gümrah olasan, ata-anana layiqli övlad kimi yetişəsən. Bu təbriklərə səni canından çox sevən anan Sədaqət, Sabir baban, nənən Elmira, xala və bibilərin, dayı və əmilərin və onların övladları da qoşulur.

Atan Zakir

TƏBRİK

26.12.2012-ci ildə gözəl bir xəbər eşitdik. Bakı Dövlət İqtisadiyyat və Humanitar kollecinin direktoru B.M.Vəliyevə Azərbaycan Respublikasının Prezidentinin sərəncamı ilə Azərbaycanın əməkdar müəllimi adı verildi. Bu xəbər kollecimiz üçün çox sevindirici bir xəbər oldu.

Bilman müəllim Azərbaycan Dövlət İqtisad Universitetinin (keçmiş D.Bünyadzadə adına Xalq Təsərrüfatı İnstitutunu) bitirib .Əmək fəaliyyətinə bu kollecdən (keçmiş Bakı Plan uçot texnikumundan) başlayıb .İlk gündən tələbkar müəllim, təvazökar insan, bacarıqlı təşkilatçı kimi tanınıb, işlədiyi kollektivin bütün hörmətini qazanıb. Eyni zamanda 2007-ci ildə YAP Abşeron rayon təşkilatının sədridir. İqtisad üzrə fəlsəfə doktorudur.

Bilman müəllimin kollecimizin möhtəbər təhsil ocaqlarından biri kimi bu günə qədər öz ad-sanını, şərəfini qoruyub saxlamasında rolu böyükdür. Bu gün kollecimizin bütün müəllim və tələbə heyətinin üzündə böyük bir sevinc, gülüş var. Hamı bu fəxri adın kollecimizin direktoruna verilməsinə çox sevinir, şad olur. Prezidentimizə böyük təşəkkürlərini bildirirlər. Hörmətli Bilman müəllim!

Sizi "Əməkdar müəllim" adı almağınız münasibəti ilə təbrik edirik. Çox şadıq ki, sizin uzun illər pədoqoji fəaliyyətinizə prezidentimiz tərəfindən bu cür qiymət verilib. Sizin uzun illik fəaliyyətiniz buna layiqdir. Arzu edirik ki, bundan da yüksək adlara layiq görülsünüz. Gələcək işlərinizdə sizə müvəffəqiyyətlər arzulayırıq.

Bakı Dövlət İqtisadiyyat və Humanitar Kollecinin Tədris işləri üzrə direktor müavini: L.Y.Əzimova və müəllim kollektivi.

Elanlar

Kurslar

Dizayn studiyası kurslara dəvət edir: İnteryer Dizaynı (mənzil, ofis, ev). Landşaft Dizaynı. Mebel Dizaynı. Geyim (paltar) Dizaynı. Proyekt qrafikası (çertyojların hazırlanması və çəkilməsi). Ali məktəblərə bu ixtisaslar üzrə hazırlama. Dizayn və Arxitektura rəsmxətti (AvtoCad, ArhiCad, 3 D Max). Beynəlxalq İxtiraçılıq və Biznes İnstitutunun DİPLOMU verilir.

Tel: (012) 566-88-96;
(012) 491-14-62; (050) 463-30-09; www.iib.az-baku.com

Qadın paltarlarının Biçmə-Tikiş, Dizayn və Modelləşdirmə kursları. Müəllim – yüksək səviyyəli usta (qadın), rəssam, modelyer, dizayner. Fransız biçmə metodu. Beynəlxalq İxtiraçılıq və Biznes İnstitutunun DİPLOMU verilir.

Tel: (012) 491-15-32;
(051) 756-27-88;
www.iib.az-baku.com

MÜHASİBAT kursları (2 ay) həmçinin Beynəlxalq və Kompüter mühasibəti. Bank işi. Tədris proqramı mühasibatın ən əvvəlindən başlayaraq balansın tərtibinə qədər keçirilir, məşğələlər praktiki xarakter daşıyır. Beynəlxalq, İxtiraçılıq və Biznes İnstitutunun DİPLOMU verilir.

Tel: (012) 566-88-96,
(012) 491-14-62, (050) 463-30-09;
www.iib.az-baku.com

Kişi və Qadın BƏRBƏRİ kursları. Kurslar praktiki şəkildə keçirilir. Dərsləri yüksək səviyyəli professional kişi və qadın ustaları keçirir. Dərslər şəhərin mərkəzində "İçəri Şəhər" metrosunun yanında keçir. Beynəlxalq, İxtiraçılıq və Biznes İnstitutunun DİPLOMU verilir.

Tel: (012) 562-44-07,
(012) 491-14-62,
(051) 863-31-07;
www.iib.az-baku.com

Kosmetologiya, Aparat kosmetologiyası, Vizaj, Manikur, Tatuaj və

Pirsinq kursları, Azərbaycan və rus dillərində. Şəhərin mərkəzində, fərdi və qruplapda. Beynəlxalq, İxtiraçılıq və Biznes İnstitutunun DİPLOMU verilir.

Tel: (012) 555-22-23,
(050) 344-15-51;
www.iib.az-baku.com

Masaj kursları. Masajın bütün növləri praktiki şəkildə öyrənilir. Dərsləri böyük təcrübəsi olan professional həkim-masajist keçirir. Dərslər qruplarda 3 ay, fərdi 1 ay keçir. Beynəlxalq, İxtiraçılıq və Biznes İnstitutunun DİPLOMU verilir.

Tel: (012) 562-44-07,
(051) 863-31-07;
www.iib.az-baku.com

AŞPAZ, QƏLYANALTIÇI (xolodnitsa) və ŞİRNİYYATÇI Kursları. Azərbaycan, türk və Avropa mətbəxinin xörəklərini bişirmək və qəlyanaltı (zakuska) hazırlamağı öyrədirik. Həmçinin tort və pirojna hazırlamaq və gözəl bezəmək.

Tel: (012) 566-88-96,

(012) 491-14-62, (051) 863-31-07;
www.iib.az-baku.com

Kurslar: MOBİL Telefonların təmiri; Kompüterlərin təmiri; Sistem icarəsi (sisadmin) və Kompüter şəbəkələri. Bütün lazım olan avadanlıq və cihaz var. Dərslərin keyfiyyətinə təminat verilir. Tezləşdirilmiş kurslar da təşkil edilir. Asan işə düzəltmə və yüksək əməkhaqqı! Beynəlxalq, İxtiraçılıq və Biznes İnstitutunun DİPLOMU verilir.

Tel: (012) 566-88-96,
(012) 491-14-62, (055) 562-13-09;
www.iib.az-baku.com

Kurslar: OFİS-MENECER (Katib-Referent, Kargüzar); HR-menecer (Kadr işçisi, İdarə heyəti üzrə menecer). kompüterdə kargüzarlıq, "1C: Kadrlar" proqramı üzərində iş. Beynəlxalq İxtiraçılıq və Biznes İnstitutunun DİPLOMU verilir.

Tel: (012) 566-88-96,
(012) 491-14-62, (050) 463-30-09;
www.iib.az-baku.com

"Messini ilk gördüyümdə çox təəccübləndim və onu bəyənmədim"

Bir vaxtlar "Barselona"nın hücumçusu Lionel Messinin meneceri olan Horasio Qaggioli ulduz futbolçu haqda maraqlı fikirlər səsləndirib.

Qaggioli, Messini ilk gördüyündə çox təəccübləndiyini və onu bəyənmediyini bildirib:

"Messini ilk gördüyümdə çox təəccübləndim və onu bəyənmədim. Kiçik və çəlimsiz bir uşaqla nə edə biləcəyimi haqda düşünməyə başladım. Messi hələ 11 yaşında idi və onu izləyənlər "Leo"nun yaxşı bir futbolçu olacağını söyləyirdilər. Mən də bir yandan Messinin hormon müalicəsi ala biləcək komanda axtarırdım. Belə də onu "Barselona"ya göndərməyə müvəffəq olduq".

Mourinyo Çempionlar Liqasında çəkiniyi komandanın adını açıqladı

"Real" (Madrid) klubunun baş məşqçisi Joze Mourinyo bu mövsüm Çempionlar Liqasında çəkiniyi komandanın adını açıqlayıb. "Tuttosport"a danışan portuqaliyalı mütəxəssis "Yuventus"un onlar üçün çox ciddi rəqib olduğunu bildirib:

"Dürüst olmaq gərəkdir, "Yuventus"u sevmirəm. Çünki onlardan qorxuram. Məncə, Kontenin komandanın bu il Çempionlar Liqasını qazana bilər. "Yuventus" hər anlamda çox yaxşı, kollektiv bir komandadır. Hardasa, batmayan bir gemidir. "Yuventus" mənim 2004-cü ildə çalışdığım "Porto"nu xatırladır".

Qeyd edək ki, Mourinyo 2004-cü ildə "Porto" ilə Çempionlar Liqasını qazanmışdı.

Mədəniyyət və Turizm Nazirliyi 2012-2013-cü illər üzrə yüksək bədii və sənətkarlıq keyfiyyətlərinə malik ədəbi əsərləri dəyərləndirmək, təbliğ etmək, istedadlı ədiblərin səmərəli yaradıcılıq axtarışlarına zəmin yaratmaq məqsədi ilə

"Qızıl Kəlmə" Ədəbi Mükafatını elan edir

Mükafata aşağıda göstərilən ədəbi janrlarda yaradılmış, son 2 ildə kitab və ya jurnalda çap edilmiş əsərlər təqdim olunur:

- nəsr (roman, povest, hekayə və hekayələr silsiləsi);
- poeziya əsərləri (poema, şeirlər və mahnı mətnləri);
- tənqid, ədəbiyyatşünaslıq və publisistika əsərləri;
- orijinaldan bədii tərcümə əsərləri.

Mükafata təqdim edilən namizədlər üçün yaş məhdudiyyəti yoxdur.

Mükafat iki ildən bir may ayının ilk ictimailiyində verilir.

Mükafat rəmzi simvol (döş nişanı), diplom və pul mükafatından ibarətdir.

Namizədlərin irəli sürülməsinə dair elan mətbuatda dərc edildikdən sonra yaradıcılıq təşkilatları və əvvəllər Mükafata layiq görülmüş şəxslər namizəd irəli sürə bilərlər.

Bir təşkilat, şəxs Mükafata hər nominasiya üzrə yalnız bir namizəd təqdim edə bilər.

Təqdimat aşağıdakı sənədlərdən ibarətdir:

Əsəri təqdim edən təşkilatın, şəxsin Mükafat Komissiyasına ünvanlanmış məktubu;

Çap edilən əsər (5 nüsxə);

Namizədin tərcümeyi-halı və 1 ədəd fotosəkli;

Şəxsiyyət vəsiqəsinin surəti;

Müəllifin digər işlərinin siyahısı (əgər varsa);

Əsər barədə rəylər və nəşr edilən yazılar (əgər varsa).

İşlər 2012-ci il noyabr ayının 1-dən, 2013-cü il mart ayının 1-dək bu ünvana təqdim edilə bilər: **AZ 1000, Bakı şəh., Hökumət Evi, 3-cü mərtəbə, 319-cu otaq.**

Tel: 493 06 80

Əfqan Talibov: "Başa düşmürəm, məgər, "Turan" iddiasız klubdur?"

"Turan"ın baş məşqçisi Əfqan Talibovun Qol.Az saytına müsahibəsi

– Komandanız qış fasiləsinə turnir cədvəlində doqquzuncu yeri tutmaqla getdi. "Turan"ın hazırkı durumu barədə fikirləriniz necədir?

– "Turan" çempionatın startına uğurlu başlamamışdı. Bir çox oyunda xal itirmişdi. Lakin komandanın tam olaraq heyəti formalaşdıqdan sonra hər şey qaydasına düşdü. "Turan" bir çox güclü komandayla oyunda maksimum xal qazanmağı bacardı. Bundan sonra futbolçuların özünə inamı daha da artdı. Premyer Liqanın necə gərgin keçdiyini nəzərə alsaq, turnir cədvəlindəki mövqeyimiz pis deyil. Başlanğıcda komandaya pul mükafatı ayrılmırdı. Lakin sonradan bu sistem bərpa olundu. Bundan sonra "Turan" inamlı oyun sərgiləməyə başladı.

– Doqquzuncu yerdə olsanız da, ilk "altılıq"a düşmək şansınız hələ qalmaqdadır. Sizcə, bunu reallaşdırma biləcəksiniz?

– Komandadan 4-5 futbolçu ayrılacaq. Çalışmalıyıq ki, onların yerini komandaya yararlı ola biləcək futbolçularla dolduraq. Bizə hazırda gədən futbolçulardan da səviyyəli oyunçular lazımdır. Baxışa oyunçu çağırmaq istəmirik. Dəvət etdiyimiz futbolçularla birbaşa müqavilə imzalanacaq. Vaxt itirmək istəmirik. Transfer siyasətimizi düz qursaq, niyə də ilk "altılıq"

lıq"a düşməyə? Nəzərə almaq lazımdır ki, turnir cədvəlində bizə yaxın olan rəqiblərimiz də bir-biriylə oynayacaqlar.

– Fərid Quliyevin "Turan"dan gedəcəyi dəqiqləşib?

– Futbolçularımızın hər birinin klubla mövsümün sonuna qədər müqaviləsi var. Sadəcə, biz onlara demişik ki, hansısa klubla danışıq aparırınsınızsa, həmin komandaya keçmək istəyirsinizsə, rəhbərliyə mütəllimdir. Fərid Quliyev deyə bilər ki, mən başqa kluba keçirəm. Lakin onun hüquqları bizə məxsusdur. Biz bu futbolçunu göndərmək istəmərdik. Onun özü mətbuata açıqlama verib ki, iddiasız klubda oynamaq istəmirəm. Mən başa düşmürəm, məgər, "Turan" iddiasız klubdur?

Turnir cədvəlinə baxanda görürük ki, ilk "altılıq"a düş-

mək şansımız qalır. İddialı klub daha necə olmalıdır?

– Digər bir hücumçunuz Salif Ballonun "Simurq"a keçmək məsələsi deyəsən alınmayıb.

– Bəli. Son anda klub rəhbərləri razılığa gələ bilmədilər. Lakin hazırda "Qəbələ"ylə də danışıqlar aparılır.

– Qış fasiləsində komandanızdan kimləri göndərəcəksiniz?

– Nuqzar Kvirtiya, Aleksandr Krutskiviç, Marius Kazlauskasın gedəcəyi dəqiqləşib.

– Təlim-məşq toplanışınız nə vaxt və hansı ölkədə olacaq?

– Hazırlıq prosesini Antalya və ya Batumidə keçmək istəyirik. Təlim-məşqimiz yanvarın 14-dən başlanacaq.

Əli HƏYATI

Mircavadov: "Əsl çempionat belə olmalıdır"

"Çempionatın səviyyəsinin qalxmasını xüsusən klubların baş məşqçiləri tez-tez söyləyir. Çünki onlar hazırda bu işin içindədirlər. Fikrimcə, çempionat nə ağır keçsə, daha yaxşıdır. Hiss olunur ki, keçən ilin son oyunu "İnter" – "Neftçi" qarşılaşmasını izlədim. Çox xoşuma gəldi. Bütün oyunlar bu cür keçsə, yaxşıdır. Əslində əsl çempionat belə olmalıdır".

Qol.Az-ın müxbiri söhbətində bu sözləri Azərbaycanın əməkdar məşqçisi Ağasəlim Mircavadov cari Azərbaycan Premyer Liqası haqda fikirlərini bildirərkən deyib.

O qeyd edib ki, qış fasiləsinə çıxan klubların turnir cədvəlindəki hazırkı mövqeyi tam qanunauyğundur: "Onlar öz oyunları ilə bu mövqedədirlər. "Neftçi"nin aşağı pillələrdə olması isə gözlənilməzdir. Ancaq onların ehtiyatda oyunlarının olduğunu unutmamalıyıq. Digər klublar isə öz potensiallarını tam olaraq ortaya qoya bilmədilər".

A.Mircavadov fikrincə, "Simurq" öz oyunu və göstərdiyi nəticələrlə bu mövsümün sürpriz qoçmandasıdır: "Zaqatala təmsilçisi ilk "altılıq"da oynamağa əsas namizədlərdəndir. "Bakı"ya gəlincə, onlardan yaxşı nəticələr gözləyirdim. "Xəzər Lənkəran"da isə tez-tez baş məşqçi dəyişdiyindən belə nəticə göstərməsi təəccüblü olmadı. Əslində "Neftçi"ni çıxmaq şərti ilə 30-dan az xal toplayan komandalar arasında ilk "altılıq"a düşmək üçün mübarizə gərgin olacaq".

A.Mircavadov sonuncu pillədə qərarlaşan "Kəpəz" barədə də fikirlərini yürüdü: "Onların bu göstəricisi adamın üreyini ağrıdır. Belə vəziyyət onların şəraitliliyi və maliyyə durumunun aşağı olmasına əlaqədardır. Mən turların birində televiziya vasitəsilə Gəncənin stadionunu gördüm. Doğrudan da çoc pis oldum. Orada stadiondan tutmuş soyunub-geyinmə otağına qədər təmir işləri aparılmalıdır. Ümumiyyətlə, Gəncə, Tovuz və Sumqayıt futboluna diqqət ayırmaq lazımdır. Çünki bu iki bölgə ölkəmizə çoxlu sayda istedadlı futbolçu bəxş ediblər".

Əli HƏYATI

Materialları Anar Cəfərsəy hazırladı

Müdəfiə Sənayesi Nazirliyinin Mərkəzi Təminat və Marketing İdarəsinin kollektivi Mübariz Ağayevə **əzizi Babaxan müəllimin** vəfatından kədərli xəbərini bildirir, dərin hüznə başsağlığı verir.

Hacı Azər Novruzlu Mübariz Ağayevə **əzizi Babaxan müəllimin** vəfatından kədərli xəbərini bildirir, dərin hüznə başsağlığı verir.